
VLADIMIR
BRAGHIN
ÎN ȚARA
CODRILOR
DE IARBĂ

VLADIMIR BRAGHIN

ÎN ŢARA CODRILOR DE IARBĂ

În româneşte de Sidonia Drăguşanu şi Éva Szilágyi
Desenele după originalul în limba rusă
Coperta de B. Teodorescu

EDITURA TINERETULUI

Владимир Брагиh
В Стране Дремучих Трав
Детгиз - 1959

DIN PARTEA AUTORULUI

„Ţara Codrilor de Iarbă”. Această ţară este populată de nişte fiinţe cu totul neobişnuite — de-a dreptul uimitoare. De pildă, unele din ele, când îşi vânează prada, ştiu s-o lovească cu stiletul lor cu atâta precizie, încât reuşesc s-o reducă la o totală nemişcare , victima nu se mai poate urni din loc — rămâne ca paralizată, nici vie, nici moartă.

Altele îşi schimbă înfăţişarea până într-atât, încât devin invizibile, ceea ce face ca duşmanul, aflându-se chiar în imediata lor apropiere, să nu le poată observa.

Iar unii dintre locuitorii acestei ţări trăiesc ani de zile atât de ascunşi, încât nici nu le-ai putea bănui existenţa, ca apoi deodată să-şi schimbe complet modul de viaţă, să apară, dar numai pentru scurtă vreme, şi pe urmă să dispară din nou pentru totdeauna.

Vietăţile care trăiesc în ţara aceasta ştiu să se orienteze pe distanţe de zeci de kilometri în direcţia voită. Şi se mai întâmplă ca unele din ele, dorind să scape de un oaspete nepoftit care a pătruns în locuinţa lor, să se năpustească asupra acestuia şi să-l zidească de viu.

Dar cât de diverse sunt materialele ce se întrebuinţează aici la: construirea caselor: lemn, hârtie, mătase, frunze şi chiar ciment! În această ţară se produce carton şi aţă, hamacuri şi oale de lut, ceară, vată, spirt...

În decursul veacurilor, viaţa şi peripeţiile omului care a pătruns pe aceste meleaguri au fost descrise în nenumărate limbi.

Cu mai mult de zece ani în urmă am povestit în cartea „În Ţara Codrilor de Iarbă” despre soarta unui anume Serghei Dumcev, care după ce a trăit acolo aproape patruzeci de ani, s-a întors în oraşul său de baştină Censk.

În anii ce au urmat, mulţi cititori ai cărţii mi-au trimis sfaturi interesante şi unele precizări în legătură cu unele inexactităţi apărute în descrierea acestei Ţări a Codrilor de Iarbă. Acum, pregătind a doua ediţie a aceluiaşi roman, mă gândesc că şi de această dată îmi vor parveni probabil ecourile pe care le va stârni.

Dar ce ţară să fie aceasta şi unde oare se află ea? Îmi voi depăna povestirea mea, oarecum ciudată, după relatările oamenilor care au fost acolo...

PREFAŢĂ

Cu aproape zece ani în urmă, după ce făcusem cunoştinţă cu prima ediţie a romanului „În Ţara Codrilor de Iarbă” de Vladimir Braghin, am publicat în revista „Novâi Mir” aprecierile mele în legătură cu această operă atât de dinamică şi originală. Spuneam atunci că romanul ştiinţifico-fantastic este unul din genurile literare a căror dezvoltare trebuie stimulată prin toate mijloacele. Însemnătatea cărţilor de acest gen constă nu numai în valoarea lor instructivă, ci şi în faptul că literatura ştiinţifico-fantastică şi de aventuri ştiinţifice dezvoltă într-o mare măsură fantezia tineretului nostru, ceea ce ne obligă să manifestăm o exigenţă sporită faţă de operele respective. Tot atunci mi-am exprimat părerea că romanul lui V. Braghin „În Ţara Codrilor de Iarbă” răspunde într-o mare măsură obiectivelor sus-amintite.

Autorul romanului, folosind unul din procedeele literaturii ştiinţifico-beletristice (modificarea proporţiilor), a creat o operă originală şi ne-a introdus în lumea entomologiei.

Micşorându-şi eroii în mod fabulos, de o sută, de două

sute de ori, autorul ne-a permis să pătrundem în viaţa ignorată de noi a diferitelor insecte: furnici, albine, viespi, fluturi, gândaci, precum şi a diferitelor specii de păianjeni care populează Ţara Codrilor de Iarbă cu micul ei pârâiaş, care pentru eroii romanului s-a transformat în Marele Fluviu Domol. În felul acesta, cartea lui V. Braghin contribuie la cunoaşterea vieţii insectelor şi a mediului lor. Or, în lupta împotriva numeroşilor dăunători ai agriculturii noastre, cunoaşterea lumii insectelor prezintă o mare importanţă practică. Marele merit al lui V. Braghin este acela de a reuşi să comunice toate aceste cunoştinţe tânărului nostru cititor, într-o atrăgătoare formă literară.

Autorul nu ascunde soarta tragică a lui Serghei Dumcev, eroul principal al romanului său. Dar totodată el relevă cu o mare forţă expresivă şi cu poezie fenomenul de familiarizare a eroului său cu Ţara Codrilor de Iarbă; mintea lui l-a ajutat să învingă instinctele locuitorilor ei şi tot timpul, chiar atunci când se afla în primejdie, el şi-a continuat cercetările, a fost inventiv, a izbutit să facă noi descoperiri. Iată puternicul fir optimist care străbate întreg romanul.

Cartea lui Braghin conţine un bogat material instructiv, atinge o serie de probleme de biologie generală şi reuşeşte să comunice cu uşurinţă informaţii din istoria tehnicii.

Autorul şi-a organizat şi dozat cu multă pricepere în roman acest material de biologie şi tehnică, înlesnind astfel cititorului înţelegerea interdependenţei organice dintre diferitele ramuri ale ştiinţei.

În felul acesta romanul lui Braghin constituie un exemplu pentru autorii începători în domeniul literaturii ştiinţifico-beletristice, iar cărţile scrise după un asemenea plan vor reuşi să vină întotdeauna în sprijinul formării unei concepţii materialiste asupra naturii.

Subiectul captivant, frumoasa prezentare a materialului instructiv, îndrăzneaţa îmbinare a realismului

cu fantasticul, optimismul cu care e scris — ne îndreptăţesc să privim romanul „În Ţara Codrilor de Iarbă” ca o interesantă experienţă inovatoare de împletire a artei cu ştiinţa, deschizând căi originale în marea şi importanta ramură a literaturii ştiinţifico-beletristice.

Acad. A. I. OPARIN

PARTEA ÎNTÂI - UN BUCHET DE FLORI CARE NU-MI APARŢINE

AŞADAR, LA DRUM!

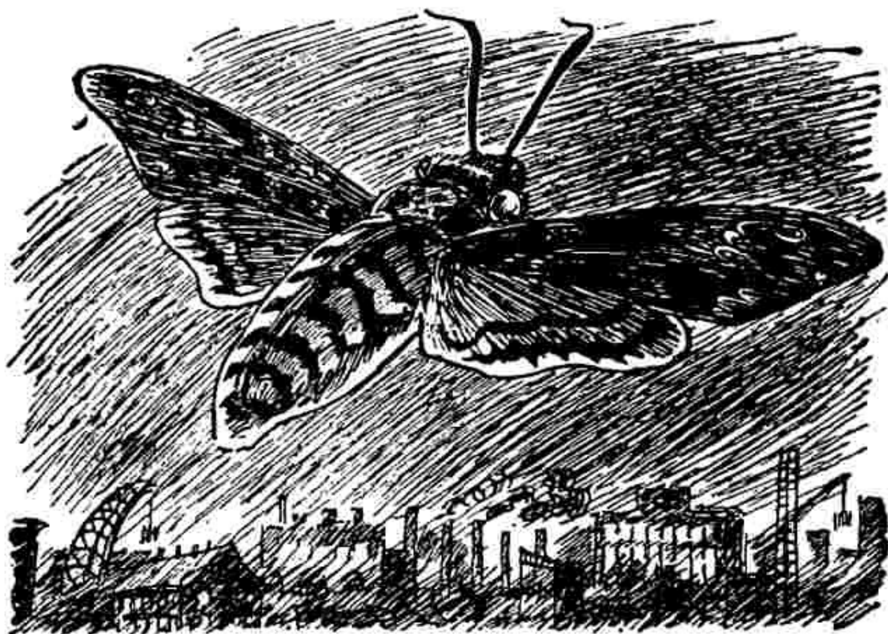
„Evident, Soarele n-are nimic de-a face cu omul. Dar omul a avut întotdeauna de-a face cu Soarele. Cu mai bine de două mii de ani în urmă, Eratosthene a calculat cu ajutorul umbrei Soarelui mărimea globului pământesc; a socotit că circumferinţa Pământului la Ecuator este egală cu 250 000 de stadii, aproximativ 38 000 verste! Şi doar lumea pe care a putut s-o cunoască geograful antic Eratosthene era încă atât de mică, atât de mică!...

Desenez în nisip lumea lui Eratosthene, fără America, fără Australia. Ţărmurile calde ale Mării Mediterane... Persia... Sciţia... Cât de mică era lumea pe atunci! Şi iată că în faţa lui Eratosthene a apărut o cifră uluitoare — 250 000 de stadii! Şi pe sufletul omului a pus stăpânire nu spaima în faţa necunoscutului, ci cutezanţa şi setea de cunoaştere. În faţa lui Eratosthene lumea se lărgea şi creştea treptat, de la un calcul matematic de lungă durată la celălalt. Dar în faţa mea lumea şi obiectele au crescut dintr-o dată de o sută, de două sute de ori! Teribil ceas, tulburătoare clipă!

...Astăzi mi-am făcut sacul de drum. În el se află jurnalul meu cu observaţiile şi descoperirile făcute de mine în această ţară. Mă aşteaptă un drum nesfârşit, întinderi de necuprins, pe care trebuie să le străbat însoţit de animalul meu de povară. Neliniştea şi teama pun stăpânire pe mine.

Amurgul ascunde desenele de pe nisip. E timpul să mă duc la culcare...”

«Zorile mă găsesc încheind această ultimă pagină care poartă numărul 2876.

Ieri, când noaptea acoperise cu întunericul ei desenele de pe nisip, m-am uitat îndelung la stele. Mă gândeam, nu ştiu de ce, cât de singuratice şi triste trăiesc pe locul lor din cer şi m-a cuprins mila. Le-am zis: „Nu tânjiţi!" Cu ajutorul zvâcnirilor şi al impulsurilor în apă se deplasează larva libelulei. După acelaşi principiu zboară către cer racheta aprinsă în timpul marilor sărbători şi al serbărilor populare. Tot cu ajutorul acestei metode oamenii îşi vor conduce aeronavele de la Pământ la Lună şi spre voi, planete îndepărtate. Va fi, desigur, mai vesel, mai cald acolo, atunci când vor răsuna graiul şi râsul omenesc. Şi ce importanţă are dacă e o cale atât de lungă până la voi? Omul totuşi va ajunge până acolo! Larva libelulei este un motor viu de

rachetă! Eu l-am văzut aici în acţiune; aceasta este numai una din multele descoperiri însemnate în jurnalul meu, pe care vreau să-l transmit omenirii.

Astupând cu un bolovan intrarea în casa mea, am spus stelelor: „Noapte bună!” Şi drept răspuns ele au clipit uşor pe cer cu genele lor de raze. Astăzi adaug jurnalului meu şi această filă. E bine! Inima mi-e liniştită. Nu simt nici sfială, nici teamă. Animalul meu de povară este legat. Mă duc să controlez mersul vremii după indicaţiile barometrului Dijonval. În drum mă gândesc la Polivanov... Barometrul prezice vreme senină, căldură.

Aşadar, putem porni. Ani îndelungaţi acest barometru nu m-a înşelat niciodată...»

Stepan Egorovici Tarasevici, directorul Institutului Pedagogic din Censk, zâmbi uşor:

— Caracterul neobişnuit al textului, referirea la un barometru de un tip inexistent, precum şi faptul că cineva, printr-un procedeu necunoscut şi din pricini rămase şi ele necunoscute, a redus acest text la proporţii care au necesitat folosirea unei lupe foarte puternice, pentru a putea fi dictat dactilografei — toate la un loc pot într-adevăr să dea oricui de gândit.

În timp ce vorbea Stepan Egorovici îşi pironise privirea asupra cutiei de chibrituri în care adusesem foiţele atât de subţiri şi de minuscule ale microtextului.

— Deci, dumneavoastră spuneţi că aţi găsit foiţele în buchetul de flori care a fost aruncat întâmplător în camera dumneavoastră de la hotel, nu-i aşa? Vă veţi convinge îndată că totul nu-i decât o glumă. Am să-l chem pe studentul Beleankin, ca să ne explice de ce a ales o metodă atât de neobişnuită şi un text atât de ciudat pentru a purta o corespondenţă glumeaţă cu prietenii săi.

— Şi micşorarea acestui text cu ajutorul aparatului de fotografiat, pesemne tot de dragul glumei a fost făcută?

— Desigur!

— Dar studentul Beleankin mi-a şi dat răspunsul: nu are niciun amestec în redactarea textului şi nici în reducerea dimensiunilor lui.

— V-a spus asta? În faţa studenţilor?!

— Da!

— Ei, ştiţi!... Dumneavoastră sunteţi un necunoscut, care a apărut pe neaşteptate în institut. Profesorul Tarasevici ciocăni domol şi măsurat cu degetul îndoit în masă şi mă privi cu o ironie abia ascunsă. Sunteţi, mi se pare, un literat de la Moscova? În institut viaţa se desfăşoară în linişte pe făgaşul obişnuit şi deodată... poftim: aţi apărut dumneavoastră, un necunoscut, cu un buchet de flori şi cu o cutie de chibrituri în mână. În cutie nişte foiţe, iar pe ele născocirile fantastice ale lui Beleankin. Nu e de mirare că tânărul s-a fâstâcit, s-a tulburat şi a răspuns: nu, nu am scris eu!

— Dar în rândurile pe care le-am citit adineaori nu există nicio glumă, nimic caraghios, ci numai cuvinte tulburătoare despre o călătorie, despre Eratosthene, despre un animal de povară...

— Sunt de acord, e ciudat. Dar totuşi eu cred că Beleankin, de dragul unei glume, le-a scris şi apoi le-a micşorat cu ajutorul aparatului de fotografiat. Îl voi chema numaidecât. Directorul deschise uşa. Irina Sergheevna, vă rog... Şi întorcându-se spre mine: Scuzaţi-mă, secretara lipseşte. Îi voi ruga pe studenţi să-l cheme.

Directorul ieşi.

De undeva de pe culoarele lungi ale institutului se auzea: „Beleankin la director... Beleankin la director!”

O BUCURIE PLINĂ DE NELINIŞTI

Cum s-au putut întâmpla toate astea? Doar mă aflam la Censk numai în trecere; trebuia să trec pe la casa de bilete a serviciului de navigaţie şi să plec mai departe pe mare la una din staţiunile balneare. Şi când colo, mă aflu instalat într-un fotoliu de piele în cabinetul directorului Institutului Pedagogic şi în loc să-mi sclipească în ochi valurile mării — văd în faţa mea geamurile strălucitoare ale unui dulap cu cărţi, în locul orizontului nemărginit, am în faţă storurile verzi, uşor decolorate ale ferestrelor. De ce îl aştept pe studentul Beleankin şi pe Stepan Egorovici Tarasevici, directorul institutului? Acesta e un om cărunt, calm, puţin obosit, care desigur comunică liber şi simplu cu studenţii şi pătrunde întotdeauna în toate amănuntele vieţii institutului.

Se întoarce curând?

...Ultimele zile şi nopţi la Moscova au fost agitate, neliniştite, pline de griji şi temeri pentru succesul piesei mele, m-au obosit din cale-afară. Am luat trenul. Timp de trei zile şi trei nopţi am călătorit şi m-am oprit la Censk, ca să mă îmbarc.

Am sosit ieri dis-de-dimineaţă. De la gară m-am dus direct la debarcader şi m-am interesat de sosirea vaporului.

Mi s-a răspuns:

— Mai aveţi de aşteptat. Abia mâine veţi avea un vapor în direcţia care vă interesează.

Apoi am vizitat orăşelul şi după ce am luat prânzul, m-am îndreptat spre hotel. De pe strada principală, trecând pe lângă magazinele cu vitrine mari, luminoase, apărate de umbrare de pânză, am cotit într-o stradelă ce cobora la vale.

Se repara pavajul şi în aer stăruia mirosul de ars al asfaltului fierbinte şi praful. Dar mă urmărea pas cu pas mirosul dulce de rezedă, mirosul intens şi suav al

micsandrelor, parfumul pătrunzător, dens, al trandafirilor din toate grădiniţele ce mărgineau stradela.

Undeva se auzea sunetul melodios al unui ferăstrău şi bocănitul sacadat şi limpede al topoarelor, când întrerupându-se, când ajungându-se din urmă.

Casa cu etaj a hotelului a fost desigur construită cu mulţi ani în urmă. Avea un aspect destul de ciudat. Parterul era din piatră, etajul din lemn. La parter se aflau două prăvălii, iar de ambele părţi ale casei două uşi duceau la etaj. Printr-una din uşi, deasupra căreia era agăţată firma „Valul”, se intra în hotel. A doua uşă ducea pesemne spre apartamente.

Pe culoarul luminos al hotelului, la o masă, şedea o fată. Îi vedeam cărarea dreaptă şi cozile înfăşurate de două ori în jurul capului. Sta aplecată peste o carte.

— Îmi puteţi da o cameră?

Fără să ridice ochii de pe carte fata rosti:

— „Iartă, Edmond... iartă, pentru mine, care încă te mai iubesc!”

— Eu nu sunt Edmond, nu sunt contele de Monte-Cristo, i-am răspuns eu fetii care citea cartea.

— „Demnitatea femeii măritate stăvili avântul inimii sfâşiate” — citi ea cu glas tare şi, aşezându-şi degetul arătător pe rândul din pagină, ridică ochii spre mine: Scuzaţi, cetăţene, dar nu sunt în stare să mă întrerup.

— Aveţi camere libere?

— „Fruntea i se înclina, aproape gata să atingă covorul.”

— Am nevoie de o cameră pentru o zi şi o noapte. Mâine plec...

— „Contele se grăbi s-o ridice...”

M-am grăbit la rândul meu să-mi ridic valiza şi m-am întors spre uşă, gata să plec şi să las fata să citească mai departe cu glas tare romanul lui Dumas, „Contele de Monte-Cristo”, totuşi am mai întrebat din nou într-o doară:

— Aveţi camere libere?

Ea repetă:

— „Contele se grăbi s-o ridice...” — şi întinse mâna spre peretele pe care era agăţat un dulăpior plat, cu o uşiţă de sticlă deschisă, în care atârnau de cârlige chei numerotate. Fără să-şi ia ochii de pe carte, fata scoase de pe un cârlig o cheie, mi-o întinse şi spuse:

— Completaţi un formular — asta în primul rând; lăsaţi opt ruble — asta în al doilea rând. Iar în al treilea rând... da... „Doamne, de ce nu-mi spui Mercedes, când eu îţi spun Edmond?”

— Dar permiteţi-mi, Mercedes — i-am răspuns eu — eu, nu sunt contele de Monte-Cristo...

— Da — suspină fata, privindu-mă de astă dată cu atenţie — ce fel de conte de Monte-Cristo mai puteţi fi dumneavoastră... Dacă intenţionaţi să locuiţi mai mult de douăzeci şi patru de ore la hotel, nu uitaţi să mă preveniţi.

Voiam să mai întreb ceva, dar nu era nicio speranţă să primesc vreun răspuns: funcţionara de serviciu a hotelului se cufundase pentru totdeauna în lectura „Contelui de Monte-Cristo”.

Am pornit cu cheia în mână pe coridorul lung.

În cameră se găsea o garderobă, o masă acoperită cu o faţă de masă albă brodată, un spălător, câteva scaune. Duşumelele străluceau de curăţenie.

Am deschis fereastra şi mi-am rezemat coatele de pervaz. Ce căsuţe mici erau peste drum! cu ferestre mici de tot — pătrate, cu perdeluţe uşoare şi cu inimioare decupate în canaturile obloanelor.

În micile pridvoare ale caselor stăteau nişte bătrânele la taifas. Nu se auzea despre ce vorbesc, dar se vedea că discuţia lor se lungeşte, se întinde la nesfârşit, cu întreruperi, cu tăceri nepăsătoare la trecerea vremii. Cuvintele lor erau desigur simple, obişnuite... Despre ce vorbeau?... Desigur despre modul cum se prepară mai

picant salata de vinete, cum se usucă mai bine strugurii, cum se vindecă durerile de şale, sau poate că se plângeau de faptul că acum soarele nu mai încălzeşte atât de puternic şi că plouă mai des.

Nu puteam să prevăd că doar peste câteva minute, aici, în acest oraş, în anul 19..., într-o seară liniştită de vară, voi deveni participantul unor evenimente, de veridicitatea cărora eu însumi mă voi îndoi mai târziu!

De după colţ apărură un tânăr şi o tânără. Mergeau încet de tot, probabil pentru a prelungi timpul cât erau împreună. Nu-şi vorbeau nimic, dar păreau că sunt gata să-şi spună unul celuilalt un cuvânt drag pe care îl amânau, neîndrăznind să-l rostească. S-au oprit sub fereastra mea. Şi am auzit-o pe fată spunând:

— Mulţumesc, Pavlik, am şi ajuns. Uite ce mare a crescut ficusul, din rămurica dată de mama dumitale.

Pesemne că fereastra de la locuinţa fetei era chiar lângă fereastra mea, căci atunci când a arătat spre ficus, mi s-a părut că se uită la mine.

— Lena! Vreau să-ţi spun că...

Lena râse:

— Tu ştii la ce mă gândesc? La minuni. Uite, această plantă din ferestruica mea nu este decât un ficus obişnuit, într-un vechi ghiveci de lut, dar când mă uit la el parcă şi aud cum foşnesc şerpii gigantici, care se târăsc pe lângă ficuşii din junglă! Văd cum trece un elefant îngândurat cu un elefănţel micuţ după el, atingând ficusul cu uriaşele-i flancuri cenuşii... Ah, Pavlik! Ficuşii nu cresc în ghivece de lut pe pervazurile ferestrelor, ci în junglele tropicale. Căci de acolo au fost ei aduşi... Fiecare plantă e o minune, o taină, Pavlik.

— Înţeleg... înţeleg... polenizarea...

— „Polenizarea”! Vai, ce plictiseală! Stigmatele, pistilul, polenul... Dar culorile? Miresmele? În afara oraşului sunt atât de multe flori de câmp!... Dumneata locuieşti

acolo şi nu mi-ai adus până acum măcar un bucheţel...

— Fiindcă sunt întotdeauna grăbit când viu să mă întâlnesc cu tine... şi nu mai am timp să le culeg... Eu tot vreau, tot vreau să-ţi spun dumitale...

Îşi spuneau când „dumneata”, când „tu”.

— Încă astă-iarnă, uite aici... Ţii minte... Atunci era un viscol puternic. Astă-iarnă... Tot aşa ai început şi atunci: „Lena, aş tot vrea să-ţi spun...”

— Da, dar atunci nu ţi-am spus, pentru că îţi îngheţaseră mâinile şi vroiam să ţi le încălzeşti cât mai repede la sobă...

— Acum viscolul nu ne mai stinghereşte. Spune!

— Îţi spun atât de multe când sunt singur.

— Dar atunci eu nu te aud.

— Ţi-am scris de câteva ori scrisori lungi — lungi de tot.

— Dar eu nu le-am primit.

— N-am avut curajul să le expediez. Mi-era frică. Să învăţăm împreună în acelaşi institut, să ne vedem în fiecare zi şi... să-ţi scriu scrisori...

— Lena! Lenocika! se auzi o voce le fereastra vecină. E timpul să vii la masă!

— Viu, viu, mamă!... La revedere. Aştept scrisorile tale extraordinare şi flori, flori de câmp. Un buchet mare!

Curând din spatele peretelui de lemn al camerei mele se auziră voci înăbuşite, zgomot de vase.

Timpul trecea. Se lăsase întunericul şi eu tot mai stăteam la fereastră.

Se aprinseseră stelele pe cer şi prin întunericul dens de sub ele sunetul sirenelor de pe vapoare avea parcă acum o altă rezonanţă.

De undeva de departe veneau şi plecau fel de fel de sunete: frânturile unui cântec, paşii grăbiţi ai unui trecător, râsete de după perdelele unei ferestre. Iar eu mă gândeam cât de frumoasă poate fi fericirea altuia şi câte nelinişti

poate cuprinde bucuria.

La un moment dat mi se păru că cunosc de foarte multă vreme acest orăşel, că îmi este cunoscută şi această cameră de hotel, că am auzit cândva ceva foarte asemănător cu convorbirea dintre Pavlik şi Lena. Sau poate mi s-a părut numai, pentru că şi eu însumi, ca şi Pavel, am condus cândva o fată şi eram plin de bucurie, de tulburare şi făuream în gând cuvinte frumoase. Voiam să spun multe, dar tăceam. Scriam scrisori, şi nu le expediam...

Am aprins lampa de birou. Pe fereastră intră un fluture mare, se roti deasupra mesei şi se lipi de abajur.

L-am luat cu grijă şi l-am dus la fereastră:

— Zboară, oaspete de noapte!

El îşi luă zborul, dar se întoarse spre lampă şi se aşeză din nou pe abajur.

L-am dat din nou jos şi deodată... se auzi un piuit ascuţit. L-am cercetat pe acest oaspete cu băgare de seamă: avea pe spate un desen galben ce amintea un cap de mort. Aripile din faţă erau de un negru-brun. L-am dus din nou la fereastra deschisă. De astă dată a zburat.

Orăşelul dormea. Era linişte deplină. Deodată, alături, în dosul peretelui odăii în care locuia Lena, cineva începu să cânte la pian o melodie cunoscută, care-mi era foarte dragă. Dar nu apucai s-o aud până la sfârşit, se întrerupse brusc. Să se fi întristat deodată persoana care o cânta, şi-o fi amintit de ceva şi a căzut pe gânduri? Am aşteptat în zadar să aud din nou pianul. Ce bine e să fii tânăr, în plină tinereţe! E fericită Lena că aşteaptă flori... Şi Pavel e fericit să le culeagă, să se tulbure... să le aducă... să le pună în mâinile ei. Acum însă e timpul să mă culc.

În camera vecină s-a făcut întuneric: pătratul luminos al ferestrei aşternut pe lespezile trotuarului a dispărut brusc. Am stins şi eu lumina în cameră şi aproape în acelaşi timp am auzit nişte paşi grăbiţi pe pietrele trotuarului: parcă alerga cineva. Apoi s-a oprit. Ceva zbură în camera

mea şi căzu jos. Paşii se îndepărtară repede. Am aprins lumina. Era un buchet! Mi-am dat seama imediat ce se întâmplase... Am dat fuga la fereastră:

— Pavel! Pavel!...

Strada era pustie.

Am turnat apă într-o cană, în care am pus cu grijă buchetul. Un buchet care nu-mi era destinat mie.

BUCHETUL DE FLORI

Veni dimineaţa cu un soare arzător ce trimitea jocuri de lumină pe pereţi şi pe uşi, cu ţipătul ascuţit al lăstunilor ce zburau prin faţa ferestrei, cu ceainicul rotund pe masă, cu şuierul îndepărtat al sirenelor care sunau acum vioi, cutezător.

Buchetul cules de Pavel şi aruncat din greşeală în camera mea — flori trandafirii de măcieş sălbatic, înconjurate de ochişori de nu-mă-uita — mă priveau prietenos din cana de apă.

Da, trebuie să intru în apartamentul vecin şi să predau buchetul destinatarei.

Am luat florile cu băgare de seamă şi pentru ca apa să se scurgă în cană le-am scuturat niţel. Şi… pe faţa de masă albă au zburat două pătrăţele mici de hârtie. Ce-o fi asta? Le cercetam, uitându-mă nedumerit la ele. Pe fiecare foiţă — minusculă — se zăreau nişte semne. O scrisoare? Mi-am amintit de discuţia de ieri, de sub fereastra mea: „Ţi-am scris de câteva ori scrisori lungi.” — „Dar eu nu le-am primit.” — „N-am avut curajul...” — „Aştept scrisorile tale extraordinare şi... flori de câmp.”

Cred că această scrisoare nu putea fi citită nici măcar cu lupa. Dar chiar dacă aş fi avut o lupă, n-aş fi îndrăznit să citesc scrisoarea străină. Am luat foiţele şi le-am aşezat

într-o cutie de chibrituri. Toate acestea trebuiau predate...

M-am dus acasă la Lena. Mi s-a spus că fata e la institut. Să-i las florile? Dar ce să spun, cum să explic de la cine vin? Şi ce să fac cu minusculele foiţe? Am hotărât să mă duc la institut.

Nu-i un lucru prea plăcut să mergi printr-un oraş necunoscut, ţinând în mână un buchet de flori, întrebându-i pe trecători cum se poate ajunge mai uşor la Institutul Pedagogic, citind denumirile străzilor în timp ce te gândeşti... la dragostea altora.

Probabil că Pavlik şi-a aşternut pe micile foiţe toate sentimentele şi gândurile lui. Cum a făcut asta? Cu ajutorul microfotografiei? Se vede treaba că a cheltuit multă trudă să scrie aceste două bileţele, să le fotografieze, şi apoi să micşoreze copiile fotografice. Se gândise poate că cuvântul micşorat cu ajutorul aparatului fotografic va suna mai cald şi mai precis... Poate ar fi mai bine să restitui acest mesaj lui Pavlik — aceluia care l-a scris — şi nu Lenei.

Am trecut prin grădina publică umbroasă şi deodată m-am oprit speriat: mi se păruse că am pierdut cutia de chibrituri cu microscrisorile. Nu, iat-o!

Probabil că de câte ori o întâlnea pe Lena, Pavlik era cuprins de timiditate şi sfială: era ca un prag peste care el nu îndrăznea să treacă.

Dar iată şi Institutul Pedagogic: o uşă mare de stejar negru, cu clanţe de aramă lustruită, strălucind în soare.

Am descris în amănunţime bătrânului portar al institutului toate semnalmentele tânărului pe care îl văzusem ieri seară, dar cu toate acestea el tot nu ştia pe care Pavlik să-l cheme.

Doar nu-s puţini studenţii cu numele de Pavel care învaţă la institut! Încă un minut şi aş fi ajuns într-o situaţie de-a dreptul ridicolă. Mă vedeam înconjurat de cinci sau chiar zece tineri — toţi cu numele de Pavel — iar eu întinzând fiecăruia din ei pe rând buchetul de flori. Ce era

de făcut? I-am povestit atunci portarului că ieri seară l-am văzut pe acest Pavel conducând-o acasă pe studenta Lena.

— A-a, Pavel Beleankin — zise portarul.

Peste un minut Pavel se afla în faţa mea. M-am prezentat şi tânărul mă privi nedumerit.

— Iată buchetul dumitale. Întâmplător a zburat prin fereastră în camera mea de hotel. Iartă-mă, s-a ofilit puţin...

Băiatul luă buchetul jenat:

— Merita oare să vă deranjaţi? Florile se ofilesc repede...

„Ciudat — m-am gândit eu — nu pare îngrijorat de scrisoare!”

I-am întins cutia de chibrituri:

— Iată microscrisorile dumitale.

— Ce? Ce fel de scrisori?

— În buchetul pe care l-ai aruncat prin fereastră erau nişte fotoscrisori.

— Fotoscrisori?... Eu nu mă ocup cu fotografiatul.

— Dar fotoscrisorile au fost în buchetul dumitale! Fotoscrisorile dumitale...

Faţa lui Pavel deveni furioasă. Trăsăturile i se înăspriră. N-am mai văzut nici urmă din tulburarea şi timiditatea lui de ieri. Mă privi bănuitor.

— Nu-mi vârâţi pe gât, cetăţene, nişte scrisori care nu sunt ale mele!

— Păi doar... doar...

— Lăsaţi-mă-n pace! Şi... La revedere!

Nu ştiam ce să mai zic. Ridicolă şi stupidă situaţie. Mă aflam în vestibulul slab luminat al institutului, lângă şirurile lungi de cuiere goale ale garderobei, cu cutia de chibrituri în mâna întinsă, în timp ce Pavel, în celălalt capăt al sălii, vâra la coş buchetul pe care-l purtasem cu atâta grijă prin tot oraşul.

Deodată uşa unui amfiteatru se deschise şi un grup zgomotos de studenţi năvăli pe sală. Se aflau încă sub

impresia orei de curs şi discutau cu aprindere.

— Pavel, ce s-a întâmplat? am recunoscut glasul Lenei.

Am încercat să explic ceva. Toţi tăcură dintr-o dată şi mă priviră nedumeriţi.

— N-aţi vrea să treceţi în cabinet? îmi spuse un om cu mişcări calme şi sigure, în faţa căruia studenţii se dădură respectuoşi la o parte.

Iată împrejurările oarecum ciudate cărora le datorez faptul că în loc să fiu pe vapor în largul mării, mă aflu acum în cabinetul lui Stepan Egorovici Tarasevici, directorul Institutului Pedagogic. Stau şi mă uit la masa pe care se află cele două bileţele minuscule cu microtextul lor, iar lângă ele nişte foi obişnuite de hârtie. Pe acestea dactilografa a bătut la maşină la două rânduri textul care fusese citit cu ajutorul unei lupe puternice.

Aştept. În curând va intra Beleankin, autorul microînsemnărilor, împreună cu directorul institutului şi ne va spune că toate acestea sunt o chestiune a lui personală, o glumă, aşa cum cu drept cuvânt afirmă Stepan Egorovici. Aştept până vor veni şi apoi mă voi duce la debarcader.

CELE TREI ÎNTREBĂRI ALE PROFESORULUI TARASEVICI

Directorul puse în faţa studentului cutia de chibrituri cu foiţele şi textul acestora transcris la maşină:

— Beleankin, răspunde-mi, te rog, la trei întrebări. Prima: de ce ai folosit acest sistem ciudat de a purta corespondenţă cu ajutorul microfotografiei? A doua: de ce te dezici de scrisorile dumitale şi eşti atât de lipsit de amabilitate faţă de omul care din delicateţe ţi le restituie? Şi a treia: din scrisori reiese că te pregăteşti să pleci într-o călătorie lungă.

Personal nu am nimic împotriva turismului, dar spune-mi, te rog, ce fel de barometru mai e şi acela... al lui Dijonval?

— Stepan Egorovici, nu eu am scris aceste scrisori! Asta am spus-o de la bun început, acolo lângă cuiere!

— Cum aşa? Buchetul este al dumitale, iar foiţele din buchet sunt ale altcuiva?

— Stepan Egorovici, florile le-am cules într-adevăr eu, dar bileţelele acestea nu le-am scris. E adevărat că am scris în ajun o altă scrisoare şi aveam de gând s-o predau. Iat-o! De altfel nu pot să vi-o arăt, e numai pentru... Ei, într-un cuvânt, e personală... Şi Beleankin se fâstâci şi tăcu.

În glasul lui răsuna adevărul, sinceritatea sa tinerească, iar rezerva lui trăda o nelinişte: Cum, să citească altcineva scrisoarea lui destinată Lenei? Studentul stătea în faţa noastră tăcut şi încordat, strângând cu putere în mână scrisoarea. Şi la fel ca mai înainte acolo în vestibul, unde am încercat să-i dau împreună cu buchetul minusculele foiţe, tot aşa şi aici, în cabinet, mi s-a părut că zăresc pe faţa sa palidă umbre de furie şi indignare: de ce se amestecă un străin în viaţa lui?

— Bine, Beleankin, nu te mai reţin — spuse directorul.

Beleankin se afla lângă uşă când Tarasevici exclamă cu o înfrigurare neobişnuită lui:

— Dar cum au putut să ajungă, aşa tam-nisam, aceste foiţe ciudate în buchetul unui student al institutului meu?

— Stepan Egorovici — se întoarse spre noi Beleankin — pesemne că cineva a scăpat aceste foiţe pe flori.

— Dar de unde ai cules florile?

— De lângă chioşcul cel vechi şi părăsit, din spatele crângului. Seara... M-am dus şi m-am întors cu o maşină de ocazie. Acolo în apropiere se află şi o bază a organizaţiei raionale de produse alimentare.

— Prin urmare, totul e limpede! Festa asta nu un student al institutului meu v-a jucat-o — spuse directorul

după ce uşa se închise în urma lui Beleankin.

Stepan Egorovici luă cutiuţa în care se aflau foiţele cu microtextul, apoi împături în două filele de hârtie pe care era transcris acest text şi-mi întinse toate acestea cu un surâs amabil:

— Le restitui, cum s-ar spune, celui căruia îi aparţin.

Îmi săriră din nou în ochi cuvintele: „Eratosthene... larva libelulei... Dijonval...” Să fie un text cifrat?

— Mai bine povestiţi-mi ce noutăţi va prezenta Teatrul de Artă din Moscova în stagiunea viitoare... Cum? Piesa dumneavoastră nu va fi jucată de acest teatru? Îmi pare rău...

— Iertaţi-mă, Stepan Egorovici, studentul Beleankin a spus că buchetul a fost cules lângă un chioşc dărăpănat...

— Bine! înţeleg. Îl voi trimite acolo pe Beleankin împreună cu alţi studenţi.

— Să caute prin iarbă şi alte asemenea foiţe?

— Să-l caute pe acela care le-a aruncat acolo. Studenţii se vor duce să cerceteze florile şi vor afla cine se ocupă cu glume atât de nesărate. Ce păcat că nu pot lipsi nicio oră de la institut! M-aş fi dus şi eu cu ei. Drumul duce la colonia de vile „Lomonosov” a lucrătorilor ştiinţifici şi e foarte pitoresc.

— Stepan Egorovici! Dar nu vi se pare că toată dezlegarea enigmei se ascunde în cuvântul „Dijonval”?

— Bine că mi-aţi amintit, fiindcă uitasem să vă spun... Nu mi-a fost lene şi am trecut pe la catedra de fizică. Nimeni de acolo n-a auzit despre barometrul Dijonval. Aici trebuie să fie vorba de altceva... Şi spuneaţi că Teatrul de Artă va pune în scenă un vodevil contemporan?...

REFLECŢII ŞI ÎNDOIELI

Cât de neobişnuite erau desenele care acopereau

pereţii micului restaurant!

Un urs alb, stând pe un sloi de gheaţă, îşi întindea botul şi, nu se ştie de ce, atingea cu nasul pânza ascuţită a bărcii ce se îndepărta în zarea unei mări nefiresc de albastre. Iar pe celălalt perete nişte copii lansau o mică corăbioară de hârtie pe un pârâiaş care curgea vijelios.

De tavan erau prinse, în chip de candelabru, coarnele unui ţap de munte, iar de ele atârnau becuri acoperite cu abajururi din hârtie colorată.

Mâncam un fel necunoscut de mâncare, făcut din carne şi roşii înnăbuşite, beam, pahar după pahar, un ceai foarte concentrat şi mă gândeam: „E a treia zi de când mă tot pregătesc să plec din oraş şi totuşi n-am reuşit încă să plec.”

Beleankin şi colegii săi au căutat lângă chioşc urmele omului care a scăpat acolo foiţele enigmatice, i-au întrebat pe locuitorii din împrejurimi, au cercetat aproape fiecare fir de iarbă, fiecare floare. Dar n-au aflat nimic, n-au găsit nimic.

„E timpul să plec!” mi-am zis. Orăşelul e foarte drăguţ, dar n-o să rămân aici de dragul dezlegării unui rebus. Da, e timpul să plec! Chiar mâine. Totuşi, lucru ciudat: sunt de acord cu profesorul Tarasevici că foiţele care cuprind microtextul sunt gluma nostimă a unui necunoscut. Sunt de acord! Şi totuşi, tonul sincer care se degajă din textul acestor foiţe ciudate, seriozitatea lor calmă mă silesc să caut în ele un sens aparte, să vizitez biblioteca, să citesc lexicoane... Aşa trec zilele... Şi eu tot nu pot să plec din orăşel. Parcă aştept ceva. Îmi face impresia că aceste foiţe ascund soarta cuiva, soarta unui călător pornit la drum greu.

În restaurant vin şi pleacă oameni. Fiecare îşi are viaţa sa. Muzicanţii cântă pe estradă şi îi privesc pe cei ce intră cu o expresie de totală indiferenţă. Dar muzica lor nu este de loc inexpresivă. În ea răsună când tristeţe, când veselie.

Din unele cuvinte ale microtextului rezultă că acest călător a petrecut multă vreme într-o ţară străină, a făcut acolo multe descoperiri şi a întocmit şi un jurnal care îl însoţeşte pretutindeni...

Vorbind despre învăţatul din antichitate, călătorul arată că lumea înainte de Eratosthene creştea de la un calcul de lungă durată la un altul. Eratosthene, care a trăit foarte de mult (din anul 276 până în anul 194 înaintea erei noastre), a fost într-adevăr primul om de ştiinţă din istoria omenirii care a stabilit lungimea circumferinţei globului pământesc. Dar care este explicaţia că, pentru autorul microînsemnărilor, lumea ce-l înconjoară a crescut dintr-o dată de o sută sau de două sute de ori?... Şi apoi în foiţe se pomeneşte de Dijonval. De barometrul lui Dijonval!

E pur şi simplu de neînţeles că n-am primit încă răspuns de la Moscova la telegrama pe care i-am trimis-o lui Cearuşin în legătură cu barometrul lui Dijonval. Ce cartotecă extraordinară de denumiri şi termene are vechiul meu prieten! A început s-o alcătuiască aproape încă de pe băncile şcolii şi a lucrat la ea zi de zi. S-ar părea că nu există problemă la care cartoteca lui să nu poată răspunde.

Mitea Cearuşin, întotdeauna ordonat şi punctual, e îndrăgostit de ea. Legea lui de aur, de la care nu se abate niciodată, este de a răspunde fiecăruia care i se adresează cu o întrebare, fie imediat telegrafic, fie printr-o scrisoare amănunţită, în care cere să i se precizeze întrebarea. Dar de astă dată Cearuşin tace. I s-o fi părut caraghios acest „barometru al lui Dijonval”?

Astăzi am cercetat din nou la bibliotecă toate lexicoanele, dar n-am găsit nimic despre barometrul lui Dijonval. îmi pare ciudat că pe foi se găseşte cuvântul „verste”! „38 000 verste.” De ce verste şi nu kilometri? Înseamnă că cel ce le-a scris este un om vârstnic, un om obişnuit să socotească distanţa în verste, ca în trecut... Prin urmare autorul necunoscut al foiţelor este un om bătrân.

Poate că aceste foiţe au fost scrise cu mulţi ani în urmă! În orice caz însă, micşorarea textului cu ajutorul fotografiei a fost făcută în ziua sau în ajunul zilei în care au fost găsite aceste foiţe pe flori. Altfel foiţele minuscule ar fi fost distruse de prima ploaie.

Tarasevici a spus că toate astea trebuie să fie o glumă a cuiva. Va trebui să fiu de acord cu el.

Restaurantul se golise. Muzicanţii plecaseră de mult, iar acum se stingeau luminile. Şedeam la masă şi, de pe banchiza desenată pe perete, ursul alb mă privea mustrător: n-ar fi timpul să pleci şi tu?

Adâncit în gânduri rătăceam încet pe străzile orăşelului cufundat în noapte. Cum să ghicesc, cum să descifrez sensul ciudatelor file? Şi cine este, la urma urmei, autorul lor?

Orăşelul dormea. Noaptea se târa peste el fără grabă, pe nesimţite. Pe ambele părţi ale străzii dormeau plopii, care văzuseră atâtea în lunga lor viaţă. În jur era linişte şi pace. Dar de unde această tristeţe în suflet? În buzunarul meu se află cutia de chibrituri cu cele două foiţe.

M-am oprit şi am repetat în gând câteva din frazele care mi se păruseră atât de stranii chiar din clipa când au fost citite pentru prima oară. Şi deodată, aici, pe strada liniştită a orăşelului, mi-a trecut prin minte că într-un asemenea fel nu se scrie de dragul unei glume şi al unui amuzament. Dar atunci cine este acest călător? Unde este el? Şi unde sunt celelalte foi ale jurnalului? Scrie că are de făcut un drum lung: „Întinderi de necuprins pe care trebuie să le străbat cu un animal de povară. Neliniştea şi teama pun stăpânire pe mine...” Ce s-a întâmplat cu el?

Mâine plec din orăşel şi am să duc cu mine în fundul valizei cutia de chibrituri cu foiţele enigmatice pe care nu le-am putut descifra cum trebuie şi fără măcar să pot bănui motivul pentru care au fost micşorate. Iată la ce mă gândeam noaptea, întorcându-mă la hotel, în timp ce

simţeam că acest călător necunoscut, despre care nu ştiam nimic, absolut nimic, îmi devenise drag.

Funcţionara de serviciu de la hotel îmi spuse fără să-şi ridice ochii de pe carte, aşa cum îi era obiceiul:

— Aveţi o scrisoare. Am pus-o în camera dumneavoastră. Pentru câte zile mai reţineţi camera?

BAROMETRUL LUI DIJONVAL EXISTĂ

«Scumpe Grigori Alexandrovici!

Telegrama ta în care te interesezi de barometrul lui Dijonval nu m-a găsit la Moscova. Mă aflam la Novgorod, pe urmele vieţii unui explorator celebru, şi abia astăzi, întorcându-mă la Moscova, ţi-am citit-o. Mă întrebi dacă ştiu ceva despre barometrul lui Dijonval. Ştiu că nici în producţie, nici în comerţ n-a existat cândva un asemenea barometru. Dar asta nu-i totul. Un asemenea barometru a existat totuşi, există şi va exista. Şi să nu crezi câtuşi de puţin că-i o glumă, un paradox, sau o anecdotă! Nimic din toate acestea. Ştii desigur că printre generalii lui Napoleon Bonaparte era unul despre care el însuşi, atunci când se afla pe insula Sfânta Elena, scria ca despre cel mai talentat dintre toţi comandanţii săi. Acesta era Pichegru. Biografia lui este într-un anumit sens remarcabilă şi tragică, dar nu mă voi ocupa acum de ea, ci voi trece direct la întrebarea ta.

Luna decembrie 1794 l-a găsit pe Pichegru în campanie, conducând trupele republicane franceze care înaintau cu succes spre Olanda. Dar într-o zi, care era departe de a fi bună pentru Pichegru, natura i-a dejucat planurile. Începură ploi puternice, iar noroaiele, drumurile desfundate şi apele revărsate împiedicau înaintarea

trupelor. Întreaga campanie era ameninţată de un eşec total. Pichegru luă hotărârea să renunţe la înaintare. Dar deodată de la Utrecht — din Olanda — Pichegru primi o notă informativă în care i se indica ziua precisă în care se va lăsa un ger puternic: pământul va îngheţa, pe râuri se va forma un strat de gheaţă solidă şi trupele vor putea continua înaintarea. Pichegru a dat crezare acestei ştiri, deşi ea era întărită prin referirea la un barometru care nicicând şi de nimeni n-a fost luat în seamă. Şi într-adevăr, în ziua indicată totul în jur a îngheţat. Infanteria şi cavaleria lui Pichegru au continuat înaintarea, iar la 29 decembrie Pichegru trecea pe gheaţă râul Waal. Dar iată că la 7 ianuarie vremea se schimbă din nou. Iarăşi ploi, noroaie şi gheaţa se topeşte. Pichegru, ajuns departe în adâncul ţării, s-a pomenit într-o situaţie mai grea ca cea anterioară, aproape catastrofală. Dar şi aici el primeşte la 13 ianuarie o nouă informare de la Utrecht, în care i se indică din nou în mod precis când îşi va putea conduce trupele mai departe peste râurile şi drumurile îngheţate. Datele primite au fost şi de astă dată exacte. La 14 ianuarie a început să bată vântul dinspre nord, la 15 ianuarie temperatura a scăzut brusc, iar la 16 ianuarie Pichegru se află la Utrecht, unde eliberează din închisoare pe Dijonval Quatremere, general al Republicii Batave, adică pe acela care îi trimisese informaţiile asupra vremii.

Dijonval fusese întemniţat, în Olanda, în anul 1787; acolo şi-a petrecut aproape şapte ani din viaţă până în ziua când a fost eliberat de Pichegru. Dijonval şi-a întocmit toate previziunile, în celula închisorii, pe baza observaţiilor făcute asupra... păianjenilor.

Mai târziu, la Paris, el a scris:

„Atunci când anumiţi păianjeni nu fac de loc păienjeniş, se apropie vremea urâtă, însemnată pe barometru prin ploaie şi vânt; dacă păianjenii încep să întindă fire radiale, atunci ne putem aştepta ca vremea să

se îndrepte peste zece-douăsprezece ore. Dacă ei distrug un sfert sau o treime din pânza lor şi păstrează restul, înseamnă că va bate vântul. În general, când păianjenii încep să-şi întindă ţesătura şi să şi-o sporească, ne putem aştepta la vreme frumoasă; dacă ţes păienjenişuri mici, înseamnă că vremea va fi schimbătoare; dacă, în sfârşit, ei nu se arată de loc, ne putem aştepta cu toată certitudinea la vreme urâtă”.

Bunul şi dragul meu prieten, tu nici nu ştii ce satisfacţie mi-a adus întrebarea ta neobişnuită. Ce bine înţelegem pe şahistul care doreşte să-şi măsoare puterile cu un adversar care să-l poată pune într-o situaţie grea! Sau pe gospodina care, auzind într-o vizită despre o nouă reţetă de tort, se apucă cu entuziasm şi emoţie să o prepare de îndată ce a sosit acasă! Ce bucurie creatoare am încercat eu, colaborator al secţiei informaţii şi bibliografie a bibliotecii, când primind întrebarea ta atât de ieşită din comun, am început să pregătesc răspunsul, comparând date din diferite domenii ale ştiinţei, literaturii, artei, căutând şi răsfoind lexicoane, dicţionare enciclopedice, ediţii străvechi, memorii, documente de arhivă!

Scumpe prieten! E puţin probabil să aştepţi de la mine verificarea ştiinţifică a observaţiilor făcute de Dijonval asupra păianjenilor. Dar tu ştii că mândria vieţii mele este cartoteca cu denumiri şi termeni la care lucrez de zeci de ani. Şi pot să-ţi spun că nu mi s-a întâmplat ca această cartotecă să mă fi înşelat vreodată. Aşa că lăsând la o parte orice falsă modestie, pot afirma că n-ar putea fi numărate răspunsurile pe care le-am dat la întrebările ce mi s-au adresat şi nici dezlegările pe care le-am găsit diferitelor enigme. Dar de astă dată nu pot ghici în niciun chip, nu pot înţelege şi nu mă pot dumiri de ce dintr-o dată a început să te intereseze Dijonval. Nu cumva ţi-a trecut prin minte să scrii un scenariu ştiinţifico-fantastic despre păianjeni? în

cazul acesta n-ar fi mai bine ca în loc să pomeneşti de Olanda şi de Franţa de la sfârşitul secolului al optsprezecelea, să te referi la Polivanov al nostru? Membru al organizaţiei clandestine „Narodnaia volea” din deceniul al optulea al secolului trecut. Piotr Sergheevici Polivanov a fost condamnat de guvernul ţarist la închisoare pe viaţă. Şi iată că într-o zi — când dincolo de gratii era o dimineaţă mohorâtă de primăvară timpurie petersburgheză, condamnatul la singurătate veşnică zări în celula sa o fiinţă vie. Era cel mai obişnuit păianjen cu cruce. Omul şi păianjenul au devenit prieteni; omul se îngrijea de păianjen: îl hrănea, îl lua în mână, iar acesta se suia liniştit pe degetul protectorului său. Când omul îi atingea lăbuţele, păianjenul le mişca liniştit şi prudent. Omul avea grijă ca păianjenul să nu se îngraşe peste măsură. Asta i-ar fi dăunat sănătăţii. Deţinutul rupea câteodată pânza păianjenului — las’ să muncească, să slăbească, îi va fi de folos. Păianjenul, la rândul său, părea că se străduieşte să-l distreze pe deţinut. De fiecare dată era ceva nou în felul în care îşi ţesea plasa care unea picioarele mesei cu stinghia ei. Uneori se oprea în timpul lucrului, distrugea o parte din plasă de parcă îl nemulţumea ceva şi începea s-o refacă. De aceea Polivanov a scris despre păianjen că are o „fire aristocratică”...

Dar ia spune-mi, te rog, ce se întâmplă cu tine? în loc să pleci la odihnă, te încurci în „împărăţia păianjenilor” undeva într-un Censk oarecare! Nu ţi-ai risipit, nu ţi-ai irosit destul talentul tău, şi până acum, pe fleacuri! Te repezi de la o problemă la alta. Acum au venit la rând păianjenii! În sfârşit, e treaba ta, nu mă amestec. Mie personal îmi place aşa cum eşti, împrăştiat, dar plin de talent, şi-mi place uimitoarea ta multilateralitate intelectuală. La revedere.

Nădăjduiesc că-ţi va rămâne timp şi pentru odihnă. Te salută al tău D. Cearuşin.»

ŞIRETURI DE GHETE ŞI PĂIANJENI...

Azi, dis-de-dimineaţă, în timp ce mă îndreptam, ieşind din oraş, spre locul de unde studentul Beleankin îşi culesese buchetul de flori, mă gândeam la păianjeni şi la acele uimitoare foiţe care ajunseseră să mă preocupe şi să mă tulbure atât de mult, încât nu mă lăsau să plec din Censk.

Scrisoarea lui Cearuşin am citit-o de câteva ori în camera mea de la hotel, la lumina lămpii. Ce mi-a dezvăluit această scrisoare? M-am convins că necunoscutul călător, dorind să afle mersul vremii, fusese nevoit să urmărească comportarea păianjenilor. Şi asta în zilele noastre! Ei bine: scrisoarea lui Cearuşin a explicat însemnătatea câtorva din cuvintele scrise pe acele microfile. „Barometrul lui Dijonval”, „m-am gândit la Polivanov”... dar abia acum, după această explicaţie, microfilele au devenit şi mai enigmatice.

De ce mă duceam acolo, în locul unde fuseseră culese florile? Răspunsul e foarte simplu: fiindcă nici în timpul nopţii, nici spre zori, nu putusem adormi din pricina zăpuşelii. La institut, la Tarasevici puteam merge cu scrisoarea lui Cearuşin abia în a doua jumătate a zilei. Şi pe deasupra, după primirea scrisorii lui Cearuşin, ţineam foarte mult să mă uit la păianjeni „în natură” şi, desigur, să văd şi locul unde au fost găsite bileţelele.

Studentul Beleankin îmi descrisese amănunţit locul de unde îşi culesese faimosul lui buchet şi nu mi-a fost greu să mă orientez pentru a ajunge acolo.

Şoseaua era asfaltată. Pe ambele părţi creşteau pe două şiruri plopi tineri şi mlădioşi. Probabil că fuseseră plantaţi o dată cu asfaltarea şoselei.

Mergeam pe cărare de-a lungul şoselei.

Prin desişul arbuştilor apărea şi dispărea marea. Drumul urca din ce în ce mai sus, apoi cobora şi din nou suia. Undeva în depărtare se zăreau căsuţele albe, grupul de vile în care locuiau cercetătorii ştiinţifici.

Jos, în vale, în stânga şoselei asfaltate, şerpuia un drum de ţară care dispărea apoi într-un crâng. Dar ce-or fi ruinele acelea, care se văd acolo, mai departe?

Coborând în vale am întâlnit, pe drumul de ţară, o femeie însoţită de un băiat de vreo şapte-opt ani. Duceau de căpăstru un cal care şchiopăta. Am intrat cu ei în vorbă. Femeia spunea că lucrează la gospodăria anexă a coloniei de vile. Calul îşi lovise piciorul de o grapă şi acum trebuia consultat veterinarul.

— Dar acolo, în dosul crângului spre dreapta — am întrebat — ce fel de ruine sunt acelea?

— Acolo a fost înainte de revoluţie un conac. Trăia în el un moşier ciudat — spuse femeia. N-aveai timp să te miri de câte năzdrăvănii făcea. Pusese să se sape fel de fel de ganguri subterane ca să se poată ajunge pe sub pământ, de-a dreptul din camera lui de dormit, pe malul mării. Se întâmpla uneori în nopţile cu lună să apară deodată la mal însoţit de oaspeţi şi cu lăutarii după el. Bătrânii noştri mai povestesc şi astăzi: „Porneam spre muzica aceea care se auzea pe malul mării, ne apropiam, dar când ne uitam mai bine, nu se mai auzea nicio muzică şi nici picior de om nu se mai vedea, de parcă intraseră cu toţii în pământ...”

N-am mai ascultat până la capăt, mi-am luat rămas bun şi am plecat mai departe.

Mergeam şi mă gândeam la păianjeni. Dar nu puteam să nu mă gândesc şi la... şireturile mele de ghete. Da, la şireturile mele care se dezlegau tot timpul şi mă obligau să mă opresc, să mă aplec ca să le leg, pentru ca ele să se dezlege din nou.

Şireturi... şireturi... Negre şi albe, cafenii şi galbene,

lungi şi scurte, subţiri şi groase — toate cu vârfuri metalice — atârnau de o sforicică la chioşcul lustragiului din Censk. Când m-am apropiat de el, îşi curăţa cu zel cizmele lui înalte şi negre, întinzând când un picior, când celălalt. Când termină, şi numai după ce-şi admirase îndelung luciul cizmelor, îmi întinse leneş o pereche de şireturi.

Ce şireturi nărăvaşe, nerăbdătoare, neastâmpărate mi-a hărăzit destinul!

S-au încăpăţânat chiar de prima dată, când am început să le-nşir în grabă. Nu intrau cu niciun chip în găuri. Le-am smucit şi drept răzbunare unul din ele lăsă să-i cadă micul vârf metalic. în cursul zilei şiretul se zbârli de tot şi în cele din urmă se rupse.

Dar mai rău s-au purtat cu mine şireturile aseară. Voisem să-mi scot repede pantofii, dar pesemne că n-am tras de capătul care trebuia, şi nodul în loc să se dezlege, se strângea tot mai tare. A trebuit să recurg la briceag şi, bineînţeles, şiretul se scurtă. Şi acum mergeam pe cărare, alături de drum, iar şiretul se dezlega mereu. Dar oare nu e caraghios să vorbesc atât de mult despre şireturi? De fel! Nu e nici ciudat şi nici caraghios, fiindcă tot ce s-a petrecut apoi este legat de caracterul afurisit al şireturilor mele, care cu o furie de neînţeles şi drept răzbunare pentru o vină pe care nu mi-o recunosc, se tot dezlegau şi mă sileau să mă aplec atât de des la pământ pentru a le lega.

Gândurile mele se întorceau tot timpul la scrisoarea lui Cearuşin: „Dijonval... păianjenii...” Dar în acele momente, dorinţa mea cea mai arzătoare era să văd măcar un păianjen, fie chiar din cei mai obişnuiţi. Mi se părea că de astă dată îl voi privi cu alţi ochi ca de obicei. Am început să mă uit în jur, mă apropiam de tufe, dar nicăieri nu vedeam nici urma vreunui păienjeniş.

Crângul devenea tot mai des şi mai întunecos. Drumul de ţară cotea la dreapta.

Mergeam pe o alee de castani, părăginită, uitată,

semiîntunecoasă şi răcoroasă, printre trunchiurile negre şi drepte. Aleea începu să se lărgească şi se închise în jurul unui chioşc de lemn pe jumătate dărâmat, cu portiţa smulsă din ţâţâni şi aruncată pe jos.

Un salcâm, crescut pesemne după ce oamenii încetaseră să mai viziteze chioşcul, astupa intrarea.

M-am strecurat cu greu înăuntru. Din pământ ieşeau pe jumătate putreziţi stâlpii de sprijin ai mesei şi ai băncilor.

M-am aşezat pe marginea unei bănci rupte.

Sub bancă şi între stâlpi creştea năvalnic iarba înaltă de un verde palid. Păienjenişul pe care l-am găsit între stâlpii chioşcului era cenuşiu şi sfâşiat, iar de el atârnau bucăţele de aşchii. Pesemne că păianjenul îşi părăsise de mult pânza.

Deodată răsună un lătrat puternic. Am ieşit din chioşc şi m-am îndreptat în direcţia din care auzisem lătratul. Tufe dese de măcieşi în floare îmi barau drumul. Ce frumoase erau florile lor roşii! Prin urmare aici era locul.

De aici a cules studentul Beleankin crengile de măcieş de care se lipiseră foiţele misterioase... În buchet erau şi nu-mă-uita. Iată-le — creşteau cuminţi de-a lungul pârâiaşului.

Lătratul se potoli, apoi se auzi din nou, dar mai puţin violent. Venea parcă de undeva de sub pământ; Am început să mă uit cu atenţie şi să trag cu urechea.

În dosul tufelor am zărit ceva asemănător unui bordei. Se găsea foarte aproape de mine, iar intrarea era apărată de o streaşină din scânduri pe care se aflau pătrate de gazon. Era un lucru făcut în pripă — ici şi colo de sub gazon se mai vedea scândura albă. Drumul spre bordei era accidentat, plin de gropi şi de pietre. Lătratul se auzea din bordei.

M-am apropiat de intrare şi încet, cu precauţie, am început să cobor. Câteva trepte de piatră, o platformă. Pe platformă o masă şi două scaune.

Pe masă licărea un felinar, lângă care se afla un abac şi o carte.

Treptele duceau mai departe în adânc, iar de acolo se auzea lătratul sacadat al câinelui.

— Hei! am strigat în întuneric.

— Cine-i acolo? mi se răspunse din beci.

Câinele lătră şi mai furios.

— Ptiu, dar taci odată, Karceavka! strigă cineva la câine.

Câinele tăcu.

— E cineva aici? Ieşiţi afară!

La început tăcere, apoi... apoi din nou un strigăt:

— Dar cine-i acolo?

Şi din nou, ca un răspuns la aceste cuvinte, un lătrat înverşunat. Pe platformă sări un câine şi încremeni locului: era roşcovan, dar spatele îl avea negru. Îşi agita coada stufoasă, fără a mă privi de loc ameninţător.

Cineva urca scările gemând şi oftând. Din adâncul întunecos se ivi o mână cu o lanternă aprinsă.

În faţa mea apăru o femeie masivă, în pufoaică, cu cizme mari de cauciuc.

— Bună ziua! rosti ea cu o voce de bas şi adăugă: Aţi sosit? Aţi fost chemat?

— Am sosit — i-am răspuns eu nedumerit.

— Dar unde sunt mijloacele de transport?

— Ce mijloace de transport?

— Fără mijloace de transport nu se poate.

— Dar eu... eu am venit...

— Tocmai asta e că vin mulţi pe aici.

— Mulţi? am întrebat eu.

— Dumneata ai venit să dezlegi ghicitori, să culegi floricele ca alţii sau ai venit după legume? Ceapă, morcovi, sfeclă. Dacă ai venit după legume, atunci de ce ai venit fără maşină şi fără dara pentru încărcare? Cine eşti dumneata?

— Cine sunt eu?

— Tocmai! Cu ce prilej ai venit la bază?

Buimăcit, copleşit de avalanşa de întrebări, nu ştiam cum să încep să-i explic totul acestei femei mânioase şi am bâiguit:

— Dar dumneavoastră cine sunteţi? Ce fel de bază?

— Cum aşa — cine sunt eu? Sunt Anna Ivanovna Cernikova, şefa bazei organizaţiei raionale de produse alimentare.

— La revedere! am strigat şi am plecat în goană.

După ce am făcut vreo zece-douăzeci de paşi, am privit înapoi şi am văzut-o pe Anna Ivanovna Cernikova urmându-mă de după tufişuri, cu câinele de curea.

Am sărit peste micul pârâiaş. Nesuferit şiret! Din nou... s-a dezlegat. A câta oară! M-am aplecat, am tras de ambele capete ale şiretului. Un ghimpe, un scai sau mai ştiu eu ce se prinsese de capătul zbârlit al şiretului. Am început să-l desprind. În scai se încâlcise un păianjen mort.

Şi probabil fiindcă tot drumul mă gândisem la păianjeni şi la scrisoarea lui Cearuşin, de îndată ce am observat păianjenul acela mort, l-am ridicat şi l-am băgat repede în cutia de chibrituri.

PĂIANJENUL MORT

— Barometrul lui Dijonval există! Iată scrisoarea şi iată un barometru „stricat”! am exclamat intrând în cabinetul directorului institutului, Stepan Egorovici Tarasevici, şi am pus pe masă scrisoarea lui Cearuşin şi cutia de chibrituri cu păianjenul mort.

Profesorul mă salută reţinut, mă privi cu o oarecare nedumerire şi, prezentându-mă docentului Serafima Vasilievna Voronţova, adăugă:

— Nădăjduiesc că desfăşurarea avântată a raţionamentelor dumneavoastră cu privire la însemnările găsite nu va fi stingherită de prezenţa tinerei noastre specialiste. S-a tărăgănat zugrăvirea culoarului şi a unor cabinete şi Serafima Vasilievna a fost nevoită să se instaleze la mine cu microscopul ei.

De după lentilele mari ale ochelarilor, nişte ochi albaştri mă priveau, după cât mi se părea, foarte ironic. Apoi Serafima Vasilievna îşi coborî din nou privirea asupra microscopului şi mâna ei dreaptă începu să alerge repede, făcând însemnări pe o foaie de hârtie.

Stepan Egorovici citi cu atenţie scrisoarea lui Cearuşin şi dădu din umeri.

— Fie şi aşa! Să admitem că barometrul lui Dijonval este păianjenul. Dar ce schimbă asta?

— Totul! Totul se schimbă! De vreme ce există barometrul lui Dijonval, înseamnă că...

— ...înseamnă că — râse Tarasevici — există şi păianjeni!

— Înseamnă că există şi călătorul care a fost silit să se orienteze asupra mersului vremii după comportarea păianjenilor.

— Fantezie!

— Dar însemnările! Parcă văd animalul de povară legat şi pe călătorul care după ce şi-a încărcat sacul, s-a apucat să-şi termine de scris jurnalul...

— Rebusul este o ghicitoare în care o parte de cuvânt sau cuvinte întregi sunt exprimate prin mijlocirea unor figuri, note muzicale sau alte semne cu denumiri asemănătoare cuvintelor ce trebuiesc ghicite — spuse încet Voronţova, continuând să se uite în microscop.

— Ce vreţi să spuneţi? am întrebat eu.

— Un hâtru bun de glume a scris un rebus, un joc de cuvine încrucişate. În loc de cuvântul simplu „păianjen” a pus două cuvinte „barometrul Dijonval”, iar lângă Eratosthene — „larva libelulei”... Iar dumneavoastră vă agitaţi şi căutaţi să dezlegaţi acest rebus.

„Rebus, cuvinte încrucişate” — am repetat în sinea mea şi am simţit că numai prin pronunţarea acestor cuvine simple şi vesele, însemnările şi-au pierdut întregul lor caracter enigmatic şi că toată povestea devine caraghioasă. Dar această senzaţie a durat doar o clipă. Nu! Unde, când şi în ce scop s-ar apuca cineva să alcătuiască asemenea cuvinte încrucişate?

Şi am spus:

— Nu de dragul cuvintelor încrucişate şi al rebusurilor am rămas la Censk, nu de dragul lor vă răpesc timpul, Stepan Egorovici, şi i-am scris lui Cearuşin. Azi dimineaţă am fost chiar acolo unde studentul Beleankin a cules o dată cu florile foiţele enigmatice.

— Şi cu ce v-aţi întors din această expediţie?

— Expediţia n-a reuşit. Dar am cules un păianjen, din păcate mort...

— Un păianjen mort!... izbucni în râs, desprinzându-se

de microscop, docentul Voronţova. Ea râdea din ce în ce mai tare: Un păianjen mort!... Vai, nu mai pot! Mo... mo... mo.. ort!... Daţi-mi-l să-l văd!

Voronţova se repezi la păianjenul care se afla în cutia de chibrituri, îşi scoase ochelarii, îi şterse şi îi puse din nou, apoi începu să se uite la păianjen.

— Apoteoza cercetărilor, a enigmelor, a presupunerilor, a scrisorilor la Moscova — un păianjen mort!... Stepan Egorovici — se adresă ea profesorului — cum de nu v-aţi dat seama cât de simplu şi de clar e totul: un vilegiaturist s-a distrat compunând aceste „cuvinte încrucişate” şi un literat din Moscova încearcă să găsească în ele mistere.

— Un vilegiaturist?! Dar îngăduiţi-mi! exclamai. Acolo unde au fost găsite foiţele nu există niciun fel de vile!

— Dar vântul? se întoarse brusc spre mine Voronţova. Vântul nu-şi pierde vremea cu fleacuri, cum fac alţii. A dat buzna şi a dus de pe pervazul unei ferestre aceste însemnări caraghioase.

— Să ştiţi — spuse Stepan Egorovici — în această afirmaţie există o logică şi un sens. Iar noi, e limpede că am despicat firul în patru.

Ce i-aş mai fi putut răspunde? Cu ce argumente să-l contrazic? în faţa mea se găsea doar păianjenul mort şi nişte însemnări cu totul ciudate.

— Aşa-i că tăceţi! surâse ironic Voronţova. N-aveţi nimic de zis! Şi aţi tulburat întregul institut. N-am dreptate?

— Am despicat firul în patru, recunosc că am despicat firul în patru...

Voronţova se întoarse spre microscop şi începu din nou să noteze ceva grăbit.

— Da, am luat-o pe o cale greşită — spuse încet Stepan Egorovici. Şi iată că tânărul nostru specialist ne-a scos la liman.

— Ei, e timpul să plec — am spus şi mă pregăteam să-

mi iau rămas bun.

— Am o idee — rosti deodată Voronţova cu un zâmbet blând. Am să vă dau drept amintire o etichetă cu numele păianjenului, am să-i determin exact specia şi genul. Dar ce s-a lipit de piciorușul lui?

Caut să reconstitui ceea ce a urmat. Stăteam lângă uşă şi Stepan Egorovici îşi nota adresa mea de la Moscova, când deodată...

— Ce-o mai fi şi asta? Ah, nu se poate! exclamă Voronţova. Veniţi repede!... Priviţi! O foiţă! Cuvinte!

Amândoi ne repezirăm la microscop:

— Ce, ce s-a întâmplat?

Voronţova se lăsă pe speteaza scaunului, ochelarii îi alunecară pe vârful nasului. Faţa-i reflecta spaimă, încurcătură, nedumerire.

— Priviţi! Citiţi!

„Pagina 1022

...Aşadar, totul e limpede. Tuberculoza este vindecabilă. Ca medic am ajuns să înţeleg asta după o serie de observaţii, pe care le-am notat în paginile precedente ale jurnalului.

Toată lumea ştie: bacilul tuberculozei este înconjurat de o membrană care după însuşirile sale chimice şi fizice seamănă cu ceara. Fermenţii proteolitici, albuminele hidrolizante şi polipeptidele nu sunt în stare să acţioneze asupra membranei de ceară a bacilului tuberculozei şi de aceea organismul omului nu poate face faţă acestei boli. Nu există un medicament care să ajute la spargerea membranei de ceară a bacilului. Acest lucru îl cunosc toţi medicii. Dar în aceste zile am observat lângă mine o insectă care se hrăneşte cu ceară şi o digeră. Şi dacă este aşa, nu e oare limpede că această insectă posedă un ferment care poate să distrugă membrana de ceară a bacilului tuberculozei, să dezintegreze grăsimile

membranei? Această insectă este omida moliei de ceară, Galleria mellonella. Eu propun să i se injecteze bolnavului de tuberculoză sângele acestor omizi. Nu mă îndoiesc că fermenţii sângelui omizii vor distruge membrana de grăsimi şi ceară a bacilului şi organismul omului va învinge uşor corpul degresat al bacilului. Flagelul omenirii — tuberculoza — va dispare! Galleria mellonella poate fi uşor înmulţită: este nevoie doar de o temperatură corespunzătoare şi de o mare cantitate de ceară de fagure. Dar destinul meu ciudat, soarta mea neverosimilă, despre care am scris în paginile 2—12...”

Docentul Voronţova privea în microscop şi citea această scrisoare liniştit, desluşit, răspicat. Terminând fraza cu privire la soarta neverosimilă şi la destinul ciudat al medicului care a scris aceste însemnări, ea îşi ridică privirea de pe microscop:

— Aici se întrerupe textul!

În cabinet se aşternu o linişte apăsătoare. Şi când Stepan Egorovici se apropie şi întoarse comutatorul, pentru a aprinde lumina, paşii lui şi sunetul comutatorului mi se părură nişte zgomote puternice, iar lumina becului din tavan mă făcu să tresar.

Aplecându-se deasupra microscopului, Stepan Egorovici citi şi el bileţelul în tăcere, apoi spuse judicios:

— Acum trebuie să-l comparăm, să confruntăm cu bileţelele pe care studentul Beleankin le-a cules o dată cu buchetul de flori... Aşa-aşa, mulţumesc. Măriţi lumina. Serafima Vasilievna, parcă nu suntem în focar... Mulţumesc, acum e bine. Da, e una şi aceeaşi mână, unul şi acelaşi scris şi una şi aceeaşi metodă de micşorare cu ajutorul aparatului fotografic.

Tulburat, m-am aplecat peste microscop, încercând să desluşesc ceva, dar n-am văzut nimic.

Stepan Egorovici, care stătea lângă mine, spuse:

— Iată ce este într-adevăr de necontestat: ideea cu privire la tratarea tuberculozei printr-o astfel de metodă este originală. Totul e scris de un medic, de un specialist, în niciun caz de un diletant. Tuberculoza se tratează acum cu succes cu ajutorul streptomicinei, cu Pas şi alte medicamente. Se aplică cu succes şi intervenţia chirurgicală... Care medic nu ştie acest lucru? Şi deodată: tratarea tuberculozei cu fermenţii omidei moliei de ceară? Repet: propunerea este întru totul originală, dar în acelaşi timp şi cu totul întârziată.

— Unui tânăr vilegiaturist i-a dăruit cineva un microfotoaparat, dar a uitat să-i dea şi aparatul de mărit — observă râzând Serafima Vasilievna — şi iată că tânărul nostru fotograf a început să se distreze. A fotografiat şi a făcut pe deşteptul cu ce s-a nimerit. Fel de fel de rebusuri despre Eratosthene, vechi scrisori, bileţele, extrase din vechi reviste medicale... Dacă i-ar fi căzut în mână o reţetă pentru creşterea părului pe chelie ar fi fotografiat-o şi pe aceasta.

Ascultam distrat discuţia lor, încercam să răsucesc un şurub la microscop, mă aplecam deasupra lui, dar tot nu reuşeam să văd nimic şi atunci, pierzându-mi răbdarea, am început să privesc împrejur.

— Ce, nu se vede? observă în cele din urmă Voronţova. Răsuci tăcută un şurub, apoi altul. Acum e bine?

— Da, da! Mulţumesc!

— Iată şi a doua foaie, cea nouă pe care aţi adus-o astăzi cu păianjenul.

Şi sub sticlele microscopului începu să se distingă un scris ascuţit, oarecum demodat, cu ligatura uşoară şi înclinat spre dreapta:

„Destinul meu ciudat, soarta mea neverosimilă” — citeam aceste cuvinte şi nu eram în stare să-mi iau ochii de la ele. Citeam cu atenţie cuvintele, le priveam cu atenţie şi începu să mi se pară că ele îmi răsună în ureche de parcă

le-ar fi rostit cineva lângă mine cu o voce surdă, bătrânească. Mi se părea că microscopul nu numai că a mărit proporţiile liniare ale cuvintelor de pe hârtie, dar a şi creat o canava sonoră, a creat acel volum al cuvântului viu care, încălzit şi călit de respiraţia caldă a omului, se smulge de pe locul lui, irumpe în afară cu toată rezonanţa lui, silind inimile ascultătorilor să gândească, să simtă, să se înfioare.

„Destinul meu ciudat, soarta mea neverosimilă...”

Şi deodată îmi amintii în toate amănuntele de o întâmplare pe care o auzisem povestită într-o noapte în tren, în timp ce ne apropiam de Censk. Un pasager pe care nu-l cunoşteam povestea despre soarta ciudată a unui doctor care a trăit cu mulţi ani în urmă la Censk. Totul părea verosimil în această istorisire, dar întâmplarea era atât de neobişnuită şi de surprinzătoare, încât mi-a stârnit neîncrederea faţă de povestitor. Acum însă, cuvintele lui prinseseră dintr-o dată viaţă şi mă îndemnau să văd o legătură puternică între ele şi bileţelele aflate sub microscop.

„Destinul meu ciudat, soarta mea neverosimilă...”

— Vă rog să-mi permiteţi — am spus adresându-mă Serafimei Vasilievna şi lui Stepan Egorovici — să vă redau povestea unui doctor, care a trăit la Censk. Mi se pare că ea aruncă o lumină asupra bileţelelor. Am auzit-o într-o noapte în tren.

— Pe jumătate adormit? întrebă ironic Voronţova.

— Nu sunteţi departe de adevăr. Eram pe patul de sus al vagonului şi am auzit... Dumneavoastră ştiţi doar că am venit aici ca să iau vaporul pentru a pleca la odihnă...

CONVORBIREA NOCTURNĂ

O zguduitură. M-am trezit. Trenul stătea. De pe patul de sus al vagonului se vedea prin fereastră luna care se

oprise pe cerul de un albastru închis.

Văzusem luna apărând în ultima gară prin care trecusem — apoi ea începuse să alunece încet, cu precauţie, pe după castelul de apă. Dar trenul se urnise din loc şi ea începu deodată să plutească deasupra castelului, deasupra copacilor de lângă peron, petrecându-ne parcă: alerga pe cer agitată şi preocupată, uitându-se tot timpul pe fereastra vagonului şi când trenul se opri, se opri şi ea o dată cu el. Se uita cu atenţie la tren întrebându-se parcă: va porni oare curând? Aştepta. Sub văpaia ei şi iarba strălucea argintie jos, în stepă, iar ceaţa începea ici-colo să se destrame.

— De ce stăm? a întrebat cu o voce tânără cineva de pe patul de jos.

Am devenit atent. Pesemne, dormisem foarte adânc şi n-am auzit când au intrat noii pasageri în compartiment. Cineva răspunsese tot de jos, tuşind bătrâneşte, după fiecare cuvânt.

— Aşteptăm trenul din direcţia opusă...

Se lăsă o tăcere grea, încordată; era noapte, o noapte adâncă şi trenul se oprise brusc din mers şi, ca o fiinţă vie, părea că aşteaptă ceva.

— Dar dumneavoastră, Alexei Mitrofanovici, l-aţi cunoscut? tulbură liniştea aceeaşi voce tânără.

— Am şi stat de vorbă cu el şi nu o dată. Censk era pe atunci un orăşel uitat de Dumnezeu. Ţineţi seama, era în vremea ţaristă! Nu începuse încă războiul cu japonezii. Şi drumul de fier trecea la şaptezeci de verste de Censk. Într-un cuvânt, era un orăşel îndepărtat de provincie. Aici toţi oamenii se cunoşteau între ei.

— Şi doctorul a fost întotdeauna atât de ciudat?

— A fost socotit ciudat pentru că se temea de scrisorile de la Moscova. Dacă poştaşul îi aducea o scrisoare de la Moscova, refuza până şi s-o ia. Parcă în plicul închis s-ar fi aflat un şarpe. Toată lumea ştia că el trimitea toate aceste

scrisori înapoi la Moscova fără să le deschidă. Şi eu aş fi socotit drept o ciudăţenie o asemenea purtare, dacă n-aş fi devenit pe neaşteptate şi cu totul întâmplător martorul unui moment într-adevăr disperat din viaţa acelui doctor... Şi abia atunci mi s-a dezvăluit totul. Dar după acel moment la care mă refer, nimeni nu l-a mai întâlnit în oraş. A dispărut de parcă l-a înghiţit pământul! Şi au început să circule fel de fel de zvonuri...

— Auzi ce chestie!.,. Despre asemenea lucruri citeşti numai în cărţi — scârţâi în întuneric o voce necunoscută.

— Dar ce s-a întâmplat? întrebă nerăbdător tânărul.

Pe bătrân îl apucă o tuse lungă, chinuitoare. M-am aplecat de pe patul de sus să aud sfârşitul acestei întâmplări. Câte lucruri enigmatice îi sunt date omului să audă pe punţile vapoarelor, în vagoanele trenurilor, când călătoreşte zile şi nopţi în şir. Întotdeauna se găseşte câte un bătrân care a fost martorul ocular al unor evenimente din cele mai neverosimile şi întotdeauna se găsesc destui, foarte bucuroşi să-l asculte.

Afară, ca şi până atunci, luna stătea tăcută pe cer. În lumina razelor ei, râuşorul din stepă părea că şi-a încetat cursul. Tufişurile întunecoase se aplecau uşor peste luciul apei.

În sfârşit bătrânul începu să vorbească:

— Întrebaţi ce s-a întâmplat cu doctorul? Am să vă spun. Nu mă zoriţi. Dar deocamdată vă rog să băgaţi de seamă: ce vremuri erau atunci? Cum trăia omul puţin mai altfel decât cei din jurul lui, era de îndată trecut în rândul oamenilor ciudaţi. Aşa a fost şi cu doctorul. Şi de ce? În primul rând pentru că nu se aşeza la masă să joace cărţi cu slujbaşii de la percepţie, în al doilea rând pentru că a inventat un aparat şi avea de gând să zboare prin văzduh. Făcea fel de fel de experienţe. Nu lua bani pentru tratamente, iar leafa, ori se ducea toată pe experienţe, ori pe medicamentele pe care le cumpăra pentru bolnavi...

Îl ascultam pe bătrân şi mă gândeam: începuse o poveste al cărei sfârşit nu-l vom afla — pentru că această poveste era pur şi simplu născocită. Nici măcar cel care o scornise nu-i ştia sfârşitul; nici el nu ştia ce s-a întâmplat cu doctorul acela, se lăsa doar purtat de amintirile unui trecut îndepărtat. Sau poate că bătrânul, acasă la el, nu prea se bucură de atenţia celor din jur, i-o fi plictisit pesemne pe toţi cu palavrele lui! Poate că şi nepoţii lui râd de el, dar aici, în acest vagon, el e ascultat cu mult interes, în timp ce dincolo de fereastră a încremenit liniştea stepei. Şi într-adevăr, bătrânul se îndepărta din ce în ce mai mult de întâmplarea începută: vorbea despre moravurile slujbaşilor şi neguţătorilor din orăşel, despre cât timp trebuie să pierzi cu ştersul sticlelor de lampă ca să fie curate, şi apoi cu potrivitul fitilurilor... Şi vorbea... vorbea...

— Da, în noaptea aceea am zăbovit la un prieten. Îmi amintesc că fusese o furtună mare, cu ploaie torenţială. Când ploaia a încetat, am plecat acasă. Şi mai ţin minte că pe deal, la mânăstire, bătuse de unsprezece.

„Bătuse de unsprezece" — am repetat maşinal, pe jumătate adormit, vorbele bătrânului.

Şi fără să-l mai ascult, am completat în imaginaţia mea descrierea orăşelului de provincie din noaptea aceea după ce furtuna şi ploaia torenţială se opriseră: probabil cerul se curăţase de îndată de nori, stelele spălate de ploaie au devenit mai mari şi au început să-şi pironească privirea asupra acoperişurilor ude ale orăşelului adormit. Iată că a tăcut şi ultima lovitură, a unsprezecea, a clopotului de la mânăstire şi în jur liniştea a devenit şi mai mare, dar se auzea limpede cum din pomii de prin grădini cădeau cu zgomot picături grele, rostogolindu-se din frunză în frunză.

Încă de cu seară se auziseră zornăind toate zăvoarele de la obloanele şi porţile caselor; totul fusese pecetluit, ferecat, încuiat. Undeva începu să latre din senin un câine, dar tăcu pe dată. Din nou linişte, din nou nu se mai auzea

decât clipocitul picăturilor de ploaie. Pietrele trotuarului trebuie să fi fost ude şi de aceea paşii trecătorului întârziat — bătrânul care povestea acum (pe atunci era încă tânăr), răsunau desigur înăbuşiţi...

Aşa îmi închipuiam orăşelul care dormea atunci în noapte.

Despre ce o mai fi vorbind acum oare bătrânul? Despre o vioară? Despre ce fel de vioară?... îl auzii spunând:

— ...Şi deodată, în timp ce mergeam, se auzi pe undeva, aproape de tot, o vioară. Cânta atât de încet de parcă s-ar fi temut să nu trezească pe cineva din somn, dar cu o jale care răzbătea, parcă fără voie, dintr-un suflet plin de durere. M-am oprit. Ascuns de tufele de liliac, doctorul cânta la vioară. Pe masă ardea o lumânare. Nu mă mai săturam ascultându-l, uitasem parcă de totul pe lume. Aş fi stat aşa să-l ascult până dimineaţa dacă n-aş fi auzit răsunând deodată, numai la câţiva paşi de mine, nişte zurgălăi. Când să mă uit mai bine, văd că în faţa casei doctorului se oprise o trăsură. Caii i-am recunoscut de la prima vedere. Pe atunci la Censk trăia un mic burghez, Ivan Fedoseevici, care închiria cai pentru călărie. De două ori pe săptămână trimitea trăsura la gară care era la depărtare de şaptezeci de verste — în întâmpinarea trenului de Moscova, pentru a-i aduce pe călători în oraş. Şi văd cum coboară din trăsură un domn înalt, cu cocardă la chipiu şi o ia de-a dreptul spre casa doctorului. El cânta mai departe, nici n-a observat când străinul a ajuns în faţa lui şi i-a atins cu o mână vioara.

„Vă salut!”

„Scuzaţi, nu vă cunosc...”

„Scrisorile noastre le-aţi trimis înapoi. Iată-le. Citiţi-le şi daţi-ne răspuns! Am să aştept!”

„Lăsaţi-mă-n pace!”

„Sunt procuristul băncii de comerţ şi industrie „Fraţii Dutov”. Permiteţi-mi să vă reamintesc că în timp ce eraţi

încă student în ultimul an al Universităţii din Moscova, aţi pierdut un manuscris însoţit de nişte proiecte şi aţi dat un anunţ cu privire la această pierdere. Aţi oferit orice recompensă celui care vă va restitui manuscrisul.”

„Da, aşa a fost.”

— Şi mai departe? Spuneţi mai departe, ce s-a mai întâmplat, se auziră câteva voci în întuneric.

„Manuscrisul şi proiectele mi le-a adus patronul ospătăriei în care le-am pierdut.”

„Patronul v-a spus: „Iată proiectele... Eu le-am arătat unor oameni care se pricep şi ei au zis că se pot câştiga bani buni cu năzdrăvăniile astea ale dumitale. Dar, care-i nenorocirea? Niciunul din proiectele dumitale nu este terminat. L-ai început, l-ai lăsat, l-ai început, l-ai lăsat. Dar cum să ajungi să scoţi un ban din fiecare din ele, asta numai un singur om poate s-o ştie, cel care le-a născocit.” Şi patronul a mai spus că pentru ca totul să fie în ordine, s-a făcut o listă a proiectelor şi copii după ele. Dar ce folos? Toate acestea sunt deocamdată capital mort. Şi patronul v-a restituit dumneavoastră toate proiectele originale. Nu-i aşa?”

„Da!”

„Dar recompensa? Bani de la dumneavoastră n-au sosit la bancă, conform angajamentului luat pe baza poliţei pe care aţi semnat-o.”

„Nu sunt dator să dau socoteală nimănui de faptele mele.”

„Vă reamintesc: atunci n-aţi avut bani. Nici acum nu aveţi. Patronului ospătăriei i s-a făcut milă de dumneavoastră şi a consimţit să primească o poliţă de o mie de ruble.”

„Da, aşa a fost. Dar cu ce drept îmi pretindeţi dumneavoastră bani?”

„Iată poliţa. Plătiţi-o!”

„Lăsaţi-mă, domnule, în pace! Poliţa nu v-am dat-o

dumneavoastră, ci patronului ospătăriei. Şi cu el aşa m-am înţeles atunci: să aştepte.”

„V-aţi înţeles?!... Iată semnătura lui de andosament pe poliţă. Acum posesorul poliţei este „Banca Fraţii Dutov”. Poliţa a fost protestată. Plătiţi!”

„Daţi-mi un termen... aşteptaţi! O să plătesc... peste o lună.”

„Nu mai putem acorda amânări.”

„O săptămână, o singură săptămână! Şi am să achit.”

„Nu cred!”

„O zi... Daţi-mi termen numai o zi!”

„Ştiţi ce? Banca vă va restitui poliţa, dacă dumneavoastră renunţaţi în scris în folosul băncii la proiectele dumneavoastră. Nu vă ascund că în străinătate există cineva gata să pună în aplicare unul din aceste proiecte. Dar se aşteaptă mai întâi dezlegarea...”

„Daţi-mi un termen... Să mă gândesc... cel puţin o zi...”

„Acum e ora douăsprezece fără un sfert. La ora nouă dimineaţa voi fi din nou aici. Ori cedaţi proiectele, ori plătiţi poliţa!”

Străinul ieşi. Treptele cerdacului scârţâiră. Omul cu cocardă la chipiu se instală comod în trăsură. Un sunet de zurgălăi şi apoi din nou linişte, începu iar o ploaie torenţială. Am pornit grăbit spre casă...

Dimineaţa tot oraşul era în fierbere — doctorul dispăruse. Parcă l-ar fi înghiţit pământul. Au început să-l caute, să întrebe din om în om despre el. Un cioban a văzut în zori pe un bărbat îndreptându-se spre chioşcul de lângă prisaca dinafara oraşului. L-au întrebat pe prisăcar. Dar el a răspuns: „,E adevărat!... în zori am văzut trecând pe aici un om... Dar ce fel de om o fi fost, asta n-am mai văzut... Era o vreme mohorâtă, albinele nu ieşiseră din stup şi eu am adormit. Nu ştiu nimic, nu cunosc nimic.”

Au început să cerceteze atunci urmele: după o ploaie întotdeauna se văd mai bine. Dar dincolo de pârâu nu se

mai vedea nicio urmă...

Bătrânul povestitor începu din nou să tuşească. În compartiment era tot întuneric, dar undeva departe începuse să pălească marginea cerului, tufele de lângă râu aveau acum o culoare mai deschisă, iar apa îşi pierduse luciul.

M-am gândit că această dispariţie misterioasă a eroului este încheierea
cea mai bună a întregii istorioare. Dar ascultătorii — călătorii de pe paturile de jos — începură să ceară amănunte.

— S-a găsit vreo scrisoare?

Bătrânul porni să explice totul pe îndelete:

— Întâi s-a crezut că doctorul s-a înecat în mare. Apoi au găsit un bileţel pe jumătate ars. În el scria ceva atât de încâlcit, încât au început, iar să circule fel de fel de zvonuri. Nimeni nu putea înţelege nimic. Dar cu timpul au început să dea uitării toată treaba asta. Şi eu aş fi uitat de ea dacă n-ar fi fost prisăcarul. Odată l-a luat gura pe dinainte. Zicea că numai de ochii lumii, ca să scape, a spus că ar fi dormit şi că n-a văzut nimic, dar de fapt a văzut cu ochii lui cum omul acela care venise în fugă la pârâu...

Şuierul lung, tărăgănat al trenului care venea din direcţia opusă: acoperi cuvintele povestitorului. Expresul zbură cu larmă şi duduit pe lângă trenul nostru şi pete galbene de lumină începură să joace pe pereţii compartimentului în care ne aflam.

Trenul nostru răspunse cu un şuier, se urni, zornăi pe un pod şi apoi ciocăni sonor pe traverse. Pe cer luna se urnise şi ea din loc. Palidă, plutea acum sus pe cer în urma trenului. Adia un vânticel proaspăt de stepă. Nu mai desluşeam cuvintele celorlalţi pasageri. Am aţipit în sunetul monoton al roţilor.

— Treziţi-vă! Treziţi-vă, cetăţene! În faţa mea se afla însoţitorul vagonului. Ne apropiem de Censk...

Am coborât de pe patul de sus. Compartimentul era gol.

POVESTIREA A RĂMAS FARĂ SFÂRŞIT

Fiecare povestitor şi fiecare cititor ştie: sunt momente când atenţia ascultătorilor se ascute pe neaşteptate, ca şi când un contact electric foarte sensibil s-ar fi stabilit deodată între toţi. Ascultătorii continuă să tacă, în timp ce în linişte răsună aceeaşi voce a povestitorului, dar el simte că de la un anumit moment al istorisirii, de la o anumită frază, cei de faţă încep să trăiască în gândul, în inima şi în imaginaţia lor soarta eroilor despre care se vorbeşte. Mai mult, gândurile şi sentimentele ascultătorilor merg înaintea celui care povesteşte. Le strălucesc ochii, li se schimbă expresia feţelor... Atunci se petrece ceva foarte important: apar pauzele — momentele de tăcere ale povestitorului. Ce adâncime, ce sinceritate neprefăcută dobândeşte întreaga povestire!

Aşa s-a întâmplat şi cu povestirea despre doctorul dispărut din Censk pe care au aflat-o de la mine Voronţova şi Tarasevici. Când am ajuns la sfârşitul ei, a urmat un minut de tăcere la fel de adâncă, de atentă, ca aceea cu care fusesem ascultat.

— Pe amândoi ne-a prins povestirea dumitale! exclamă în cele din urmă Voronţova, Suntem tulburaţi de soarta doctorului născocit de dumneata. Straşnică imaginaţie! Numai că povestea dumitale nu are un sfârşit. Dacă te-ai apucat să născoceşti o poveste, trebuia să te gândeşti şi cum s-o termini.

— Aici nu e vorba de loc de vreo născocire! Nu sunt scorniri! am exclamat eu. Oare nu vedeţi că toată această întâmplare cu doctorul este legată de bileţelul despre

tuberculoză, care se află sub microscop?

— Eu trăiesc de mult la Censk, dar n-am auzit nimic despre dispariţia vreunui doctor — clătină din cap Stepan Egorovici.

Se îndreptă încet, cu un aer de oboseală spre safeu şi începu să-l încuie fără grabă. Voronţova îşi ştergea cu zel ochelarii. Iar eu? Nu mai ştiam ce să fac şi tăceam. Începuse să pună stăpânire pe mine o senzaţie neliniştitoare de vinovăţie faţă de aceşti oameni cărora le răpisem zadarnic timpul, când ei aveau atâtea de făcut... Am parcurs cu gândul toate zilele petrecute la Censk. De ce am venit cu buchetul de flori la studentul Beleankin, care trebuia să se preocupe de colocvii şi examene? De ce îl deranjez cu aceste foiţe pe profesorul Tarasevici pentru a nu ştiu câta oară în orele lui de lucru? Din pricina mea au pus dactilografa să bată urgent la maşină, în loc de programe şi dispoziţii, nişte rebusuri citite la microscop! Sentimentul de vinovăţie şi de jenă mă copleşea.

La institut se făceau reparaţii. Mergeam pe culoarul lung şi întunecos, împiedicându-ne de găleţi şi de stâlpi. În reţeaua de sârmă întinsă de-a dreptul pe tavan ardea palid un becuşor electric stropit cu var. Paşii noştri răsunau surd şi trezeau liniştea de miez de noapte a institutului, pustiu de mult. Mă uitam la bec şi mă gândeam: „Sunt exact ca acest beculeţ care nu luminează cum trebuie. Dar pe el praful şi stropiturile de var îl împiedică să lumineze. Zugravii au fost neglijenţi şi femeia de serviciu indolentă. Dar pe mine? Pe mine cine mă împiedică să trăiesc cum trebuie? Nimeni altcineva decât eu. Eu însumi.”

Ieşisem din institut şi începusem să ne luăm rămas bun. Era o noapte de vară grea, înăbuşitoare.

La despărţire, profesorul Tarasevici începu să mă consoleze:

— Nu face nimic dacă povestirea născocită de dumneavoastră despre doctorul dispărut nu poate fi legată,

în niciun chip, de bileţelele pe care le-aţi găsit. Nu fiţi amărât. Povestirea în sine e interesantă. Numai că n-are sfârşit.

Voronţova îmi scutură veselă mâna.

Am rămas lângă uşa institutului. Încercam să pun ordine în gândurile mele. Pe asfalt răsunau sonor tocurile Voronţovei, iar tălpile profesorului Tarasevici călcau calm, cu siguranţă.

Apoi din întuneric ajunse până la mine glasul batjocoritor al Voronţovei:

— Născociţi şi povestiţi-ne chiar mâine dimineaţă sfârşitul acestei istorioare, cu doctorul dispărut din Censk!

Paşii nu se mai auzeau. Glasurile se stinseră.

— Sfârşitul nu se poate născoci, se auzi lângă mine o voce liniştită, bătrânească. De când doctorul Serghei Sergheevici Dumcev a dispărut, nu s-a mai auzit nimic despre el în Censkul nostru,..

— Cine-i? Cine vorbeşte?...

PARTEA A DOUA - CASA CU TURNULEŢ

FERESTRUICA FĂRĂ SOMN

Perdeluţele albe de la ferestre au adormit, au pălit, au devenit argintii: deasupra orăşelului veghea o lună rotundă. Umbrele acoperişurilor, ale gardurilor, ale macaralelor de pe şantiere, ale arborilor dormeau şi ele pe caldarâm în cele mai diferite poziţii. Umbra mea însă se deplasa, se agita — dispărând şi apărând mereu: mergeam, căutam căsuţa cu turnuleţ.

Da! Căsuţa cu turnuleţ!

Auzind în întunericul nopţii pe cineva spunând că pe doctorul care dispăruse cândva îl chema Serghei Sergheevici Dumcev, am tresărit surprins, nedumerit, uimit, apoi, după ce mi-am revenit, am exclamat:

— Cine-i? Cine vorbeşte?

— Eu sunt, Andrei Varfolomeevici, paznicul institutului. De cum am venit să-mi fac serviciul de noapte, am scos scaunul în curte. Noaptea e caldă. La început am ascultat tot felul de valsuri din grădina publică. Apoi aţi ieşit cu toţii şi am auzit sfârşitul convorbirii dumneavoastră. A existat un asemenea doctor în Censkul nostru. Numai că a dispărut...

— Dar cum? În ce împrejurări? Ce s-a întâmplat cu el? l-am asaltat cu întrebările.

Şi am auzit drept răspuns:

— Despre asta, prea stimate, degeaba mă-ntrebaţi pe mine. Au circulat multe şi felurite zvonuri. Din vremurile acelea n-au mai rămas în oraşul nostru decât poate doi-trei oameni. Uite, de pildă, Bulai Polina Alexandrovna. Este de o

vârstă respectabilă. Să tot fie mai tânără decât mine cu vreo zece ani. Vorbiţi cu dânsa şi o să aflaţi multe. Este o persoană foarte simpatică. În oraş i se spunea cândva „logodnica veşnică”. Se pare că l-a aşteptat şi l-a tot aşteptat pe logodnicul ei, pe Serghei Sergheevici Dumcev, în căsuţa cu turnuleţ din care a plecat el atunci când a dispărut. Acolo locuieşte ea şi în ziua de astăzi.

— Ce adresă are?

— Nu e nevoie de adresă! Iată, dacă mergeţi de aci spre stânga, ajungeţi la o stradă care vă duce spre piaţă, de acolo porneşte un bulevard, din bulevard cotiţi pe a doua stradă, din nou la stânga. Din strada asta socotiţi a treia străduţă spre dreapta. Pe această străduţă, pe partea dreaptă, casa a patra de la colţ, după gard. O casă cu turnuleţ. Dar, ca să vă explic mai bine: are un mic mezanin. Iar în jurul mezaninului un balconaş cu balustradă.

— Dar numele străduţei?

— Înainte îi zicea Verhnetroiţki, iar acum nu ştiu. Mergeţi aşa cum v-am spus şi o s-o găsiţi... Prea stimate, de ce să deranjaţi oamenii noaptea? strigă după mine Andrei Varfolomeevici văzând că m-am repezit spre străduţa din stânga.

Desigur că n-aveam de gând să bat noaptea la uşi străine, să trezesc oamenii la miezul nopţii.

Atunci de ce căutam casa cu turnuleţ? Se va lămuri oare mai curând înţelesul ascuns al microînsemnărilor dacă voi arunca o privire la lumina lunii asupra unei căsuţe oarecare? Şi oare poate fi vreo legătură între un om care a dispărut cu mulţi-mulţi ani în urmă din căsuţa cu turnuleţ şi bileţelele minuscule, destul de bine păstrate, găsite cu două săptămâni în urmă pe nişte flori culese în afara oraşului?

Dar trebuie! Trebuie să mă conving neapărat că există o asemenea casă la Censk şi că convorbirea nocturnă ascultată în tren nu a fost o născocire.

Desigur că se va putea confrunta scrisul de pe bileţelele ciudate cu vreo reţetă păstrată de femeia din casa cu turnuleţ. Trebuie să mă conving că aceste bileţele au fost scrise de doctorul care a dispărut. Şi n-am să mai apar atât de ridicul în toate presupunerile mele de până acum. Dar aceasta e oare problema principală, cum apar eu? Nu, asta n-are nicio importanţă, principalul este că nu lipseşte mult şi misterul cu privire la dispariţia acelui om va înceta poate să mai fie un mister. Dar de unde certitudinea că microînsemnările despre jurnalul unor descoperiri şi despre tuberculoză le-a scris acelaşi om care a trăit aici, la Censk, în căsuţa aceea, către care mă îndrept eu acum?

Din bulevard am cotit în a doua stradă pe stânga. Iar din această stradă, în străduţa a treia spre dreapta. Iată şi a patra casă după gard — casa cu turnuleţ!

Pomii din grădiniţă foşnesc uşor în bătaia vântului. Prin frunzişul lor des străbate lumina unei ferestruici. Am urcat încet treptele cerdacului şi pe tăbliţa emailată de pe uşa căsuţei, am citit: „Dentista P. A. Bulai. Consultaţii zilnic, afară de duminică”.

Am stat. Am tras cu urechea. În căsuţă era linişte. Plopii foşneau uşor. Ferestruica fără somn lumina grădiniţa: cineva era aşteptat.

O NOUĂ CUNOŞTINŢĂ

Abia răsărise soarele şi eu mă şi aflam în faţa casei cu turnuleţ. Sub tăbliţa emailată zării un bilet scris cu cerneală pe un petic de hârtie: „Soneria nu sună — rog bateţi în uşă”.

Am ciocănit, dar uşa nu s-a deschis. Am ciocănit din nou. Tăcere.

M-am uitat la ceas. „Nu e prea devreme?”

Pentru ca să scurtez timpul aşteptării m-am dus la

gară. Ieşind pe peron am început să aştept sosirea trenului de cursă lungă şi, din nu ştiu ce pricină, l-am întrebat pe impiegatul de serviciu care trecea pe peron:

— Nu ştiţi, are întârziere?

Iată că a sosit trenul. În gara liniştită s-a stârnit zarvă, agitaţie. Oamenii au început să alerge, să se îngrămădească în faţa chioşcurilor. Locomotiva şuiera. Şi din nou totul în jur a devenit pustiu.

M-am întors la casa cu turnuleţ. Veneam pe străduţă şi mă tot uitam la casă de parcă mă temeam că va fugi undeva, că o va porni din loc, că se va ascunde.

Ceasul arată ora nouă. E timpul!

La ciocănitul meu precaut a răspuns o voce grăbită:

— Viu, viu!

Uşa s-a întredeschis. O femeie mică cu nas ascuţit şi-a scos capul legat cu o basma albicioasă care fusese cândva albastră. Nişte ochi iuţi, curioşi, mă priviră cu atenţie.

— Aha! Sunteţi acela care aţi călătorit cu vagonul în care Zinuşa mea este însoţitoare? Nu pe dumneavoastră v-a aşteptat? Până la miezul nopţii n-a stins lumina. Intraţi, vă rog! Am s-o trezesc.

— Nu, nu! Am venit la dentistă, la Polina Alexandrovna Bulai.

— La Bulai? La Polina Alexandrovna? Poftiţi, intraţi. Luaţi loc. Şi arătă spre micul scaun pierdut printre dulapurile înalte şi lăzile ferecate care umpleau coridorul lung. O s-o chem numaidecât.

Apropiindu-se de o uşă, stătu ce stătu, trase cu urechea la ceva şi se întoarse:

— De când locuiesc aci nu mă pot dumiri cum trăieşte. Nu ştiu când se scoală, nu ştiu când se culcă. Nici acum nu-mi pot da seama: doarme sau nu. Bolnavii vin de obicei după-amiază.

— Ei — m-am ridicat eu — o să revin după-amiază.

— Se vede treaba că sunteţi venit din altă parte? spuse

ea.

— Da.

— Dar de unde sunteţi? Staţi mult pe aici? O să veniţi mai des pe la ea?

— Cam prea multe întrebări dintr-o dată, spusei zâmbind.

— Vai, cetăţene — răspunse femeia încet — nu întreb din curiozitate, ci de teamă! Mă tem! Mă tem de toate din casa asta.

— Şi de ce vă temeţi?

Ea coborî şi mai mult vocea şi, arătând spre uşa de care se apropiase mai înainte, rosti:

— De ea mă tem...

În momentul acela se deschise uşa.

— Iat-o! îmi şopti. Mai târziu, mai târziu am să vă povestesc tot.

În prag stătea o femeie înaltă, căruntă, cu părul pieptănat lins, îmbrăcată într-o rochie neagră de modă veche, încheiată până la gât. Părea să aibă vreo şaizeci şi cinci de ani.

— Polina Alexandrovna Bulai?

— Poftiţi, intraţi! Polina Alexandrovna deschise uşa camerei.

„Ciudat cabinet dentar” — m-am gândit, intrând.

Camera era plină de dulăpioare străvechi cu o sumedenie de sertare şi sertăraşe, cu fotolii joase, cu măsuţe cu nenumărate bibelouri. Pe pereţi atârnau gravuri şi reproduceri după tablouri demodate, înfăţişând confortul şi fericirea vieţii de familie. Tablourile aveau rame aurite, înnegrite de vreme, cu marginile rupte. Lângă fereastră se afla fotoliul dentar, cu pernă şi rezemătoare pentru cap, îmbrăcate într-o catifea zmeurie foarte uzată.

Toate purtau urmele vremurilor de altădată, urme de bătrâneţe, dar totul era curat, nicăieri nu se vedea un firicel de praf.

— Luaţi loc în fotoliu — spuse femeia şi se apropie de spălător pentru a se spăla pe mâini.

— Polina Alexandrovna, eu nu sunt un pacient.

— Atunci de ce aţi venit?

— Ca să stau de vorbă cu dumneavoastră despre Dumcev.

— Despre Serghei Sergheevici? întrebă ea calm şi parcă cu o deosebită solemnitate şi, în acelaşi timp, fără pic de mirare.

Cineva ciocăni uşor în uşă, era femeia din camera vecină.

— Polina Alexandrovna, n-aţi luat din bucătărie cratiţa mea emailată? spuse ea intrând.

— Nu, Avdotia Vasilievna, n-am luat-o!

— N-aţi luat-o? Atunci poate Zinuşa mea a pus-o bine. Am s-o întreb mai târziu. Acum doarme, draga de ea... Da, uitasem ce-am vrut să vă mai spun: în lădiţa din bucătărie e un şoarece; l-am auzit toată nopticica. Pesemne că şi acum e acolo. Ar trebui să deschideţi lada şi să-l alungaţi...

— Un şoarece? În lădiţa mea cu scrisori?...

Polina Alexandrovna ieşi din cameră.

Avdotia Vasilievna rămase pe loc şi începu să-mi vorbească.

— Mă tem de ea... Mă tem fiindcă-mi pare că nu-i în toate minţile. Zinuşa mea pleacă cu trenul pe săptămâni întregi. Rămân singură în toată casa cu Polina Alexandrovna. Umblă liniştit, vorbeşte puţin. Încă de mult, când nu mă mutasem încă aici, auzeam prin oraş tot felul de vorbe despre ea, cică iese în drum şi se tot uită în zare, doar-doar l-o vedea venind pe logodnicul ei, pe care-l aşteaptă de o viaţă întreagă. Iar când mă uit la ea, mă gândesc: „De când tot aşteaptă să fie mireasă, i-a venit timpul să-şi coasă giulgiul...” Zinuşa mea spune: „Mamă, de ce te îngrijorezi? Femeia trăieşte liniştită, îşi vede de treabă. E o bătrânică perfect normală”. Dar eu tot am

îndoieli. Dacă o să veniţi mai des la ea, observaţi-o cu atenţie, formaţi-vă o părere şi spuneţi-mi dacă să mă tem de ea sau nu...

Se auziră paşii gazdei. Vecina plecă.

Mă adresai din nou Polinei Alexandrovna:

— Vă rog... Scuzaţi-mă că v-am deranjat... Vă rog să-mi povestiţi tot ce ştiţi despre Serghei Sergheevici. Despre modul cum a dispărut...

— Nu, nu, vă rog să nu rostiţi acest cuvânt! El nu a dispărut, el a plecat numai... a plecat pur şi simplu din această casă.

— A plecat? De mult?

Mi-am dat seama imediat că fusesem lipsit de tact punând această întrebare, m-am fâstâcit şi am tăcut.

Polina Alexandrovna zăbovi parcă pentru a-şi face curaj şi spuse:

— Iertaţi-mă, cum vă numiţi?

Mi-am spus numele.

— Deci, Grigori Alexandrovici, ce v-a adus aici? Pe Dumcev l-a uitat doar toată lumea.

— Cu totul întâmplător am auzit o convorbire care mi-a stârnit interesul pentru soarta lui Dumcev. Dar, vă rog, deocamdată nu mă întrebaţi nimic.

— Bine, vă cred. Cândva, foarte de mult, mi se spunea logodnica lui Serghei Sergheevici. Vă puteţi imagina ce haz făceau pe socoteala mea toţi oamenii aceştia plictisiţi care trăiesc într-un orăşel îndepărtat de provincie! Dar nu despre asta e vorba. Mă gândesc cum să vă povestesc mai bine despre Dumcev. Nu ştiu cu ce să încep, cu împrejurările neobişnuite în care l-am văzut pentru prima oară sau cu întâlnirile şi discuţiile mele cu el.

— Dacă se poate, povestiţi totul pe rând...

— Dar vă rog puneţi deoparte stiloul. Nu poţi povesti liniştit, atunci când şti că fiecare cuvânt pe care îl pronunţi se notează.

M-am supus, am băgat stiloul şi blocnotesul în buzunar, m-am instalat mai comod în fotoliu şi m-am pregătit să ascult.

— Aşadar, a fost de mult... începu Polina Alexandrovna.

În dosul uşii se auzi larmă.

— Nu daţi atenţie, Gibraltar mută mobila şi mătură din nou porţiunea de duşumea curată de lângă uşa mea.

— Dar de ce Gibraltar?

— Aşa am botezat-o pe vecina mea Avdotia Vasilievna pentru că nu poţi trece pe neobservate prin faţa ochilor ei, aşa cum un vapor nu poate trece neobservat prin Gibraltar. Fiecare este studiat în mod amănunţit. Suspectează totul şi pe oricine.

— Aşadar, a fost de mult... — am repetat eu.

ICAR LA BÂLCI

— Da, a fost de mult — repetă Polina Alexandrovna. Aveam pe atunci şaptesprezece ani. Ţin minte ziua, ora şi chiar clipa în care l-am văzut pentru prima oară pe Serghei Sergheevici Dumcev. Asta s-a întâmplat în timpurile eroice ale navigaţiei aeriene... Era într-o duminică, la 9 iunie, zi de bâlci...

Ea vorbea... vorbea şi eu o ascultam. Şi ascultând-o am uitat la un moment dat că îmi vorbeşte o femeie bătrână, căruntă. Evocarea viselor ei nerealizate a întors parcă trecutul, a mistuit deceniile ce s-au scurs. Mă găseam acum împreună cu povestitoarea în mijlocul unui bâlci meridional, zgomotos şi pestriţ. Totul se petrecea parcă în faţa mea, în prezent.

Te trezeşti dimineaţa, deschizi obloanele, deschizi fereastra şi bâlciul răsună cu toată larma lui; freamătă mulţimea pestriţă de oameni, îţi iau ochii basmalele şi

fustele viu colorate ale femeilor, totul vâjâie, te asurzesc ţipetele, nechezatul cailor, behăitul oilor, mugetul vacilor.

În prăvăliile şi gheretele înjghebate în pripă, din scânduri proaspăt vopsite, se lăfăie la soare, strălucesc în toată splendoarea culorilor lor violente panglicile, stămburile, basmalele, mărgelele, contopindu-se şi sclipind în fâşii viu colorate.

E o înghesuială de nu poţi răzbate!

Căluşeii se învârtesc scârţâind în gemetele flaşnetei, în ţipetele fetelor care stau în micile caleşti pictate, în fluieratul flăcăilor care călăresc caii de lemn nărăvaşi — flăcăi veseli, batjocoritori, cu şepcile trântite voiniceşte pe-o ureche.

Strecurându-se cu chiu cu vai pe sub carele neguţătorilor şi printre picioarele cumpărătorilor, un căţel de curte îşi caută stăpânul adulmecând pământul şi strângându-şi coada-ntre picioare. Dar zadarnic îl caută! Stăpânul lui e undeva într-o cârciumioară. Un flăcău cu o armonică izbeşte câinele cu piciorul; căţelul schelălăie, se ghemuieşte, îşi strânge coada, se repede sub un car şi porneşte apoi să-şi croiască drum mai departe.

Nişte cântăreţi orbi cântă un cântec trist, un cântec lung şi monoton, fără început şi fără sfârşit. Îi conduce, croindu-le drum prin mulţime, un băieţaş bălai, cu nasul ascuţit, cu ochişori vicleni, întinzând căciula ruptă. Iar ei merg după el, cu mâinile puse unul pe umărul celuilalt, ridicând spre înaltul cerului feţele lor senine.

În urma lor păşeşte uşoară şi nepăsătoare o ţigancă cu o broboadă viu colorată, cu franjuri, azvârlită pe un umăr, împodobită cu mărgele, zornăindu-şi salbele şi cerceii sclipitori, uriaşi, semicirculari. Saltă uşor din umeri, strecurându-se printre care şi prăvălii, apucă de mână când pe unul, când pe altul: „Aureşte mânuţa, să-ţi ghicesc, să-ţi spun soarta!”

Iar soarele se ridică din ce în ce mai sus şi e din ce în

ce mai cald. Bâlciul meridional devine din ce în ce mai zgomotos şi mai plin de lume.

Deodată, de undeva de departe se aude un strigăt prelung: „Zboară! Un om zboară în cer!”

Strigătul se înecă în larma şi în vuietul bâlciului fără ca nimeni să-l fi luat în seamă. Târgul continua să vuiască.

Un om în suman, cu chipiu cu cozoroc lucios, sări pe un car şi-şi agită braţele.

„Fraţilor! strigă el de pe car. Fraţilor, priviţi! Priviţi ce se întâmplă pe foişor!”

„Unde, unde?”

„Acolo pe foişor! De pe foişor o să zboare un om! Un om o să zboare la cer!”

Şi mulţimea dezordonată, curioasă, dornică de spectacole, se năpusti spre foişorul ce se zărea pe deal.

Pe platforma lată a foişorului se afla un aparat care semăna cu o libelulă uriaşă. Lângă aparat stătea un tânăr şi îndrepta nişte curele lungi.

Era îmbrăcat într-o rubaşcă rusească peste care purta o pelerină neagră. Avea faţa palidă, degete lungi, nervoase, buzele strânse, iar când se îndreptă, ochii i se aţintiră concentraţi undeva departe, peste capetele oamenilor adunaţi în jurul platformei.

Era un om straniu, de neînţeles, şi părea foarte singur în bâlciul meridional, zgomotos şi strident. Părea atât de preocupat de aparatul său, încât nici nu băga de seamă ce se petrece în jurul lui.

Patronul care construise foişorul de pe deal încasa câte cinci copeici de la fiecare spectator care intra după îngrăditură.

Curând locul îngrădit se umplu de lume.

Patronul urcă câteva trepte ale foişorului şi strigă:

„Prea stimate doamne şi domni! Peste câteva clipe un om va zbura spre cer. Veţi vedea cu proprii dumneavoastră ochi. Oare pentru banii daţi nu doreşte nimeni să-i pună

întrebări acestui om? Este totuşi vorba de un om care îşi va lua zborul către cer şi se va întoarce înapoi la noi!”

Patronul îşi şterse chelia lucioasă cu o batistă roşie cadrilată.

Din mulţime se auziră glasuri — lumea se adresa omului de pe foişor:

„Spune cine eşti?”

„Ce fel de naţie eşti?”

„Ai brevet de meşter? În ce breaslă?”

„Dacă zbori la cer — ce credinţă ai?”

„Sunt Serghei Sergheevici Dumcev! Sunt rus!” — răspunse tânărul.

„Ei, zboară!” se auzi din mulţime.

Omul cu numele de Dumcev îşi scoase pelerina şi continuă să trebăluiască lângă aparat.

„Onorat public! se adresă patronul mulţimii. Răbdare! Doar cinci zece minute şi are să zboare!...”

— Stăteam în apropierea foişorului — îşi continuă povestirea Polina Alexandrovna — şi vedeam cum lui Dumcev îi tremurau mâinile. M-a cuprins neliniştea, emoţia, spaima. Doar era înalt foişorul! Oare nimeni de aici nu înţelegea că acest om atât de cutezător are să cadă, o să se prăbuşească şi n-o să mai rămână nimic din el?

„Convinge-l să renunţe, convinge-l să renunţe la zbor!” îl rugam mereu pe fratele meu care era cu mine.

Studia la Politehnică, purta epoleţi aurii pe tunica albastră şi se descurca foarte bine în treburile tehnice. Mă însoţea pretutindeni. Ce mult e de atunci! Purtam pe vremea aceea o pălărie mare de pai şi aveam cozi blonde, lungi.

„Colega! strigă fratele meu inventatorului. Nu vrei să te ajut?” Şi începu să suie pe foişor.

Dar inventatorul clătină din cap negativ şi continuă să trebăluiască lângă aparat.

În jur oamenii comentau:

„N-are să zboare niciodată!”

„Dar pasărea de ce zboară? Toată puterea pasării stă în pene — explica un neguţător. Iar aripile aparatului lui n-au pene.”

„Dar liliacul zboară sau nu? se întoarse fratele meu şi adăugă: Reiese că nu penele sunt totul!”

„De ce nu zboară odată! Are de gând să ne ţină până la noapte aici?”

„Mai repede! Să înceapă! E târziu!” striga mulţimea nerăbdătoare.

Dumcev desfăcu larg aripile şi trase aparatul la marginea foişorului.

Mulţimea se linişti.

Îşi vârî picioarele în curele şi-şi potrivi aparatul la brâu. Apoi începu să-şi vâre mâinile sub aripi. Aripile erau uşoare, din nuiele de salcie, înfăşurate într-o pânză şi foarte mobile, pesemne cu articulaţii.

„Uite acuşi are să zboare!” se auziră voci.

„Stai! Stai!” strigă deodată patronul, care nu stătuse locului nicio clipă. Fusese văzut când pe foişor, când alergând la portiţă să verifice încasările, îmbrâncind mulţimea şi petrecând până la foişor pe un funcţionar înfumurat care venise cu soţia sa.

Acesta îi strigă lui Dumcev:

„Soţia mea doreşte să vă pună o întrebare, iar dumneavoastră, domnule, fiţi bun şi răspundeţi-i!”

Soţia funcţionarului îşi agită lornionul:

„Tinere, sunt curioasă să ştiu ce material e acela cu care ai acoperit aripile? De jos mi se pare că e muselină. Spune-mi, unde ai găsit o culoare atât de încântătoare şi cât ai plătit arşinul?”

Dumcev răspunse amănunţit la această întrebare.

„Acum zboară!” strigă patronul.

Fratele meu îmi spuse încet:

„Polea! Îţi aminteşti de aceste versuri:

Amatorii de trivial trăiesc în ghiftuială,
Viaţa lor e lină şi uşoară,
Iar braţele lui Icar s-au frânt:
Au cutezat să-mbrăţişeze norii.”

Se auzi un glas din mulţime:

„Se măsoară cu vântul!”

Pe neaşteptate Dumcev se aruncă de pe platformă.

Toată lumea încremeni. Nu se mai auzi o suflare. Şi deodată toată această omenire începu să alerge după el. Alergau cu toţii, sărind, căţărându-se peste îngrădituri. Alergau în tăcere, cu capetele date pe spate.

Deodată aparatul se înclină. Toţi se dădură repede la o parte.

Cu o smucitură rapidă a picioarelor vârâte în scările prinse de coada în formă de evantai, Dumcev restabili echilibrul.

Libelula se îndreptă.

„Ura-a-a!!!” vui lumea în jur.

Dar aceasta nu dură decât un minut sau două.

O rafală de vânt flutură basmalele femeilor. Oamenii care alergau după aparat îşi ţineau cu mâna şepcile şi chipiele. Vântul începuse să bată cu putere.

Fratele meu, care alerga lângă mine, strigă:

„Nenorocire! Vântul îi este potrivnic! Icarul nostru trebuie să se ia la trântă cu vântul!”

Am văzut atunci aripile uriaşei libelule înclinându-se mult, când într-o parte, când într-alta, gata-gata să se prăbuşească.

Fratele meu strigă din nou:

„Priviţi, vântul apleacă aparatul pe partea stângă — Dumcev scoate picioarele pe partea dreaptă! Vântul pe dreapta — Dumcev spre stânga! Şi aparatul se îndreaptă!”

Dar vântul părea că a înţeles şiretlicurile omului şi se năpusti mai furios asupra lui. Aparatul veni cu botul în jos — ca o pasăre care vrea să ciugulească ceva de pe pământ.

Atunci Dumcev începu să coboare şi să ridice cu braţele aripile şi aparatul se îndreptă din nou pentru o vreme. Cineva rosti lângă mine:

„Îl lasă puterile! Nu-i chip să te agăţi de văzduh!”

Şi într-adevăr aparatul venea în cădere spre pământ. Zadarnic îşi mai mişca aripile. Vântul îl împingea spre mare.

Mulţimea exclamă:

„Se îneacă! Se îneacă!”

Femeile începură să se tânguiască, cineva îşi făcu semnul crucii. Aparatul se înfipse în nisip chiar în malul apei.

„A murit! A murit!” strigă mulţimea şi fugi spre mare.

Alergam înaintea tuturor. Pălăria mea de pai îmi căzuse într-o parte, abia se mai ţinea de panglică. Am ajuns prima la Dumcev şi îndată după mine sosi fratele meu.

„Sunteţi în viaţă?” am strigat eu.

Dumcev se mişcă. Am desfăcut curelele şi l-am ajutat să iasă de sub aparatul împotmolit în nisipul mărunt.

Oamenii veniră în fugă. Se apropiară apoi precauţi şi în tăcere, de parcă s-ar fi temut să nu-l tulbure pe Dumcev. Chiar şi băieţandrii desculţi şi ciufuliţi, care alergau de la mulţime spre aparat şi de la aparat spre mulţime, vorbeau între ei în şoaptă.

Fratele meu îi rugă pe toţi să se împrăştie.

Cineva a adus un ulcior cu apă, iar eu i-am udat fruntea lui Dumcev. Fratele meu fugi după o birjă.

Dumcev îşi reveni. Dar el nu observa pe nimeni. Timpul trecea. Oamenii începură să se împrăştie. Deodată el făcu un efort, vrând să se ridice.

L-am ajutat să se ridice. Când îşi văzu aparatul sfărâmat, rosti încet, cu îndărătnicie:

„Am să mai zbor eu! Am să mai zbor!”

Deasupra noastră zbură uşor un pescăruş.

„Aşa ca pasărea asta?” am întrebat.

„Ca pasărea?” făcu el.

„Ca pescăruşul acesta?” am repetat eu.

El tăcu îndelung, rămase pe gânduri, apoi deodată strigă cu toată convingerea:

„Nu! Nu! Voi zbura mai bine decât păsările! Voi zbura ca musca! Ca ea am să zbor, şi am să ajung până la cer. Am să stau în aer tot atât de sigur cum stă omul pe pământ!”

M-am speriat: nu cumva şi-o fi ieşit din minţi? Şi l-am întrebat:

„Ce fel de muscă? Ce-i cu dumneavoastră! Oare musca stă în aer?”

El n-a răspuns nimic. Apoi a adăugat încet:

„Voi învăţa să fac toate acestea, dar nu aici! Ci acolo... numai, acolo!”

„Unde?” l-am întrebat.

Dar nu mi-a răspuns nimic.

Mi se făcu frică. Fratele meu nu venise încă cu birja.

Încet, sprijinindu-se de braţul meu, Dumcev porni spre oraş.

Aparatul a rămas — sfărâmat — pe malul mării. Se lăsa întunericul, îl ajutam să meargă pe acest om ciudat...

Alături de el am auzit acum altfel, într-un fel nou, freamătul mării, am văzut într-un fel nou razele oblice ale soarelui când apune.

El mergea alături de mine cu capul plecat. Nu s-a uitat niciodată la mine. Şi tot timpul şoptea:

„Nu există altă ieşire. Nu există altă ieşire! Numai de la ele! Să învăţăm de la ele.”

Auzeam aceste cuvinte, dar nu înţelegeam nimic şi nu întrebam nimic. Iar soarele se culca în mare.

SCRISOAREA LUI ANDREI BULAI

Afară vecina era în plină activitate: auzeam bocănitul pantofilor ei şi fâşâitul prelung al măturii.

Din primul moment chiar, când Polina Alexandrovna şi-a început povestirea ei, mi-am spus: „Trebuie să verific cât mai repede dacă aceste microînsemnări sunt scrise de mâna doctorului Dumcev. Trebuie comparat scrisul! Aceasta trebuie făcut în primul rând”.

Dar povestirea se prelungea — nu se mai isprăvea — şi încet-încet începură să mă năpădească alte gânduri şi sentimente. Simţeam bătaia tăioasă a aerului, rafala iute a vântului ce ţâşnea de sub aripile primelor aparate de zbor.

Cât de luminos şi de cutezător fusese visul acelor oameni care, primii, au încercat să supună spaţiul aerian!

Ciudată situaţie: să şezi într-un fotoliu dentar, să priveşti o veche bormaşină de picior şi tot felul de alte instrumente metalice strălucitoare, dar să nu vezi nimic din toate acestea, ci să percepi cu inima căldura şi lumina visului ce pusese stăpânire pe Dumcev atunci când s-a ridicat cu aparatul său rudimentar în aer şi şi-a luat zborul deasupra bâlciului gălăgios.

Dar ce vroiau să însemne acele cuvinte rostite de Dumcev după zborul său nereuşit: „Voi învăţa să fac toate acestea, dar nu aici! Ci acolo... numai acolo!” Bine ar fi să pot înţelege această frază cum trebuie, bine ar fi să-i pot dezvălui adevăratul ei sens!

Măturica vecinei continua să fâşâie pe coridor. Polina Alexandrovna întrerupse tăcerea:

— V-am mai spus că zborul lui Dumcev a fost urmărit şi de fratele meu care studia la Petersburg, la Institutul Politehnic. După acest zbor fratele meu l-a vizitat adesea pe Dumcev, iar în anii următori, de câte ori venea la Censk, nu uita să treacă de fiecare dată pe la el.

Iată ce mi-a scris fratele meu când a aflat de dispariţia lui Serghei Sergheevici.

Şi Polina Alexandrovna îmi întinse o scrisoare îngălbenită:

« Dragă Polea!

Sunt tulburat, zguduit de cele ce mi-ai comunicat despre Dumcev. Îmi scrii că îmbrăcămintea i-a fost găsită pe malul mării. E posibil să se fi înecat. Şi totuşi eu nu mă pot împăca cu ideea asta. Încerc să reconstitui din bucăţele — ca şi când aş lucra la un mozaic — figura acestui om, pe care n-am să-l mai văd niciodată. Ce vastă sferă de preocupări, ce multilateral câmpul său de cercetări ştiinţifice şi experienţe. Surprinzător — într-adevăr! Odată, urmărindu-l în timpul experienţelor, m-am surprins

gândind: „Este de necrezut cum pot încăpea în capul unui singur om atâtea preocupări ştiinţifice deodată, atât de variate şi atât de îndepărtate una de alta!” Nu m-am putut abţine, i-am spus lui Dumcev gândul meu. El nu s-a supărat: „Da, înţeleg! Aşa pot apărea lucrurile văzute dinafară... Dar cine-mi serveşte de exemplu?”

Drept răspuns s-a repezit cu o vioiciune la raftul cu cărţi, a scos un volum de Puşkin şi mi-a citit:

„Istoric, retor, mecanic, chimist, mineralog, pictor şi poet, pe toate le-a-ncercat şi pe toate le-a pătruns...”

Despre cine vorbeşte? Despre Lomonosov! „El trebuie să ne fie pildă, de la el trebuie să învăţăm cum să pătrundem în diferitele domenii ale ştiinţei.”

„Asta a fost cândva... — i-am spus — în îndepărtatul secol al optsprezecelea!”

„Cândva? Am să dovedesc că şi în timpurile noastre ştiinţele naturale şi tehnica se împletesc. Chiar şi de la musca ce stă în aer trebuie să învăţăm cum se construieşte un aeroplan. Între cele mai felurite ramuri ale ştiinţei sunt asemănări, puncte de interferenţă. Chiar şi între matematică şi poezie se pot stabili legături.”

Când a ajuns aici nu m-am mai putut stăpâni:

„Dar dumneata crezi într-adevăr că matematicienii au scris poezii, iar poeţii...”

„Lobacevski a scris versuri la fel ca şi Tiutcev, poetul meu preferat. Amândoi au fost poeţi! Şi sunt apropiaţi unul de celălalt prin spirit şi stil.”

„Bine — am spus eu — citeşte-mi o poezie a lui Lobacevski.”

„Am să-ţi citesc întâi din Tiutcev, iar apoi din Lobacevski — îmi spuse el:

Pentru ei nici sorii, pesemne, nu respiră
Şi nu e viaţă în valurile mării:
Razele nu pătrundeau în sufletul lor.

Primăvara nu înflorea în pieptul lor,
În faţa lor pădurile nu prindeau grai
Şi noaptea cu stele era mută!

Iar acum ascultă-l pe Lobacevski:

„***Dar voi, a căror existenţă a fost transformată de o întâmplare nedreaptă în bir greu pentru folosul altora, voi, ale căror minţi s-au îndobitocit şi ale căror sentimente s-au stins, voi nu gustaţi din plin viaţa! Pentru voi natura e moartă, vă sunt străine frumuseţile poeziei, arhitectura este lipsită de farmec şi strălucire, istoria veacurilor este neinteresantă...”***

Dumcev citea aceste rânduri cu un aer solemn. Dar eu tot nu înţelegeam care este legătura comună dintre Tiutcev şi Lobacevski.

Şi iată că acum, când Dumcev nu mai este, am luat în mână volumaşul lui Tiutcev şi lucrările lui Lobacevski, am citit din nou aceleaşi fragmente, şi iată — am ajuns să spun: „Da, Dumcev avea dreptate. Atunci, în zilele acelea, nu l-am înţeles. Acum mă căiesc că nu l-am înţeles”.

Nu ştiu de ce, îmi amintesc acum de o discuţie cu Serghei Sergheevici. În dimineaţa plecării mele din Censk, înainte de a-mi lua rămas bun, l-am întrebat:

„Dumneata faci cercetări în diferite domenii ale ştiinţei, dar care este scopul acestor cercetări şi care este obiectivul principal pe care-l urmăreşti?”

„Vreau să devin un microscop, un microscop viu!”

„Desigur glumeşti, Serghei Sergheevici.”

„De loc — continuă Dumcev serios şi simplu. De ce nu vrei dumneata să admiţi că un om poate face diferite experienţe prin care să ajungă la descoperirea unor anumiţi fermenţi cu proprietăţi extraordinare. E imposibil de imaginat aşa ceva?”

„Da”, i-am răspuns.

„Admiţi că asemenea fermenţi se pot afla chiar în faţa dumitale pe masă, sub forma unui fir de praf pe care omul îl înghite o dată cu aerul. Şi iată...”

Dumcev căzu pe gânduri.

„...şi iată — am continuat eu — omul vede deodată lumea parcă prin lentilele unui microscop.”

„De ce parcă? Lumea începe într-adevăr să se mărească în faţa acestui om şi în raport cu el, pentru că omul începe să... Dumcev nu-şi termină fraza şi izbucni într-un râs vesel: Straşnic te-am păcălit, nu-i aşa? Omul-microscop... fermenţi puternici... Aşa-i că era o născocire absurdă, caraghioasă? Dumcev a început să râdă din ce în ce mai tare şi mai bine dispus. Şi dumneata erai cât pe ce să mă crezi.”

Îşi luă vioara şi începu să cânte mazurca lui Wieniawszki...

Scumpă Polea! Ştiu bine că Serghei Sergheevici şi-a cheltuit toţi banii cu experienţele lui, sau pe medicamente pentru bolnavii săi. Eram de faţă când într-o zi proprietarul casei în care locuia a venit la el şi i-a spus:

„Dumitale, doctore, nu-ţi mai rămâne decât să te arunci în mare — nu mi-ai plătit chiria de anul trecut.”

Aşadar plăteşte, Polina, la primirea scrisorii mele tot ce i se cuvine proprietarului şi mută-te cu mama în această căsuţă. Încuie laboratorul. Când am să vin, vreau să examinez însemnările, lucrările, experienţele lui Dumcev.

A trecut de ora patru noaptea şi trebuie să închei scrisoarea. E ceva straniu în toată această întâmplare şi de neînţeles... Sinucidere? Dar câte cercetări începuse el! Se afla doar în faţa unei sarcini ştiinţifice măreţe! Nu cred să fi întrerupt el singur toate acestea. Şi apoi sinuciderea înseamnă laşitate. Îl revăd pe Dumcev aşa cum stătea atunci, calm, concentrat, pe platforma de la bâlci, gata pentru zborul său atât de îndrăzneţ, de nebunesc... Scrie-mi, Polea dragă, totul mai amănunţit şi mai limpede. Cât de

mult doresc să vin la voi şi cât mai repede, ca să vă văd pe toţi!

Fratele tău, Andrei Bulai.»

— Dar nu am mai apucat să-i răspund fratelui meu — spuse încet şi cu amărăciune Polina Alexandrovna. Un provocator l-a trădat jandarmilor ţarişti fiindcă participase la o acţiune revoluţionară. A murit pe drum, în mijlocul convoiului cu care era dus la deportare. Am făcut aşa cum m-a sfătuit el, m-am mutat în această casă. Laboratorul l-am încuiat. Totul a rămas acolo aşa cum era, atunci când Serghei Sergheevici i-a călcat pentru ultima oară pragul... Dacă doriţi vi-l pot arăta. Bătrâna femeie scoase din sertarul măsuţei o cheie mare şi ruginită.

ÎN LABORATORUL LUI DUMCEV

Am deschis uşa pentru a o urma pe Polina Alexandrovna în laborator. Luase cu ea o lumânare într-un sfeşnic de aramă şi chibrituri.

În prag, apăru în faţa noastră Avdotia Vasilievna, vecina Polinei. Mă privi cu subînţeles, de parcă ar fi vrut să-mi spună ceva. Tăcu însă.

Am urcat scara interioară, îngustă, cu trepte ce scârţâiau, şi ne-am oprit pe un mic palier în faţa laboratorului lui Dumcev. Polina Alexandrovna deschise lacătul ruginit care atârna la uşă.

Flacăra lumânării tremurătoare şi inegală smulse brusc din întunericul laboratorului tot felul de obiecte: retorte, cărţi, flacoane, note, o cutie de vioară, un stativ cu eprubete, portrete, un microscop, o tăviţă de aramă pentru ceai, cu pahar şi o farfurioară, o lampă de spirt, o lupă.

Am luat din mâna Polinei Alexandrovna lumânarea şi

am străbătut cu precauţie întreaga cămăruţă. Am cercetat pereţii, tavanul. Era un mezanin de o formă uşor rotunjită. De afară părea un turnuleţ. Ferestrele erau închise şi obloanele erau trase. Polinei Alexandrovna îi făcea probabil rău să revadă acest cadru; când se afla aici o cuprindea tristeţea, căci mă lăsă curând singur. Ţin bine minte cum a plecat cu paşi înceţi, liniştiţi, prudenţi.

Pe o măsuţă se afla o construcţie ciudată. Părea să fie modelul unei insecte în zbor. Deodată zării un bilet. Am suflat praful şi de sub el a apărut un scris ascuţit, cu legătură uşoară, oarecum de modă veche. Un scris cunoscut! Era aceeaşi mână care scrisese microînsemnările pe care le-am citit la institut sub microscop.

Mă gândeam în tăcere, ţinând lumânarea în mână: „El este, Serghei Sergheevici Dumcev, acelaşi care a scris despre o călătorie în care urmează să plece, pentru a transmite jurnalul cu descoperirile sale. Ce fel de călătorie să fi fost aceea? De ce a micşorat textul însemnărilor? Şi cum se explică că însemnările scrise de el cu atâta vreme în urmă au putut să ajungă abia acum pe florile de lângă chioşc? Sau poate nu Dumcev, ci altcineva a micşorat cu ajutorul aparatului fotografic file din vechiul său jurnal şi le-a scăpat pe florile acelea.

Dar cine să-mi răspundă la aceste întrebări? În jurul meu e linişte. Liniştea ascultă şi scârţâitul căruţei care trece acum pe sub fereastră, şi claxonul îndepărtat al unui automobil rătăcit undeva, pe o străduţă din apropiere. Liniştea trage cu urechea şi tace. În toţi anii care au trecut, liniştea a păstrat pentru ea singură sunetul uşor al retortelor şi flacoanelor mutate din loc de Dumcev, a păstrat foşnetul cărţilor răsfoite, scârţâitul sec al peniţei, a păstrat paşii grei ai omului concentrat, care în ultimul minut înainte de plecare s-a oprit îngândurat lângă această uşă. Liniştea a tras cu urechea: iată paşii lui au început să se îndepărteze — treptele scârţâie tot mai înfundat. Deodată a

pocnit uşa de la intrare şi liniştea a tresărit. Clinchetul jalnic al clopoţelului de la uşă — iată tot ce-a auzit pentru ultima oară liniştea. Şi omul dispăru pentru totdeauna!

Şi de atunci liniştea acestui laborator care se ataşase de stăpânul său păstrează toate amintirile, toate sunetele şi aşteaptă cu afecţiune — an de an — cu din ce în ce mai multă încordare, să audă din nou paşii cunoscuţi, glasul lui limpede, foşnetul filelor cărţii sub mâna lui, cântecul strunelor acestei viori care se află pe colţul mesei, în cutia ei prăfuită.

Dar de ce a început să-mi răsune deodată în minte mazurca lui Wieniawszki?

De ce mă urmăreşte şi nu dispare din memoria mea acest motiv muzical? Pentru că Dumcev a cântat mazurca lui Wieniawszki în timp ce vorbea despre fermenţi, despre praful acela miraculos şi despre omul-microscop.

Dar unde poate fi acest praf?

Trebuie cercetat laboratorul. În însemnarea ce se afla lângă construcţia ce amintea modelul unei insecte în zbor se explica scopul acestei construcţii.

Redau textul cuvânt cu cuvânt.

„Reproducerea artificială a zborului insectei.

Am construit acest aparat cu scopul de a face mai evidentă acţiunea aripii insectei şi influenţa rezistenţei aerului asupra ei.

Această figură înfăţişează două aripi artificiale construite dintr-o nervură solidă de care sunt prinse cu fire subţiri şi rezistente bucăţi de membrană intestinală. Planul acestor aripi este orizontal; un aparat alcătuit din pârghii le ridică şi le coboară, fără să le comunice vreo mişcare laterală. Aripile sunt acţionate de un mic tambur de aramă — un compresor în care aerul se comprimă sau se rarefiază alternativ prin acţiunea unei pompe. Suprafeţele tamburului sunt din plăci de cauciuc, cuplate prin nişte pârghii cu ambele aripi; aerul comprimat sau rarefiat din tambur comunică membranelor elastice mişcări puternice şi repezi, care se transmit simultan ambelor aripi. O ţeavă orizontală, echilibrată printr-o contragreutate, permite aparatului să se rotească în jurul axului orizontal şi serveşte în acelaşi timp la aducerea aerului din pompă în tamburul motor. Axul este alcătuit dintr-un gazometru cu mercur, care admite închiderea ermetică a ţevilor de aer şi totodată permite instrumentului să se rotească liber în plan orizontal.

Cu ajutorul unui asemenea aparat poate fi studiat mecanismul, prin intermediul căruia forţa de rezistenţă a aerului, combinată cu mişcarea aripilor, condiţionează

deplasarea înainte a insectei.

Într-adevăr, dacă cu ajutorul pompei de aer punem în mişcare aripile insectei artificiale, putem vedea că aparatul începe să se rotească repede în jurul axului său.

Prin urmare această experienţă explică mecanismul mişcării insectei.”

Toate însemnările, desenele şi schiţele lucrate până la ultimul detaliu, care se aflau în acest laborator, erau într-adevăr extraordinare. Ele vorbeau despre convingerea de nestrămutat pe care o avea Dumcev în valabilitatea acestor schiţe, respingând, combătând parcă orice alt punct de vedere pentru realizarea unui model de insectă în zbor.

Eu nu mă descurc prea bine în proiecte, schiţe, modele de maşini sau construcţii, dar niciodată n-am rămas indiferent faţă de ele. Îmi dădeam seama că toate aceste desene exprimau căutările, cercetările, îndoielile unei minţi şi ale unei inimi omeneşti — bucuriile şi înfrângerile — şi până la urmă biruinţa. Inventatorul a suferit şi s-a bucurat la fel ca un scriitor care lucrează la o carte, ca un pictor care lucrează la un tablou.

Însemnările lui Dumcev erau mărturia unei minţi cercetătoare, originale şi viguroase. Într-adevăr, ce poate fi mai complicat decât calculul numărului de mişcări într-o secundă ale aripilor unei insecte? Iată tabelul pe care l-am găsit la Dumcev:

musca obişnuită	330	de bătăi	ale	aripilor	pe	secundă
bondarul	240	„	„	„	„	„
albina	190	„	„	„	„	„
viespea	110	„	„	„	„	„
ţânţarul	72	„	„	„	„	„
libelula	28	„	„	„	„	„
fluturele (albiliţa)	9	„	„	„	„	„

Sub tabel, autorul preciza perfecta concordanţă a mişcării celor două aripi ale insectei: lovirea simultană a aerului şi execuţia unui număr identic de bătăi.

În însemnările lui, Dumcev repeta de câteva ori: „Trebuie să găsesc neapărat adevărata origine a forţei de zbor a insectei!”

Pe o altă filă de hârtie se afla un calcul deosebit de interesant: „Greutatea muşchilor toracici reprezintă la păsări a şasea parte din greutatea întregului corp, în timp ce la om această corelaţie este egală cu o sutime. Dar la insecte?”

„Principalul este cercetarea forţei musculare a insectei în timpul zborului. Trebuie deci determinată greutatea pe care o poate ridica aripa insectei.”

Apoi urma o altă însemnare:

„Am găsit! Sursa forţei de zbor a insectei se află în muşchii verticali şi longitudinali ai aripii. Energia muşchilor verticali ridică aripa, energia celor longitudinali o coboară. Cu fiecare bătaie a ei, aripa goneşte un volum de aer, astfel încât aerul rămas în faţa insectei are o presiune redusă. Insecta poate trimite în orice direcţie curenţi de aer. Oare nu acesta este motivul pentru care ea se poate ridica sub orice unghi?”

Şi ceva mai departe o nouă însemnare:

„Acum rămâne să găsesc un ultim lucru: cum şi de ce poate sta ea (era pare-se vorba de insectă) pe loc în aer?”

Aceste câteva cuvinte erau scrise cu trăsături repezi şi nervoase, completate cu însemnări concrete şi precise, schiţe şi fotografii.

Pe baza lor am putut să trag concluzia că în experienţele lui Dumcev a mers pe căi neumblate: el a folosit în acelaşi timp metoda grafică, cea optică, şi chiar cea muzicală.

Şi iarăşi nişte schiţe de neînţeles. Pe una am văzut compararea vibraţiei diapazonului cu bătăile aripilor

bondarului şi ale albinei.

Primele două linii ale acestei schiţe erau întretăiate, aproape punctate, şi arătau frecvenţa bătăilor de aripă ale bondarului; a treia linie era ondulatorie, cu creste ascuţite, şi indica vibraţia diapazonului cu vârfurile ascuţite. Şi iată un portativ îngălbenit, pe el notele muzicale ale unor ciudate „melodii”: cântecul ţânţarilor, al bondarilor, al muştelor.

În rafturi erau aşezate o sumedenie de cărţi şi reviste. În sertarele bibliotecii se afla o cartotecă bine organizată. Totul într-o riguroasă ordine alfabetică. Într-un sertăraş am descoperit câteva fişe aşezate fără vreo ordine alfabetică. Swift — „Călătoriile lui Gulliver” (în limba engleză), Afanasiev — „Poveşti”, N. Rubakin — „Moş Vreme”, E. Maevski — „Doctorul Muholapski” (în limba poloneză), Ryner — „Omul-furnică” (în limba franceză), Laswitz — „Pe un balon de săpun” (în limba germană).

Pe fiecare fişă se afla o adnotare. Le-am citit pe toate la lumina lumânării. Toate aceste cărţi, scrise în limbi diferite şi în perioade diferite, se asemănau printr-un amănunt — prin contrastul surprinzător dintre proporţiile eroului şi cele ale mediului înconjurător.

Pe alt raft am văzut fişa „Kibalcici”. La enumerarea experienţelor fizico-mecanice ale marelui savant rus, erou revoluţionar plin de abnegaţie şi genial inventator, erau adăugate cuvintele lui Dumcev: „Tu, Kibalcici, cel pedepsit de ţar! Tu, care ai desenat proiectul motorului cu reacţie! Numele tău va fi amintit atunci când omul va zbura în spaţiul cosmic pentru a descoperi lumi îndepărtate”.

Şi lângă această exclamaţie se aflau două cuvinte scrise şi subliniate cu creion roşu: „Larva libelulei”.

Mi se părea că visez! Ce legătură poate exista între proiectul lui Kibalcici şi larva libelulei?

Sau iată, pe fişa lui Ţiolkovski scria: „Dragul meu contemporan! Motorul tău cu reacţie va înlesni omenirii

cucerirea spaţiului interplanetar”.

Şi din nou alături de cuvintele adresate lui Ţiolkovski se afla o însemnare scrisă şi subliniată cu roşu: „Larva libelulei”.

„Ce ciudat! mi-am zis. Şi acest laborator atât de neobişnuit în care se înregistrează bâzâitul ţânţarilor, se calculează bătăile de aripi ale viespiei... Unde pe fişele cu lucrările lui Kibalcici şi Ţiolkovski se aminteşte de larva libelulei... Dar de ea s-a pomenit şi într-una din microfotografii...

Câte absurdităţi puse laolaltă în această casă mică dintr-un orăşel liniştit de provincie! Şi cât de enigmatice sunt microînsemnările în care Dumcev dă oamenilor sfaturi — tardive şi inutile — despre modul cum trebuie tratată tuberculoza sau în care scrie că lumea a crescut în faţa lui de „o sută-două sute de ori”...

Lumânarea continuă să ardă. Ferestrele laboratorului sunt închise cu obloane. Cărţile tac. Tac retortele, flacoanele şi eprubetele. Tace bătrânul microscop, plecându-şi obosit ocularul peste o lamelă de sticlă prăfuită.

Unde este acum Dumcev? Ce s-a întâmplat cu el?

Arunc o ultimă privire asupra laboratorului. Mă uit la cutia prăfuită în care se află vioara lui Dumcev, îmi amintesc de mazurca lui Wieniawszki pe care a interpretat-o atunci când a vorbit despre fermenţi, despre un praf extraordinar, despre omul-microscop... Da! Dar praful despre care vorbeşte el nu l-am găsit în laborator! Altminteri praf... pretutindeni... aşternut pe toate obiectele. Dar ce poţi descoperi în el la lumina lumânării şi cu obloanele închise!

LAMPA CU REFLECTOR

Cobor cu lumânarea în mână treptele care scârţâie, cu grijă să nu mă împiedic pe scara întunecoasă; mă întâmpină privirea nedumerită a vecinei, pe care o găsesc tot cu mătura în mână. Parcă ar vrea să-mi spună: „Ce folos veţi avea, cetăţene, din toate astea?”

Am întrebat-o pe Polina Alexandrovna unde este praful de care aminteşte fratele ei Andrei în scrisoarea sa. Ar fi bine să-l găsim şi să-i facem analiza chimică.

— Nu ştiu — rosti ea cu amărăciune şi durere în glas — nu ştiu unde-i praful. După dispariţia lui Dumcev oameni străini au răscolit laboratorul, au căutat, au examinat totul, dar n-au găsit niciun fel de praf.

Cu o expresie de neputinţă şi naivitate ea începu să-şi plimbe degetele prin franjurii feţei de masă şi privi cu tristeţe pe fereastra prin care răzbătea ziua de vară cu toată arşiţa ei. Şi deodată-şi aminti:

— Am un bileţel de la Serghei Sergheevici pe care nu l-am arătat nimănui. Ultima oară l-am văzut pe Serghei Sergheevici într-o sâmbătă seara...

Ascultam cu atenţie, fără s-o întrerup, şi numai după ce-şi isprăvi istorisirea am înţeles legătura strânsă dintre cele spuse de ea şi acest bileţel.

— ...Am trecut pe la Serghei Sergheevici cu jupâneasa Duneaşa, ca să-i duc nişte cărţi pe care i le împrumutase fratelui meu şi care nu apucase să i le restituie înainte de plecarea sa. Mă pregăteam să plec, când îl văzui deodată îngândurat. Îşi luă vioara şi începu să cânte „Furtuna înceţoşează cerul”. Era întotdeauna îngândurat, avea o inimă mare şi tristă, dar în seara aceea surâsul şi privirea îi erau vesele. Am început să fredonez. Muzica îl captiva din ce în ce mai mult. De undeva de departe se auzea bubuitul tunetului. Pe cer se adunau nori. Trebuia să mă întorc cât mai repede acasă. Dar nu mă puteam decide să-l întrerup... Serghei Sergheevici cânta, cânta mereu. Deodată trăsnetul bubui foarte aproape.

„Domnişoară, domnişoară! intră fuga jupâneasa mea. V-am adus. de acasă umbrela, galoşii şi şalul.”

Dumcev lăsă vioara din mână. Mi-am luat repede rămas bun, l-am rugat să nu mă conducă. El mi-a spus că va cânta toată noaptea. Am pornit în fugă prin ploaie cu Duneaşa acasă. Când am ajuns în colţul străzii, mi-am întors pentru o clipă privirea înapoi. Pentru ultima oară! A fost o furtună îngrozitoare, o ploaie torenţială...

În timp ce o ascultam pe Polina Alexandrovna, îmi răsună în memorie acea voce bătrânească, întreruptă de tuse, acolo, în tren: ...”Îmi amintesc, a fost o mare furtună. Cu ploaie torenţială. Şi deodată, aproape de tot, se auzi o vioară”.

— Toată noaptea a plouat. Se mai potolea din când în când, ca să înceapă apoi cu şi mai multă furie. Sufla vântul. Copacii foşneau pe sub fereastră. Toţi din casă s-au culcat devreme. Am aţipit şi eu. Deodată aud o bătaie uşoară şi repede în geam. Era cineva care bătea din ce în ce mai stăruitor. Câinele din curte începu să latre, dar se linişti îndată şi schelălăi, de parcă ar fi descoperit o persoană cunoscută. M-am repezit la fereastră. Mi-am lipit faţa de geam. Mi-am împreunat palmele. Prin geamul ud mă priveau nişte ochi cunoscuţi, ochii lui Serghei Sergheevici! Am scos un ţipăt. Atunci Duneaşa veni fuga cu o lumânare din cealaltă cameră:

„Domnişoară! Domnişoară! Ce s-a întâmplat?”

„Nimic, du-te la culcare!” i-am răspuns.

După ce plecă, am deschis fereastra. Grădina udă fremăta neliniştită, cu un foşnet surd. Ploua din ce în ce mai tare şi mi se păru că aud îndepărtându-se nişte paşi grei. Era Dumcev. Probabil că venise să-mi transmită ceva, dar n-a mai îndrăznit, l-a speriat Duneaşa cu lumânarea ei.

Dimineaţa veni cenuşie, ceţoasă. Cerul nu se înseninase. Şi era ciudat să auzi cât de vesel ciripesc vrăbiile ude de ploaie! Pe pământul de sub fereastra mea

am văzut o urmă. Era plină de apă. Am trimis-o îndată pe Duneaşa la Serghei Sergheevici. Ea se întoarse curând cu o veste de necrezut.

„A dispărut doctorul nostru!”

Prin oraş începuseră să circule tot felul de zvonuri. Se spunea că doctorul s-a înecat, că i-au găsit chiar şi îmbrăcămintea.

Odată, trecând prin bucătărie, am văzut-o pe Duneaşa aprinzând cu o hârtie surceaua pentru samovar. Mi-a sărit în ochi un scris cunoscut... I-am smuls hârtia, am stins-o şi am netezit-o. Era boţită şi arsă. Da, era scrisul lui Serghei Sergheevici. Uşuratica Duneaşa n-a fost în stare să povestească ca lumea de unde şi cum a ajuns la ea hârtia aceea.

Polina Alexandrovna se apropie de un dulăpior de stejar sculptat, cu grile glisante, alcătuite din stinghii bine lustruite — mărturie a concepţiei migăloase a tâmplarilor din secolul al nouăsprezecelea, şi începu să caute ceva.

— Caut şi tot caut — spuse ea — şi nu-l găsesc. Unde-o fi bileţelul acela... Ah, uite-l!

Aşeză pe masă cu multă băgare de seamă şi grijă o mapă de catifea. O deschise:

— Citiţi!

Pe hârtia arsă pe care mi-o întinse rămăseseră următoarele cuvinte:

„Mult stimată Polina Alexandrovna! Sunt nevoit să plec pentru o bucată de vreme. Vă rog să aprindeţi în fiecare seară lampa cu reflector în laboratorul meu..
....citiţi.....
....dintre Darwin şi Fabre ....
....

Acelaşi scris: pe toate însemnările din laborator, pe foile citite la microscop şi pe hârtia arsă şi îngălbenită.

Acelaşi scris.

Cu cât cercetam mai atent cuvintele răzleţe, cu atât mai mult mă cuprindea un sentiment de îngrijorare, o nelinişte grea. Aceste cuvinte disparate, scăpate cu greu de foc, atât de părăsite şi singuratice, m-au apropiat de soarta acelui necunoscut, care a pus cândva în ele atâtea speranţe. Ce s-a întâmplat cu el? „Sunt nevoit să plec pentru o bucată de vreme”... Poate că nici nu s-a înecat?

— Eu am procedat aşa cum m-a povăţuit fratele meu în scrisoare: m-am mutat în căsuţa în care a locuit şi de unde a plecat Serghei Sergheevici — spuse Polina Alexandrovna. Şi continuă cu amărăciune: Atunci, de mult, îndată după plecarea lui Dumcev, au venit aici tot felul de oameni, s-au uitat, s-au mirat. Şi am observat atâtea zâmbete neîncrezătoare, atâtea priviri ironice! Dar nu le-am luat în seamă. N-am permis nimănui să se atingă de niciun obiect din casa lui. Dar probabil că unul din vizitatorii curioşi a fost pus pe glume proaste.

În revista umoristică a provinciei noastre această întâmplare a fost luată în zeflemea, iar textul a fost însoţit chiar de o caricatură. Iată, am păstrat fiţuica. Vedeţi... se numeşte „Fluturele”... poartă un nume atât de uşor şi mi-a adus o jignire atât de grea! Priviţi, citiţi în pagina şaptesprezece...

„În legătură cu îndelungile discuţii — am citit pe filele revistei îngălbenite — în jurul misterioasei dispariţii a doctorului Dumcev, locuitor al oraşului Censk, publicaţia noastră „Fluturele” n-a precupeţit nicio cheltuială pentru a trimite în acest oraş pe corespondentul său, domnul Petruşin. Acesta a oferit cu amabilitate redacţiei o povestire literară autentică despre atât de comentatul eveniment, sub forma unei piese dramatice în patru tablouri.

Tabloul I. Pe o stradă din Censk. Duminică. E amiaza.

Sună clopotele. Uşile bisericii sunt larg deschise. Sosesc faetoane, droşti, căleşti, de arcurile cărora se agaţă ştrengari desculţi. Când birjarul îi sperie cu biciul, ei aleargă alături de caleaşcă şi strigă:

— Se însoară! Doctorul-libelulă se însoară azi!

Tabloul II. Casa mirelui. Intră fuga o vecină. Se adresează servitoarei doctorului:

— Arsenievna! strigă ea. Mai repede! Mai repede! Coriştii s-au dus la biserică! Mirele tău încă nu e gata?

Arsenievna bate la uşă:

— Serghei Sergheevici, grăbiţi-vă! E timpul să vă duceţi la cununie! Poftiţi, luaţi o cămaşă scrobită.

Uşa se deschide, de după ea se întinde mâna doctorului. Ia cămaşa. Uşa se închide.

Curând Arsenievna bate din nou la uşă:

— Nu doriţi, Serghei Sergheevici, să beţi un pahar de ceai şi să gustaţi din plăcinta mea din foi înainte de cununie? Căci toată ziulica n-aţi pus nimic în gură.

— Se poate! spune doctorul. Şi din nou de după uşă apare o mână şi ia tava cu paharul cu ceai şi cu plăcinta.

— Serghei Sergheevici! A venit după dumneavoastră cavalerul de onoare!

Uşa se închide.

— Grăbiţi-vă, Serghei Sergheevici! strigă cavalerul de onoare.

— Iertaţi-mă! Nu pot să vă primesc la mine, nu sunt încă îmbrăcat. Mai am puţin... foarte puţin...

Cavalerul de onoare aşteaptă câteva clipe, apoi bate din nou la uşă:

— Mai repede!

— Vin! se aude de după uşă.

Tabloul III. În casa miresei. Ea, îmbrăcată în rochie de mireasă. Aşteaptă. Nimeni nu vine s-o ia. Exclamă:

— Nu-nţeleg nimic! Nu-nţeleg nimic!

Tabloul IV. Din nou în casa mirelui. Se bate la uşă. Niciun răspuns. Se deschide uşa. Camera e goală! Pe masă, pe duşumea zac într-o dezordine de nedescris fracul de nuntă... gulerul scrobit... cămaşa... cravata... pantalonii... pantofii...

— Doctore, doctore!... Unde eşti?

Cei intraţi privesc pe sub masă, deschid dulapurile, se uită chiar şi pe fereastra deschisă. Dar sub fereastră au stat tot timpul câţiva copii curioşi.

Ei strigă:

— Degeaba vă uitaţi în grădină. N-a sărit nimeni pe fereastră.

— Doctore! Unde eşti? Unde eşti?...

Tăcere.

— Parcă s-a mistuit! îşi plesneşte palmele bătrâna Arsenievna. Ziua şi noaptea a muncit, a muncit, şi-a mistuit puterile, până s-a mistuit şi el cu totul.

Vecinele şi cumetrele îi ţin isonul.

— Da, da, s-a mistuit... a pierit.”

Am citit acest foileton stupid — rod al plictiselii, al trândăviei şi al duşmăniei — mărturia unor vremuri demult apuse. Pe faţa Polinei Alexandrovna apăru o adâncă deznădejde, de parcă s-ar fi năruit totul în jurul ei, când luă din mâinile mele fiţuica. Există pesemne jigniri, răni, care continuă să producă o mare suferinţă multă, multă vreme.

I-am spus:

— Oare merită o glumă răutăcioasă şi deşartă, scrisă în zilele unor vremuri atât de neinteresante şi de vechi — oare merită o asemenea glumă ca sentimente şi gânduri vii să se oprească din pricina ei, ca în acel roman al lui Dickens — a cărui eroină, într-un moment de deznădejde, şi-a oprit pentru totdeauna ceasul din sufragerie, pentru a-şi opri

astfel ea însăşi „ceasul vieţii ei”?...

Nu ştiu dacă cuvintele mele au ajutat-o pe bătrâna femeie să gonească amintirea acelei jigniri sau propriile ei frământări sufleteşti, acele frământări care nu-l părăsesc nicio clipă pe om şi care, schimbându-se necontenit, modulându-se, împing gândurile şi sentimentele către speranţă, către siguranţa că-l aşteaptă în viitor ceva îmbucurător. Nu ştiu ce a ajutat-o, dar bătrâna femeie privea acum cu seninătate bileţelul:

— Ah, Grigori Alexandrovici, dacă aţi reuşi să ghiciţi sensul acestor cuvinte! Să dezlegaţi acum, după ce au trecut atâţia şi atâţia ani, ceea ce nimeni n-a reuşit încă să dezlege! Aici scrie: „Citiţi... dintre Darwin şi Fabre...”. L-am citit şi pe Darwin şi pe Fabre în întregime. Dar sutele şi miile de pagini pe care le-am citit şi răscitit nu m-au ajutat să pot reconstitui cele câteva cuvinte care au fost distruse de flacăra chibritului, la aprinderea samovarului. Sau acestea: „Aprindeţi lampa mea cu reflector”. Aţi văzut, chiar lângă fereastra laboratorului, care dă spre apus, e o oglindă care stă pe un suport de lemn. E acoperită cu o pânză care a fost cândva albă. Alături se află lampa cu reflector. Reflectorul este îndreptat spre oglindă. Seară de seară deschideam fereastra, aprindeam lampa şi îndreptam reflectorul spre această pânză albă. Aşa a trecut toată vara. Au venit apoi zile de toamnă, reci, cu vreme mohorâtă. A început să se întunece devreme; vântul trântea obloanele. Am închis ferestrele şi am bătut în cuie obloanele din turnuleţul-laborator.

— Dar n-am observat, Polina Alexandrovna, n-am putut distinge la lumina lumânării nici lampa cu reflector, nici materialul întins pe oglindă. Nu pot fi deschise obloanele?

Uşa camerei în care ne aflam se întredeschise şi vecina Avdotia Vasilievna spuse:

— Am şi scos scara în stradă, ca să deschid obloanele. Galeria e şubredă şi mi-e teamă să calc pe ea.

Lumina zilei năvăli în laborator. Şi atunci am văzut pe fereastră o lampă obişnuită cu petrol şi un reflector metalic care-şi pierduse luciul. Am văzut şi oglinda pe care fusese cândva întinsă o ţesătură albă. Dar ceea ce m-a mirat nespus era faptul că pe lucruri, pe cărţi, pe vioară, pe podea — într-un cuvânt pretutindeni — zăceau o mulţime de insecte moarte.

Ciudat cimitir! Fluturi, ţânţari, gândaci zăceau în cele mai felurite poziţii într-un strat gros de praf... Totul era plin de praf. Praf şi iar praf!...

EFORTURI ZADARNICE

Spirit de observaţie! Spirit de observaţie!... Cu peste două mii de ani în urmă, lui Aristotel i-a scăpat din nebăgare de seamă, într-un tratat, o greşeală. Vorbind despre muscă, a scris că ea are patru perechi de picioare. O simplă greşeală. O greşeală nostimă în felul ei! Dar iată ceea ce este într-adevăr uluitor: secole la rând oamenii de ştiinţă s-au luptat să gonească muştele — supărătoarele muşte — dar nu s-au ostenit să verifice afirmaţia lui Aristotel! Dintr-un manuscris în altul, ei au transcris aceeaşi eroare: musca are patru perechi de picioare.

Hoinăresc acum pe malul mării. Valurile năvălesc spre mine şi parcă murmură: „Spirit de observaţie, trebuie să ai spirit de observaţie...”

Am cercetat întregul laborator. Dumcev scrie în acel bileţel al său — salvat din foc — despre lampa cu reflector. Am văzut şi această lampă. Dar ce folos? Nu m-am ales decât cu praful rămas pe degetele mele. Am fost şi acolo unde, o dată cu florile, Beleankin a cules primele însemnări ale lui Dumcev. M-am uitat, am cercetat... Dar n-am văzut decât iarba acoperită de rouă. N-am reuşit să descopăr

acolo nimic deosebit şi numai şiretul care mi s-a dezlegat întâmplător m-a ajutat să culeg păianjenul mort şi o dată cu el — încă un bileţel.

Pentru dezlegarea misterului din jurul dispariţiei lui Dumcev trebuie găsit ceva în laborator, trebuie surprins un amănunt şi observat apoi foarte atent — trebuie descoperit acel amănunt care scapă chiar unei atenţii foarte mari. Şi un asemenea amănunt mi-ar putea sugera cum să desfăşor mai departe căutarea lui Dumcev.

Numai un om înzestrat cu un adevărat spirit de observaţie poate, pornind de la un simplu amănunt, să dea unui fenomen obişnuit o nouă semnificaţie, să-l vadă într-o nouă şi neaşteptată lumină.

Am să dau ca exemplu povestea unui băiat în vârstă de zece ani. E o întâmplare care s-a petrecut demult şi e legată de inventarea pompei cu aburi pentru scoaterea apei din mine.

Băiatul acela trebuia să stea toată ziua lângă maşină şi să deschidă când robinetul cu aburii fierbinţi — pentru ca, umplându-se cilindrul, pistonul sub presiunea aburilor să fie împins în sus, când robinetul cu apă rece — pentru ca, răcind aburul, pistonul să poată coborî. Nu era treabă grea, dar cât de plicticoasă, cât de sâcâitoare şi monotonă! Şi în timpul ăsta din lunca verde se auzeau strigătele vesele ale copiilor care se jucau cu mingea. Ce mult ar fi vrut şi băiatul nostru să se joace cu ei, iar maşina să lucreze singură în vremea asta!

Băiatul a legat mânerele ambelor robinete cu o sfoară tare şi acestea începură să se deschidă şi să se închidă pe rând, fără ajutorul lui. Deodată se produse o întrerupere în funcţionarea maşinii: sfoara se rupsese. Fu chemat inventatorul pompei, care văzând resturile sforii înţelese pe dată totul. Şi nu-l certă pe băiatul speriat, care tot mai ţinea în mână mingea.

Inventatorul era încântat: spiritul de observaţie al

băiatului i-a sugerat că în locul sforilor trebuie montate nişte pârghii, care să acţioneze alternativ pentru deschiderea şi închiderea automată a robinetelor.

Valurile mării sunt parcă mereu altele — mereu altele năvălesc spre ţărm...

Am nesocotit ceva important în meditaţia mea, în căutările mele. E adevărat: am ghicit că Dumcev şi nimeni altul a scris ciudatele microînsemnări cu diferitele lor numerotări. Degeaba m-a luat peste picior docentul Voronţova. Nu aerul ei sceptic şi nici prudenţa reţinută a profesorului Tarasevici m-au adus în laboratorul lui Dumcev. M-a ajutat oare convorbirea ascultată întâmplător în tren? Nu, fiindcă n-am crezut-o. Mi-au fost oare de folos microînsemnările? Dar eu nu le-am înţeles încă, nu le-am descifrat încă cum trebuie. În schimb am legat într-un fel, în închipuirea mea, discuţia din tren de soarta unui doctor şi de acele microînsemnări. Dar ce aveau comun una cu alta? Foarte multe: istoria neobişnuită cu dispariţia doctorului şi caracterul cu totul neobişnuit al textului microînsemnărilor: „Destinul meu ciudat; soarta mea neverosimilă...”

Nu neg, bătrânul paznic al institutului, care a auzit întâmplător convorbirea mea cu Stepan Egorovici despre doctorul dispărut, mi-a spus că un asemenea doctor a trăit într-adevăr la Censk şi mi-a arătat drumul spre laborator. Să fie aceasta o simplă întâmplare? La prima vedere — da.

Oamenii de ştiinţă au căutat să obţină pe cale artificială culoarea indigo, cândva foarte preţuită în industria textilă. Această vopsea se extrăgea în vremuri de demult dintr-o plantă tropicală denumită „indigo”, care se obţinea la un preţ foarte ridicat. Toate căutările pentru a găsi o substanţă înlocuitoare au rămas fără rezultat. Se povesteşte că o întâmplare, o simplă întâmplare l-a ajutat pe un om de ştiinţă să găsească acea substanţă. Lucrurile s-au petrecut astfel: într-un laborator s-a spart un termometru, iar mercurul a nimerit întâmplător într-o

soluţie chimică respinsă ca inutilizabilă. S-a produs din acest contact o reacţie chimică şi astfel a fost descoperit indigoul — acest preţios colorant pentru vopsirea materialelor. Toate acestea într-adevăr aşa s-au petrecut. Dar oare, într-adevăr, întâmplarea a fost aceea care l-a ajutat pe omul de ştiinţă?

Sau alt exemplu: Columb intenţiona să descopere calea apuseană spre India şi a descoperit America. O întâmplare? Dar îmi vine deodată în minte o observaţie a lui Mark Twain; mi se pare, suna aşa: „Dumneavoastră spuneţi că întâmplarea l-a ajutat pe Columb să descopere America? Nu! Cu totul ciudat ar fi fost dacă el n-ar fi „descoperit” America: ea s-a aflat doar dintotdeauna la locul ei”. Dar asta e desigur doar gluma unui umorist.

Şi întâmplarea cu indigoul?... Oare oamenii de ştiinţă n-ar fi reuşit să obţină, după o nouă serie de experienţe, acest colorant pe cale chimică? Desigur că da, fiindcă întreaga utilitate a experienţelor precedente i-a adus tot mai aproape — până în pragul descoperirii. Şi încă o experienţă — şi încă una — şi colorantul ar fi fost găsit fără „ajutorul” termometrului spart.

Oare întâmplarea m-a ajutat să ajung în laboratorul lui Dumcev? Nicidecum. Raţionamentul meu m-a condus la concluzia că microînsemnările n-au putut fi scrise decât de acel doctor care a dispărut din Censk. Şi dacă paznicul institutului nu l-ar fi pomenit, eu tot i-aş fi aflat numele şi adresa, peste o zi-două, peste o săptămână, desigur pe alte căi. Nu, nu întâmplarea ne pândeşte, ci omul cu mintea şi cu munca sa pândeşte ocazia.

Dar cum să descurc mai departe istoria lui Dumcev?

Marea murmură. Şi oricât ai întreba-o, ea n-o să-ţi dea răspuns. Marea îşi trăieşte viaţa ei mare, cum îşi trăieşte mica sa viaţă acest fluturaş care a trecut în zbor pe lângă mine. Dar sute de fluturi morţi şi alte insecte zac în praf pe mese, pe scaune, pe duşumea în laboratorul lui Dumcev. E

un cimitir al insectelor aici, nu un laborator. Să cercetez insectele moarte? Praful?

Dumcev a cerut Polinei Alexandrovna să citească pe Darwin şi pe Fabre. Trebuie îndeplinită rugămintea lui Dumcev. Mă voi duce la bibliotecă să iau scrierile lui Darwin şi ale lui Fabre. Măcar să le frunzăresc.

Adesea fapte mărunte, întâmplări de toate zilele determină pe om să facă cele mai ciudate comparaţii. Şi eu am încercat acum, adunându-mi şi concentrându-mi gândurile asupra tuturor amănuntelor, să rezolv misterul printr-o mişcare neaşteptată, neobişnuită. Zadarnic! Toate acestea n-au dus la nimic.

— Destul! am zis în sinea mea. Am obosit.

AM GĂSIT!

Îmi amintesc bine de acea dimineaţă. Mă aflam în camera mea de la hotel, abia mă trezisem din somn şi mi-am spus: azi trebuie să predau la bibliotecă cărţile lui Darwin şi Fabre, pe care le citisem în ultimele câteva zile. N-am găsit în ele nicio sugestie, nici măcar o vagă indicaţie în legătură cu rezolvarea problemei mele. Hotărâsem să mă duc la gară chiar în ziua aceea şi să-mi cumpăr un bilet de tren pentru Moscova (la casa de odihnă renunţasem să mai plec) şi apoi să trec pe la institut să-mi iau rămas bun.

Mă îndreptam spre bibliotecă. Ce dimineaţă generoasă, frumoasă: cerul era înalt, albastru, adânc, culorile florilor din grădiniţă — atât de vii, frunzele pomilor de un verde dens; un vânticel amestecase miresmele ierburilor de stepă cu mirosurile mării.

Dimineaţa era atât de veselă, dar eu nu puteam scăpa de senzaţia neputinţei mele: nu reuşisem să descifrez bileţelul ars, nici să înţeleg sensul celor două microînsemnări ajunse întâmplător în posesia mea. Îmi

spuneam: Voi pleca la Moscova cu neliniştea în suflet.

Am ajuns la bibliotecă. O sumedenie de coloane de lemn, iar deasupra lor un acoperiş cu o săgeată surprinzător de ascuţită cu un steguleţ în vârf. Ai fi spus că arhitectul, după ce a început să construiască clădirea, s-a răzgândit şi şi-a modificat planul iniţial.

Cine nu cunoaşte sentimentul pe care îl încerci, când după ce ai citit o carte cu totul deosebită — nobilă şi inteligentă — trebuie să te desparţi de ea. Întârzii despărţirea, tergiversezi... Poate de aceea şi eu înainte de a preda cărţile m-am aşezat pe un scaun şi am început să răsfoiesc din nou ambele volume ale lui Fabre „Instinctul şi obiceiurile insectelor”, iar apoi m-am adâncit (pentru a câta oară!) în examinarea numeroaselor volume ale lui Darwin.

Ziarele foşneau în mâinile cititorilor. La ghişeul de eliberare a cărţilor două fete discutau încet: „Trebuie să citesc articole critice... Belinski... Dobroliubov... Cernâşevski... Ce să citesc mai întâi?”

Era timpul să predau cărţile, să-i spun bibliotecarului că plec, să-mi ridic garanţia şi să-mi iau rămas bun. Dar nu mă grăbeam. Priveam paginile deschise, mă gândeam la tot felul de întâmplări din viaţa omului, examinam feţele cititorilor — unele vesele, altele plictisite. Unii deschideau sau închideau caiete, stilouri, alţii restituiau sau luau cărţi, unii plecau, alţii veneau. Unii cu grabă — alţii fără nicio grabă. Atenţia îmi fu deodată atrasă de faţa mobilă şi subţire a unui tânăr cu ochelari, care şedea în faţa mea. Pe masa de lângă el se aflau felurite cărţi. Începea să citească una, apoi o punea la o parte şi lua alta. După expresia feţei lui încercam să ghicesc ce fel de cărţi citeşte. Iată-l, acum e visător, a căzut pe gânduri. „Îl citeşte pe Alexandr Blok” — mi-am zis: „Te presimt, căci anii trec pe lângă mine...” Tânărul puse cartea deoparte şi am văzut scris pe cotorul ei „Introducere la istoricul geografiei plantelor”. Dar în clipa următoare atenţia mi-a fost atrasă de faţa unui alt tânăr,

care citea, cu o expresie foarte concentrată, la colţul unei mese, o carte cu nesfârşite adnotări şi trimiteri: răsfoia tot timpul cartea, arunca câte o privire pe ultimele pagini şi începea din nou să citească. Probabil că citea istoria fizicii sau a chimiei. Trecând pe lângă el, am recunoscut rânduri din „Evgheni Oneghin”, ediţia Academiei de Ştiinţe, volumul VI.

Alţi doi se vede că doreau tare mult să discute. Dar, ca să nu tulbure liniştea sălii de lectură, ei îşi aruncau unul celuilalt bileţele. Corespondau.

Mă aflam la ghişeu, predasem cărţile lui Darwin şi Fabre, mi se restituise garanţia, când, mai aruncându-mi o dată privirea la cei doi tineri care corespondau cu atâta pasiune, am întrebat într-o doară:

— Există cumva în bibliotecă ceva despre corespondenţa dintre Darwin şi Fabre?

— Nu, nu există o asemenea lucrare. Dar mai avem o carte care v-ar putea poate interesa: Legre — „Viaţa naturalistului Fabre”.

Stând la ghişeu am început să frunzăresc volumaşul. Şi atunci am văzut scrisorile lui Darwin către Fabre! Prin urmare Darwin a corespondat cu contemporanul său Fabre!

— În bileţelul ars rămăseseră intacte cuvintele: „...citiţi... dintre Darwin şi Fabre”. Ce cuvânt să pun între cuvintele: „citiţi” şi „dintre Darwin şi Fabre”? Trebuie să pun cuvântul: „corespondenţa”! Totul era limpede: „Citiţi corespondenţa dintre Darwin şi Fabre”. Da! O asemenea carte se află la loc vizibil şi în biblioteca lui Dumcev!

Dar ce mi-ar putea sugera corespondenţa dintre aceşti doi mari savanţi din secolul nouăsprezece?

Scrisoarea lui Darwin către Fabre era scrisă în ianuarie 1880, prin urmare cu trei ani înainte de moartea sa. Am început s-o citesc. Şi am rămas uimit!

Scrisoarea era consacrată verificării practice a problemei legate de întrebarea: sunt insectele înzestrate cu

simţul orientării în spaţiu?

Şi tot în aceeaşi scrisoare era elaborată o metodă originală cu ajutorul căreia albina ar putea fi abătută din drum în zboru-i instinctiv spre stupul ei.

Darwin scria:

„Scumpe sir!

Permiteţi-mi să vă ofer o idee sugerată de minunata dumneavoastră povestire despre felul în care reuşesc insectele să-şi găsească cuibul. Iată ideea mea: insectele trebuie să fie transportate în nişte tuburi de hârtie la vreo sută de paşi în direcţia opusă celeia pe care intenţionaţi să o luaţi în realitate. Dar, înainte de a vă întoarce în direcţia opusă, albinele vor fi aşezate într-o cutiuţă rotundă, care să poată fi învârtită cu mare viteză în jurul axei ei, întâi într-o direcţie, apoi în cealaltă, în aşa fel ca pentru o bucată de vreme să le distrugem simţul de orientare. Această idee mi-a venit în minte citind în „Călătoriile lui Vranghel prin Siberia” despre extraordinara capacitate a samoezilor de a se menţine pe direcţia luată, în timpul peregrinărilor lor în linie frântă, printre blocurile de gheaţă de pe banchize pe vreme de ceaţă.

Ch. Darwin.”

Marele savant îşi pusese o sarcină strategică: să deruteze albina, s-o păcălească, s-o abată din drumul ei, împiedicând-o astfel să-şi regăsească stupul.

Această sarcină trebuia s-o îndeplinească Fabre.

Şi astfel, Darwin şi Fabre şi-au propus un scop comun, s-au unit pentru realizarea unei sarcini comune, aceea de a dezorienta albina. Era un complot în toată regula împotriva acestei insecte.

Fabre se pregătea asiduu.

El organiză o colonie originală de albine şi pentru o mai bună reuşită a experienţei se folosi de un dispozitiv special, ingenios.

Albinele au fost însemnate cu vopsea şi aşezate într-un tub bine închis, pe care Fabre îl lua şi pleca cu el din ce în ce mai departe, la o distanţă din ce în ce mai mare de colonie.

În locurile cele mai neaşteptate începea să rotească, să mişte în toate direcţiile, să răsucească tubul închis, în care se aflau albinele, apoi în cele din urmă deschidea tubul.

Albinele erau lăsate libere! Şi ele îşi găseau drumul, se întorceau cu bine acasă. Ce-i drept, nu toate, dar majoritatea.

Atunci Fabre născoci o altă operaţie: de astă dată nu pe teren deschis, ci în cele mai complicate condiţii naturale — în pădure deasă, printre tufişuri şi râpe.

Acelaşi rezultat! Albinele i-au păcălit din nou pe Darwin şi pe Fabre: ele şi-au găsit din nou drumul spre locuinţa lor.

Aşadar, Fabre s-a convins că albinele posedă simţul orientării. Referindu-se la una din serile vieţii sale, Fabre o numeşte „memorabilă".

În ziua aceea, la 6 mai, in cabinetul său a ieşit dintr-o gogoaşă o femelă a fluturelui Saturnia, denumit şi ochiul de păun.

Cabinetul lui Fabre s-a transformat, după cum povestea el, într-o „peşteră de vrăjitor": în noaptea aceea întunecoasă, în plină furtună, pe o vreme foarte rea, fluturii masculi veneau în zbor prin desişul pădurii pentru a găsi femela. Ei se loveau de ferestre, de uşi, umpleau camerele. Şi veneau în zbor tot alţii şi mereu alţii!

Fabre făcu o experienţă şi cu fluturele stejarului şi se convinse că fluturii au un miros care îi duce fără greş zeci de kilometri la ţintă!

Atunci Fabre mai născoci încă ceva: el ascunse femela. Dar masculii zburară spre locul unde se aflase ea înainte, adică acolo unde se păstrase mirosul ei.

Am predat cărţile. Dar, cu riscul de a stârni o uşoară

nedumerire bibliotecarului, am măi rămas în liniştita şi răcoroasa sală de lectură, unde acum, la amiază, soarele arzător de vară, strecurându-se prin verdeaţa deasă a pomilor şi încurcându-se în perdeluţe, îşi arunca, cu o oarecare şovăială, razele asupra florilor din ghivece, asupra cărţilor, asupra oamenilor. Gândurile mele se îndreptau într-o anumită direcţie.

La sugestia lui Darwin, Fabre a descoperit simţul precis de orientare al unor insecte. Albina părea să fi fost mai şireată şi decât Darwin şi decât naturalistul Fabre. Aici era fără doar şi poate o manifestare caracteristică a instinctului. Şi Fabre a mai presupus că un miros foarte fin, cu totul imperceptibil organelor noastre olfactive, îi conduce prin furtună, prin vreme cât de rea, prin noaptea întunecoasă, pe fluturii masculi către femelă.

Dar nu numai către femelă, ci şi către obiectul care se îmbiba cu mirosul ei, imperceptibil pentru oameni.

Mă gândeam: „Ne mai putem oare îndoi de faptul că pe calea unor analize complexe se va putea obţine o compoziţie care să atragă fluturii de la distanţe de zeci de kilometri? Şi atunci de ce să nu admitem şi că aceşti fluturi ar putea îndeplini funcţia de factori poştali, mai bine chiar decât porumbeii?”

Un lucru e incontestabil: fluturii zboară întotdeauna spre lumină. Şi mi-am amintit de cuvintele rămase întregi pe bileţelul ars al lui Dumcev: „Vă rog să aprindeţi lampa mea cu reflector”.

Lampa, cu un suport de lemn, se afla în laborator, chiar lângă fereastra care dă spre vest. Atunci când ardea în noapte, fluturii zburau spre lumina ei.

Poate fi legat cu un firicel de spinarea unui fluture unul din acele bileţele ciudate care au nimerit din întâmplare în mâna mea? Fără îndoială! Şi se vede treaba că multe, foarte multe asemenea bileţele minuscule a trimis Dumcev spre lumina lămpii cu reflector, aprinsă la cererea sa în

laborator. Poştaşii vii veneau în zbor şi aduceau bileţelele. Dar Polina Alexandrovna nici nu bănuia existenţa acestor scrisori, care acum zac acoperite cu un strat gros de praf.

Poştaşii care au zburat cândva cu înfrigurare către laborator cu scrisorile lor erau şi ei acum morţi, acoperiţi de praf! Şi scrisorile, bileţelele scrise de mâna caldă a unui om, necitite încă de nimeni, aşteaptă încă şi vor să comunice veşti despre soarta expeditorului.

Goneam pe străzile orăşelului, grăbit să ajung cât mai repede la laborator. Era zgomot, era cald şi ziua era plină de lumină. Am început deodată să-mi amintesc din nou de un tren în noapte, de luna care ne însoţea, de o voce bătrânească întreruptă mereu de tuse şi care povestea despre dispariţia ciudată a unui medic. Vedeam în faţa mea omul care, simţindu-se urmărit, se grăbeşte, părăseşte casa şi fie că nu poate, fie că se teme să explice limpede şi simplu cum ar putea fi salvat, cum s-ar putea face auzit din depărtare, scrie câteva rânduri — lasă în urma lui un bileţel. Dar rugămintea lui n-a putut fi îndeplinită: bileţelul lui a slujit pentru a se aprinde focul în samovar.

Mai repede! mai repede!... Câteva minute numai şi sub vechiul microscop din laborator va prinde viaţă, se va desfăşura în faţa ochilor mei ciudata istorie a dispariţiei lui Dumcev. Mă voi duce pe urmele anilor peste care s-a aşternut colbul — în straturi... Dar va fi găsită şi citită în întregime cronica descoperirilor ştiinţifice făcute de Dumcev, din care mi-au căzut întâmplător în mână câteva scurte fragmente. Mai repede! Mai repede!...

FII MAI ORDONAT, CETĂŢENE!”

Mă îndreptam cu paşi grăbiţi către laborator şi mă gândeam: ce păcat că nu-mi ajunge timpul să trec acum pe la profesorul Tarasevici, să-i povestesc totul. După prima

mea vizită la laborator, am mai trecut de câteva ori pe la institut, dar niciodată nu l-am găsit pe profesor acolo. Mi se spunea invariabil: „Directorul umblă pe la diferite instituţii în chestiunea reparaţiilor şi este greu să fie găsit”. Dar ce noroc! Cotind pe bulevard m-am ciocnit chiar de Tarasevici. Mi se păru că se uită la mine cu o privire absentă şi-mi răspunde cu totul maşinal la salut.

— Doctorul Dumcev a trăit în Censkul nostru! i-am spus, oprindu-l.

— Dumcev? Care Dumcev? Despre cine vorbiţi?

— Vorbesc despre Dumcev, autorul microînsemnărilor pe care noi le-am considerat o glumă, un amuzament al cuiva!

Într-o clipă echilibrul, calmul, stăpânirea de sine a profesorului Tarasevici, toate acestea s-au evaporat.

Cu emoţie şi nerăbdare, zorindu-mă pe mine însumi, am început să povestesc tot ce am aflat întâmplător şi neîntâmplător, tot ce am descoperit şi am găsit în ultimele zile.

— Iar acum — am încheiat eu — trebuie să alerg la laborator ca să citesc întreaga istorie a lui Dumcev, trimisă de el în bileţelele de pe aripile fluturilor.

— Just! exclamă Tarasevici. Bileţelele pe care le-am citit la microscop pot fi într-adevăr foarte uşor legate cu o aţă subţire de trupul unei insecte şi trimise la destinaţie. Se face uz de microfotografiere, şi asta nu e ceva nou. Când în anii şaptezeci ai secolului trecut, Parisul a fost asediat, fotograful francez Dagron a propus să se corespondeze cu oraşul asediat cu ajutorul microfotografiei. Textul scrisorii, al depeşei, al raportului era micşorat cu ajutorul aparatului fotografic până la asemenea dimensiuni, încât putea fi răsucit cu uşurinţă în jurul unei scobitori, iar porumbelul voiajor, de aripa căruia se lega scobitoarea, aducea microscrisoarea în oraşul asediat. Acolo era citită prin proiecţie pe un ecran mare. Spuneţi că în biletul ars se

propunea să se aprindă reflectorul. Aceasta era excitaţia luminoasă necesară atragerii insectelor spre lumina laboratorului. Dar păcat că biletul a fost ars. Căci poate erau indicate în el şi alte metode de atragere a insectelor spre alte locuri. Iată, de pildă, fluturele-amiral, sau Vanessa atlanta, este pasionat după seva dospită de mesteacăn, pe care o simte de la o distanţă foarte mare. Îmi amintesc, mai eram încă student şi verificam la practică fineţea mirosului la fluturi. Văzând cum au dat buzna „amiralii” la mesteacăn şi cum şi-au vârât adânc trompele într-o crăpătură a scoarţei pomului, m-am gândit să ung cu sevă de mesteacăn intrată în fermentaţie trunchiul unui plop tânăr. Şi, ce credeţi? Fluturele-amiral se apropie în zbor de plop şi se lipi de scoarţa lui. Odată am şters cu o cârpă un mesteacăn. Umblam cu cârpa în mână, iar fluturii se ţineau toţi după mine. Pe fluturele îndoliat îl găseam adesea pe ghizdul pe jumătate putrezit al unei fântâni; pe scândurelele putrede crescuse muşchiul verde. Am luat odată câteva bucăţele din acest lemn, le-am muiat în tămâie şi le-am ascuns bine. Când colo, ce să vezi? îndoliatul zbura drept spre acele bucăţele de lemn putrezite, deşi le ascunsesem într-un loc izolat.

— Într-adevăr, am citit corespondenţa lui Darwin cu Fabre. E vorba acolo despre simţul de orientare al unor insecte... Dar eu mă grăbesc spre laborator.

— Să fiţi cu băgare de seamă, vă previn: precauţie şi grijă multă! Probabil că scrisorile — făcute sul — zac în praf şi firele de mătase cu care au fost legate de fluturi au putrezit, desigur, de mult. Acolo trebuie cercetat totul cu lupa în mână. Da’, apropo, daţi-mi adresa... Spuneţi că înainte această străduţă se numea Verhnetroiţki? Casa cu turnuleţ? Am să caut, am să caut să trec neapărat pe acolo, peste vreo două-trei ore.

Ne-am luat rămas bun. Cotisem la stânga pe bulevard şi pornisem pe o stradă laterală, când îl auzii pe Tarasevici

strigându-mă:

— Am alergat după dumneavoastră ca să vă spun: nu ştergeţi praful de pe spinarea cărăbuşilor, a bondarilor. Pe spatele lor se pot afla tot felul de semne convenţionale.

— Semne?

— Din păcate nu vă pot însoţi, mă grăbesc, dar iată despre ce e vorba: am participat eu însumi la o experienţă în cursul căreia se trăgeau anumite concluzii urmărind semnele de pe spatele insectelor. Eram pe atunci asistent pe lângă o catedră din Moscova. Într-o dimineaţă profesorul îmi telefonă: veniţi repede la institut, studenţii au adus albine de la prisacă. Au şi făcut semne pe ele. Albinele au fost aşezate în cutii închise şi profesorul împreună cu studenţii au început să umble cu ele pe străzile din Moscova. Era o zi senină de vară. Au dat drumul albinelor de la fereastra deschisă a unei camere de undeva de pe lângă piaţa Puşkin. După aceea profesorul i-a trimis pe studenţi înapoi la prisacă, iar el a rămas pe loc, la fereastra de unde a dat drumul albinelor. Studenţii au găsit albinele la prisacă cu excepţia a trei din ele, care nu se întorseseră la stup, şi i-au comunicat aceasta profesorului prin telefon. Probabil că cele trei albine s-au rătăcit prin Moscova şi au pierit. Se lăsase noaptea şi profesorul tot mai stătea la fereastra de la care dăduse drumul albinelor şi aştepta.

Şi aşteptarea lui n-a fost zadarnică! Pe fereastră zbură bâzâind întâi o albină din cele însemnate, apoi alta şi, după ea, cea de a treia. Ele nu găsiseră drumul înapoi la prisacă şi se întorseseră în camera de unde îşi luaseră zborul.

— Cum se explică asta, Stepan Egorovici? l-am întrebat. Albinele au pierdut direcţia către stupul lor, s-au rătăcit prin Moscova şi totuşi au găsit drumul înapoi la casa străină, de unde şi-au luat zborul.

— Această enigmă a fost dezlegată. În timp ce zboară, albina muncitoare lasă în aer, în urma ei, o dâră dintr-o substanţă mirositoare, pe care o secretă o glandă plasată la

capătul pântecului. Zboară o albină, apoi alta şi alta, pe acelaşi traseu parfumat. Fusese atunci la Moscova o zi foarte liniştită, nu adia niciun vântuleţ. Şi la fel de liniştită a fost şi seara. Astfel că „autostrada” mirositoare a albinelor începea de la ferestruica din curtea de lângă piaţa Puşkin. Noi am făcut semne cu culori pe spatele lor. Dar mai sunt şi alte procedee...

— Alte procedee? am repetat întrebarea vorbind repede şi cu aprindere. Ce fel de procedee? Spuneţi totul, Stepan Egorovici, e foarte important! Sunt gata să uit că alerg să citesc cât mai repede microînsemnările aduse de poştaşii aerieni.

— Da, da, aveţi dreptate, nu trebuie să amânaţi de loc. Şi de vreme ce v-aţi angajat în această chestiune, sunteţi foarte îndreptăţit să vreţi să aflaţi unele amănunte şi procedee... Se ştie că, mult înaintea primului război mondial, familii răzleţe de nemţi s-au aşezat în Franţa, la două-trei verste de graniţă. Aici ei au început să se ocupe în mod organizat de o treabă folositoare şi — aparent — foarte nevinovată: stupăritul. În zilele când vântul sufla dinspre graniţa germană, alţi nemţi — acolo, în Germania — aprindeau nişte sobiţe pe care topeau zahăr. Albinele zburau într-acolo de la prisăcile de pe lângă frontieră. Anii treceau. Albinele, generaţie după generaţie, zburau în Germania la zahăr şi se întorceau în Franţa. A început războiul. Şi în zilele războiului au fost descoperite pe multe albine fire de mătase. S-a constatat că nemţii sau agenţii lor, înainte de a da drumul albinelor în Germania, din prisaca ce se afla în Franţa, le însemnau aşa cum conveniseră, folosind un fir de mătase de o anumită culoare: firul de mătase verde însemna infanteria, mătasea galbenă — artileria, şi aşa mai departe. Iar după numărul de albine ce veneau cu mătase de o culoare sau de alta, se putea stabili numărul regimentelor, al divizioanelor de artilerie ş.a.m.d. plasate în apropierea graniţei.

Abia mai putându-mi stăpâni nerăbdarea, mi-am luat grăbit rămas bun de la Stepan Egorovici. Dar el îmi reţinu mâna în a sa, recapitulând:

— Aşa, aşa... fire de mătase... spinări... Despre aceasta v-am vorbit. Acum despre aripioare.

— Despre ce fel de aripioare? Ah, Stepan Egorovici, mai bine să mergem împreună cât mai repede la laboratorul lui Dumcev!

— Să mergem, prietene, să mergem!

Am pornit în grabă împreună. Dar după vreo zece-douăzeci de paşi Stepan Egorovici se opri:

— Nu pot, sunt aşteptat la biroul de construcţii. Voi veni şi eu la laborator peste o oră sau două. Dar deocamdată fiţi atent la aripioare...

— Stepan Egorovici, am fi putut ajunge între timp la laborator.

— Nu, nu, s-ar putea ca acolo să mă las furat de ceea ce voi vedea şi să neglijez problema reparaţiilor institutului, care nu sunt încă terminate. Sunt aşteptat la biroul de construcţii. Prin urmare, zic, luaţi aminte la aripioare. Trebuie să umblaţi cu ele cu mare băgare de seamă... Nu ştergeţi praful de pe ele. Şi nu uitaţi niciun moment că textele au fost micşorate prin fotografiere.

— Ei şi? Ce legătură are asta cu aripioarele?

— Cum — ce legătură? Pe aripioarele insectelor se pot scrie nu numai semne, dar chiar adevărate scrisori, rapoarte, comunicări. Nu vă miraţi! Mai bine ascultaţi! Am să vă explic de cât ajutor poate fi aparatul fotografic folosit în această împrejurare. În primul rând albinele trebuie să fie adormite. Aceasta se obţine uşor: se umple stupul cu fum şi albinele adorm imediat. În această stare sunt transportate într-o cameră întunecoasă — fotolaboratorul, unde arde doar o lanternă roşie. Aici, cu o pensetă subţire li se deschid aripile şi se aplică pe ele o soluţie specială fotosensibilă, la fel ca aceea cu care se acoperă în mod

obişnuit hârtia fotografică pentru obţinerea fotocopiilor. Textul fotografiat se micşorează la dimensiunea necesară pentru a putea fi cuprins pe suprafaţa aripilor albinei. Acest text miniatural se copiază pe aripi, se fixează din nou şi se usucă, adică este supus aceloraşi operaţiuni pe care le suportă hârtia fotografică pentru obţinerea copiei. Când copia este gata, albina este lăsată să se trezească şi să-şi ia zborul, pentru ca cel care o aşteaptă la destinaţie să o ucidă, cu scopul de a putea mări copia ce se află pe aripile ei şi a putea astfel citi comunicarea.

Grozav i-a tulburat pe locatarii vechii căsuţe cu turnuleţ apariţia mea năvalnică şi neaşteptată! Deschizând larg uşa, am urcat aproape în fugă treptele spre laborator şi am încremenit buimăcit în prag.

Se făcuse mare ordine şi curăţenie! Praful fusese şters de pe toate cărţile, de pe masă, de pe toate obiectele. Ferestrele erau proaspăt spălate şi acoperite cu perdeluţe noi, albe, brodate. Şi toate acele scrisori care închideau în ele viaţa unui om, toate acele scrisori aduse de poştaşii zburători fuseseră măturate.

Treceau minutele, trecuse poate o oră, dar eu tot nu-mi puteam reveni.

— Mi-am dat toată osteneala pentru dumneavoastră şi pentru Polina Alexandrovna. Priviţi numai cum străluceşte duşumeaua! Am găsit uşa deschisă, şi cum în dimineaţa asta am fost ceva mai liberă, am venit aici cu mătura, cu cârpe, cu apă fierbinte. Să ştiţi că mi-am dat toată silinţa, ca între vecini — spuse Avdotia Vasilievna, examinând cu satisfacţie laboratorul transformat. Numai duşumeaua nu s-a uscat încă de tot. Dar ce de gunoi a fost! Numai gângănii cred că am ars aproape o găleată întreagă!

Stăteam pe marginea scaunului într-un colţ al laboratorului. Îmi pătrundea în nări mirosul de duşumele proaspăt spălate, neuscate încă bine, mirosul de mătură

udă cu care fuseseră frecate scândurile până deveniseră atât de albe. Totul era curat, alb, luminos. Nicio urmă, niciun firicel de praf n-a mai rămas în urma omului care a trăit aici, a lucrat şi apoi a plecat undeva în necunoscut. Totul măturat, spălat! Au fost puse chiar şi perdeluţe albe la ferestre. Cum mă supără, cum mă irită legănarea lor uşoară!...

Poftim de mai găseşte aripioare... spinări... fire de mătase... semne... microfotografii...

M-am ridicat de pe scaun şi am făcut un pas spre fereastră.

— Aveţi grijă să păstraţi curăţenia, cetăţene! — îmi recomandă Avdotia Vasilievna. Şi am auzit-o cum spunea în şoaptă Polinei Alexandrovna: N-o fi în toate minţile. A venit valvârtej ca un nebun şi acum tace tot timpul!

Polina Alexandrovna nu-i răspunse nimic.

Îmi dădeam seama că toată purtarea mea putea părea într-adevăr cel puţin ciudată.

Am coborât încet din laborator pe treptele din lemn. La plecare am aruncat o privire în jur. Acolo, pe treapta de sus, lângă uşa deschisă a laboratorului, stătea rezemată de pervazul uşii o femeie bătrână, căruntă şi mă privea în tăcere.

Vecina Avdotia Vasilievna îmi spuse în timp ce închidea uşa în urma mea:

— Trebuie să fii mai ordonat, cetăţene!

BĂTRÂNUL ACTOR

Dintr-o dată totul a devenit plictisitor şi nimic pe lume nu mă mai interesa. Nu vedeam decât perdeluţe albe la ferestre şi duşumele proaspăt spălate, mirosind a mătură udă.

Era o zi strălucitoare, fierbinte, numai lumină şi

culoare, dar eu purtam în suflet o amărăciune moleşitoare. E greu să-ţi mărturiseşti că n-ai făcut la timp ceea ce ai fi putut face, că întârziind ai pierdut momentul...

Vioiciunea mea de până acum, repeziciunea cu care mi se schimbau senzaţiile, mi se alternau sentimentele — tot ceea ce mă stăpânise cu un ceas în urmă mi-a devenit de neînţeles. M-am dus la gară şi am cumpărat un bilet de tren. Hotărâsem: mâine la ora zece seara voi pleca din Censk. Poate că voi călători cu acelaşi tren expres care s-a oprit din drum în noaptea aceea, când am auzit pentru prima oară despre doctorul Dumcev.

Am sosit la hotel. Ferestrele sclipeau prietenos în razele soarelui ce asfinţea. Cheia camerei mele atârna ca de obicei de cârligul din dulăpiorul de sticlă — deasupra capului funcţionarei de serviciu. Şi tot ca de obicei, ea citea o carte. Auzindu-mi paşii când m-am apropiat să iau cheia, îmi spuse fără a-şi ridica ochii de pe carte:

— A, dumneavoastră sunteţi, de la numărul şapte?... „A, ei bine!... şopti el cu o voce care tremura de mânie. Vino mai repede! Scoateţi spada! Să se împurpureze caldarâmul cu sângele unuia dintre noi...” Vra să zică dumneavoastră sunteţi cetăţeanul de la numărul şapte? Încă n-aţi plecat? Iertaţi-mă, îl citesc pe Hugo. Mi-e aşa de milă de Esmeralda! Câte zile mai staţi?

— Câte zile? Mâine plec!

— Ah! De astă dată dădu la o parte cartea cu un gest hotărât. Era cât p-aci să uit: a întrebat de dumneavoastră un bătrân ciudat. Purta o haină de catifea, sandale pe piciorul gol şi fredona mereu ceva ca pentru el singur. A plecat, a revenit şi apoi a plecat din nou. Nu vroia să spună cu niciun chip cine este. A răspuns într-un fel ciudat: pe dumneavoastră nu vă cunoaşte şi nici dumneavoastră nu-l cunoaşteţi pe el, dar aveţi o chestiune comună. Chiar foarte importantă. De aceea are să vie neapărat azi din nou.

— Poftim acum şi un mister! întocmai ca în vechile

romane! i-am spus.

— Un mister? În orăşelul nostru?! Ah, dacă ar mai exista acum mistere fatale! Dar din păcate au rămas numai în romane... Şi cu o tristeţe visătoare funcţionara se uită pe fereastră. El! El e! exclamă ea deodată.

— Cine?

— Cel care v-a căutat. Uitaţi-vă! Trece acum pe partea cealaltă a străzii. Parcă a şi privit încoace.

— Fiţi amabilă, vă rog, strigaţi-l.

— Nu mă mai poate auzi. De altfel a şi cotit în strada principală. Dar nu fiţi îngrijorat. Doar a promis că mai vine.

„Ce zi grea a fost azi — mă gândeam eu în timp ce mă lăsam obosit în fotoliul din camera mea. Dimineaţa — aproape o certitudine: îndată ce voi ajunge la laborator, voi afla întreg adevărul, voi citi la microscop toate scrisorile lui Dumcev. În cursul zilei un sentiment de jenă, de ruşine: m-am apucat de o problemă, dar n-am fost în stare să-i fac faţă... Iar acum, seara — aşteptare. Nu, nu numai aşteptare, ci şi o curiozitate pe care nu mi-o pot stăpâni: cine să fie acest necunoscut care a întrebat de mine şi a promis că va reveni? Astăzi toate mi-au ieşit pe dos.”

Pe culoar se auziră paşi, paşii se apropiau... Cineva bătu în uşă. Am tresărit.

— Intră!

Era amabila bufetieră, care îmi aducea ceaiul cu biscuiţi în odaie. Puse totul pe masă, zâmbi şi ieşi. Se aşternu din nou liniştea. Unde o fi acel necunoscut? E destul de târziu acum. Pentru ce m-o fi căutat? M-am apropiat de fereastră: umbra unui om se desprinse de casa de pe partea cealaltă a străzii, omul traversă strada şi se îndreptă direct spre intrarea hotelului. El era! Necunoscutul pe care-l aşteptam.

Se auzi o bătaie fermă în uşă... În faţa mea stătea un om înalt, cu o claie de păr cărunt în cap; faţa bine rasă avea reflexe albăstrii. Era îmbrăcat cu un veston de catifea

neagră. Pe cămaşa albă ca zăpada flutura o lavalieră. Picioarele goale erau vârâte în nişte sandale.

— Cine sunteţi dumneavoastră? am întrebat cu un glas care mi se părea străin, care-mi sună hodorogit, de parcă aş fi avut febră. Cine sunteţi dumneavoastră? am repetat, încercând să mă stăpânesc.

— Veţi afla numaidecât — spuse necunoscutul. Sunt oarecum tulburat şi nu ştiu cu ce să încep...

Răspunzând invitaţiei mele, el împinse cu uşurinţă un fotoliu şi se aşeză în faţa mea. Se aşternu o tăcere încordată.

— Aşadar... — începu necunoscutul. Aşadar este vorba de Dumcev, de doctorul Dumcev... de dispariţia lui misterioasă... Această dispariţie vă frământă pe dumneavoastră, nu-i aşa? Am aflat întâmplător de cercetările pe care le întreprindeţi... Eu l-am cunoscut îndeaproape pe Serghei Sergheevici. El mi-a salvat viaţa.

— Iertaţi-mă — am repetat eu — dar cine sunteţi dumneavoastră?

— Cine sunt eu? Numele meu nu va spune nimic. Absolut nimic.

Dar cândva, cu mulţi ani în urmă, numele actorului Orlov-Zaokski era cunoscut în multe oraşe. Da! Am fost actor. Tineretul nostru nu mai ştie astăzi cum angajau impresarii, pe vremea ţaristă, actorii. Le ofereau o leafă de nimic, îi organizau — după bunul lor plac — în trupe, împingeau la distrugere atâtea talente actoriceşti! Actorii îşi duceau viaţa în căruţe, pe drumuri prăfuite, înghesuiţi în vagonul strâmt al unui tren dintr-o gară în care nimereau din întâmplare. Sau îşi pierdeau viaţa în hanuri murdare, în camere dubioase, mizerabile. Şi seară de seară, noapte de noapte, pe scena luminată de lămpile afumate de petrol, să joci — cu o durere apăsătoare în suflet — cu totul altceva decât trăieşti şi simţi tu, decât trăieşte în neliniştea şi nesiguranţa sa spectatorul care şi-a plătit copeica câştigată

cu trudă, pentru ca să audă de la tine adevărul într-o sală pe jumătate întunecoasă.

În ochii actorului se iviră lacrimi.

— Iertaţi-mă, am vorbit nu despre ceea ce vă interesează pe dumneavoastră. Aşadar, în anii aceia îndepărtaţi am fost internat în spitalul în care era medic Serghei Sergheevici Dumcev.

Bătrânul actor se ridică puţin şi îmi înmână încet, cu un gest solemn, un manuscris gros făcut şui şi legat cu o panglică albastră.

— Iată fragmente din jurnalul scris de mine în anii aceia. Citiţi-le şi veţi înţelege totul. Eu trebuie să plec. E târziu. Noapte bună.

L-am petrecut pe bătrânul actor de-a lungul culoarului liniştit, adormit, până în dreptul cerdacului. Aci el se opri:

— Pe mine nu-i prea greu să mă găseşti, sunt mulţi ani de când conduc cercul artistic de pe lângă clubul „Constructorul”. Activitate artistică de amatori din mijlocul cărora se nasc uneori mari talente!....

Am privit îndelung în urma lui. Bătrânul actor mergea prin mijlocul străzii cu pas elastic, uşor, aproape tineresc. Luna aşternea înaintea lui pe caldarâmul inegal, pe pietre, pe asfalt, o cărăruie lungă, liniştită.

CĂSUŢA DIN PLACAJ
(Amintirile unui actor)

Joi, 14 mai.

Ce greu se scurg zilele în spital, ce încet trece timpul pe care trebuie să-l consacru însănătoşirii mele. Încep să-mi amintesc, să reconstitui totul în memorie, să notez „Meta...morfoză, metamorfoză” — ce cuvânt ciudat? Acesta

a fost primul cuvânt pe care l-am auzit când m-am trezit. N-am priceput imediat unde mă aflu. În cameră era întuneric, iar lângă patul meu, la lumânarea care se topea încet, arzând, un om scria ceva şi parcă dicta cuiva cu glas tare: „Metamorfoză”.

Umbra tremură, se clatină, se întinde pe perete: omul s-a aplecat mai mult deasupra mesei şi continuă să scrie. Peniţa scârţâie. Iată, a repetat din nou cuvântul necunoscut „metamorfoză”. Unde mă aflu? De undeva din întuneric se aud suspine: „Doctore!” Omul lasă tocul, ia lumânarea şi pleacă. Nu visez oare? Din obişnuinţă caut o replică din rolurile cunoscute... „Din nou acelaşi vis! E posibil? Pentru a treia oară!” Capul mi se-nvârteşte, inima mi se strânge ca într-un cleşte. Peste mine se apleacă faţa unui om. „Meta...morfoză, metamorfoză...”

Sâmbătă, 16 mai.

Ştiu — m-a trezit o rază de soare care a alunecat pe perete sau nechezatul voios al unui mânzuleţ, care a ajuns la mine prin fereastra deschisă, dar am deschis ochii şi m-am simţit deodată plin de viaţă. Am început să-mi reamintesc totul: trupa noastră, în trecere prin Censk, prezentase în depoul pompierilor — o magazie mare — vodevilul „O chestiune încâlcită” de Karatâghin. Eu interpretasem rolul lui Voloşin. Şi deodată totul în jurul meu se clătina. Grinzile mari ale magaziei se prăbuşeau parcă deasupra capului, iar duşumeaua sărea în sus. Şi eu am căzut. Am auzit strigătele impresarului: „Trageţi cortina şi luaţi-l de aici!” Mai departe — beznă.

Doctorul care mă îngrijeşte în acest spital se numeşte Serghei Sergheevici Dumcev.

Marţi, 19 mai.

Nu-mi iese din cap primul cuvânt auzit în noaptea aceea: „metamorfoză”. Ce-o fi însemnând?

Miercuri, 20 mai.

În noaptea asta a fost furtună. Multă vreme n-am putut adormi. Fulgerele schiţau zigzaguri pe fundalul negru al cerului. Afară pomii foşneau neliniştiţi. La măsuţă, la lumina lumânării, doctorul scria din nou şi, ca întotdeauna, rostea cu glas tare ceea ce aşternea pe hârtie.

— A descoperi taina energeticii fiinţei vii nu înseamnă oare a descoperi taina învingerii tuturor bolilor? Unde trebuie să căutăm, în energia metamorfozei?... A, dumneavoastră nu dormiţi — mi se adresă doctorul, auzind cum începusem să mă tot întorc de pe o parte pe cealaltă. Dormiţi liniştit! O să vă faceţi bine şi veţi fi la fel de sănătos ca înainte. Ba chiar mai sănătos, mai bine.

Sâmbătă, 23 mai.

Toată ziua a plouat. Mă doare inima; se zbate foarte tare. Scriu cu greu, nu mă pot mişca. Prost mă slujeşti, inimă! Cum o să trăiesc când am să ies din spital? Fără teatru, fără scenă, pentru mine viaţa nu e viaţă. Iată o întrebare dureroasă. Din pricina acestor gânduri inima a început să mă doară tot mai tare. Bate când egal, când agitat, de parcă ar vrea să se smulgă din locul ei şi să fugă, să fugă... I-am spus doctorului... El m-a liniştit din nou.

— Lămuriţi-mă, doctore, ce-i aceea metamorfoză?

— Mai târziu, mai târziu. Când o să vă faceţi bine, o să vă explic. Şi veţi înţelege totul. Iar acum luaţi-vă medicamentul.

Doctorul duse la buzele mele paharul şi îmi îndreptă pledul. Ploaia bătea în acoperiş din ce în ce mai încet, mai precaut parcă.

Duminică, 24 mai.

Astăzi am aflat cum am nimerit aici. Când am leşinat pe scenă, impresarul m-a dus în camera mea de la hotel, iar în cursul zilei a reuşit să-i înşele şi pe actori şi pe patronul hotelului, spunându-le că vor veni rudele mele să mă ia şi vor plăti ele camera. Trupa a plecat. Eu mă simţeam din ce în ce mai rău. Doctorul Dumcev, chemat de patronul hotelului, m-a consultat, m-a tratat, a plătit toate cheltuielile şi m-a transportat apoi la spital.

Marţi, 26 mai.

Ce zi blândă şi luminoasă e azi! Totul în jur mi se pare frumos şi bun.

Intrând în salon, doctorul îmi spuse:

— Ei, iată-vă zâmbind! Prin urmare sunteţi pe cale de a vă însănătoşi. Ia încercaţi să vă reamintiţi monologul lui Boris Godunov: „Pe culmile puterii am ajuns...”

Am început să recit, m-am încurcat, m-am fâstâcit şi m-am oprit ruşinat.

— Dacă aveţi nevoie, iată-l pe Puşkin. Pregătiţi-vă cum trebuie. Trebuie să munciţi, să munciţi! Şi boala va trece mai repede.

Luni, 1 iunie.

Ieri, duminică, m-am simţit iar bolnav şi obosit. Cu inima o duc tot prost. Doctorul m-a luat cu el la plimbare.

Am mers fără grabă, am discutat. Încet-încet am uitat că mă doare inima.

Duminică, 7 iunie.

E seară. Astăzi ne-am plimbat mult. Doctorul m-a dus în afara oraşului, în atelierul său.

— Acolo veţi găsi răspunsurile la întrebările pe care mi le-aţi pus. De pe un mic deal, am văzut cum sclipeşte undeva departe marea de peruzea. Am coborât şi am continuat drumul printr-un parc bătrân, părăginit. Aleile erau întunecoase. Grilajul de fier al gardului era răsturnat şi zăcea în iarbă. Am trecut pe lângă chioşcul care închidea aleea şi am ieşit din parc. Tufele de măcieş erau în floare.

Călcând prin iarba deasă, înaltă, am trecut pe lângă un gard de nuiele în dosul căruia zumzăiau albinele şi ne-am oprit în faţa unei căsuţe din placaj. Am trecut pragul în urma lui Dumcev şi m-am oprit locului uimit. Toată camera era plină de păienjeniş. În ramele ferestrelor erau întinse în loc de geamuri pânze de păianjeni. În colţuri păienjenişul atârna în chip de mici hamacuri. În borcane se târau păianjeni şi trăgeau după ei fire. Chiar şi într-un borcan cu apă trăia un păianjen argintiu. În diferite locuri din tavan atârnau fire. De unul din ele era prins chiar pe podea un şoarece mort; de altele — surcele şi pietricele.

— Puteţi păşi fără frică dincolo de prag — spuse Dumcev. Păianjenul, coborându-şi firul, l-a prins întâmplător de un şoarece mort.

Dumcev deschise o cutie şi un roi de muşte se împrăştie prin cameră. Şi îndată totul se urni din loc şi începu să se legene: păienjenişul cu pietricelele, cu surcelele, din ramele ferestrelor; se clinti firul agăţat de şoarece şi micile hamacuri din păienjenişul din colţurile camerei începură să se legene şi ele. Apărură păianjenii — se năpustiră să prindă, să apuce prada. Niciodată nu mi-am putut închipui că există pe lume atâtea specii de păianjeni, şi atât de diferiţi unul de celălalt. Păianjeni! Păianjeni! Peste tot păianjeni! Alergau pe pânzele întinse în ramele ferestrelor, pe pereţi, coborau pe fire, se rostogoleau în hamacurile din päinjeniș, circulau pe duşumea, pe pereţi,

pe tavan. Jos pe lângă picioarele mele intrau şi ieşeau pe uşa larg deschisă.

Miercuri, 10 iunie.

Dumcev locuieşte în oraş. Se spune că are acolo un laborator unde face experienţe chimice, dar n-am fost încă să-l văd. Fiindcă e de părere că trebuie să respir aer marin, îl conduc tot mai des până la căsuţa din placaj. Aici ne despărţim, el rămâne pe loc, iar eu plec spre mare.

Sunt pe cale de a mă însănătoşi. Ce-i drept, uneori simt deodată o durere în inimă, dar îmi trece imediat. Şi atunci o asemuiesc cu un actor care apare după spectacol pe scenă pentru a cere publicului iertare pentru zbuciumul pe care i l-a pricinuit.

În sufletul meu e sărbătoare. Boala a fost învinsă. Sunt sănătos, viguros şi vesel. Sunt gata să mă prezint în rolul lui Romeo sau al lui Ceaţki pe scena Teatrului Mic sau Teatrului Alexandrin. Nici nu-mi vine să cred că am fost vreodată bolnav. Cu ce leacuri m-a tratat doctorul?

Luni, 15 iunie.

„Metamorfoză”!

Ieri am fost din nou la căsuţa din placaj. Serghei Sergheevici mi-a explicat limpede şi îndelung ce este „metamorfoza”. Pe masă, printre numeroasele borcane de sticlă, se aflau şi două borcane largi cu fundul plat care semănau mai degrabă cu nişte acvarii. Unul din ele era plin cu apă, iar în celălalt se afla nisip, pietriş şi un mănunchi de iarbă verde. În ambele se afla câte o vietate destul de ciudată: una înota în apă, cealaltă se deplasa pe nisip.

— Priviţi! Seamănă aceste două fiinţe una cu cealaltă?

— Nu seamănă de loc.

— Într-adevăr, uneia îi ies în afară bronhiile şi are o

coadă plată şi greoaie. Trăieşte numai în apă. Se numeşte „axolotlu”. Cealaltă respiră prin plămâni, iar trupul îi este mult mai proporţionat, de formă lungă, cilindrică, cu coadă. Trăieşte şi pe uscat şi în apă. Se numeşte „amblistoma”. A fost o vreme când axolotlul şi amblistoma erau socotite două specii diferite, independente. Dar acum s-a constatat că acest locuitor acvatic — axolotlul — se transformă în amblistomă. Adică axolotlul este larva amblistomei.

— Şi ce-i aici de mirare? am spus eu. Mormolocul trăieşte şi înoată în apă şi se transformă într-o broască care trăieşte atât în apă cât şi pe uscat. Iar mormolocul nu seamănă de loc cu broasca. Ce urmăresc experienţele dumneavoastră?

Dumcev izbucni în râs:

— Exemplul nu e potrivit! V-aţi mira desigur foarte mult dacă unii mormoloci ar depune în noroi ouă din care ar ieşi tot mormoloci, iar alţii s-ar transforma în broaşte!

— Ei, asemenea minuni nu se întâmplă! am râs eu.

— Cu mormolocii nu se întâmplă. Dar cu axolotlul — larva amblistomei — da! De regulă el se transformă în amblistomă, dar el poate şi să nu se transforme în amblistomă, să se înmulţească şi să moară aşa cum s-a născut.

— Dar amblistoma?

— La rându-i, depune ouă, din care mai târziu apare larva ei: axolotlul.

— Bine! Dar ce nouă minune aşteptaţi să rezulte de aici?

— O minune fără minuni! încerc să produc o metamorfoză pe cale artificială, silind axolotlul să se transforme neapărat în amblistomă. Eu produc şi observ cum se desfăşoară această metamorfoză — transformarea larvei în formă matură.

— Dar cum, pe ce cale interveniţi dumneavoastră aici, în atelier, în treburile naturii?

— Foarte simplu. Suplimentez hrana axolotlului cu glandă tiroidă sau cu tiroidinul pe care-l produce această glandă şi silesc forma acvatică a amfitrei să se transforme într-una terestră, care nu se aseamănă de loc cu ea. Sunt fiziolog şi mă simt obligat să pot face asta! Cu alte cuvinte eu creez condiţiile necesare pentru transformarea unei fiinţe într-alta.

Miercuri, 17 iunie.

Sunt sănătos! Complet sănătos!

Printre bolnavi circulă zvonul că doctorul nostru prepară singur medicamentele miraculoase cu care-şi vindecă bolnavii.

— Ce fel de apă vie mi-aţi dat să beau? l-am întrebat pe Serghei Sergheevici.

Iar el mi-a răspuns:

— Dacă o să mă ajutaţi în experienţele mele, o să aflaţi.

Ce fel de ajutor poate ieşi din mine — pentru un savant?

Astăzi spre seară am părăsit spitalul şi m-am mutat — la recomandarea lui Dumcev — la felcerul Akulinuşkin.

Am devenit cu totul altul — mă simt tânăr, viguros. Şi toate astea datorită lui — lui Dumcev! Dar ce aş putea face pentru el?

Luni, 22 iunie.

Ieri în casa felcerului Akulinuşkin se aşteptau oaspeţi: se frecau duşumelele, se coceau prăjituri, se scuturau saltelele de praf. Totul strălucea şi sclipea. Până şi canarii din colivii păreau proaspăt spălaţi şi strălucitori.

Am plecat în afara oraşului. În zilele de duminică doctorul se află întotdeauna în căsuţa lui de placaj. Dar eu

nu intenţionam de fel să-l deranjez şi, de aceea, trecând pe acolo, m-am îndreptat spre mare. O ploaie neaşteptată m-a silit însă să mă-ntorc şi să dau fuga la căsuţă.

Am bătut în uşă, dar nu mi-a răspuns nimeni. Am bătut din nou:

— Pot să intru?

Dar Serghei Sergheevici nu răspunse. Am întredeschis uşa — nimeni. Am intrat. Am rămas uimit: dispăruseră toţi păianjenii. Toate borcanele, tot păienjenişul. Numai cărţile rămăseseră pe masă. Una din ele — „Împărăţia animalelor” — era deschisă la un desen sub care se găsea explicaţia: „Păianjenul — bokohod — lungimea limită un ţol”.

Ploaia s-a liniştit. Am auzit deodată undeva lângă mine un foşnet. Am privit în jur. Nimeni. Foşnetul se repetă. Am cercetat cu atenţie întreaga cameră. M-am aşezat din nou pe taburet, începusem din nou să răsfoiesc cartea, când am auzit ceva foşnind, lipăind lângă mine. M-am uitat pe jos: de sub taburetul pe care şedeam apăru un picior imens, strâmb şi păros. Am fugit la uşă. Taburetul se clătină. Am văzut legat de piciorul lui un păianjen uriaş. Ochii-i ardeau cu o lucire rea, opt picioare păroase zgâriau, se întindeau în diferite direcţii, cefalo-toracele se îndoia. Era acelaşi păianjen — bokohod — pe care-l văzusem puţin înainte în desen. Dar acolo era indicată mărimea maximă de un ţol, iar acesta era cât o jumătate din taburet. Un păianjen gigant!

Uşa se deschise. În prag stătea Dumcev. M-am uitat speriat la el.

— Asta-i o experienţă. O experienţă reuşită! spuse calm Dumcev.

Miercuri, 1 iulie.

Dumcev a dispărut! Ce-i de făcut? A dispărut — cu trei zile în urmă, duminică în 28 iunie. Abia acum m-am putut

aşeza la masă să-mi adun gândurile, să-mi fac însemnările.

Ultima oară l-am văzut în căsuţa din placaj tot într-o duminică, era în 21 iunie, în ziua când m-am speriat de păianjenul acela gigant. Ca de obicei, duminica trecută, la 28 iunie, mă pregăteam dis-de-dimineaţă să mă duc la el. Dar în timpul nopţii fusese furtună, iar dimineaţa felcerul mă rugă să-i dau o mână de ajutor la curăţatul grădinii. O vecină veni fuga la gard îndată ce mă văzu:

— A dispărut doctorul!

Am alergat la spital împreună cu felcerul. Am găsit acolo toată lumea alarmată. Circulau fel de fel de zvonuri. Se spunea că doctorul s-ar fi scăldat în mare şi s-ar fi înecat. Şi o altă versiune, că s-ar fi aruncat în mare dinadins, ca să-şi pună capăt zilelor. Şi, în sfârşit, unii spuneau că nici nu s-a scăldat, nici nu s-a înecat: şi-a luat traista la spinare şi a pornit — în haine schimbate — să cutreiere pribeag prin lume.

Joi, 2 iulie.

Doctorul care mi-a salvat viaţa, omul ale cărui cuvinte mi-au înaripat sufletul a dispărut! Nu-mi pot veni în fire!

Vineri, 3 iulie.

Astă-seară, întorcându-mă acasă, am auzit pe stradă doi trecători povestind unor negustori moscoviţi despre dispariţia medicului.

Sâmbătă, 4 iulie.

Am aflat ieri, pe când eram acasă la felcer, că în jurul prisăcii au apărut şi s-au răspândit prin iarbă furnici şi păianjeni de un soi cu totul neobişnuit şi că se intenţionează să se dea foc căsuţei din placaj şi să se cosească iarba. Dar cosaşii nu se încumetă să pornească la

treabă.

Duminică, 5 iulie.

Ieri au vrut să toarne gaz peste căsuţa din placaj, peste iarbă şi să se dea foc la totul. Dar administratorul moşiei, invocând o telegramă din Petersburg, a interzis provocarea unui incendiu pe domeniile boiereşti. Mâine dimineaţă căsuţa de placaj a doctorului va fi dărâmată. Trebuie să mă duc acolo măcar pentru o ultimă oară.

Luni, 6 iulie.

Căsuţa va fi dărâmată. În curând buruienile vor năpădi locul pe care a fost clădită. Casa aceasta, în care doctorul a lucrat la experienţele lui atât de neobişnuite, în curând nu va mai exista.

Ieri am fost pentru ultima oară acolo. Era pe-nserat. Şedeam la fereastră şi parcă aşteptam din clipă în clipă să apară Dumcev şi nu-mi venea să plec. Prin fereastră se vedea prisaca, iar după gardul de nuiele trebăluia ca de obicei bătrânul prisăcar. Întotdeauna se uita la mine chiorâş, simţeam că nu mă stimează: „Un comediant!”

Aveam de gând să plec, când prisăcarul apăru în dreptul ferestrei.

— Tot îl mai aştepţi pe doctor? Nu-l mai aştepta degeaba. Nu se mai întoarce.

Bătrânul îl văzuse pe Serghei Sergheevici în zorii zilei de 28 iunie, duminică. Povesteşte că în urma doctorului alergau trei inşi. Prisăcarul voise să dea fuga de după gardul de nuiele, dar zărind pe chipiul unuia dintre urmăritori o cocardă, se sperie. Se lăsă însă pe vine, în spatele gardului, de unde putu să observe totul. Doctorul apucă să intre în fugă în căsuţa lui din placaj. Se încuie. Cei trei începură să bată în uşă. Apoi unul alergă la fereastră,

iar ceilalţi doi smulseră uşa din ţâţâni şi dădură buzna înăuntru. Bătrânul îi văzu apoi, tot din locul lui, ieşind imediat pe toţi trei şi începând să şuşotească, să gesticuleze. Cel cu cocardă intră din nou în casă şi ieşi cu hainele doctorului sub braţ. Apoi porniră toţi trei pe alee. „I-au făcut de petrecanie doctorului!” gândi bătrânul. Aşteptă puţin, apoi se uită pe furiş pe fereastră, ca să-i dea la nevoie ajutor doctorului. Dar în căsuţă nici urmă de doctor!... Nici viu, nici mort! Parcă l-ar fi înghiţit pământul! Între timp, omul cu cocardă lansă zvonul că doctorul s-a înecat în mare. Pentru convingerea autorităţilor prezentă hainele doctorului, susţinând că le-a găsit pe malul mării.

Bătrânul prisăcar se temea de o anchetă judiciară.

— Tu să nu mă bagi pe mine în treaba asta — spuse el. Prisaca e alături de căsuţa din placaj, dar ce s-a petrecut acolo, nu mă priveşte. Eu am grijă numai de albine... N-am văzut nimic, n-am auzit nimic. N-am vorbit cu tine.

Bătrânul plecă, afară începu să se întunece. Am cuprins într-o ultimă privire masa, pereţii, fereastra. Pe masă rămăsese o cană, un pahar cu un rest de apă pe fundul lui, o farfurioară cu un praf alb şi cu mici grăunţe homeopatice. Tot pe farfurioară era şi o linguriţă de argint pe care se găseau gravate literele: „SD” (Serghei Dumcev). Mi se strânse inima de durere: asta era tot ce rămăsese în urma omului pe care-l îndrăgisem atât!

Mâine căsuţa va fi un morman de dărâmături. Toţi vor uita de doctorul Dumcev. Şi am luat ca amintire linguriţa cu iniţialele „SD”. Dar cu praful şi grăuncioarele ce să fac? „Serghei Sergheevici le ţinea pentru nişte experienţe de-ale lui” — mi-am zis. Am vărsat într-o bucată de hârtie care se afla pe masă praful şi două din grăuncioarele acelea.

Sâmbătă, 18 iulie.

Iată, au şi trecut douăzeci de zile de când a dispărut

Dumcev.

M-am angajat într-o trupă teatrală. Plec din Censk. Reîncepe viaţa mea de actor pribeag.

Ciudata dispariţie a lui Dumcev continuă să fie un mister de nedezlegat. Dar amintirile mele despre el vor fi mereu luminoase. Plec. Aşez în fundul valizei mele uzate însemnările despre zilele pe care le-am petrecut la Censk. Şi împreună cu ele ceea ce am luat în timpul ultimei mele vizite, ca amintire, din căsuţa din placaj.

Dar de ce acum, când strâng curelele valizei şi mă gândesc neîncetat la dispariţia lui Dumcev, îmi tot reamintesc de „Cadavrul viu” de Lev Tolstoi şi de ce recit în sinea mea monologul lui Fedea Protasov?

CALCULE ŞI CIFRE CIUDATE

Cu aceasta se termină jurnalul din anii tinereţii bătrânului actor Orlov-Zaokski.

Mă adâncisem în lectură şi nu băgasem de seamă că afară, îndărătul jaluzelelor, se iviseră zorile, în timp ce pe masa mea mai ardea încă lampa electrică. Punând la o parte jurnalul, am început să cercetez cu atenţie ceea ce luase cândva actorul de pe masa din căsuţa făcută din placaj. Linguriţa de argint cu iniţialele „SD” se înnegrise, iar în cele două bucăţele îngălbenite de hârtie se aflau praful şi grăuncioarele. Ciudat om mai era şi acest bătrân actor romantic! Zeci de ani să poarte cu el praful şi grăuncioarele homeopatice...

În timp ce citeam însemnările lui, mi se părea din când în când că mă apropii de dezlegarea misterului dispariţiei lui Dumcev. Dar după ce am isprăvit de citit însemnările — toată povestea aceasta a rămas la fel de neclară pentru mine ca şi înainte. Ba şi mai nebuloasă — şi mai de neînţeles.

Din pricina nopţii nedormite, din pricina neliniştii interioare, a rătăcirii zadarnice în jurul uneia şi aceleiaşi probleme, începuse să mă doară capul. În valiză aveam o cutiuţă cu prafuri — un amestec de piramidon şi cafeină. La Moscova mă surmenasem foarte mult şi sufeream de migrene. Medicul care mă tratase m-a sfătuit să iau de două ori înaintea fiecărui prânz câte un praf. Am scos aceste prafuri din valiză, am luat unul din ele şi am băut apă. Simţeam nevoia de somn. M-am culcat, dar n-am reuşit să adorm: mă supăra raza de soare care se strecura prin jaluzele.

De ce mi s-au întipărit în minte cele mai neînsemnate amănunte ale fiecărei întâmplări din dimineața aceea şi ale fiecărei acţiuni pe care o făcusem, precum şi întreaga desfăşurare a gândurilor mele? Pentru că într-unul din aceste amănunte era ascuns resortul care mai apoi s-a declanşat pe neaşteptate şi m-a împins brusc, m-a aruncat pentru o bucată de vreme departe de întreg mersul obişnuit al vieţii mele.

Aşadar... mă durea capul. Soarele strălucitor străbătea prin jaluzele şi mă împiedica să dorm. În raza soarelui săltau fire de praf. Raza se întindea până la masă şi atingea foile vechi şi mototolite în care erau împachetate praful şi grăuncioarele aduse de actor, luate cu zeci de ani în urmă din căsuţa de placaj a doctorului. Oare aceste foi nu se vor rupe dintr-o dată în mâinile mele, în clipa când voi începe să le despăturesc pentru a scoate praful şi grăuncioarele, împreună cu linguriţa?... Dar ce-i asta? Pe hârtia în care se afla praful — scrisul lui Dumcev! Am sărit în picioare, am vărsat praful din hârtia veche şi mototolită în ambalajul gol al piramidonului şi am început să citesc cu nesaţ:

„Influenţa asupra vitezei de dezvoltare, asupra creşterii organismului viu al fermenţilor, diferite combinaţii de modificare a temperaturii şi umidităţii — toate acestea le-am cercetat, le-am verificat prin experienţe şi m-am

convins că pot influenţa creşterea organismului viu, îi pot modifica structura, îi pot mări sau scădea... ....
..modificarea vitezei de dezvoltare a moliei de ceară se exprimă prin formula:

$$\lg W = bt + c\lg t,$$

unde

W — greutate ;
t — timp ;
b şi c — constante ....
....

De 70 000 ori! De 70 000 ori îşi măreşte greutatea omida fluturelui Sfredelitorul salciei. Greutatea omidei se exprimă la ieşirea ei din ou în fracţiuni de miimi dintr-un gram. După un timp relativ scurt, greutatea ei poate fi socotită în grame.

Omida fluturelui Sfinx ligustri îşi măreşte greutatea de 10 000 de ori, iar omida viermelui de mătase de 15 000 ori.

Ce forţă titanică! Şi eu sunt pe cale de a pune stăpânire pe ea şi de a o îndrepta în direcţia indicată ....
....

... Fermenţii! Cu ajutorul lor nu se pot oare accelera de milioane de ori reacţiile chimice care au loc în organismul fiinţei vii?...”

Aici se întrerupea însemnarea. Un petic de hârtie plin de cifre, formule şi raţionamente de neînţeles despre nişte fermenţi. Un petic de hârtie! Ce îmi putea el spune despre soarta stranie a omului care a trăit, a suferit, a inventat şi a dispărut atât de neaşteptat? Absolut nimic.

Acum, când scriu aceste rânduri, situaţia este complet schimbată — şi toate întâmplările din ziua aceea fac parte

din domeniul trecutului. Tot ceea ce ar fi putut să nu se producă — s-a produs... Acum, când toate acestea au devenit pentru mine o amintire — mă întreb mirat: de ce, citind formulele şi însemnările lui Dumcev pe acel petic de hârtie, nu le-am confruntat pe loc cu textul microînsemnărilor lui, cu tot ceea ce mi-a povestit Polina Alexandrovna şi cu amintirile bătrânului actor? Era un material imens! Rămânea doar să compar între ele anumite cuvinte şi fapte şi atunci, cu o logică implacabilă, aş fi ajuns chiar în aceeaşi dimineaţă la concluzia... aş fi descifrat enigma vieţii lui Serghei Sergheevici.

Dacă... dacă... Dar mai bine să povestesc totul pe rând.

Era cald în cameră în dimineaţa aceea. Avusesem o noapte de insomnie şi, în continuare, nu puteam dormi. Mă durea capul şi am hotărât: cel mai bun lucru este să ies din oraş, spre mare, să mă duc acolo unde s-a aflat cândva căsuţa din placaj. Trenul meu pleca la orele zece seara, iar acum era abia nouă dimineaţa. Biletul de drum îl aveam în buzunar. După plimbare, voi avea suficientă vreme să trec pe la institut pentru a-mi lua rămas bun. Apoi voi căuta clubul „Constructorul”, pentru a preda lui Orlov-Zaokski, conducătorul artistic al colectivului de artişti amatori, jurnalul său şi celelalte obiecte pe care mi le lăsase.

Legasem cu grijă cu o panglicuţă manuscrisul-jurnal şi începusem să împachetez linguriţa, când deodată am auzit o bătaie în uşă.

— Nu vă deranjez?... Bună ziua! Scuzaţi, vă rog! spuse precipitat studenta Lena, vechea mea cunoştinţă. V-am adus o scrisoare din partea lui Stepan Egorovici. Am fost atât de ocupată ieri, iar dumneavoastră aţi lipsit mult. Scuzaţi-mă. La revedere...

Am început să citesc scrisoarea în timp ce continuam în mod maşinal să împachetez, să vâr prin buzunare tot ce voiam să iau cu mine: caietul actorului, prafurile, linguriţa...

„Mult stimate Grigori Alexandrovici!

Ieri, de îndată ce mi-am terminat treburile, m-am dus la adresa indicată de dumneavoastră, la casa cu turnuleţ. Nu mai eraţi acolo. Mi-a deschis uşa o femeie scundă, care cu niciun chip n-a vrut să mă lase să intru şi n-a fost în stare să-mi explice nimic din care să pricep ceva. Ce-aţi găsit acolo?

Pot să vă comunic un amănunt interesant cu privire la microscrisori. Docentul Voronţova a descoperit şi a demonstrat în mod concret că aceste însemnări n-au fost câtuşi de puţin micşorate prin intermediul fotografierii, ci au fost scrise de mână. Suntem puşi în încurcătură şi de faptul că hârtia şi cerneala s-au dovedit a fi făcute dintr-o compoziţie cu totul neobişnuită, nu sunt produse industriale! Cum a putut deci Dumcev, sau omul care se ascunde sub acest nume, să scrie texte de dimensiuni atât de reduse, încât să nu poată fi citite decât la microscop? Aşa că Voronţova a avut tot temeiul să declare, râzând: aceste însemnări au fost scrise, parcă, de un om care el însuşi trebuie examinat... la microscop. Asta, desigur, în glumă! Nădăjduiesc că înainte de plecare veţi trece pe la institut. O să discutăm atunci despre toate.

Al dvs. S. Tarasevici.”

„ORAŞUL” DE HÂRTIE AL VIESPILOR

Frământările şi sentimentele mele luminoase au pălit, s-au acoperit parcă cu un strat de praf, ca frunzuliţele plopilor la margini de drum — frunzuliţe cândva proaspete, fragede, de un verde viu.

Acum când ştiam că acea casă din placaj în care locuise Dumcev se aflase cândva lângă chioşcul bătrân şi părăginit, simţeam o mare dorinţă să vizitez, înainte de plecare, acele locuri. Căci acolo, doar, au fost găsite în

iarbă filele microscopice!

Drumul începu să coboare încet la vale. Iată încrucişarea şoselei asfaltate cu drumul de ţară. M-am oprit puţin ca să-mi amintesc. Da, acesta e drumul vicinal care duce prin crâng spre alee.

Mergeam pe poteca şerpuită şi firul gândurilor mele şerpuia şi el, se învârtea în jurul aceleiaşi dispariţii a lui Dumcev. Nu mă miram de loc că nu putusem face faţă acestei probleme. Eu sunt gata oricând să-mi găsesc scuze. Îmi amintesc că am citit cândva o revistă foarte veche în care redacţia comunica cititorilor că un document oarecare nu putuse fi citit, deoarece dintr-un cuvânt alcătuit din nouă litere rămăseseră doar şapte litere; se şterseseră — prin urmare — doar două litere. Acest cuvânt era: „pod_o_nâi”.

Redacţia cerea cititorilor să ghicească care este cuvântul, adică să completeze doar cele două litere care lipseau. Cu privire însă la întregul document sau la înţelesul său, redacţia nu considera posibil să dea vreo explicaţie. Şi iată că un cititor — un matroz — a trimis la redacţie o scrisoare în care susţinea că este vorba de cuvântul „podvodnâi”[11]; un cititor-medic afirma că este vorba de cuvântul „podkojnâi”[22]; un procuror că e „podlojnâi”[33]; un arhitect că e „podpornâi”[44]; un birjar că e „podnojnâi”[55]; un învăţător că e „podrobnâi”[66]; un ţăran că e „podvornâi”[77]; un dogar că e „poddonâi”[88]. Au sosit şi o sumedenie de alte răspunsuri, dar aproape fiecare răspuns reflecta profesia şi

1[1] „podvodnîi” — submarin. (n. tr.)
2[2] „podkojnîi” — subcutanat. (n. tr.)
3[3] „podlojnîi” — falsificat. (n. tr.)
4[4] „podpornîi” — de sprijin. (n. tr.)
5[5] „podnojnîi” — păşune. (n. tr.)
6[6] „podrobnîi” — amănunţit. (n. tr.)
7[7] „podvornîi” — pe gospodărie. (n. tr.)
8[8] „poddinîi” — de fund. (n. tr.)

ocupaţia respectivului. Iată deci câte rezolvări diferite şi contradictorii poate avea una şi aceeaşi problemă, atât de simplă la prima vedere!

Am trecut pe lângă chioşcul pe jumătate dărăpănat şi am început să caut urmele căsuţei din placaj şi a prisăcii despre care citisem în memoriile actorului. Dar vai! Totul era năpădit de o iarbă năvalnică, prin care se furişa încet un pârâiaş, în care soarele arunca sclipiri. Tufele de măcieş erau dese ca un zid:

În juru-mi înflorea măcieşul roşu,
Şi pe alee teii se-înşirau...

Am trecut pârâiaşul şi, agăţându-mă de tufele de măcieş, am pornit prin iarba deasă şi înaltă. Iată o grindă de lemn, pe jumătate putredă, înfiptă în pământ. În jurul ei zboară cu zumzăit puternic un roi de viespi. Am văzut şi cuibul lor. Semăna cu o pară mare din hârtie cenuşie. „Oraşul” din hârtie al viespilor! Mi se păru curios că întregul „oraş” era îndreptat cu fundul în sus: fiecare celulă privea în jos. „Oraşul” răsturnat! Căutând să alung viespile, am rupt o bucăţică din construcţie, mai bine zis o bucăţică de carton subţire.

La câţiva paşi de „oraşul” de hârtie al viespilor zăcea o scândură pe jumătate putrezită, din care ieşeau două cuie ruginite. Asta era tot ce mai rămăsese din căsuţa în care Dumcev îşi făcuse experienţele: o grindă de lemn înfiptă în pământ şi o scândură pe jumătate putredă.

În jur era linişte. Numai viespile zburau năvalnic bâzâind.

Ţinând în mână bucăţica ruptă din pereţii „oraşului”, vroiam să văd dacă se poate desena ceva pe ea. Am scos din buzunar creionul, dar l-am scăpat chiar în clipa aceea din greşeală în iarbă. În zadar m-am aplecat să-l caut: nu l-am mai găsit. Deodată apăru lângă mine vechea mea

cunoştinţă, câinele roşcovan cu spinarea neagră; dădea din coadă înfigându-şi botul în iarbă şi scotocind cu nasul pe jos — voia pesemne să mă „ajute” să-mi regăsesc creionul. După câţiva paşi m-am instalat pe un butuc şi am început să privesc cu curiozitate câinele care, încercând să scape de viespi, începuse să mârâie mânios. Apoi o luă la goană.

— Cetăţene! Cetăţene, ce căutaţi aici? am auzit un glas tăios.

În faţa mea se afla şefa bazei legumicole raionale.

Poate că e caraghios şi absurd, sau poate e totuşi firesc, dar văzând-o, am simţit deodată dorinţa să-i povestesc acestei fiinţe străine — pe care probabil n-o voi mai vedea niciodată — toate cele petrecute în aceste locuri. Cu ce să încep? Voi începe cu ceea ce m-a determinat să viu aici.

— Ştiţi... astăzi în zori m-a apucat durerea de cap... am început eu.

— O, sărăcuţul! Faţa femeii exprima o sinceră îngrijorare şi compătimire. V-aş conduce până la policlinică, dar nu pot lipsi de la serviciu.

— Mă doare capul din cauză că n-am dormit toată noaptea...

— Păi atunci, nu vă mai obosiţi, mergeţi mai bine la doctor.

— Şi n-am dormit, pentru că am citit toată noaptea un jurnal al cuiva...

— Policlinica e puţin mai încolo, după cotitură, înainte de a ajunge la colonia lucrătorilor ştiinţifici. Astăzi e de gardă o doctoriţă foarte pricepută — Maria Ivanovna...

— Iar în acest jurnal este vorba de o întâmplare neobişnuită, care s-a petrecut aici, chiar în acest loc unde mă aflu eu şi cu dumneavoastră...

Pe faţa femeii se citi deodată spaima:

— Ce întâmplare? Când? Eu doar sunt aici tot timpul... Duceţi-vă repede la doctor, o să vă dea un praf...

Atunci mi-am amintit:

— Ah da, prafurile! E ora unsprezece — ar fi timpul să iau al doilea piramidon cu cafeină. Nu cumva puteţi să-mi aduceţi un pahar cu apă, să iau un praf? Sau singur am să...

PARTEA A TREIA - LA UMBRA BĂTRÂNEI BUTURUGI

PRAFUL ŞI GRANULELE

Am simţit întâi o lovitură puternică. Inima s-a oprit pentru o clipă. M-a cuprins ameţeala! Mi s-au tăiat picioarele, mâinile au început să-mi tremure. În ochi îmi joacă puncte negre. O ninsoare neagră! O furtună de puncte negre! Îmi bate inima tare. Din ce în ce mai tare... Deodată se opreşte din nou... Îmi vine să strig, dar n-am putere! Mi se pare că s-a prăvălit o greutate uriaşă asupră-mi! Ceva care mă apleca la pământ din ce în ce mai jos...

Cu ultimele sforţări mă întorc când într-o parte, când într-alta. Ce se întâmplă cu mine? Tufele cresc năvalnic în jurul meu şi se înalţă spre cer. O larmă, un zgomot de neînţeles! Sunetele devin din ce în ce mai stridente. Se adună într-un tunet ce creşte mereu în intensitate. Aud deodată un strigăt care sună ca o bubuitură:

— Cetăţene, ce-i cu dumneata?

Lătratul câinelui m-a asurzit aproape complet.

Ce varietate de mirosuri necunoscute!... Printre ele disting imediat mirosul florilor de măcieş. Devine din ce în ce mai pătrunzător — plutesc parcă într-o apă care miroase a flori de măcieş. Mă scufund în acest miros. Dar deodată mirosul dispare. Îmi amintesc bine că în clipa aceea m-am gândit: probabil că vântul, care suflase din direcţia în care creşte măcieşul, şi-a schimbat acum direcţia.

Venea în valuri miros de floare de tei. Miros de mraniţă. De undeva din apropiere, o adiere cunoscută din copilărie — aromă de pâine. Pâinea care se cocea într-un

cuptor mare rusesc pe nişte frunze mari... Pe ce fel de frunze?... De ce am uitat? Mi-am adus aminte: pe foi de varză.

Dar unde-i femeia care a strigat: „Cetăţene, ce-i cu dumneata?” Iat-o cum creşte sub ochii mei. Alături de ea creşte şi câinele. Un animal gigantic, fioros şi păros. Deodată nu-i mai pot vedea. Nu mai aud glasul femeii, nu mai aud lătratul câinelui. E întuneric... E linişte. Dar de ce mă înăbuș? M-am îngropat în propria-mi îmbrăcăminte. Mă zbat — mă caţăr... şi iată, a început să se lumineze. Am ieşit afară. Privesc în jur...

Prin urmare, după ce am înghiţit praful, m-am micşorat, m-am pomenit pe o buturugă, iar jos, sub mine, foşnea o pădure de ierburi...

Dar toate astea s-au petrecut oare dintr-o dată: şi micşorarea, şi senzaţia unor noi mirosuri, culori şi sunete? Şi oare dintr-o dată am priceput, dintr-o dată mi-a devenit limpede tot ceea ce s-a petrecut cu mine? Nu! Desigur că nu! Nici nu pot spune cât a durat totul: un minut, un ceas, o zi? Îmi amintesc bine că, micşorat fiind de o sută sau două sute de ori şi ieşind de sub haina mea care zăcea pe buturugă, mi-am adus deodată aminte că în seara aceea, la orele zece, trebuia să plec la Moscova. Cumpărasem biletul. Dar unde e? În buzunarul lateral! Am dus mâna cu un gest obişnuit şi... am izbucnit în râs! Eu nu mai sunt acela care-am fost!

Şi toate acestea din pricina durerii de cap... Dimineaţa, pregătindu-mă să-mi fac plimbarea în afara oraşului, am băgat din neatenţie, în acelaşi buzunar, împreună cu praful pentru durerile de cap — piramidonul cu cafeină — şi praful preparat de Dumcev (pe care intenţionam să-l restitui actorului). Şi stând pe buturugă, în loc de piramidon am înghiţit praful lui Dumcev. Iată de ce a crescut totul sub ochii mei şi de ce au apărut în jurul meu obiecte noi! Erau

în realitate aceleaşi obiecte, însă mărite de foarte multe ori.

În bileţelul său, care a nimerit întâmplător la mine o dată cu buchetul de flori, Dumcev, amintindu-şi de Eratosthene, spunea că în faţa lui lumea a crescut dintr-o dată de o sută sau două sute de ori. Prin urmare iată de ce Dumcev, la întrebarea pe care i-a pus-o fratele Polinei cu privire la scopul principal al experienţelor sale, a răspuns: „Vreau să devin un om-microscop”. Iar bileţelele pe care le-am dus la institut — acele bileţele stranii pe care le-am citit la microscop — n-au fost micşorate cu ajutorul aparatului fotografic, erau scrise chiar de mâna lui Dumcev. Când? Unde?

Iată deci care este secretul lui Dumcev!

Împreună cu caietul de amintiri al bătrânului actor s-au păstrat şi praful şi pilulele lui Dumcev. Eu am înghiţit praful. Dar în celălalt pacheţel se găseau nişte pilule mititele de tot. Cine ştie? Poate că pilulele au o însuşire la fel de miraculoasă ca şi praful, poate că refac, redau dimensiunile normale. Poate că acestea sunt pilulele pentru creşterea reversibilă?

În buzunarul hainei mele sunt două pilule. Dar dacă ele şi-au pierdut proprietatea creşterii reversibile şi voi rămâne aici pentru totdeauna? Pentru o clipă mi se făcu frică. Dar praful şi-a făcut efectul, prin urmare şi-l vor face şi pilulele. Şi am să mă întorc între oameni. Ce fericire, ce bucurie, să fii printre oameni! Rude... cunoştinţe... prieteni. Ce bine este chiar să... te amărăşti... să suferi, dar acolo, printre oameni! Ce-ar fi să înghit chiar acum o pilulă? Repede! Dar pentru asta trebuie să pătrund în propriul meu buzunar, acolo unde se află ele. Să mă vâr cu capul în propriul meu buzunar. Am s-o fac.

Dar fiecare buzunar al hainei mele a devenit acum pentru mine o imensă peşteră întunecoasă cu pereţii moi, neregulaţi. Am intrat mai întâi într-unul din buzunare, m-am sufocat, am cotrobăit cu mâinile prin întuneric şi am dat de

un vătrai îndoit şi dinţat. M-am oprit. Am început să mă gândesc: a, asta-i... asta e cheia valizei. M-am vârât în celălalt capăt al peşterii, dar picioarele îmi alunecară pe o suprafaţă netedă. Mi-am adus aminte că în buzunar se află ochelarii, prin urmare eu lunec acum pe cutia ochelarilor. Nu, granulele nu le-am pus în acest buzunar, ci în acela în care se află caietul actorului. Şi într-adevăr, când am pătruns în celălalt buzunar, printre foile gigantice ale caietului care foşneau,, am găsit ambele granule. Cu mare greutate am rostogolit din buzunar mai întâi una, apoi cealaltă. Granule? Nu, acum pe buturugă aveam în faţa mea două mingi de fotbal. Pentru a înghiţi măcar o bucăţică dintr-o asemenea granulă, trebuia mai întâi s-o sfărâm cu un obiect tare. Voi încerca să sparg o granulă cu cheia valizei. Am pornit din nou spre buzunarul meu. Vântul care mă lovea în faţă era cât pe ce să mă doboare. M-am întors cu spatele spre vânt şi am văzut cum ambele granule pentru creşterea reversibilă se rostogoleau una după cealaltă spre marginea buturugii. M-am repezit după ele. Zadarnic! Amândouă căzuseră de pe buturugă. Aplecându-mă peste marginea buturugii, am văzut cum una a zburat în oceanul de ierburi şi a dispărut. Dar cealaltă s-a împotmolit, a rămas suspendată şi a început să se legene deasupra ierburilor.

Am început să cobor de pe buturugă, agăţându-mă de fiecare ieşitură. Mă apropiam mereu de mingea-granulă. Iat-o acum aproape, suspendată deasupra ierburilor...

FUNII... FIRE... ÎMPLETITURI...

Ce se întâmplă cu mine? Deodată încep să mă clatin foarte puternic. Mâinile mele s-au prins de o funie, iar picioarele mi s-au agăţat de altă funie. Ce-o fi asta? O scară

de frânghie, care se leagănă deasupra abisului, o dată cu mine? Dar o dată cu mine se legăna deasupra aceluiaşi vid şi sfera mult dorită, de la care nu-mi mai luam ochii. Trebuia să găsesc un sprijin solid. Încerc să cobor prudent, dar nu ştiu din ce pricină îmi desprind cu greu mâinile şi picioarele de funii. Ciudată scară; frânghiile sunt acoperite cu o sumedenie de noduri mărunte şi cleioase, care se lipesc de pelerina şi de brâul meu lat şi nu-mi dau drumul. O scară de care rămăsesem lipit.

Acolo, pe buturugă, am rupt cu dinţii şi cu mâinile marginea colorată a batistei pe care o aveam în buzunarul de sus al hainei mele şi mi-am aruncat-o pe umeri, aşa cum îşi purtau în antichitate romanii toga lor. Apoi am reuşit să mai rup o fâşie îngustă de batistă şi m-am încins cu un brâu lat asemănător celui cu care sunt înfăţişaţi piraţii în desenele din cărţile vechi.

Legănându-mă deasupra abisului, mă căţăram de pe o funie pe alta, din ce în ce mai aproape de sferă. M-am oprit să răsuflu. Am privit în jur. Am înţeles deodată că ceea ce crezusem eu la început că este o scară de frânghie, era cu totul altceva. Mă aflam într-o ramă gigantică, în centrul căreia frânghiile se adunau în formă de raze şi se împleteau într-o spirală deasă. O plasă!

Mă simţeam zgâlţâit din ce în ce mai puternic. De unde creşte acest vuiet ascuţit, atât de strident, încât te poate asurzi?!

Lângă mine în plasă văd o fiinţă — se scutură, se smuceşte, se zbate, dar nu reuşeşte decât să se lipească din ce în ce mai mult de funii.

Cum să scap de zgâlţâiala asta înfiorătoare? Trebuie să cobor cât mai repede şi să-mi iau granula. Caut cu picioarele o altă frânghie. Proptindu-mă de ea, renunţ pentru un moment să mă mai ţin cu mâinile de sfoara de sus, apoi, desprinzându-mi alternativ când mâinile, când picioarele, cobor din ce în ce mai jos.

Încă două-trei mişcări — mai am de trecut o singură dată de pe o frânghie pe alta şi în sfârşit voi ajunge la sferă. Dar deodată am încremenit: din colţul plasei apăru un monstru păros.

...Din lâna deasă opt ochi, dispuşi simetric, privesc în diferite direcţii.

Monstrul făcu o mişcare şi pe spinarea lui se arătă o cruce mare, albă.

Era un păianjen cu cruce! Asta înseamnă că scara gigantică din frânghii, cu raze ce porneau în toate direcţiile, era o pânză de păianjen. Iar fiinţa care se zbate, bâzâie, se zbuciumă era o muscă.

Cât de slab, de neajutorat mă simţeam în faţa păianjenului! Dar încă nu mă cuprinsese spaima.

Pesemne că nu mă obişnuisem încă cu gândul că sunt mai mic decât păianjenul şi că pieirea mea este deci inevitabilă. Aveam o singură dorinţă — să pot examina cât mai bine această fiinţă extraordinară. Curiozitatea mea m-a salvat. N-am făcut niciun gest, nicio mişcare. Am stat încremenit. În faţa mea se afla un meşter-ţesător în atelierul său. Şi mi-am amintit de mitul despre Arachneia, ţesătoarea meşteră pomenită în mitologia greacă, aceea care s-a luat la întrecere în atelierul ei cu însăşi Palas Atena.

Arachneia era fiica unui ţăran sărac din Lidia. Ea ştia să-şi împodobească ţesăturile-i subţiri cu fel de fel de desene. Dar la urechile zeiţei Atena — protectoarea meşteşugurilor şi feluritelor îndeletniciri femeieşti — ajunse zvonul că Arachneia a început să se laude cu arta ei, susţinând că o va învinge în măiestrie chiar pe Atena.

Ofensată, zeiţa luă chipul unei bătrâne, veni la ţesătoare şi îi propuse să se întreacă cu ea în arta ţesutului. Se apucară amândouă să lucreze. Arachneia ţesu cu multă iscusinţă momente care înfăţişau peripeţii ale zeilor Olimpului. Bătrâna — zeiţa Atena — începu să caute cu tot

dinadinsul cusururi Arachneii, în munca ei, dar nu izbuti să găsească niciunul şi în cele din urmă trebui să se recunoască învinsă. Nu-i era uşor să facă o asemenea mărturisire! Şi în focul mâniei, răzbunătoare, Atena lovi ţesătoarea cu suveica în cap şi o transformă într-un păianjen pe care-l condamnă pe vecie să trăiască ţesându-şi pânza.

Acest mit antic îmi apăru dintr-o dată în minte şi puse într-o asemenea măsură stăpânire pe gândurile mele, încât nu am mai făcut nicio mişcare. Şi aceasta mi-a fost salvarea, căci păianjenul nu atacă decât ceea ce vede că se mişcă.

În acest timp musca prinsă în plasă — şi care se afla în apropierea mea — continuă să se zbată, să se agite, încercând să se smulgă din păienjenişul lipicios. Păianjenul se apropie de muscă; acest animal de pradă se năpusteşte instinctiv asupra victimei în mişcare.

Deasupra mea, opt ochi priveau în toate direcţiile; vedeam picioarele păianjenului cu pieptenii-perii şi mandibulele ce semănau cu lamele unui briceag.

Musca se smuci în direcţia mea. Acum ea era chiar lângă mine. Am rămas nemişcat. Păianjenul se năpusti asupra ei şi o înfăşură în firele lui albe. Se lipise parcă de victima sa. Trebuia să câştig timp! Trebuia să apuc sfera şi să fug! Coborând, îmi aruncam mereu privirea în urma mea. în locul unde fusese musca atârna acum pe păienjeniş „haina” ei neagră învăluită în fire albe. Am descoperit în diferite locuri ale păienjenişului câteva asemenea grămăjoare. Las păianjenul să-şi extermine victima. Eu am nevoie de mingea-granulă care trebuia să-mi redea dimensiunile mele normale.

M-am repezit spre sferă. Dar lovind cu piciorul frânghia pe care stăteam, ea se clătină brusc. Am sărit pe o alta. Plasa de păianjen începu să oscileze, să tremure, şi păianjenul se repezi spre locul unde plasa lui vibra mai

tare. Se repezi la mine!

PE UN CIOT AL BĂTRÂNEI BUTURUGI

Mi-am smuls de pe umeri pelerina. Agitând-o, învârtind-o prin aer, căutam să ţintesc cu ea în păianjen. Poate că în aceste momente gesturile şi mişcările omului cu pelerină aminteau oarecum pe cele ale unui matador spaniol, care luptă în arenă cu taurul. Se prea poate. Dar nu la asta mă gândeam eu. Vedeam monstrul şi ştiam că voi pieri, voi pieri ca o muscă dacă nu voi reuşi să-l reţin, dacă nu-i voi acoperi capul cu pelerina. Am zvârlit pelerina, dar... am dat greş... înainte de a ajunge până la păianjen, ea s-a agăţat de granulă şi a acoperit-o. Frânghiile tremurau Matadorul a pierdut lupta cu taurul. Şi totuşi această nereuşită m-a salvat. Păianjenul în loc să se repeadă la mine, s-a aruncat asupra pelerinei sub care se afla granula, şi începu s-o învăluiască, s-o „prelucreze” cu acelaşi sârg cu care ar fi vrut să nimicească o muscă vie. Ce ilustrare măiastră a deosebirii dintre instinct şi raţiune!

Păianjenul îşi ţese cu atâta ingeniozitate pânza lui, dar cum execută el această muncă? Numai instinctiv, răspunzând în mod automat la semnalul — excitant extern. Aveam în faţă un exemplu concludent.

Granula n-o mai puteam apuca... Dar încă nu era totul pierdut! O speranţă — nu, mai puţin — o umbră de speranţă licări în acele clipe în mine: undeva acolo, jos, în oceanul de ierburi, se află cealaltă granulă, care-mi putea reda mărimea. S-o caut pe aceea... Să scap de păianjen. Am zărit rama, graniţa plasei gigantice, m-am apucat cu mâinile de funie şi, legănându-mă deasupra abisului, am început să caut cu picioarele un sprijin solid... Am găsit. Mă aflam în afara pânzei de păianjen, pe o ieşitură sau pe un ciot al buturugii.

Încet, cu precauţie, ţinându-mă de această ieşitură,

trecând cu picioarele peste adânciturile de pe scoarţa buturugii, coboram din ce în ce mai jos, acolo unde foşneau ierburile. Undeva pe acolo era cea de a doua granulă...

Mişcările mele au atras atenţia păianjenului. Pesemne că dăduse gata pelerina care acoperise pilula, mult mai repede decât presupusesem cu şi acum mă urmărea. Dar eu mă aflam în afara ramei lui. Aici nu mă putea ajunge! Acest animal de pradă este stăpân numai acolo — în păienjenişul său.

Dar iată că el apăru la rama păienjenişului şi dădu drumul unui fir. Începu să coboare pe el. Se leagănă acum deasupra capului meu. Am încremenit din nou. Mi se părea că toţi cei opt ochi negri ai păianjenului priveau numai în

direcţia mea. Frânghia se lungea, păianjenul se apropia de mine; m-am repezit într-o parte şi m-am vârât într-o adâncitură. Să mă caute acum păianjenul dacă poate! Aveam un post de observaţie admirabil!

Păianjenul se agăţă de ieşitura pe care stătusem adineauri. De aici începu să coboare spre mine.

Un vuiet ascuţit, asurzitor străpunse aerul. Din adăpostul meu văzui un animal atingând din zbor frânghia ce se lipise de ieşitură. Păianjenul alunecă pe frânghie în sus. Din nou un vuiet. Am făcut un pas înapoi şi am nimerit cu piciorul într-un puţ. Am căzut, aproape să mă înec, într-o masă moale, lipicioasă.

COMPASUL VIU

Un miros ciudat mă ameţi.

Nu ştiu câtă vreme trecuse. Pesemne că-mi pierdusem cunoştinţa.

M-am trezit pe fundul unui puţ. De sus răzbătea lumină. Trebuia să ies afară. Scoţându-mi picioarele din masa lipicioasă, m-am prins cu mâna de o ieşitură a peretelui.

Deodată se făcu întuneric, ca şi cum cineva ar fi acoperit deschizătura puţului. Capul mi se lovi de ceva solid. Ce acoperiş a apărut deasupra mea? Acoperea perfect gaura prin care căzusem în puţ. Prin el străbătea o undă de lumină. Am lovit cu pumnul şi-am străpuns o gaură; încă o lovitură şi gaura s-a lărgit.

M-am întins, m-am agăţat cu mâinile de marginea puţului şi am ieşit.

În aerul proaspăt mi-am revenit şi am simţit din nou mirosul ameţitor. Asta e miere! Fusesem într-un butoi gigantic cu miere. Ciudat! Eram flămând, totuşi am fugit

fără să gust din miere. Păcat! Ce-ar fi să mă întorc înapoi? Dar ce era acoperişul care a apărut pe neaşteptate deasupra capului meu? Voi coborî din nou în puţ, să mănânc miere, dar mă va acoperi din nou ermetic acoperişul şi nu voi mai putea ieşi. Trebuie să mă lămuresc întâi: de unde a apărut aici puţul cu miere şi cine construieşte deasupra lui un acoperiş?

Un animal cenuşiu apăru pe uriaşa cuvertură verde — o frunză — chiar lângă mine. M-am pitit. Nu puteam fi văzut. Animalul avea o comportare destul de ciudată. Făcea mişcări neaşteptate, parcă ar fi dansat. Dar nu era un dans. El tăia din frunză un cerc regulat şi exact, de parcă circumferinţa pentru decuparea lui ar fi fost trasată cu compasul. Punctul de sprijin era trupul animalului, în timp ce capul şi maxilarele se roteau, descriind un arc.

Tăietura se făcea astfel circular. Strict şi precis. Deodată animalul se ridică bâzâind, coborî lângă mine şi acoperi cu cercul verde decupat din frunză puţul din care abia ieşisem.

Pe o altă frunză verde, un animal asemănător „dansează”, adică şi el decupează. Iată-l că şi-a luat zborul şi pe frunză a rămas o tăietură făcută de astă dată nu în cerc, ci în elipsă. Insecta a deplasat aici de două ori punctul său de sprijin: cele două semicercuri au format o tăietură în elipsă.

Acoperişul puţului era format dintr-o frunză decupată în cerc, iar bucata tăiată în elipsă era folosită probabil la aşezarea pereţilor puţului propriu zis, în care se păstrează mierea.

Mi-am amintit că insecta cenuşie este albina-tăietoare de frunze — megachila. Toată munca ei pare să fie o lecţie intuitivă de geometrie descriptivă.

„Ar fi bine să dejunez — mi-am zis, privind cum albina-tăietoare de frunze aşază pe puţul cu miere un acoperiş verde, unul peste altul. Trebuie să mă grăbesc! Dacă albina

îşi va aşeza întregul acoperiş verde, deasupra puţului, nu voi fi în stare să străpung cu pumnul atâtea straturi puse unul peste altul. Şi voi rămâne fără „micul dejun”.

Iată că albina a acoperit puţul cu un acoperiş verde rotund. Imediat ce şi-a luat zborul am dat fuga repede şi l-am lovit cu pumnul. Am făcut o gaură, dar n-am vrut încă să risc să intru după miere. Dacă nu apucam s-o fac la timp?... Albina se putea întoarce. Şi aşa s-a şi întâmplat.

În timp ce albina îşi aşeza acoperişul — eu aşteptam. După ce ea îşi luă zborul pentru a decupa un altul — eu îl spărgeam pe cel existent şi apoi aşteptam din nou cu răbdare. Şi iar mai distrugeam unul — după ce albina îl reconstruia. În acest fel îmi croiam din nou drumul spre puţul cu miere. Albina făcea deci o muncă cu totul zadarnică. Iată un prilej pentru a constata automatismul instinctului.

Dar când va termina odată să-şi aşeze acoperişurile?!

A venit de multe ori şi şi-a tot plasat cercurile. După stratul al treisprezecelea, străpuns de mine cu acelaşi zel ea şi celelalte douăsprezece anterioare, ea şi-a luat zborul şi nu s-a mai întors. Am aşteptat mult, dar pesemne că şi-a socotit treaba terminată.

„Acum e timpul!”

M-am vârât în puţ, agăţându-mă de marginile pereţilor de frunză. Bună mâncare a preparat pentru mine albina: aluat de miere din polen de flori şi nectar. Aici ea îşi depusese şi oul.

Mi-am luat micul dejun, am ieşit afară şi am început să cobor de pe buturugă, ţinându-mă de ieşiturile scoarţei.

Dar ce-a licărit acolo la rădăcina ierburilor? N-o fi cumva granula argintie, ce s-a rostogolit de pe buturugă?

Da! Am zărit licărul argintiu al granulei. Ea era! Granula preţioasă! Cealaltă putea acum rămâne în casa păianjenului!

Am sărit pe pământ, zgâriindu-mă serios de marginile

ascuţite ale pietrelor. Pietre? Înainte, uitându-mă la ele, aş fi spus: nisip de cuarţ cu granulaţie mare. Acum însă acestea îmi apar ca nişte pietre uriaşe. O mică fâşie îngustă, pietroasă, iar în jur foşneşte pădurea...

M-am repezit spre granulă, dar un munte rotund, sferic, înalt cât o casă cu două etaje, care se afla în apropiere, se urni deodată din loc şi-mi bară drumul.

MUNTELE CARE SE ROSTOGOLEŞTE

Timp de o clipă aş fi putut, repezindu-mă înainte, să apuc mingea-granulă albă. Dar muntele înainta spre mine, inevitabil şi ameninţător, iar mirosul ce-l răspândea era atât de urât şi de greu, încât am luat-o la goană, pierzând astfel momentul favorabil. Muntele sferic se opri deodată. M-am repezit să-l ocolesc. O fiinţă ciudată, ferecată într-un blindaj negru, apăru deodată din dosul lui. Semăna cu un cavaler medieval de proporţii gigantice. Şi ce platoşă stranie!
Ciudatul „cavaler” se rezema cu spinarea de muntele mişcător.

Marginea din faţă a capului său amintea o cupă gigantică, semicirculară, cu zimţi mari. Picioarele din faţă semănau cu două lopeţi lungi şi late, cu margini dinţate.

Să-l ocolesc mai repede! Să ocolesc cu orice preţ muntele mobil şi să apuc granula salvatoare!

Am zburat pe lângă animal şi am ocolit muntele prin partea dreaptă. Dar deodată muntele se urni şi se rostogoli în direcţie opusă, tăindu-mi din nou drumul.

M-am dat înapoi. De după munte apăru un alt „cavaler” negru. Mai mic de statură, mişcările lui erau iuţi şi abile, chiar viclene parcă. El era acela care deplasase muntele în direcţia opusă. Dar abia apucase „cavalerul” viclean să-l urnească şi celălalt, primul, se propti, se opinti

şi începu să-l împingă la loc. Ambele fiinţe rostogoleau bila lor uriaşă când într-o direcţie, când în cealaltă, ba deschizându-mi drumul spre granula salvatoare, ba închizându-l.

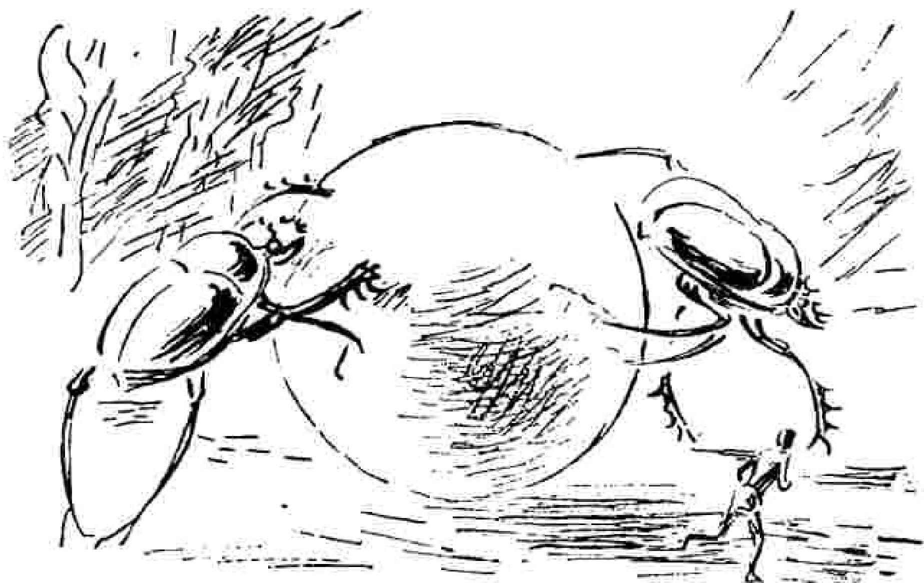

Să mă reped drept înainte? Aş fi fost în mod inevitabil strivit de munte sau călcat de „cavalerii” negri.

Să ocolesc muntele? Dar în dreapta şi în stânga sunt

nişte hăţişuri atât de dese!

Nu pot răzbate prin ele. Şi încă ceva: dacă pierd din vedere pilula, risc să n-o mai găsesc. Pe neaşteptate muntele se rostogoli drept spre pilulă. Se sfârşise totul!

Ultima mea speranţă, granula mea, licări o clipă în vârful sferei gigantice, apoi muntele rotund se rostogoli mai departe pe fâşia nisipoasă. Locul unde cu o clipă înainte se găsea mingea albă era acum gol.

Am dat fuga după munte, dar „cavalerii” îl rostogoleau o dată cu pilula din ce în ce mai repede. Alergam în urma lor, mă înăbuşeam, dar continuam să alerg. Drumul era greu: trebuia să ocolesc bolovanii, să sar peste şanţuri, să mă caţăr pe gorgane repezi. Zadarnic... Puterile mă părăseau. Curând muntele rotund, împreună cu pilula lipită de el, dispăru în dosul unor uriaşe dealuri de nisip.

Cine sunt aceste fiinţe cu lopeţi lungi dinţate şi cu greble, aceşti „cavaleri” ferecaţi în blindaj negru?

Ce este această sferă cât un munte?
Abia mai târziu totul îmi deveni limpede.

FOŞNETUL PĂDURII

Ajunsesem până la dealurile de nisip şi începusem să mă caţăr pe ele. Numai de i-aş mai ajunge!

Cu puţin timp în urmă aceste dealuri ar fi fost pentru mine nişte muşuroaie de pământ, azvârlite de cârtiţele şi şoarecii de câmp din galeriile lor subterane. Aş fi păşit liniştit şi fără grijă peste acest „lanţ de dealuri”.

Dar acum? Pietrele se rostogoleau sub picioarele mele, bolovanii îmi barau drumul. Pământul aluneca de pe pantele repezi şi mă trăgea în jos.

N-am reuşit să ajung până în vârf. Am privit în jur. Dealuri, dealuri înalte, înşirate unul lângă altul, formând un lanţ lung. Între ele se căscau trecători înguste, primejdioase. Acolo, după aceste dealuri, se găsea pilula mea.

Am făcut din nou un pas spre vârf şi apoi încă un pas. Dar o mişcare greşită şi m-am rostogolit în jos. Eram complet extenuat. Mă cuprinse desperarea. Niciodată nu voi putea pricepe cum s-au căţărat peste dealuri cei doi „cavaleri” negri împreună cu uriaşa lor bilă.

Dezorientat, n-am putut multă vreme să-mi adun gândurile. Ce să întreprind? Poate ar fi trebuit să mă întorc la vechea buturugă? Dar prea era greu drumul presărat cu pietre. Cu picioarele rănite, nu puteam nici să mă caţăr pe dealurile ce se surpau mereu. Am cotit spre dreapta şi iată că mergeam prin pădure, prin desişul ei de nepătruns. Ştiam, îmi aminteam bine că mă aflu în ierburile pe care de curând le călcasem în picioare... Ierburi... ierburi... Dar acum eram înconjurat de arbori imenşi cu trunchiuri verzi, de forme nemaiîntâlnite. Fremătau neîntrerupt în bătaia vântului. Fiecare arbore tremura speriat, se legăna, se

îndoia aproape până la rădăcină. În aer stăruia un foşnet continuu.

Am început să-mi croiesc drum prin desişul plin de zgomote stranii. Mă asurzea aproape o larmă puternică, un şuier strident, un vuiet necontenit, un pârâit şi un muget continuu.

Mă învăluia un aer cald, umed, înăbuşitor, de parcă m-aş fi aflat în junglă.

Dădeam la o parte tulpinile, îndepărtam frunzele uriaşe ale unor plante necunoscute. Ce varietate de specii — în această lume vegetală! Aromele pluteau în valuri puternice, dar eu nu le recunoşteam, nu le puteam distinge. Eram ameţit.

Unde sunt, unde sunt miresmele obişnuite ale ierburilor cunoscute din copilărie, aroma dulce a trifoiului, parfumul amar al pelinului, mirosul de medicament al muşeţelului, mirosul iute, pătrunzător de izmă? Şi cum să recunosc, cum să deosebesc, printre ierburile care mi se par copaci, cea mai comună pătlagina, trifoiul, timoftica, creţişoara, piciorul-cocoşului, clopoţelul? Desigur că toate acestea se află aici. Dar vedeam nişte frunze uriaşe — nişte pânze mari, verzi, legănate de vânt; vedeam pânze rotunde şi dinţate, subţiri şi netede, ascuţite ca dinţii de ferăstrău, lucioase sau acoperite cu un puf des!

Unele frunze erau lipite de trunchiuri, altele se legănau pe codiţe lungi, ori răsăreau de-a dreptul din pământ, în formă de evantai. Liane dese se împleteau printre trunchiurile rectilinii şi-mi barau drumul. Pesemne că erau volbura şi măzărichea agăţătoare, ştiute de toată lumea…

Toate cunoştinţele şi senzaţiile mele se încurcaseră. Vedeam alte dimensiuni şi culori, auzeam alte sunete, inspiram alte mirosuri. Tot ce mă-nconjura, mă chinuia, mă făcea să sufăr!

Păsări ciudate, nemaivăzute zburau din copac în copac… păsări să fi fost?

Nişte animale stranii, unele uriaşe, altele mici, săreau şi se târau dintr-un loc într-altul: unele erau de un verde viu ce se contopea cu verdeaţa frunzelor, altele negre, se lipeau de rădăcinile în culori închise; cele galbene şi brune se târau pe pământ. Toate erau într-o continuă mişcare. În juru-mi, tot timpul câte ceva îşi lua zborul, sau cădea. Desigur că nu erau păsări şi nici animale, ci nenumărate soiuri de insecte.

Cât de interesantă şi de înspăimântătoare este această ţară!

UN LUCRU FĂCUT DE MÂNA OMULUI

„Nu — mi-am zis eu — ajunge!” Respir din ce în ce mai greu, mă tem să fac un pas, nu mai ştiu cum să păşesc. Nu înţeleg — şi cred că niciodată nu voi putea înţelege şi nici nu voi putea găsi un nume la tot ce mă-nconjoară. Aici, tot ce-mi era clar în viaţă a devenit o întrebare. M-am uitat spre cer: era atât de cunoscut, de obişnuit, cu norişorii cenuşii, pufoşi, care pluteau liniştiţi, modificându-şi contururile uşoare în adâncul boltei albastre. Albastrul acesta, întotdeauna rece, devenise acum pentru mine cald, apropiat. Numai cerul rămăsese acelaşi...

Trebuia să obţin neapărat granula care redă mărimea normală şi să mă întorc printre oameni! Avusesem două granule... Nişte animale, rostogolind un munte rău-mirositor, au împins o dată cu el şi una din granule. Eu i-am denumit „cavalerii” negri. Dar ce erau ei de fapt în realitate? Mi i-am imaginat la proporţiile lor obişnuite şi mi-am dat seama că nu erau altceva decât gândacii scarabei! Gândaci de bălegar! Trebuie să-i ajung din urmă... trebuie să-mi iau înapoi pilula mea! Dar numai gândindu-mă la gândaci am simţit mirosul respingător al sferei preparată din bălegar presat. Nici nu începusem să alerg după

scarabei şi simţeam cum mă sufocă mirosul de amoniac al muntelui de bălegar, pe care-l rostogoleau gândacii scarabei.

Nu-mi rămânea altceva de făcut decât să pornesc la luptă cu păianjenul. În plasa lui se afla cealaltă granulă. Dar mi-am amintit de monstrul cu opt ochi ce se legăna în aer, mi-am amintit de înfiorătoarele lui maxilare-foarfeci. Funii... frânghii lipicioase... Ce-i de făcut? M-am rezemat de un copac şi am scos un ţipăt de durere — un ac ascuţit se înfipsese în mine. Cu greu am scos din trupul meu capătul rupt al acestui ac. Mă durea exact ca o arsură. M-am îndepărtat de copac şi m-am aşezat pe jos. Locul înţepat ardea ca focul.

Copacii din faţa mea formau un zid des; în toate trunchiurile erau înfipte asemenea ace. Copacii se legănau în vânt, foşnindu-şi frunzele netede, zimţate. Fiecare zimţ al fiecărei frunze se termina cu un asemenea ac. Urzică!

M-am gândit să pun la locul urzicat o mână de pământ jilav. Asta trebuie să aducă o uşurare. Am întins mâna şi împreună cu pumnul de pământ am ridicat... o lingură de lemn... O lingură de lemn? Mă uitam la ea din ce în ce mai mirat: ce comod se ţine în mână — într-o mână de om care s-a micşorat de multe, de multe ori, o asemenea lingură. Sau poate un ciot de lemn, ce seamănă întâmplător cu o lingură? Un joc al naturii? Desigur! Dar lingura pe care am găsit-o este acoperită cu lac, uite în câteva locuri lacul e crăpat. Cu câtă grijă a fost şlefuită! Să fie oare un lucru făcut de mâna omului? Dumcev? Oare mica lingură este un semn al trecerii lui prin această ţară a ierburilor?

Nu ştiu, nu pot să-mi dau seama cum ai putut fi şlefuită, fără ajutorul cuţitului, micuţă lingură! Dar simt bine cum prin această bucată de lemn pe care o ţin în mână mi se transmite căldura unei alte mâini omeneşti.

TRAVESTIRI ŞI SCAMATORII

Voi ajunge până la pânza păianjenului. Îmi voi lua granula. Voi străbate în lung şi în lat Ţara Ierburilor, îl voi găsi pe omul care a confecţionat mica lingură de lemn. Trebuie să-l găsesc pe Dumcev. Toate astea mi le spuneam în sinea mea. În clipele acelea, nici prin minte nu-mi trecea că poate de mult nu mai exista prin aceste locuri omul pe care intenţionam să-l caut, că lingura de lemn pe care o strâng acum în mână cu atâta putere o pierduse poate Dumcev cu treizeci-patruzeci de ani în urmă.

Aşadar, hotărâsem să redobândesc granula creşterii reversibile, care se agăţase de păienjeniş. Dar în aceeaşi clipă am căzut pe gânduri. Încotro să merg? Cum să găsesc drumul spre plasa păianjenului?

Mi-am amintit că în timp ce fugeam după scarabei umbra mea alerga în faţă. Asta înseamnă că acum trebuie să merg în aşa fel ca umbra să fugă în urma mea.

O pasăre uriaşă cu şase picioare, cu aripi transparente, lungi şi înguste, îşi luă zborul de undeva, apoi coborî şi începu să se târască pe trunchiul copacului lângă care stăteam eu. Am făcut un pas într-o parte. Ea coborî de pe trunchiul arborelui şi se îndreptă direct spre mine.

Am luat-o la goană, împiedicându-mă de rădăcini şi m-am oprit în spatele unui alt copac gros. Asta-i o viespe! Dacă mă înţeapă, sunt pierdut! Bine că am observat-o imediat şi am fugit. M-ar fi dat gata într-o clipită.

Dar stând în spatele copacului, am început să examinez mai îndeaproape fiara şi-am izbucnit în râs. N-avea ac! Nu era de loc primejdioasă. Iată un exemplu concludent în sprijinul învăţăturii lui Darwin, mimetismul. Era un fluture sticlos care imita forma şi culoarea aripilor viespii. Aripioarele lui străvezii ca ale viespii nu erau acoperite cu polen. Păsările l-ar fi nimicit de mult, dar vestmântul lui, înspăimântător, de viespe, îl salva.

Jos, lângă rădăcinile unde-mi croisem drum, era pe jumătate întuneric, cald şi umed. Parcă mă aflam într-un beci întunecos şi jilav în care stăruia mirosul de legume putrezite. O surpriză lua locul alteia. Cum să deosebeşti în acest bal mascat al pădurii fiara adevărată de cea travestită? Şi atunci, aci mă ascundeam după un copac, aci mă acopeream cu o frunză, rămânând în loc nemişcat. Dar de câte ori nu-mi luam zadarnic aceste măsuri de apărare, de câte ori „fiara” de care mă temusem nu era decât o insectă cu totul inofensivă!

La un moment dat vroisem să trec peste două crengi aflate una lângă alta, care-mi barau drumul. Dar una se desprinse deodată de cealaltă, mă împinse şi începu să se mişte. De spaimă am căzut. Dar, privind mai cu atenţie, am înţeles: era o omidă! Cine nu ştie că unica apărare a unor specii de omizi în faţa duşmanului este să imite forma şi coloritul unei crengi!?

Ceva începu să bâzâie puternic în jurul unei tufe uriaşe. În vârful ei se legănau uşor nişte bile de un roz zmeuriu. După culoare am recunoscut trifoiul, iar uriaşa insectă bâzâitoare era un bondar. Primejdioasă vecinătate. M-am ascuns sub tufă. Aici însă am găsit un alt bondar. Încotro să mă îndrept, ca să mă salvez?

Dar am constatat că al doilea bondar n-are decât două aripi, la fel ca şi musca. Din nou o travestire! Nu era un bondar, ci o muscă păroasă. Aici toţi sunt travestiţi! Musca păroasă în vestmântul bondarului! Aşa-şi sperie ea duşmanii.

Dar nu numai travestiţii, ei şi scamatorii au umplut lumea în care am nimerit. Iată, a căzut la pământ o vietate. Face parcă haz pe socoteala mea: a căzut şi într-o clipită şi-a îndoit corpul şi a zburat din nou în sus.

Scamatorul este gândacul pocnitor.

Mergeam înainte, iar jocul continua în jurul meu intensificându-şi parcă mereu ritmul. Mimetismul se

manifesta peste tot în jurul meu, în formele cele mai surprinzătoare: scamatorii, jocul de-a v-aţi ascunselea, costume împrumutate de la vecini — animale de pradă...

Alergam dintr-un loc într-altul. Ce mult m-a obosit această mascaradă!... Şi nu mai găsesc drumul! N-am să mai ajung, n-am să pot străbate calea până la plasa păianjenului în care a rămas granula salvatoare.

Un vânt uşor clătină vârfurile ierburilor. Ceva bufni, se prăvăli şi se rostogoli în faţa mea, tăindu-mi drumul. Pe jos zăcea o cană uriaşă — aproape de două ori cât mine. M-am apropiat de ea cu multă precauţie şi am început s-o examinez. Cana era modelată cu pricepere şi îndemânare. Lutul şi nisipul erau cimentate cu o soluţie. O oală de lut, nearsă!

Priveam cana cu ochi lacomi şi o nelinişte înviorătoare mă cuprinse. Nu mă mai săturam să mă uit la ea. Era limpede, limpede de tot: aceeaşi mână care lucrase lingura de lemn pe care o ţineam în mână modelase şi cana de lut. Priveam nerăbdător în jur. Mi se părea că dintr-o clipă într-alta va apare din desiş un om — Dumcev — şi se va îndrepta spre mine.

Vântul începu să şuiere, deasupra capului foşneau vârfurile ierburilor şi deodată căzu pe jos încă o ulcică. Abia am avut timpul să mă ascund după trunchiul unui copac. Din vârful arborilor zburau mereu alte ulcele. Când vântul se linişti m-am repezit la ele şi-am început să le examinez cu atenţie pe fiecare în parte. Şi iată că pe fundul uneia din ele am văzut ceva care m-a făcut să tresar şi să schiţez brusc o mişcare de retragere. Acolo era lipită laba monstrului din plasa căruia abia scăpasem — laba păianjenului!

Nu — nu! Niciun om nu se va apuca să facă ulcele, să le umple cu păianjeni morţi şi să le agaţe prin copaci. Dar atunci cine şi în ce scop s-a ocupat aci cu meşteşugul olăritului şi cu depozitarea unor asemenea rezerve de

„provizii”?

Nenumăratele zile folosite pentru cunoaşterea vieţii insectelor, din cărţi, din desene şi fotografii, amintirile răzleţe ale observaţiilor făcute în timpul copilăriei asupra naturii mi-au dat posibilitatea să înţeleg cât de variate pot fi meseriile pe care le practică insectele. Aici, foarte de curând, eu am aflat că puţul cu miere şi copacul de deasupra lui sunt făcute de albina-megachila. Poate că şi ulcica de lut nears şi lingura de lemn sunt opera vreunei insecte!

Dar Dumcev? Nu trebuie să mă înşel pe mine însumi: se vede treaba că sunt singur, cu totul singur printre aceste ierburi gigantice, printre aceste animale care se târăsc, sar, saltă, ţârâie, vuiesc, duc o viaţă misterioasă şi înfiorătoare, de neînţeles pentru mine.

Şi mergeam, mergeam mereu...

CARE PE CARE?

De departe am zărit contururile cunoscute ale muntelui gigantic cu vârful retezat. Era buturuga de unde a început călătoria mea. Acolo, în plasa de păianjen, rămăsese granula pentru creştere.

Muntele părea să fie aproape, dar eu tot mergeam şi nu mai ajungeam la el. Deodată din ierburi răsăriră în faţa mea patru coloane acoperite cu lână. Pesemne că ele slujeau drept suport construcţiei ciudate care se legăna uşurel deasupra lor. Deodată coloanele începură să se îndoaie una câte una pe rând şi construcţia dispăru. Câinele!

Ridicându-mi capul, am privit în sus: căutam plasa de păianjen cu granula mea. Dar ea nu era nicăieri. Tot rătăcind însă în jurul buturugii, am văzut pe jos o masă cenuşie, care zăcea grămadă. Costumul meu! Am vrut să

mă apropii — gândindu-mă că poate urcând pe costum aş putea să mă caţăr pe buturugă şi de acolo să găsesc mai uşor plasa cu granula. Dar au apărut din nou coloanele păroase, care se înfipseră solid în pământ, lângă hainele mele. Probabil că Cernikova, responsabila bazei legumicole, plecând în grabă în oraş să anunţe ce mi s-a întâmplat, a lăsat hainele în paza câinelui. Am fugit de lângă costumul meu păzit cu străşnicie de un câine străin.

Umblam la poalele muntelui-buturugă, dar nu puteam descoperi cu niciun chip plasa gigantică. În cele din urmă am văzut undeva, sus de tot, un obiect albastru, cunoscut mie, clătinându-se agăţat de sfori. Era pelerina pe care o confecţionasem din batista mea! Atunci când am încercat s-o arunc în păianjen, n-a ajuns până unde am ţintit, dar în schimb a acoperit granula. Păianjenul împletise fire în jurul ei şi în acelaşi timp în jurul pelerinei albastre. Acum ea atârna legănându-se deasupra capului meu. Dar unde era plasa?

Poate că alergând — Cernikova — nimerise cu piciorul în ea şi o rupsese? Sau poate că de vină era fiorosul dulău care adulmeca şi răscolea totul în jur? Sau poate rafala de vânt care azvârlise în pădure ulcelele uriaşe din copaci, distrusese şi plasa păianjenului. Dar ce importanţă avea! Granula mea se legăna acum, acolo sus, pe un rest de păienjeniş.

Am început să mă gândesc cum pot ajunge până la ea. Să mă caţăr pe crestăturile şi crăpăturile bătrânei buturugi? Era greu, aproape imposibil să ajung atât de sus pe un perete abrupt. Întâi, că mă apuca ameţeala.

Lângă buturugă creştea un arbore gigantic. Am observat că între trunchiul arborelui şi buturugă se întindeau câteva frânghii — resturi din fosta plasă a păianjenului. Ce-ar fi să mă caţăr în copac folosindu-mă de aceste frânghii şi apoi să trec pe buturugă? Începusem tocmai urcuşul, când un foşnet sinistru — venit de undeva

de sus — mă alarmă. Am sărit jos, m-am pitit.

Desigur, ştiam că păiajenii îşi refac de obicei plasa. N-o fi început oare şi acest păianjen să-şi ţească o alta în locul celei distruse?

Din nou un foşnet... Deasupra capului meu începu să se legene şi să coboare din ce în ce mai jos o frânghie aruncată din copac. Părea că un şarpe se întinde de pe creangă spre pământ, se lungeşte mereu şi tot caută să se prindă de ceva. Am ridicat capul: acolo sus, frânghia era bine fixată de creangă, de parcă ar fi fost lipită. Şi iată că pe frânghia ce se clătina a început să coboare cel care încerca cu perseverenţă să întindă sfoara şi s-o prindă de ceva... I-am văzut din nou pieptenii, periuţele şi capul cu cei opt ochi negri.

La rădăcina copacului gigantic zăceau bârne, prăjini, scânduri. Desigur, la dimensiuni normale acestea nu erau decât nişte crenguţe şi rămurele uscate. Pare-se că păianjenul, dând drumul la firul său, cobora pe el spre bârne.

Ca şi înainte el îşi legăna acum în aer mandibulele, care semănau cu lamele unui briceag. Am zărit pe pântecele monstrului nişte excrescenţe uriaşe, cu sute de orificii. Păianjenul coborî pe o bârnă, îşi strânse pântecele şi frânghia se lipi. Imediat începu din nou să urce, depănând din el o a doua frânghie. Suia din ce în ce mai sus, ţinând gheara unui picior din spate între frânghii, pentru a le despărţi una de cealaltă şi a le împiedica astfel să se lipească una de alta. În felul acesta el izbuti să tragă frânghia a doua în sus, spre o ramură, de care o lipi bine.

Păianjenul alerga acum de-a lungul acestei crengi. Alerga dând drumul, depănând mereu din el frânghia, pe care o fixă de capătul crengii. Acum lăsă sfoara în jos, coborî pe ea până la bârnă, urcă din nou şi trase după el o altă frânghie. Procedă aşa de câteva ori. La un moment dat am văzut că bârna de care erau fixate frânghiile se târâie

pe jos, se ridică uşor şi începe să se legene în aer. Speranţa că aş putea într-un fel să rup plasa şi să dau jos granula se nărui. Aceste sfori nu pot fi rupte nici cu ajutorul unor beţe. Îmi spuneam că nu voi reuşi niciodată să le tai cu ceva. Sunt elastice şi, pe cât se vede, foarte rezistente. În afară de asta, păianjenul este el însuşi un atelier viu. În locul firului rupt el trage imediat unul nou. Ce-i de făcut? Cum să ajung până la pelerină? Firele plasei sunt lipicioase. Păianjenul lasă pe ele mii şi mii de băşicuţe cleioase, de care mă voi lipi, voi rămâne împotmolit în ele şi monstrul se va răfui cu mine, aşa cum s-a răfuit şi cu musca.

Priveam în sus, când la păianjenul care atârna cu capul în jos, pândindu-şi victima, când la pelerina mea albastră. Este adevărat că aş fi putut ajunge la ea călcând pe firele radiale — fiindcă numai firele spirale sunt lipicioase. Dar în primul rând trebuia alungat păianjenul din plasă şi numai după aceasta puteam porni pe drumul plin de primejdii — în sus pe frânghii, către granulă.

Uşor de spus — să alung păianjenul. Dar cum? Ce-ar fi să mă instalez pe marginea plasei şi, zgâlţâind-o cu un băţ, să imit bâzâitul muştei? Păianjenul va porni la vânătoare după „muscă”. Derutându-l astfel, voi putea să-mi croiesc drum spre granulă.

Să bâzâi ca o muscă? Dar tonurile joase sau înalte ale bâzâitului, intensificarea sau scăderea lor sunt produse de vibraţia aripilor muştei. Voi reuşi oare să reproduc toate aceste sunete în mod atât de natural, încât să pot înşela păianjenul?

Nu! Am citit despre „auzul” neobişnuit al păianjenilor. Am citit că la un concert, un păianjen, auzind interpretarea minunată a violonistului, a coborât pe un fir al său şi a rămas suspendat, ascultând muzica. Dar când a intervenit orchestra, păianjenul s-a suit înapoi şi s-a ascuns în dosul candelabrului. Aceasta se explică prin faptul că vibraţiile aerului produse de sunetele viorii au determinat plasa de

păianjen să oscileze în dosul candelabrului, aşa cum vibrează când nimereşte în ea vreo muscă. Instinctul animalului de pradă se trezi. Iar atunci când a început să cânte orchestra, undele uriaşe ale sunetelor au silit păianjenul să se ascundă.

Nu, nu voi bâzâi ca musca. Prin bâzâitul meu nu voi reuşi să înşel „auzul muzical” al păianjenului.

Dar atunci cum să-l alung? Deodată îmi veni o idee năstruşnică: ce-ar fi să întorc instinctul păianjenului împotriva lui? Doar tot în acest loc şi nu de mult, am scăpat de la moarte, aruncând în păianjen pelerina mea. În felul acesta l-am înşelat, l-am silit să prindă o pradă falsă. Acest procedeu trebuie repetat de zeci de ori şi atunci... Am început să adun surcele, beţe, nuiele şi le-am cărat pe toate la păienjeniş.

Dantela de umbre aruncate de plasa păianjenului devenise compactă de tot. Soarele o lumina, vântul o umfla. Mii de punctişoare luminoase tremurau, se deplasau pe pământ. Iar sub plasă se vedea conturul ciudat al animalului care avea capul şi pieptul sudate: păianjenul rămăsese suspendat şi aştepta o pradă.

Deasupra pământului se legăna bârna ridicată cu frânghiile. M-am căţărat pe ea, în timp ce plasa se clătină elastică. Proptindu-mă cu picioarele de bârnă, am început s-o mişc din ce în ce mai tare, ca pe un leagăn. Păianjenul porni iar să coboare. Am sărit jos.

El mai pipăia încă, neliniştit, capetele firelor de care era prinsă bârna, când eu, apucând un băţ, am început să mă caţăr pe peretele butucului şi să clatin din nou plasa. Ademeneam păianjenul când spre un capăt al ei, când spre celălalt, legănam când o margine, când alta, aruncam beţe. Păianjenul era dezorientat. Ba renunţa, crezând că nu e nicio pradă şi se îndepărta spre centru unde rămânea suspendat, ba se năpustea din nou asupra „prăzii” şi începea să înfăşoare beţele pe care le azvârleam în

păienjeniş. Le înfăşură cu frânghii plate, care semănau cu nişte panglici. Se vede treaba că acest ţesător era tare flămând şi tot încerca să sugă „sucurile dătătoare de viaţă” din... surcelele aruncate de mine. În cele din urmă am obosit. M-am aşezat pe pământ şi am început să mă gândesc cum aş putea să-l ademenesc pe păianjen şi să-i rup firul. Când privii însă în sus — dispăruse! Pesemne că obosise şi el!

Am aşteptat multă vreme, dar plasa a rămas mereu goală. Numai vântul o umfla uşurel. Păianjenul nu se mai întoarse.

Şi atunci... atunci granula-minge ajunse în mâinile mele.

GIGANŢII NOCTURNI IES LA VÂNĂTOARE

Acum, când granula se afla în mâinile mele, acum abia simţeam cât eram de istovit. M-am lăsat jos, tot uitându-mă la comoara mea de parcă m-aş fi temut că acuşi-acuşi va fugi, mă va părăsi din nou. În capul meu obosit gândurile lenevite se schimbau, se învălmăşeau... Dumcev!... Trebuie să-i restitui cât mai repede granula. Dar unde se află el?

Se lăsase întunericul şi lumea ierburilor în care mă aflam devenea şi mai înfiorătoare, şi mai primejdioasă. Cum să-l găsesc pe Dumcev? Am avut prilejul să mă conving singur, am simţit, am văzut: aici omul este pândit la tot pasul, în fiecare clipă, de tot felul de primejdii care se adună în jurul lui. Un singur pas, o mişcare greşită îl expune pieirii... Cum pot crede că Dumcev a trăit în această Ţară a Ierburilor zeci de ani?

Trebuie să sparg granula-sferă, s-o mănânc. Să-mi redobândesc dimensiunile dinainte. Să-mi îmbrac costumul care zace acum lângă buturugă. Să mă duc în oraş. La gară nu mai pot ajunge la timp — am pierdut trenul. Dar vai!

Câinele e tot lângă costumul meu — continuă să mi-l păzească. Mi-am amintit deodată de coloanele păroase — picioarele lui — care se propteau în pământ şi m-am cutremurat. Mi-e frică? Nu, nu mi-e frică — doar am alungat păianjenul — monstrul din plasă — şi n-o să reuşesc să gonesc un câine? Dar deodată am izbucnit în râs: se vede că sunt tare obosit, încurc proporţiile.

Între timp totul în jurul meu lua forme uluitoare şi misterioase.

Mi s-a părut oare? De undeva se auzea parcă zgomotul unei locomotive care se apropia din ce în ce mai mult. Am privit cu atenţie în jur şi am văzut un şarpe gigantic care se întinsese şi se ridicase în coadă, se legăna spre dreapta şi spre stânga, şuiera, gâtul i se umflase. O viperă! Iată de unde venise zgomotul de locomotivă...

Alături de şarpe se afla un dâmb — o sferă uriaşă acoperită cu suliţe! Un arici?

Giganţii! Au pornit la vânătoare nocturnă!

Şarpele se încolăci, se întinse din nou. Panglica în zigzag a spinării lui arunca sclipiri la fiecare mişcare. Deodată se năpusti asupra ghemului uriaş. O rafală de vânt începu să legene ierburile-arbori. Mi-am adunat toate puterile, m-am suit într-un copac şi de sus am asistat la lupta dintre aceşti giganţi.

Lumina lunii se răspândea liniştită şi egală deasupra poienei, astfel încât eu puteam vedea totul foarte clar.

Pentru o clipă sfera se deschise: ariciul îşi înfipse ţepii în coada şarpelui. Vipera turbase parcă: se zvârcolea încercând să muşte ariciul. Zadarnic! Peste tot dădea de ace. Totul crescuse în jurul meu la nişte dimensiuni atât de neobişnuite, încât mi-era greu să cred că acolo jos se luptau un arici şi un şarpe.

Lupta continua. Şi mi se părea că ariciul şi şarpele când îşi reluau forma lor obişnuită, pe care o cunoşteam de mult, când creşteau, creşteau mereu până la dimensiuni

uriaşe. Ce era de făcut? Simţeam că mă cuprinde ameţeala stând şi privind lupta dintre aceşti doi giganţi fioroşi, ascultând sforăitul şi şuieratul lor — care acolo, jos, unde mă aflam eu, se auzea foarte puternic. M-am căţărat în copac, din ce în ce mai sus.

Jos, lupta era în toi.

Ariciul strânsese cu putere coada şarpelui, acesta încerca să se smulgă, dar adversarul nu-i dădea drumul.

Deodată lupta încetă. Ariciul sări la o parte. Şarpele plecă târâş, în grabă.

Duşmanii s-au despărţit. Am început să cobor, dar am văzut că ariciul se rostogolea în urma şarpelui. Se încăierau din nou! Ariciul ocoli vipera, sări, îşi înfipse dinţii în gâtul ei. Şarpele se zbătu cu putere. Într-o clipă ariciul se făcu ghem. Şarpele începu să şuiere, să se zbată când într-o parte, când într-alta. Dar ariciul stătea nemişcat: îşi strânsese sub burtă botul şi labele, îşi încolăcise coada scurtă, grohăia şi gâfâia ca o maşină cu aburi.

Şarpele, se vede treaba, obosise, căci se îndepărtă, târându-se cu ultimele puteri.

Rostogolindu-se, ariciul porni la goană, în urma lui, izbuti să-l ajungă şi, repezindu-se, îşi înfipse dinţii în spinarea şarpelui. Acesta se clătină, dar dinţii ariciului se înfipseră acum în gâtul şarpelui.

Iar eu, uitând de dimensiunile lor gigantice, strigam:

— Muşcă! Muşcă-l, Fornăilă! Muşcă-i gâtul!

Ariciul părăsi locul de luptă: îşi exterminase adversarul; şarpele zăcea mort. Învingătorul se putea odihni în linişte acum, îşi scoase botul, îşi strânse împăcat ţepii.

Apoi se apropie încet, cu mers legănat de cadavrul şarpelui şi începu să-l sfâşie; apucă o bucată din pradă şi fugi cu ea.

Curând apărură două dâmburi mici, cenuşii, acoperite cu ace: erau puii ariciului! Se aruncară cu lăcomie asupra

prăzii. Ariciul stătea şi se uita la ei şi mi se păru că zâmbeşte zeflemitor.

Cât de mult m-a obosit acest spectacol! Ce somn îmi este! Dar foşnetul, freamătul din jur — toate aceste zgomote ale nopţii nu încetează nicio clipă.

DIMINEAŢA ÎNROURATĂ

Unde să mă ascund? Unde să dorm? Îmi găsisem un locşor pe o frunză a copacului de unde urmărisem încăierarea giganţilor, dar un vânt care începuse să sufle pe neaşteptate zgâlţâia atât de puternic arborele, încât nu lipsise mult să cad. Am fost nevoit să cobor.

Să mă ascund şi să-mi fac culcuşul sub un tufiş? Am început să adun de pe jos firicele de iarbă uscată pentru aşternut. Mâna mea atinse marginea unei gropi. Partea interioară a gropii era acoperită cu frânghii. Păienjeniş? Pesemne era cuibul unui păianjen de pământ. Am scotocit în jurul cuibului şi am găsit în apropierea lui un disc. N-o fi capacul vizuinei? Ştiam că păianjenul de pământ îşi face din firicele de nisip un capac pentru vizuina sa. O fi acasă stăpânul? Probabil că nu, căci altfel acoperişul ar fi acoperit gaura.

Am luat un vreasc şi am atins de câteva ori cu el păienjenişul. Am tras cu urechea. Niciun răspuns din subterană. Atunci m-am vârât în groapă şi am început s-o cercetez cu atenţie. Păienjenişul era uscat. Ici-colo „tencuiala” era căzută, iar pe fundul gropii zăceau bulgări de pământ. Se vede că păianjenul de pământ părăsise pentru totdeauna această locuinţă a sa.

M-am instalat în groapă cât mai comod şi am adormit liniştit.

Mă trezi un zgomot puternic: era sunetul unui clopot. Apoi linişte... şi după o clipă acelaşi dangăt de clopot. Am tras cu urechea: sunetul venea acum din alt loc, dar din

nou se frânse, ca după aceea să urmeze: când repetat în şir, când cu pauze, când mai aproape, când mai departe.

Am sărit în picioare şi am început să mă caţăr pe pereţii gropii pentru a ieşi afară. Aruncându-mi privirea în sus — am rămas uluit: deasupra gropii atârna o uriaşă bilă de sticlă care sclipea în soare în toate culorile curcubeului. Să fie o picătură de rouă? Iar toate sunetele pe care le auzisem fuseseră produse de picăturile de rouă în căderea lor?

Globul începu să se întindă văzând cu ochii şi să ia forma unei pere. încă o clipă — se va desprinde şi-mi va cădea în cap. Nu mai aveam timp să sar afară. Cu o mişcare grăbită am întins mâna, am dat de acoperiş şi am acoperit cu el groapa. Aproape în aceeaşi clipă am auzit un zgomot asurzitor. Bila de sticlă se sparse pe acoperiş. Ce bine că păianjenul de pământ ştie atunci când îşi face un acoperiş să-i lase libere încheieturile ţesute din păienjeniş, precum şi zăvorul. Căutând să se salveze de inamic, el îşi vâră ghearele în acoperiş şi-l ţine strâns deasupra locuinţei lui.

Capacul acoperă atât de bine orificiul, încât această construcţie ar putea fi comparată cu un chepeng de pe o navă.

Dar era timpul să ies. Dând la o parte „chepengul”, am scos o exclamaţie de bucurie. Cât vedeam cu ochii — spre dreapta, spre stânga, înainte şi deasupra mea — atârnau, în aer, bile de sticlă; se legănau, apoi cădeau şi se spărgeau.

Sunetele — ca de clopot — stăruiau în aer. Stropii zburau în toate direcţiile; în ei ca şi în bile jucau razele soarelui. Sunete şi culori! Te salut, dimineaţă înrourată şi sonoră!

UMBRA BĂTRÂNEI BUTURUGI

Din momentul când am înghiţit praful care mi-a redus dimensiunile, ierburile din jurul bătrânei buturugi s-au ridicat în jurul meu ca acele unui arici — s-au întins în sus şi m-au înconjurat din toate părţile; din oricare loc m-aş fi plasat, vedeam umbra gigantică a buturugii şi oricât de mult m-aş fi îndepărtat de buturugă simţeam totuşi răcoarea umbrei ei. În timp ce îmi croiam drum printre ierburile — care îmi apăreau ca nişte copaci — în timp ce cutreieram hăţişurile, m-am oprit deodată şi am privit nedumerit în jurul meu: Ce mai era şi asta? Arborii care foşneau legănându-se, pădurea sinistră în care m-am pomenit, deodată, ieri nu era decât o întindere de iarbă verde, pe care călcasem cu picioarele!

Umbra buturugii bătrâne se întinsese şi se lungise până departe peste pădurea de ierburi. Desigur că puteam ieşi din acest loc întunecat de umbră. Dar oamenii vor veni să mă caute la buturugă. Cernikova s-a dus după ei; lângă buturugă a rămas şi mă aşteaptă costumul; când voi reveni la dimensiunile mele normale îl voi îmbrăca şi mă voi întoarce în oraş.

Astăzi, în această dimineaţă cu rouă, umbra bătrânei buturugi putrede, găunoase, îmi uşura, îmi liniştea inima mea speriată.

Cărând după mine granula înfăşurată în pelerină, cu lingura în mână, îmi croiam drum cu grijă peste muşuroaie, moviliţe, tăpşane, defileuri — printre bătrânele rădăcini ale buturugii — căutând să ajung mai aproape de locul unde rămăseseră hainele mele. Oare nu le-au luat de acolo? Le mai păzeşte câinele?

Cineva mă împinse. Am căzut, dar am sărit în picioare într-o secundă. Un uriaş şarpe boa, de culoare închisă, se târa pe pământ, foşnind zgomotos. Am luat-o la goană. Dar ce ciudat! De ce are acest animal atâtea picioare? Capul lui

este gros, brun, cu tivitură roşie. Şarpele se îndrepta spre mine — îi vedeam din ce în ce mai aproape capul imens, cu doi ochi holbaţi. Capul creştea parcă, şi în clipa aceea am intrat în panică, am început să fug.

Fugeam tot mai departe de şarpe, mă lipeam de terasele buturugii, încercam să mă fac cu totul neobservat. Deodată am zărit o crăpătură acoperită cu o piatră. Am dat piatra la o parte şi m-am pomenit într-o peşteră. Numai aci mi-am venit în fire.

Niciodată nu trebuie să te pierzi, să-ţi pierzi încrederea în propriile-ţi forţe. Acest „boa cu picioare” nu era decât o omidă, mi se pare a fluturelui numit: Pergesa elpenor. Aşadar, mă păcălisem. Ochii ei erau înspăimântători — două pete. Părea însă şi ea speriată — dovadă că i se umflase unul din inelele din care îi era alcătuit trupul. Aspectul ei înfricoşa chiar şi păsărelele.

Bineînţeles, am rămas câtăva vreme în adăpostul meu, aşteptând să se îndepărteze cât mai mult omida care pentru mine devenise şarpe boa.

Lumina pătrundea prin crăpătură şi se revărsa dulce în peşteră. M-am rezemat de perete, l-am atins cu mâna şi, spre surprinderea mea, era neted, neted de tot, de parcă fusese acoperit cu lac. Mi-am dat seama că pătrunsesem în butucul putred, găunos şi că în orice clipă se puteau prăbuşi peste mine bucăţi de lemn. Cu ce compoziţie a întărit cineva, a uns, a acoperit suprafaţa pereţilor şi a tavanului?

Ştiam din cărţile citite că glandele albinelor produc ceară, ştiam şi că unele insecte produc lacuri. Iată de ce mă gândeam că mă aflu în vizuina unei insecte necunoscute mie, care a lustruit pereţii cu ceară sau cu lac.

Picioarele îmi alunecau ca pe un parchet lustruit. M-am aplecat. Am privit în jur. Duşumeaua era aşternută cu elitre colorate de buburuză.

Elitrele se îmbinau atât de bine între ele, încât păreau

anume aşezate astfel de cineva ca să apere locuinţa împotriva umezelii.

Pipăind cu mâna peretele am atins marginea unei ţesături moi. Nu m-am mirat prea mult, fiindcă ştiam că multe insecte „produc” şi vată, şi mătase, şi păienjeniş.

Cu o oarecare teamă am dat la o parte o bucată din această ţesătură, am făcut un pas şi m-am pomenit într-o altă peşteră.

Luminiţe, luminiţe, luminiţe… Nenumărate puncte luminoase, palide ca luna, formând un semicerc, îşi revărsau lumina dulce pe pereţii, duşumeaua şi tavanul peşterii. Erau putregaiuri! Peste tot numai putregaiuri care iradiau lumină. Ele m-au ajutat să văd unele lucruri în a căror existenţă este aproape greu de crezut.

Din nou se legănau deasupra mea ierburile-gigante, din nou auzeam vâjâitul vântului răscolindu-le, din nou soarele lumina strălucitor.

De necrezut! În peşterile pe care le-am vizitat, pereţii erau acoperiţi cu ceară şi lac; în deschizăturile pentru uşi — jaluzele de mătase, pe jos — ulcele pline cu polen de flori, miere, apă curată. De necrezut!! Într-una din peşteri, un sac de dormit cu pernă de vată, într-alta — mai mică, aşezate într-o ordine strictă, legături de frânghii, scări din frânghii, articole lucrate din lemn, cioburi ascuţite din scoici şi pietre şlefuite care în nişte mâini experimentate, îndemânatice, pot deveni unelte tot atât de bune ca şi cuţitul sau ferăstrăul…

Ce fel de insecte au fost acelea care au lucrat vasele care folosesc la păstrarea diferitelor produse? Ce soi de insecte au muncit pentru confecţionarea vatei pentru perne şi plăpumi? Ce specie de omizi au ţesut jaluzelele de mătase, cuverturile, sforile, frânghiile de diferite lungimi? Ce insectă a pus la dispoziţie pentru transformarea peşterilor în locuinţe, ceară, lacuri, diferite substanţe

aromate? Cine a ştiut să se folosească cu atâta inventivitate de produsele locuitorilor acestei ţări — a codrilor de iarbă, cine a adunat toate obiectele sub bolţile acestea — cine le-a aşezat, le-a plasat aici, în peşteră?

Trecând dintr-o încăpere într-alta, îmi puneam nenumărate întrebări. Dar cel mai mult m-am mirat când am zărit un teanc de file scrise de mâna unui om!

Priveam la lumina limpede a soarelui aceste file şi nu-mi venea să cred... Priveam cu toată atenţia — recunoşteam scrisul ascuţit, cu ligatură uşoară.

Acelaşi scris pe care l-am văzut pe foile de sub microscop la institut, pe hârtiile din laboratorul lui Dumcev, pe bileţelul aproape ars al Polinei Alexandrovna şi pe peticul de hârtie în care a fost ambalat praful pe care l-am înghiţit!

Nu-mi venea să cred. Răsfoiam filele. Citeam cu glas tare. Nu prea tare, dar totuşi atât cât să mi se audă vocea. Pentru o clipă, am întrerupt lectura şi am privit în jur. Mi se părea că vuietul ierburilor amuţeşte treptat, de parcă tot ce era viu aci stătea să asculte glasul meu.

PARTEA A PATRA - ISTORIA ULTIMEI CĂLĂTORII A LUI DUMCEV, SCRISĂ DE EL ÎNSUȘI

ÎN LOC DE PREFAŢĂ LA JURNALUL MEU

Din întâmplare, eu Serghei Dumcev, m-am pomenit în Ţara Codrilor de Iarbă. Am trăit aici mulţi — mulţi ani. Iar atunci când am găsit hârtie şi am reuşit s-o îmbib cu o compoziţie corespunzătoare, pentru a o putea folosi la scris şi când mi-am dat seama cum se poate prepara din gogoaşa de ristic cerneala — am început să-mi ţin un jurnal în care mi-am notat zi de zi toate descoperirile şi experienţele pe care le-am făcut în această ţară. Fiecare filă am însemnat-o cu un număr de ordine. Ultima filă poartă numărul 2876.

A venit ziua şi ceasul în care am pornit la drum pentru a depune în mâinile oamenilor jurnalul descoperirilor mele. Cum voi reuşi să fac aceasta, nu ştiam încă, dar hotărâsem să ajung până într-unul din locurile pe care îl ştiam foarte frecventat — un loc unde cândva, de mult de tot, fusese un chioşc.

Călătoria a fost grea, aproape fatală. O furtună, o vijelie năprasnică mi-a risipit filele jurnalului. Poate că o filă măcar a ajuns totuşi în mâinile oamenilor! Dar citind-o ei nu vor înţelege nimic, poate vor râde. Las’ să râdă! Mie nu-mi rămâne decât să refac jurnalul, şi să găsesc un mijloc pentru ca oamenii să-l poată citi. Dar înainte de a începe reconstituirea jurnalului, în loc de prefaţă voi descrie povestea ultimei mele călătorii.

Fila 1

Îmi amintesc, era în amurg. Terminasem tocmai de scris o filă a jurnalului. Mă uitam la soarele ce apunea şi mă gândeam: până acum am văzut mii şi mii de apusuri în Ţara Codrilor de Iarbă. Şi întotdeauna în amurg îmi întrerupeam însemnările.

Jurnalul meu este acum plin cu relatările descoperirilor mele — plin cu gândurile, observaţiile şi consideraţiile făcute de mine în Ţara Codrilor de Iarbă. A venit de mult timpul să-l predau oamenilor. Dar cum să fac aceasta? În faţa mea se află păduri, un deşert şi Marele Fluviu Domol. Cum să le birui? Cu atât mai greu — cu cât trebuie să car cu mine şi jurnalul, care este destul de voluminos.

Era o problemă care se ridica înaintea mea de fiecare dată când ajungeam la capătul unei file. Dar evitam să reflectez mai adânc, o tot amânam. Îmi spuneam: mai târziu... cândva, voi reuşi eu să născocesc ceva. Dar acum nu se mai putea amâna... Sosise timpul!

În noaptea aceea, pe când stăteam culcat în sacul de dormit făcut din firele viermilor de mătase, îmi simţeam atenţia foarte trează; ascultam cu auzul ascuţit toate zgomotele din jur, aşteptând parcă să-mi şoptească cineva — din depărtare — răspunsul la întrebarea ce mă chinuia. Dar în jurul meu era linişte. Se auzea doar cum bate, cum bate într-una mica inimă a unui om mic.

Răsărise soarele. Mă gândeam că undeva, departe de aici, el lumina acum şi orăşelul meu. Până acolo nu voi putea ajunge. Cel mai nimerit este să merg până la chioşcul care se află pe partea stângă a drumului, spre mare. Oamenii, în plimbările pe care le fac în afara oraşului sau mergând spre ţărm, trec pe la chioşc. Probabil chioşcul mai există şi astăzi. Îmi amintesc cum pe lângă el curgea un mic pârâiaş. Acum acest pârâiaş s-a transformat pentru mine în Marele Fluviu Domol. Nu ştiu cum voi izbuti să-l traversez. Dar trebuie să pornesc la drum.

Fila 2

Cândva, am încercat să ajung cu pluta pe râul care curge pe lângă casa mea şi ajunge până la Marele Fluviu Domol. Atunci, n-am reuşit.

Apele micului pârâiaş se pierd undeva la sud, în nisipuri. Este adevărat că primăvara, după ploi puternice, acest pârâiaş se varsă în Marele Fluviu Domol. Dar într-o asemenea perioadă este absurd să navighezi. E o vreme îngrozitoare. Suflă continuu vântul.

Deşi acest pârâiaş curge chiar în apropierea casei mele, nu ştiu din ce pricină, multă vreme nu i-am putut găsi un nume. Dar odată, într-o noapte — era o primăvară timpurie — m-am trezit şi am tras cu urechea la murmurul pârâului. Mi se părea că nu se mai astâmpără, că-mi face mustrări pentru toată vremea aceea — de mult de tot — când treceam pe lângă el fără să-l bag în seamă — când călcam peste el — abia umezindu-mi tălpile cizmelor. Şi în noaptea aceea l-am numit: „Pârâul Reproşurilor Târzii”.

Aşadar, pornind în direcţia nord-est spre Marele Fluviu Domol, drumul nu poate fi decât prin pădure şi prin deşert.

Fila 3

Pentru orice eventualitate am strâns filele jurnalului meu, le-am făcut pachet şi le-am legat cu sfori. Din cuiburi de albină am procurat ceara pe care am topit-o la soare. Am acoperit pachetul cu ceară. Astfel, foile vor fi apărate de umezeală — de rouă şi ploaie.

Am pus apoi jurnalul într-un sac dintr-un material rezistent şi tot impermeabil, pe care l-am legat de jur împrejur cu sfori solide. Desigur, altădată — cu un timp în urmă — aş fi numit aceste frânghii firicele de omidă, iar sacul — o gogoaşă.

Dar cum să car singur sacul în care se află jurnalul

meu? Unde să găsesc o cămilă care să transporte o asemenea povară?

De câtă răbdare, talent, inventivitate e nevoie ca să dresezi un animal! Istoria, păstrând amănuntele asediului lui Hannibal asupra Romei, a uitat totuşi numele minunatului dresor care i-a învăţat pe elefanţi să îndeplinească diverse munci în armata lui Hannibal.

Şi cine va şti să spună numele dresorului care a silit pe lei să ducă supuşi carul pe care Marc Antoniu a intrat triumfal în Roma antică?

Răbdarea, spiritul de observaţie şi imaginaţia — iată trăsăturile de caracter indispensabile dresorului. Dar se cere şi timp, un timp destul de lung, pentru a îmblânzi animalul, pentru a-l face supus, ascultător. Am cunoscut un bătrân ciudat care şi-a învăţat pisoiul negru să culeagă orice monedă aruncată pe jos şi să i-o aducă la masă. Am cunoscut şi un naturalist care şi-a instalat pe masă un furnicar sub un clopot de sticlă. La aceeaşi oră zilnic, şi întotdeauna la aceeaşi margine a mesei, el hrănea cu miere o furnică marcată.

Dar au trecut multe, foarte multe zile până când pisoiul a învăţat să aducă monezile, iar furnica să vină la ora stabilită pentru a-şi lua hrana pregătită.

Dar cine dintre locuitorii Ţării Codrilor de Iarbă poate fi dresat, într-un termen scurt, să care povara mea? Oare pot sili gândacul scarabeu să împingă pe pământ, în locul bilei lui uriaşe de bălegar, sacul meu? Nu, ar fi să fac o muncă lipsită de orice sens.

Zilele treceau. Dar de câte ori — în tot timpul acesta — n-am deschis sacul de drum ca să mai adaug jurnalului meu încă o filă scrisă, ca apoi să-l acopăr din nou cu ceară. Legam jurnalul din nou cu sfori, îl vâram din nou în sacul de drum. Jurnalul tot aştepta; cât va mai dura până îl voi încredinţa oamenilor? Iar eu — eu nu ştiam cum să rezolv această problemă.

Uneori începeam să mă gândesc la libelule, la fluturii gigantici. Aveam sfori de diferite lungimi şi grosimi. Aş fi putut lega de spinarea lor sacul şi apucându-mă de capătul unei frânghii, să merg pe jos. Să fac în felul acesta tot drumul. Dar nu aş fi putut dirija direcţia — ar fi trebuit să merg la voia întâmplării: nici libelula, nici fluturele nu vor putea fi obligaţi să zboare către chioşc.

Să ţin fluturele, libelula de căpăstru? Îmi ajungeau oare puterile? Şi-apoi, omul trebuie să mai facă şi popasuri, să se mai şi odihnească la drum, iar libelulele şi fluturii — de pildă fluturele Pergesa — zboară, fără odihnă, zece-douăzeci şi chiar o sută de verste.

Şi am început să mă gândesc: ce-ar fi să dezleg sacul, să despart jurnalul în file? Şi albinele să ducă foile mele la stup în coşuleţele de pe picioruşele lor în acelaşi fel în care adună polenul florilor. Dar va trebui să fac sul fiecare filă şi să aşez sulul în coşuleţ. Zborul albinei, în drumul ei spre stup, va fi îngreunat şi de aceea va fi nevoită să şi-l încetinească, fiindcă în afară de polen se vor afla în coşuleţe şi foile mele. Undeva acolo, în hambarele stupului, ea va lăsa filele o dată cu polenul. Şi mai departe? Eu, uşurat chiar de povară, n-am să pot ajunge până la prisacă, iar filele mele vor fi prelucrate de albine — o dată cu polenul — în turtiţe de ceară. Nimeni nu le va vedea, nimeni nu le va citi.

Nu, nu trebuie să despart jurnalul în file. Fiecare filă are legătură cu cea precedentă şi cu cea următoare. Dacă se pierdea una — se pierdea
înţelesul întregii lucrări. Şi fiecare filă a jurnalului meu îmi era scumpă.

Iar zilele, orele treceau. Uneori poţi să aştepţi ani, zeci de ani, dar cât de greu, cât de chinuitor este câteodată să aştepţi o zi, un ceas, un minut!

Fila 4

Era în amurg. Ierburile stăteau drepte, nemişcate. Eu şedeam sub streaşină.

Întunericul învăluia treptat totul în jur. Când deodată ierburile începură să se clatine şi în faţa mea apăru o masă rotundă, cu margini înclinate, cu opt picioare curbate. Masa se deplasa, iar pe ea se mişcau şi se agitau alte măsuţe mult mai mici. Câte nu ţi se pot năzări în amurg, când contururile obiectelor se modifică!...

Când m-am uitat mai cu atenţie, am putut observa că masa a încetat să se mai mişte. Am văzut chiar şi micuţele măsuţe rotunde coborând încet, cu grijă spre pământ şi mişcându-se încoace şi încolo. M-am apropiat nedumerit şi am văzut limpede că fiecare măsuţă era legată cu o sfoară de masa mare de pe care a coborât. Abia acum am înţeles

că acesta era un păianjen care îşi scosese la plimbarea de seară puii. Iar ei, coborâţi pe pământ, se ţineau de păianjen cu ajutorul firelor. Am azvârlit o pietricică. Toţi puii s-au căţărat repede, unul după altul, pe masa înclinată, s-au contopit într-un singur ghem. Picioarele curbate se urniră, masa se clătină, păianjenul dispăru. Şi ierburile deveniră din nou nemişcate.

Se întunecase de mult. Trunchiurile ierburilor gigantice se apropiară, se contopiră. Păianjenul ajunsese între timp la locuinţa sa şi, trecând probabil pe sub şopronul şi sub bolta în care a întreţesut bulgăraşi de pământ şi frunzuliţe, s-a vârât cu puii săi în culcuş şi au adormit cu toţii.

Iar eu priveam încă spre desişul negru al ierburilor, mi se părea că mai văd încă în faţa mea păianjenul cel mare pe a cărui spinare se căţăraseră păianjenii mici. Şi pe neaşteptate îmi veni o idee. Păianjenul nomad sau păianjenul-lup — iată pe cine voi sili să-mi poarte în spinare sacul cu jurnalul meu. Mă voi folosi de instinctul său matern.

Păianjenul pe care l-am văzut adineauri îşi ducea în cârcă puii. Dar păianjenii îşi poartă cu ei şi gogoaşele cu ouăle din care ies puii. În loc de ouă am să aşez în gogoaşă jurnalul. Cântăreşte greu jurnalul meu! Dar ce importanţă are? Am citit undeva că în loc de ouă s-au pus în gogoaşă alice de vânătoare care sunt destul de grele şi totuşi păianjenii au fost în stare să le transporte — le-au cărat cu ei exact atâtea zile câte sunt necesare ca din ouă să iasă puii.

Dar am să pot trage păianjenul după mine? Mă aşteaptă o treabă grea şi primejdioasă — să-l prind, să-l îmblânzesc, să-l silesc să ducă povara. E foarte dificil, dar totuşi posibil.

M-a cuprins bucuria la gândul că în curând voi porni la drum. Voi ajunge acolo unde oamenii vor putea lua în mâini jurnalul meu în care sunt relatate toate descoperirile pe

care le-am făcut în această Ţară a Codrilor de Iarbă.

Fila 5

Am început să observ cu mare atenţie toate deprinderile păianjenilor. Ale păianjenilor fioroşi cu cârligele lor groaznice, pline cu otravă, ale celor care se lipesc de victimă pentru a-şi vărsa în ea otrava ucigătoare! Cât mă îngrozeau aceşti păianjeni în primele zile ale vieţii mele pe aceste meleaguri! Ce spaimă punea stăpânire pe mine când în întunericul peşterilor pe lângă care treceam se aprindeau luminiţe — ochii de păianjen fosforescenţi plini de duşmănie! O luam la goană, mă ascundeam după copaci.

Îmi amintesc că într-una din primele zile am văzut ieşind dintr-o peşteră un monstru păros cu picioare trandafirii. Opt picioare. Şi pe fiecare parcă erau desenate cu tuş inele negre; se vede că de aceea — prin contrast — picioarele păreau şi mai trandafirii. M-a cuprins groaza când monstrul, zărind un gândac, s-a săltat şi arătându-şi pântecele negru, şi-a ridicat ameninţător labele din faţă. A prins gândacul, şi-a înfipt în el cârligele şi l-a adus în peşteră. Ce spaimă am tras eu atunci! Mă uitam în jur să văd unde pot fugi. Mi se părea că din toate peşterile mă privesc, mă pândesc luminiţe duşmănoase. Asta a fost demult — în primele zile ale vieţii mele în Ţara Codrilor de Iarbă.

Iar acum caut vecinătatea păianjenilor, încerc să fac cunoştinţă mai îndeaproape cu ei, să aflu cum trăiesc, de cine se tem.

Dând de urma unui păianjen de pivniţă şi aşteptând să-şi părăsească vizuina, am început imediat să cercetez cum este construită locuinţa lui. În faţa mea se afla un bastion, cu metereze, bariere de piatră — lucrarea unui adevărat inginer maestru. Dar pentru construirea acestei

fortăreţe păianjenul de pivniţă n-a smuls niciun fir de iarbă din pământ — doar a agăţat şi a încâlcit ierburile şi le-a împletit cu păienjeniş. Tot cu păienjeniş a prins şi a legat unele de altele fire de paie şi diferiţi pari. Pitindu-se în dosul zidurilor fortăreţei sale, el aştepta ca vibraţiile păienjenişului său să-i vestească ivirea duşmanului. Pereţii vizuinei erau căptuşiţi cu tapete de mătase — păienjeniş. În cazul când se rostogoleşte vreo pietricică, ea se împotmoleşte în păienjeniş şi astfel puii sunt feriţi de lovituri. Iar păianjenul se lansează de pe plasa sa ca de pe o trambulină şi de acolo se aruncă asupra duşmanului.

Altă dată, spre seară, când mă întorceam către casă, a trecut pe lângă mine un animal uriaş cu pântecul catifelat, negru cu dungi cafenii şi cu inele de culoare închisă pe picioare. Era o tarantulă. La început mi se păru că are o cocoaşă pe spinare. Dar apoi, uitându-mă mai bine, am văzut că îşi purta puii la fel ca şi păianjenul pe care îl luasem în amurgul acela drept o masă mobilă.

Era o seară liniştită şi plăcută. Tarantula îşi scosese copiii la plimbare. Îi transportase pe spinarea ei şi acum se întorceau cu toţii acasă. Tarantula dispăru într-o crăpătură dintre două pietre. De acolo, din întunericul crăpăturii, începură să sclipească patru ochi. Ceilalţi patru, cei mai mici — nu se vedeau. Apoi tarantula se apucă să-şi facă toaleta: îşi curăţa cu picioruşele din faţă tentaculele şi mandibulele.

Am urmărit zilnic această tarantulă, am observat şi alţi păianjeni. Nu a trecut prea mult timp şi ajunsesem să ştiu cum se desfăşoară viaţa în multe locuinţe de păianjen. Apăream ba lângă un bârlog, ba lângă un altul, urmăream cu atenţie instinctele, năravurile, deprinderile lor şi mă gândeam cum să silesc uriaşul păianjen otrăvitor să mă asculte şi să-mi ştie de frică, cum să-l silesc să-mi poarte bagajul, aşa cum îşi poartă pe spinare ouăle în gogoaşă, sau puii.

Bine ar fi să pot afla de cine se teme păianjenul. Atunci aş şti cum să-l silesc să-mi poarte bagajul.

Timpul trecea, dar în cele din urmă totuşi am reuşit să aflu care este duşmanul păianjenului.

Fila 6

Era o dimineaţă luminoasă, caldă. Lângă bârlogul tarantulei, pe care o ţineam sub observaţie, apăru o viespe. Un costum de un galben deschis, aripi de chihlimbar săltate şi agitate. Ţinută mândră, mişcări iuţi, hotărâte. Viespea — Calicurg!

Viespea făcu o mişcare bruscă şi deodată apăru în faţa păianjenului care şedea în crăpătură.

Riscând în fiecare clipă să plătesc îndrăzneala mea cu viaţa, m-am apropiat totuşi de bârlog. Ce spectacol grandios! Bătălia dintre viespe şi tarantulă! Tarantula se ridică aproape vertical. Puii ei rămăseseră — se vede — acolo, în cuib. Viespea, ba îşi scotea din pântec stiletul — acul ei — ba şi-l retrăgea. Tarantula se proptea pe cele patru picioare dinapoi, catifeaua burţii negre lucea, iar cele patru picioare anterioare erau întinse cu cârligele otrăvitoare larg desfăcute la al căror capăt atârnau picuri de otravă purtătoare de moarte. Viespea nu primi provocarea. Ea vroia doar să irite tarantula. Se pare că păianjenul obosise să stea vertical şi îşi lăsă toate picioarele pe pământ.

Viespea se rotea mereu.

Tarantula deschise cârligele otrăvitoare: era gata să se năpustească asupra ei.

Viespea, când se retrăgea, când se repezea înainte. Se vede că tarantula începuse să se plictisească — fiindcă făcu câteva mişcări înainte. Viespea sări la o parte. Aşa ademeni ea tarantula să iasă din crăpătură şi într-o clipită îi astupă intrarea în bârlog. Tarantula sări pe neaşteptate pentru a-şi înfige cârligele otrăvitoare în viespe. Dar aceasta se feri cu îndemânare şi îşi înfipse brusc stiletul în tarantulă. Cârligele fioroase ale păianjenului cu mărgelele lor de otravă rămaseră atârnate, neputincioase, deschise, paralizate. Dar păianjenul mai trăia. Pesemne că viespea lovise direct în centrul nervos care pune în mişcare cârligele otrăvitoare ale tarantulei.

Viespea ţopăia şi ocolind tarantula — cu acul întins — alegea un nou punct pentru lovitura următoare. Stiletul viespii se înfipse iarăşi, de astă dată în nodul nervos care dirijează mişcarea picioarelor tarantulei. Aceasta se cutremură — acum membrele ei nu se mai mişcau, era

paralizată definitiv.

Viespea nu se depărtă de pradă. Se aplecase deasupra victimei, o atingea, controla cu vârfurile mandibulelor dacă loviturile stiletului ei ţintiseră precis, dacă cârligele otrăvitoare ale tarantulei deveniseră sigur inofensive, ceea ce o dovedea faptul că nu se mai puteau închide. În cele din urmă începu să-şi târască prada. Mă ţinui după ea. Viespea lăsă păianjenul paralizat şi începu să alerge în jurul unei stânci, căutând parcă ceva. Se întoarse apoi la tarantulă, o înşfăcă şi o târî după ea. Se căţără pe stâncă, trecu peste toate obstacolele — trăgând mereu după ea prada vie, paralizată.

Mă străduiam să urmăresc fiecare mişcare a viespii. Ea dădu fuga la o gropiţă în care dispăru, părăsind tarantula pentru o clipă. Eu stăteam şi aşteptam. În cele din urmă apăru, trase tarantula în adâncitură, apoi ieşi repede şi începu să astupe cu grijă intrarea cu pietricele. Convingându-se că nu se mai vede deschizătura, viespea calicurg îşi luă zborul.

Am dat pietricelele la o parte şi am văzut că pe pântecele tarantulei era lipit un ou de formă cilindrică. Din acest ou va apare larva viespii. Ea va creşte hrănindu-se din corpul păianjenului paralizat. În ziua în care vor seca substanţele dătătoare de viaţă ale tarantulei, larva o va părăsi.

Trebuie să devin pentru păianjeni o viespe şi atunci îi voi sili să se teamă de mine. Trebuie să mă transform într-o viespe. Asta este soluţia!

Am început să urmăresc nu numai păianjenii, ci şi viespile.

De câte ori am văzut cum strălucesc din peşterile de pe deal ochii răi ai păianjenilor! Şi deodată — freamătul unor aripi străvezii cu reflexe galbene. O viespe! Neînfricatul vânător de păianjeni apare pe deal. Trecând în fugă uşoară pe coastă, viespea se oprea pentru o clipă

când în faţa unei peşteri, când în faţa alteia. Şi luminiţele duşmănoase dispăreau, de parcă le-ar fi stins freamătul aripioarelor uşoare. Păianjenii căutau să se ascundă cât mai departe de viespe în adâncul peşterilor.

Câteva bătăi din aripi, câteva mişcări iuţi, un foşnet abia perceptibil, apoi viespea face un salt. Şi iat-o, a şi reuşit să târască de un picior păianjenul pe care l-a paralizat cu înţepătura acului.

Chiar în acea zi mi-am procurat nişte aripi de viespe. Mi le-am prins de spate şi, agitându-le, am trecut pe lângă intrările peşterilor. În ziua aceea am văzut cum se stingeau luminiţele duşmănoase. Păianjenii începură să se teamă de mine, un omuleţ atât de mic.

Fila 7

Înainte, „cămila” mea! Spre nord-est. Spre chioşcul acela de pe locul în care se adună de obicei oamenii din orăşelul meu.

Mergeam spre nord-est ţinând animalul de laţ. În gogoaşă, în loc de ouă, se afla pachetul cu foile jurnalului.

Purtam în spinare un sac din mătase impermeabilă, iar în el — frânghii de diferite lungimi. Desigur că înainte aş fi numit aceste frânghii fire de mătase de omizi. Mai aveam în sac şi multe alte articole necesare existenţei mele.

Actorii teatrelor ambulante, actorii din vremuri de demult, făceau de obicei un popas înainte de a intra în oraşul unde dădeau spectacole. Se îmbrăcau în aşa fel încât să aţâţe imaginaţia orăşenilor, să atragă atenţia, să le stârnească interesul pentru reprezentaţia pe care o pregătiseră. În popasurile pe care le făceau scoteau din boccelele lor obiectele cele mai bizare, mai surprinzătoare. Dar chiar şi aceşti actori, care au văzut multe în viaţa lor, ar fi rămas cu gurile căscate dacă ar fi putut vedea toate lucrurile pe care le căram în sacul meu.

Păstram cu grijă şi precauţie în sac două perechi de aripioare de viespe. O altă pereche asemănătoare — cu reflexe galbene — mi-am legat-o de umeri.

N-a fost uşor să prind păianjenul în laţ şi să-l silesc să meargă spre locul unde ascunsesem jurnalul. Dar l-am pândit în timp ce-şi devora prada. Din frânghie am făcut un laţ mare. M-am furişat spre el. L-am aruncat şi l-am tras precaut în jurul capului său. Ţinând capătul frânghiei lungi în mână, urmăream, aşteptam să văd când are să-şi termine masa. În sfârşit a terminat! Am încercat să-l trag — n-am reuşit. Atunci am pornit spre el. Aripile de viespe se legănau, foşneau pe spatele meu. Păianjenul se ridică puţin: mărgeluşele lui cu otravă sclipiră. Ţineam cu putere capătul laţului, proptindu-mă din răsputeri cu picioarele în pământ. Aripile viespii fremătau tot mai puternic în faţa lui. Am lungit laţul şi păianjenul dădu să fugă. Dar pretutindeni îi apăreau în faţă aripile de viespe şi atunci se potoli. Apucând cu mâinile frâul bine întins, m-am apropiat mult de el, foşnind şi legănând aripioarele. Şi atunci păianjenul se supuse. L-am dus aproape de tot de locul unde se afla jurnalul. Aici am aşteptat îndelung şi cu răbdare, şi n-am dat drumul la frâu decât atunci când am văzut că păianjenul a obosit, s-a liniştit şi apoi s-a scufundat în somn. Am aruncat repede din gogoaşa lui ouăle şi le-am înlocuit cu pachetul de ceară — cu jurnalul. Păianjenul s-a trezit şi am pornit din nou. Fără să dau drumul frâului, l-am mânat cu grijă spre nord-est. Dar păianjenul a simţit imediat că s-a întâmplat ceva cu gogoaşa pe care o purta. Şi s-a oprit. Începu să învăluiască cu noi fire gogoaşa, pentru a şi-o prinde mai bine de trup.

Spre nord-est, „cămila" mea! Spre nord-est!

Fila 8

Călătoria mea prin Ţara Codrilor de Iarbă abia

începuse, dar pe mine mă prinsese îngrijorarea, neliniştea, văzând întinderea şi adâncimea sălbatică a pădurii pe care o aveam de străbătut. Păianjenul care ducea gogoaşa cu jurnalul meu nu simţea de loc că cineva îl ţine de un frâu lung şi-l trage cu precauţie într-o anumită direcţie.

Uneori pădurea se rărea. Vedeam păianjenul cum se repezea, apuca ba o larvă, ba un gândac şi-şi devora prada pe loc. În asemenea cazuri nu-l stinghēream, dădeam drumul frâului în toată lungimea lui. Când în drum apăru un dâmb, păianjenul se căţără pe el. Acolo el împleti în jurul unei tufe fire de păienjeniş, se agăţă de ele cu capul în jos şi împreunându-şi picioarele pe cefalotorace adormi. M-am instalat undeva pe aproape, mi-am înfăşurat în jurul mijlocului capătul frâului şi mi-am întins comod picioarele. Arma mea — o lamă ascuţită dintr-un ciob de cochilie — am aşezat-o lângă mine.

Mergeam, mergeam mereu. Cu fiecare zi mă obişnuiam tot mai mult cu semiîntunericul pădurii de ierburi; începusem să desluşesc nuanţele în care semiîntunericul colorează bolţile uriaşe formate din flori albastre, galbene, albe. Cupolele lor se întorceau deasupra capului meu şi urmăreau soarele. Şi prindea viaţă în aceste ierburi mitul Greciei antice care povesteşte despre dragostea tragică a nimfei Clite pentru Helios, zeul soarelui. Ea se uita necontenit de pe pământ spre acela care zbura pe cer — în carul său de foc. De tristeţe şi melancolie, nimfa se prefăcu în floare. Şi floarea, zărind soarele pe cer, îşi tot înălţa căpşorul spre el — încerca să-l ajungă cu privirea.

Razele soarelui se opreau undeva sus deasupra capului meu. Chiar din prima zi a drumului mă tot opream şi mă întrebam nedumerit: de câte ore merg oare şi cât o fi acum ceasul?

Şi deodată — ce bucurie! — ridicându-mi capul, mi se păru că aud: „Nu mai e mult până la ora zece! Era deci

timpul să mă duc la culcare”. Desigur mi se păruse doar că aud aceste cuvinte: nimeni din pădure nu le rostise. În schimb vedeam limpede: sus, la mare înălţime deasupra capului meu, adormea închizându-se încet, aplecându-se greu la pământ, coşuleţul albastru al cicoarei sălbatice. Da, cicoarea sălbatică obosise. Căci ea se trezise din zori, îşi deschisese coşuleţul albastru încă de la orele cinci de dimineaţă. Acum dormea. Vedeam cum în diferite locuri se aplecau, adormeau coşuleţele albastre ale cicoarei sălbatice: „E ora zece — e timpul să dorm”...

Aşa am început convorbirea mută cu florile, în timp ce cutreieram pădurea de ierburi în drum spre oameni.

M-am înveselit. Mergi şi deodată îţi spui — acum e ora zece dimineaţa: căpşoarele galbene ale caprifoiului vor adormi, au început să se aplece grele de somn spre pământ.

Părea că florile nu numai că-mi spuneau cât e ceasul, dar îşi şi vorbeau una alteia. Era ora trei după amiază când am auzit (mai bine zis am înţeles), că floarea păpădiei, închizându-se, îi spunea florii de Hieracium care creştea lângă ea: „Te culci curând?” — „Nu, încă un ceas-două vreau să mai prind razele soarelui”, îi răspundea Hieraciumul.

Da, nu e treabă uşoară să prinzi razele soarelui. Cu ce viteză fabuloasă zboară!

Într-o secundă înconjoară globul pământesc de opt ori.

Numai scriitorul Andersen a putut să povestească cu seriozitate despre un om care a pornit să prindă o rază de soare.

Şi mi s-a mai părut în primele zile de călătorie că ierburile opun rezistenţă forţei de atracţie a pământului, că se întind, se tot întind după raza de soare.

Mergeam prin pădure şi, uitându-mă la ceasurile-flori, număram câţi paşi fac pe oră, ca să pot calcula peste câte zile voi ieşi din pădure. Stabilisem, după acelaşi ceas, când adoarme, când se trezeşte păianjenul meu. Şi, pentru a termina cât mai repede călătoria, am început să-mi trezesc animalul de povară mai de vreme, smucind de frâu.

În timpul călătoriei mele am văzut cum unele flori transformă ziua în noapte: ziua dormeau, iar către seară se trezeau; am observat că unora din ele le place să doarmă mai puţin, altora mai mult.

În timpul nopţii însă şi eu şi animalul meu de povară ne odihneam.

Fila 9

Pădurea de ierburi rămăsese în urmă. Înaintam prin deşert. Vântul sufla stârnind nisipul, praful. În depărtare, spre dreapta, se vedeau pantele unor munţi. Locul era în întregime brăzdat de râpe. Ici şi colo apăreau pe neaşteptate stânci. Forma lor ciudată şi coloritul lor variat m-au mirat, m-au impresionat. Ocolind o asemenea stâncă rotundă am coborât într-o râpă, iar când am început să urc am auzit nişte voci care se contopeau într-un vuiet monoton. Am ieşit din râpă şi după ce am legat de un copac animalul de povară, am dat fuga spre dealul de unde se auzeau glasurile. Vântul năvălea cu şuier în trecătoarea adâncă, de unde se auzea acel vuiet trist, ca un geamăt prelung. Era un zgomot foarte confuz, Uneori părea a fi cântul unei orgi de o forţă neobişnuită, alteori răsuna ca un

cor amplu — în care se contopeau o mie de voci. Am prins un moment când vântul se potolise puţin şi m-am furişat târâş până la trecătoare. Dintr-o dată vuietul şi zumzetul mă înconjurară din toate părţile. Bâjbâind în semiîntuneric, am dat de o terasă înaltă, netedă, apoi de o alta. Şi în sfârşit de o a treia. Undeva între aceste terase creştea cascada de sunete, de voci, de zgomote amestecate. M-am oprit, am răsuflat adânc, am tras cu urechea. Nu, toate acestea nu-mi apăruseră în vis. Am distins limpede cum toate acele voci omeneşti se contopiseră într-o chemare surdă. Fără să vreau am strigat: „Vin, vin într-ajutor!”

Fila 10

Înainte, „cămila” mea! Spre nord-est!

Adineauri fusesem... într-o cochilie, o cochilie obişnuită, o scoică sau un ghioc, care se pune pe masă ca ornament sau pentru a depune în el mucurile stinse de ţigară. Ce absurditate! Cineva aruncase această scoică-scrumieră în iarbă, iar mie ea mi-a apărut ca un munte.

Adesea în anii copilăriei mă strecuram în cabinetul sever al tatălui meu, luam un ghioc care se găsea acolo şi îl duceam la ureche. Ştiam eu oare atunci, în acei ani ai copilăriei, că ghiocul este doar o cutie de rezonanţă, care amplifică zgomotele slabe pe care în mod obişnuit nimeni nu le percepe? Nu, în vuietul disonant al ghiocului, mi se părea atunci că aud plescăitul valurilor mării şi mugetul vântului în pânzele caravelei rătăcite pe ocean; mi se părea că aud suspinele lungi ale lui Columb: „Nu voi mai atinge pământul. Marinarii nu mai au încredere în mine — aşa cum nu crede în mine nici regele Ferdinand al Spaniei”.

Te salut, scoică purtată de valurile mării, pribeagă pe undele ei albastre! Eu mă duc spre nord-est.

N-am aflat decât mai târziu în copilăria mea că tu, scoică, nu eşti decât căsuţa unui melc de mărime obişnuită

şi că acest melc face parte din uriaşa grupă a fiinţelor vii numite moluşte. Dar ziua aceea, în care am aflat acest lucru, n-a fost pentru mine o zi obişnuită, pentru că tot atunci am aflat că mica scoică găsită de marele învăţat grec Pitagora, undeva foarte departe de mare şi adânc îngropată în pământ, i-a sugerat acestuia o idee pe cât de importantă pe atât de simplă şi anume că acolo unde se întindea acuma uscatul, se zbuciumase cândva marea. Altminteri era greu de presupus că un om s-a apucat cu bună ştiinţă să vâre atât de adânc în pământ o scoică. Eu am încercat însă o senzaţie dintre cele mai ciudate aci în Ţara Codrilor de Iarbă când, după ce am luat o scoică obişnuită — care făcuse cândva, pentru cineva, oficiul de scrumieră — drept un munte vorbitor, mi-am croit drum spre strâmtoarea în care în alte împrejurări oamenii aruncă de obicei mucuri şi scrum de ţigară.

Înainte! Spre nord-est! Peste gropi, văgăuni, prăpăstii, ocolindu-le târâş, sărind peste ele. Pe lângă stânci şi îngrămădiri de trepte — spre nord-est! Şi când te gândeşti că aceste stânci sunt doar prundiş, pietricele... pe care copiii le aruncă cu uşurinţă în aer ca pe nişte mingi şi le prind...

Fila 11

Era miezul zilei. Soarele ardea. Nisipul era fierbinte. Pietrele ascuţite tăiau picioarele. Domnea acea linişte de amiază, când fiecare sunet răsună cu deosebită claritate şi se aude până departe de tot. Umbrele stâncilor erau negre şi scurte. Deodată în deşert răsună un scârţâit ciudat şi monoton. M-am oprit. Am tras cu urechea. O clipă se făcu linişte. Apoi acelaşi scârţâit, cu acelaşi sunet monoton care însă devenea din ce în ce mai puternic şi mai strident: cu fiecare pas mă apropiam de locul de unde se auzea. Deodată — o groapă! M-am pomenit chiar pe marginea ei.

O mişcare imprudentă şi m-aş fi rostogolit, m-aş fi prăvălit în ea. Cineva a construit cu multă îndemânare în pustiu o capcană neaşteptată în care orice fiinţă vie se poate prăbuşi.

Scârţâitul se auzea limpede din adâncul gropii. Fără să dau drumul frâului cu care ţineam păianjenul, m-am culcat pe marginea gropii şi am început să privesc. Un animal cu fălci — fiecare din ele îndoită ca o seceră — săpa cu trupul său lat o brazdă în nisip. Iată de ce se auzea din groapă acel scârţâit.

Leul furnicilor! Săpase groapa-capcană: mai întâi a trasat un cerc — prima brazdă, iar în interiorul cercului a început să are o altă brazdă, mai mică, apoi o a treia... Şi iată că acum, în faţa mea, îşi termina treaba: groapa conică era gata.

Leul furnicilor s-a îngropat în ea; i se vedeau din nisip doar fălcile ca nişte seceri. Am zăbovit, m-am mai uitat o dată şi tocmai când voiam să plec, ceva mă lovi în faţă, îmi umplu ochii cu un praf înţepător. Mi i-am acoperit cu mâinile şi am dat drumul frâului. Se auzi un zgomot, ca şi când ceva, sau cineva ar fi căzut.

Păianjenul! Animalul meu de povară se rostogolea la vale spre fundul capcanei, cu jurnalul meu cu tot. Leul furnicilor îmi umpluse ochii cu o ploaie de nisip şi doborâse păianjenul. Alergam pe marginea capcanei neştiind ce să fac, în timp ce păianjenul aluneca încet spre secerile fioroase ale leului furnicilor. Am scos din sac frânghia cea mai groasă, am făcut un laţ mare, pe care l-am aruncat asupra păianjenului şi am început să trag. Păianjenul se căţăra în sus, încerca să iasă afară. Eu îl ajutam. Iată-l aproape ajuns lângă mine: am smucit brusc frânghia. Dar păienjenişul în care era învăluită gogoaşa slăbise pesemne, căci gogoaşa cu jurnalul se desprinsese şi se rostogolea acum în capcana de unde abia ieşise păianjenul. Dar în acelaşi moment el se smuci şi se repezi după gogoaşă spre

fundul gropii, unde se zăreau cele două seceri ale leului furnicilor. Am văzut cum păianjenul ajunse din urmă gogoaşa, o prinse în mandibule şi începu să se caţăre, căzând, poticnindu-se. L-am ajutat din răsputeri, trăgând de frânghie. Şi iată-l ieşit afară.

Păianjenul era pe moarte. M-am aplecat asupra lui. Avea picioarele rupte. Erau rupte şi firele încâlcite care ţinuseră atâta vreme şi atât de bine gogoaşa. Ochii săi încetaseră să mai lucească. Dar în mandibule ţinea strâns gogoaşa în care el îşi păstrase ouăle până când le-am înlocuit cu jurnalul meu.

Tot drumul păianjenul purtase în gogoaşă jurnalul, îl păzise, se deplasase greu cu el, îl salvase din capcana ucigătoare. Acum păianjenul era pe moarte. Cine l-a ucis? Instinctul matern...

Savanţii au făcut următoarea experienţă: cu grijă şi fără să fie observaţi de păianjeni le-au ascuns gogoaşa. Tarantula a devenit dintr-o dată neliniştită, a scurmat pământul, l-a scotocit să vadă dacă nu-i acolo. A scurmat, a săpat, dar totul fără niciun rezultat. Pierzându-şi ultimele puteri, epuizată, ea îşi dădu suflarea.

Păianjenul lăsat fără hrană într-un borcan împreună cu puii săi se lăsă mâncat de aceştia, fără ca el să se atingă de vreunul din ei.

Toate acestea le ştiam de mult.

Păianjenul, fiinţa vie, pe care mulţi oameni o dispreţuiesc, îşi dădea acum suflarea sub ochii mei. Şi îmi părea rău, tare rău!

Am scos jurnalul din gogoaşa păianjenului mort şi l-am dus câţiva paşi mai departe. Am luat din sac un ciob ascuţit de scoică şi am început să sap pământul. Spre seară terminasem de acoperit cu nisip cadavrul păianjenului.

Dis-de-dimineaţă, împovărat de sacul greu în care îmi ascunsesem jurnalul, am pornit spre nord-est.

Un pribeag singuratic cutreieră pustiul nesfârşit, pădurile şi văile. Se opreşte tot timpul: sacul pe care-l poartă e o povară prea grea. Când îl aruncă pe spinare, când îl cară în braţe, când îl târâie după el pe jos. Drumeţul merge spre Marele Fluviu Domol. El va trebui să traverseze fluviul şi să ajungă la chioşc, pentru a preda oamenilor jurnalul cu descoperirile sale.

Fila 12

Marele Fluviu Domol! Ce suprafaţă nemărginită de apă, ce întindere cenuşie, neobişnuită.

Ani de zile, trăind departe de aceste ţărmuri, nici nu mi-am imaginat în ce obstacol imens s-a transformat pârâiaşul acela micuţ şi leneş peste care treceam cândva atât de uşor. Nu mi-ar fi putut trece niciodată prin gând, nu mi-aş fi putut închipui niciodată că acest fluviu are o lăţime atât de mare. Să încerc să-l traversez? Să construiesc o plută — să tai pomi, să-i car la mal, să-i leg cu frânghii? Am umblat prin tufişurile de lângă fluviu şi n-am găsit niciun arbore nimerit pentru a face din el o, plută. Şi cu ce voi lega pluta? Îmi vor ajunge frânghiile pe care le am?

Câte zile, câte nopţi voi mai petrece aici?

Ieşind din tufişuri pe limba de nisip de pe ţărm şi privind întinderea cenuşie nesfârşită de apă acoperită cu încreţituri uşoare, am simţit că nu voi izbuti niciodată să trec de pe un mal pe celălalt.

Fila 13

Era o dimineaţă luminoasă. Şedeam pe ţărm. Aerul era atât de străveziu, încât mi se părea că zăresc contururile celuilalt mal. Dar nu voi ajunge niciodată acolo! Sufletul îmi era întristat — plin de amărăciune.

Deodată, pe când străbăteam tufişurile, trecu pe lângă

mine o umbră, Din nou un păianjen! Cât era de frumos! O fâşie lată, portocalie, înconjura şi tivea în acelaşi timp trupul lui de culoarea ciocolatei. Pe suprafaţa pântecelui se întindeau două şiruri de puncte albe. Picioarele trandafirii păşeau repede prin iarbă. Trăgea după el o frunză mare, uscată. Încotro?

Încet, cu precauţie am început să mă strecor prin tufişuri în urma păianjenului. El cără frunza la apă şi apoi dădu iarăşi fuga în tufiş. Am aşteptat mult lângă apă până când păianjenul apăru din nou. Trăgea acum o altă frunză uscată. Şi la fel ca prima dată se repezi iar în tufişuri! M-am hotărât să mă duc după el. El alerga când într-o parte, când într-alta, de parcă căuta ceva. Curând l-am pierdut din vedere şi m-am întors la ţărm. Când mă uit mai bine, văd că pe mal se aflau acum trei frunze. Ce o să urmeze? La ce-i folosesc păianjenului frunzele uscate? De ce le aduce la apă?

Poate că acesta este păianjenul denumit cu plută? El urmăreşte prada sa pe apă — aleargă pe suprafaţa ei şi nu se îneacă, adeseori construieşte o plută, cu care se lasă în voie pe cursul apei. Prinzându-se de ea cu un fir de păienjeniş, el o părăseşte din când în când, aleargă, prinde prada, se întoarce cu ea pe plută, o mănâncă, apoi se odihneşte, ca să pornească din nou la vânătoare.

Cu ce viteză am fugit după sacul meu! Era foarte greu să mă strecor cu povara prin desiş. Dar mă grăbeam, mă temeam ca păianjenul să nu-şi termine prea repede construcţia plutei şi să plece fără mine. În sfârşit am văzut că frunzele uscate se aflau tot în acelaşi loc de pe mal. Probabil că păianjenul cu plută nu mai apăruse. Mă grăbisem degeaba. Ascunzând sacul după un tufiş, am început să pregătesc provizii pentru drum — polen de flori, seminţe, nectar. Tot timpul însă mă uitam dacă nu cumva păianjenul apăruse din nou şi dacă nu începuse să-şi lege pluta.

Dar veni seara şi păianjenul tot nu se întorsese. Poate că murise sau poate îl speriasem eu şi acum îşi construia pluta în alt loc. Şedeam pe sac lângă fluviu, aşteptam şi visam.

Ce bine ar fi dacă mi-aş putea procura nişte frânghii bune, din cele care nu se umflă în apă şi cu care să leg pluta!

Undeva pe ţărmurile Siciliei, Corsicii, ale Italiei de sud, trăiesc moluşte ale căror cochilii depăşesc în lungime o jumătate de metru. Molusca prinde de stâncă această cochilie uriaşă cu ajutorul unor fire. Cât de rezistente trebuie să fie aceste fire! Ciudat, de ce dacă se fac crescătorii din atâtea feluri de viermi de mătase nu se încearcă să se obţină şi mătasea de cochilie. Mi se pare că molusca aceea se numeşte Pinna nobilis.

S-a lăsat noaptea. În tufişurile de pe mal e umezeală şi frig. Şedeam pe sacul în care se afla jurnalul şi tot ce mai luasem cu mine: multe şi felurite sfori şi aţe. Visam la uimitoarele fire cafenii cu care o moluscă fixează acuma undeva în noapte o cochilie mare de o stâncă din Marea Mediterană, îmi aminteam de cântecele plutaşilor, de traversări şi bacuri, de sirenele vapoarelor cu care oamenii trec cu uşurinţă peste ape.

Veni dimineaţa. Păianjenul tot nu apăruse. Poate că nu-şi mai amintea unde lăsase frunzele? Dar viespea îşi aminteşte unde lasă tarantula pe care o paralizează: ea o părăseşte şi apoi se întoarce de departe, aduce pietricele, astupă intrarea în crăpătură. Poate că păianjenul cu plută murise?

Trebuie să scot frânghiile din sac, să încerc să leg o plută din vărguţe sau din frunze uscate groase. Dar cu ce să le cos, cu ce să le găuresc? Am pornit în căutarea unor vărguţe, a unor frunze şi, îndepărtându-mă câţiva paşi de ţărm, era cât p-aci să mă ciocnesc de păianjenul meu. Alerga grăbit spre frunzele sale uscate de pe mal.

Am văzut cum a început să dea drumul la păienjeniş şi să înfăşoare frunze. Am rostogolit sacul meu lângă frunze. Păianjenul nu mă observă — era adâncit în munca lui. Păienjenişul strânse marginile frunzelor care se îndoiră puţin, formând ceva asemănător cu o barcă cu borduri înalte. Iată-l că trage pluta spre apă.

Au fost uitate toate îndoielile şi toate problemele nerezolvabile au dispărut. Mă simţeam ca acel erou al lui Dickens care cu mâna stângă zvârlea peste umărul drept orice problemă dificilă. Dar care e numele acestui erou?...

Păianjenul trăgea pluta spre fluviu. Eu mă luptam din răsputeri să-mi car jurnalul, străduindu-mă să nu rămân în urmă. Iată că păianjenul a împins cu un brânci pluta pe apă. Am apucat sacul şi am sărit după el. Pluta se clătină.

De fapt, nici n-am de ce să pomenesc numele eroului lui Dickens...

Am început să plutim.

Fila 14

Da, am început să plutim. Îmi amintesc cum m-am speriat, îmi amintesc cât de tare a început să-mi bată inima, când pluta porni să se legene pe valuri. Din apă se înălţau trunchiurile zvelte, suple ale arborilor. Am ridicat privirea — vârfurile lor se scăldau undeva foarte sus şi dispăreau în albastrul cerului. În fiecare clipă pluta putea întâlni un trunchi de care să se lovească. Ţineam în mână un par şi îndrumam cum puteam mersul plutei. Vântul încreţea uşor apa. Imaginile arborilor se unduiau, se frângeau pe suprafaţa ei. Câteodată, când pluta intra în umbra tremurătoare a copacilor, totul în jurul meu se întuneca — totul devenea apăsător şi atunci simţeam sub mine abisul. Dar pe urmă pluta ieşea iar pe luciul sclipitor al fluviului şi atunci începeam să mă uit iar bine dispus la monstrul păros — noul meu tovarăş de drum.

Ţărmul se îndepărta din ce în ce mai mult şi în suflet mi se strecura speranţa: poate că pluta va traversa fluviul şi va ajunge pe celălalt mal, unde se află chioşcul, unde circulă oameni. Şi atingeam cu mâna sacul impermeabil, în care-mi ţineam jurnalul.

Un clocot sacadat, puternic trecu peste suprafaţa apei. Curentul ne ducea din ce în ce mai repede, iar sunetele creşteau, se intensificau. La o cotitură a fluviului, de după arborii groşi ce creşteau pe mal, mă priveau ochii mari, bulbucaţi ai unui animal. Gura uriaşă şi deschisă inspira cu lăcomie aerul. Pielea bărbiei se umfla şi se dezumfla ca un sac şi, în acelaşi timp, valvulele nazale se închideau şi se deschideau continuu... Un antracozaur? Un amfibiu din perioada permiană?

Perioada permiană. Cu milioane de ani în urmă, în apele mici, în golfurile râurilor şi în depresiunile mlăştinoase trăiau reptile cu chip de fiară, nişte amfibii gigantice — uriaşe, greoaie, neîndemânatice. S-a schimbat clima, mările s-au retras sau au înaintat, s-a schimbat vegetaţia şi de mult toate acele reptile cu totul neobişnuite, precum şi amfibiile gigantice au pierit din pricina secetei sau a frigului, dar iată că una din ele s-a păstrat, a supravieţuit şi mă priveşte acum cu nişte ochi uriaşi bulbucaţi, în timp ce îşi deschide şi închide mereu gura-cutie. Un clocot puternic se răspândeşte deasupra oglinzii apei, se opreşte şi porneşte din nou.

Am trecut pe lângă o broască!...

Desigur că şi în cărţile de paleontologie se arată că broasca este înrudită cu antracozaurul şi că înfăţişarea ei chiar aminteşte de acest amfibiu gigantic, ale cărui rămăşiţe se găsesc în reziduurile perioadei permiene. Probabil că broasca noastră orăcăie la fel ca antracozaurul, numai că ea orăcăie de o sută-două sute de ori mai slab.

Deodată pluta se săltă şi-şi acceleră mersul. Păianjenul, tovarăşul meu de drum, a sărit în apă şi a

început să alerge pe ea, cu picioarele lui înalte, lungi, ca să prindă prada.

După el se întindea firul solid pe care îl fixase de plută. Acest fir îl ajuta să se întoarcă la ea.

Fila 15

Pluteam. Aripile fiinţelor care şedeau pe crengile arborilor de pe mal aveau un luciu metalic. Păsări? Nu, fiecare dintre aceste păsări avea câte două perechi de aripi, foarte lungi şi înguste. Ochii acestor fiinţe înaripate (fiecare ochi era alcătuit dintr-o sumedenie de bucăţele — un mozaic!) jucau în diferite culori, mă speriau. Antenele lor — mustăcioare — tremurau tot timpul, de parcă cercetau mişcarea aerului. Aceste „păsări" lungi şi subţiri se desprindeau brusc de la locurile lor şi zburau cu mare viteză deasupra apei. Apoi se răsturnau şi o clipă zăceau pe spate, de parcă se propteau de aer. Încă o clipă şi erau departe. Iar pe plută cădeau resturi ale prăzii lor.

Libelule!

Pe lângă plută lunecau patinatorii de apă. Desfăcându-şi larg picioarele — nişte ace gigantice — ei abia atingeau suprafaţa apei şi, săltându-se, săreau tot timpul peste plută, se lăsau din nou pe apă şi dispăreau.

Dacă frecăm un simplu ac de cusut cu grăsime, el va pluti pe apă. Aşa şi picioarele-ace ale acestor vietăţi, unse cu o substanţă grasă, lunecau pe apă. Fără îndoială, erau păianjenii de apă.

Sufla un vânt uşor. Pluta urma cursul liniştit al apei, de-a lungul ţărmului. Aşteptam cu nelinişte momentul când vântul va mâna pluta spre ţărmul opus. Aşteptări zadarnice! Vântul nu sufla de fel în direcţia chioşcului. Ce era de făcut? Să silesc păianjenul să tragă pluta spre celălalt mal — să-l sperii cu aripioarele de viespe? Să-l las să tragă el pluta cu firul lui de remorcare! Am încercat să

procedez astfel de câteva ori, dar n-am reuşit. În golfurile fluviului, pe arborii subacvatici stăteau nişte animale; fiecare avea corpul lunguieţ, ochii bulbucaţi, iar gura închisă... cu o mască.

Măştile erau felurite: ca o chivără, ca o lopată şi altele plate.

Fiecare animal părea că a încremenit, a prins rădăcini în locul în care şedea. Ochii mari şi rotunzi priveau neîntrerupt într-un singur punct. Pe neaşteptate, când unul din animale, când altul îşi azvârleau brusc masca înainte, iar pârghia de pe articulaţie se întindea, în timp ce ghearele ascuţite ale măştii prindeau victima şi o duceau imediat la gură. Animalul îşi devora prada, ajutat de masca de pe pârghie, care ţinea mâncarea ca o mână. Dar deodată aceste animale se desprinseră de pe arborii lor subacvatici şi, lipindu-şi picioarele de trup, zburară cu o viteză extraordinară pe lângă plută. Absorbeau apa şi o împingeau afară cu o imensă forţă; jerbele de apă se succedau cu mici întreruperi, împingând înainte trupul animalului.

Păi acestea sunt... larvele libelulei, larvele care în scurtă vreme vor deveni ele însele libelule şi vor zbura graţios şi repede pe deasupra fluviului.

Fila 16

Ce străluceşte acolo în zare? Ne apropiem de o insulă. Nişte labe uriaşe ieşiseră din apă şi se agăţaseră de marginea acestei insule.

Din apă apăru un animal care aducea la prima vedere ca formă şi dimensiuni cu un crocodil; el începu să se caţăre pe insulă. O creastă dinţată ondulată se întindea pe toată spinarea lui. Animalul se culcă pe o parte şi astfel i-am putut vedea burta portocalie, cu pete de culoare închisă. Ochii lui aurii-galbeni mă urmăreau. O reptilă înfiorătoare!

Curentul gonea pluta drept spre insulă. Se contura din ce în ce mai limpede — creasta dinţată şi ondulată a reptilei. Iată, reptila a coborât de pe insulă. Coada cu creastă a lovit apa. Pluta se clătină puternic. Tăind apa, reptila se apropia de plută. Păianjenul se săltă şi — de spaimă — începu să se agite. Nici n-am băgat de seamă când şi-a rupt firul şi a dispărut de pe pluta de care se afla legat sacul meu; pluta începu să se rotească, să se învârtească. Am căzut, m-am pomenit în apă şi am avut timpul să văd cum păianjenul alerga undeva departe pe valuri, urmărit de reptila cu creasta dinţată.

Ţinându-mă la suprafaţa apei şi agăţându-mă de marginea plutei, am încercat să mă caţăr pe ea, dar am fost târât de curent. Ambarcaţiunea mea pleca tot mai departe împreună cu sacul în care se afla jurnalul. Adunându-mi ultimele puteri am pornit înot după ea.

În depărtare, la o cotitură a fluviului, ieşeau din apă nişte arbori. Pentru o vreme ei au reţinut pluta. Am reuşit s-o ajung din urmă, m-am suit pe ea. Sacul cu jurnalul meu erau la locul lor. Am privit în jur: nu se mai vedea nici insula, nici reptila, nici păianjenul — stăpânul plutei.

Curentul prinse din nou pluta mea şi o puse în mişcare.

Mă gândeam: „Mie mi se pare că adâncimea apei de sub plută s-ar putea măsura în verste, dar adevărul este că plutesc doar pe un pârâiaş”. Trebuie să judec totul la proporţiile reale, nu trebuie să confund broasca cu un antracozaur. Nu păsări cu aripi strălucitoare, transparente, au zburat deasupra plutei mele, ci libelule, nişte libelule obişnuite. Iar ciudatele vietăţi cu măşti sunt larvele lor. Iar fioroasa reptilă cu creastă dinţată, care mi-a urmărit pluta, este numai un triton. El se hrăneşte cu mormoloci, viermi, icre de broască. Respiră aerul din atmosferă la fel ca şi broasca. Apare din apă, expiră câteva balonaşe de aer, inspiră altul, pentru a-şi împrospăta rezerva din plămâni, şi intră din nou sub apă.

Fila 17

Luciul apei se încreţi uşor. Arborii prin faţa cărora trecea pluta începură să se legene mai puternic. Culoarea apei deveni plumburie, mohorâtă. Imaginile arborilor oglindiţi în apă dispărură, de parcă se înecaseră. Vântul trecu peste mine şuierând. Ierburile de pe mal făceau un zgomot sinistru care se întrerupea doar pentru a reîncepe cu mai multă intensitate. Vântul se juca cu pluta mea de parcă ar fi fost o surcea. N-o mai puteam manevra. Numai de aş putea reţine sacul cu manuscrisul! Am mai înfăşurat o dată sacul cu frânghii şi m-am legat mai bine de plută.

De ce, de ce am păşit pe această plută, de ce am încredinţat încărcătura mea nepreţuită — jurnalul meu — capriciilor acestei stihii a apelor?

Păreri de rău târzii, cât de amare sunteţi voi!

Nu mai zboară deasupra mea păsări cu aripi strălucitoare, transparente. Primejdioşii însoţitori ai plutei mele s-au ascuns în adâncul apelor, au dispărut.

Numai vântul nu mă părăsea, îmi şuiera în urechi şi mâna pluta, încotro? Drept spre ţărm. Dar vai, nu spre cel spre care doream eu!

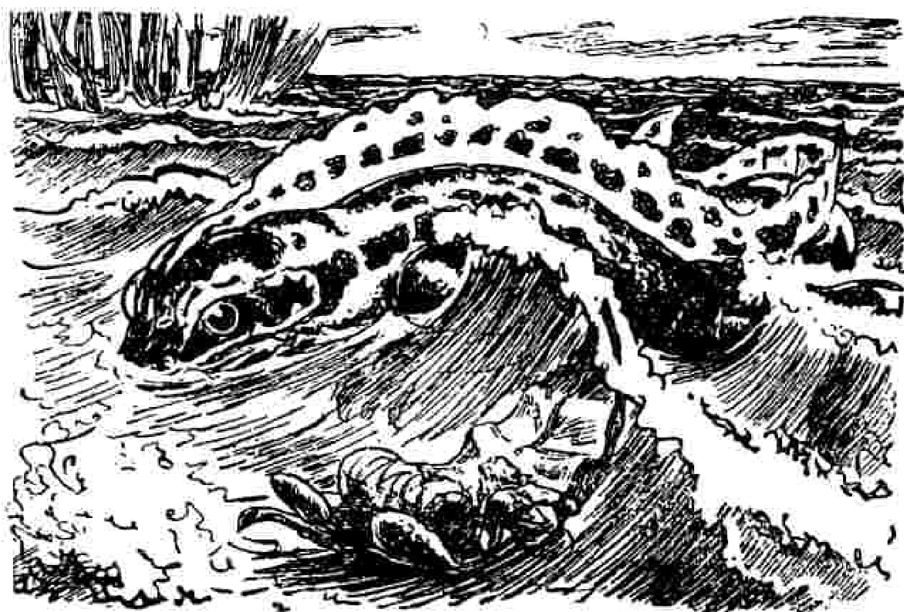
Vântul învârteşte pluta, vuieşte, vâjâie.

În acele momente mi-am amintit de vapoarele de pe mări, care pe vreme rea se caută unul pe altul.

Pentru ca pluta să nu se lovească de mal, ţineam întins parul. Dar se vede că vântul prindea fiecare gest al meu. El năvălea când dintr-o parte, când dintr-alta şi toate încercările mele deveneau zadarnice. Vântul gonea în urma mea nişte câmpuri mari, verzi. Ele se clătinau, mă înconjurau din toate părţile. Şi iată că pluta mea se văzu prizoniera acestor câmpuri; plutea o dată cu ele şi curând se pierdu în imensitatea verde a ierburilor.

Undeva — departe de aici, în Oceanul Atlantic, există Marea Sargasselor. Acolo cea mai mare primejdie pentru navigatori nu o reprezintă vântul, ci algele. Ele au umplut un gigantic bazin de apă: o mare verde pe ocean. O mare fără maluri. În ea s-au împotmolit caravelele lui Columb, iar „Nautilus” — vasul căpitanului Nemo — abia a reuşit să răzbată prin desişul acestor alge.

Ţintuit în loc, mânat de vânt, pierdut în câmpul verde mişcător, îmi aminteam de Marea Sargasselor şi mă uitam mâhnit în zare. Cum să ies din această imensă captivitate verde?

Vântul îmi şuiera cu din ce în ce mai multă putere în urechi. Am ridicat privirea: norii acopereau ca nişte zdrenţe negre cerul. Pluta mea se clătina. Se clătina parcă şi întunericul care mă înconjura. O flacără puternică străpunse deodată norii, luminând totul în jur, şi în clipa aceea câmpurile deveniră şi mai verzi.

Să-mi salvez bagajul! Am reuşit să dezleg nodul pe care eu însumi îl strânsesem cu putere, pentru a prinde mai bine de plută sacul cu manuscrisul meu. Tangajul creştea, pluta se ridica aproape vertical şi abia reuşii să apuc capătul frânghiei cu care era legat sacul. Prin vuietul vântului am auzit deodată un murmur răguşit. Pe undeva, aproape de tot, se zări pentru un singur moment o gură-cutie deschisă, lucioasă şi udă. Am văzut şi o limbă de nisip galbenă... Să fie o insulă? O limbă de pământ? Pluta se ridică puţin; deasupra mea se înălţau câmpurile verzi. Cerul se clătină...

Fila 18

Naufragiu!

Îmi amintesc câte ceva din istoria naufragiilor:

Din timpurile când fenicienii cu triremele lor — vase cu trei rânduri de vâsle şi cu pânze pătrate, care nu se puteau ridica decât atunci când bătea un vânt favorabil — ajungeau totuşi până la ţărmurile Rodeziei în îndepărtata Africă;

Îmi amintesc de timpurile când cutezătorii navigatori normanzi părăseau Scandinavia şi — determinând drumul după stele — izbuteau să ajungă cu bărcile lor ascuţite până la ţărmurile Groenlandei şi ale Islandei, până la ţărmurile acelui continent care peste cinci secole a fost numit America;

...Şi de timpurile când caravelele — corăbii cu pânze, cu trei catarge şi cu borduri înalte — rămâneau în loc cu pânzele căzute, în oceanul îndepărtat, din pricina vremii prea liniştite, a aerului prea calm. Navigatorii se uitau cu ochi plini de speranţă la aer: aşteptau să vină vântul să umfle pânzele şi să mâne caravelele spre ţara în care lingourile de aur şi pietrele preţioase se tăvălesc pe jos, ca

frunzele căzute toamna...

Probabil însă că istoria naufragiilor din toate aceste timpuri cunoaşte destule cazuri când, o dată cu corabia, s-a înecat întregul echipaj şi a rămas în viaţă doar un singur om. Dar niciodată nu s-a întâmplat ca acest om, rămas în viaţă în urma unui naufragiu, să-şi poată explica limpede cum şi de ce tocmai el a fost singurul care s-a salvat — cum de n-a pierit o dată cu toţi ceilalţi? Numai apa mării care l-a scos la ţărm, numai ea ar fi putut da răspuns la întrebare. Dar valul care a adus omul la ţărm l-a lăsat acolo, l-a părăsit şi a fugit repede înapoi în mare. Cum să-l mai întrebi? Un plescăit uşor, un freamăt încet, un geamăt jalnic... Atâta tot...

Nici eu nu ştiu, nici eu nu pot povesti cum de s-a întâmplat că n-am pierit, că nu m-am înecat. Zac pe mal. Un vânticel cald, catifelat îmi învăluie faţa, mă linişteşte. Sus văd albastrul limpede al cerului. Mă ridic în coate, mă uit la fluviu. Este lat — malul opus abia se vede. Ce liniştit e, ce calm, ce domol! Oare pe aceste ape cuminţi a mânat vântul pluta mea în toate direcţiile, împingând-o spre ţărm, înconjurând-o cu un câmp de alge? Oare în acest fluviu s-a răsturnat pluta mea — în plină furtună? M-a cuprins un sentiment de milă faţă de mine însumi, sentiment primejdios pentru orice om. Naufragiu, Marea Sargasselor, câmpii de alge! Ce caraghios! Ceea ce se legăna pe apă era cea mai obişnuită lintiţă verde, de baltă. Era cât pe-aci să mă înec într-o băltoacă, într-un pârâiaş care se strecoară încet prin această lintiţă!

Dar un gând luminos îmi alungă reflecţiile amare. Poate că sacul cu manuscrisul meu n-a fost luat de apă, poate că a rămas împotmolit în lintiţă! Îl voi căuta, voi căuta neapărat jurnalul meu. Ei, şi ce dacă în Marele Fluviu Domol trăiesc dinozauri?! Ei, şi dacă antracozaurii acoperă cu strigătul lor mugetul şi şuierul furtunii? Eu însă totuşi ştiu că Marele Fluviu Domol este numai un pârâiaş năpădit

de lintiţă, un pârâiaş în care trăiesc tritoni obişnuiţi şi cele mai obişnuite broaşte.

Şi îmi voi găsi jurnalul! Cu siguranţă, apa n-a pătruns până la el — am avut grijă să-l acopăr cu ceară şi să-l pun într-un sac impermeabil.

Fila 19

Zi de zi am umblat pe mal, am înotat printre câmpiile de lintiţă, le-am cercetat cu de-amănuntul, căutându-mi sacul. Nu l-am găsit! Totuşi n-am vrut să presupun nicio clipă că l-a luat curentul şi l-a dus cu el. Am crezut numai ceea ce am vrut să cred: că există — că se află cu siguranţă aici şi chiar undeva foarte aproape. Dar unde, unde? Dacă nu este în lintiţă, înseamnă că l-a luat una din vieţuitoarele acestei ape şi l-a scufundat în Marele Fluviu Domol. Acolo, în fundul apei trebuie să caut sacul cu jurnalul meu.

Fila 20

Am tot încercat să-mi reamintesc, să recunosc locul unde s-a răsturnat pluta. Trebuie să mă cufund şi să caut jurnalul sub apă. Dar unde, în ce loc să caut?

Fila 21

Aerostate... aerostate... aerostate... Uneori îţi trece deodată prin minte un cuvânt sau altul, fără să fie legat de gândurile tale sau de ceea ce te înconjoară. Dar acel cuvânt te obsedează, îţi răsună în minte şi îl repeţi, îl repeţi mereu.

Eram tare flămând, rătăceam prin pădure, mă gândeam cum să-mi procur hrana, dar tot repetam fără încetare cuvântul care se ţinea scai de mine: „aerostate... aerostate...” De unde îmi răsărise, aşa deodată, în minte, acest cuvânt? Ceea ce mi se întâmpla acum era numai din

pricina foamei! Simţeam cum mi se învârtea capul! Norii pluteau sus pe cer, se legănau la o înălţime inaccesibilă. Şi sub ei pluteau, se legănau tot felul de flori: umbreluţe albe, panicule pufoase, baloane de diferite culori. Am ameţit... Şi s-a prins scai de creierul meu un cuvânt: „aerostate”.

Fila 22

Pe apă, chiar lângă ţărm, se întindeau frunzele unei plante. Alungite şi de un verde închis, ele semănau cu frunzele unui ficus tropical. Eram de câteva ori mai mic decât oricare dintre aceste frunze. Stilurile florilor trandafirii se legănau solemn deasupra apei. Era hrişca-amfibie.

Apa ferea hrişca de musafirii nepoftiţi care ar fi încercat să se caţăre şi să ajungă la nectarul ei.

Flămând, obosit, mă uitam de departe la florile trandafirii şi, suspinând, îmi aminteam cât de gustos şi hrănitor este polenul şi nectarul hrişcăi-amfibie; mă uitam şi nu ştiam ce să fac. Nu puteam înota, nu puteam ajunge până la această tufă — nu mă mai ţineau puterile. M-am îndepărtat de apă şi curând am văzut o altă tufă de hrişcă-amfibie pe mal. Aici, ea se apăra de hrăpăreţi în alt chip: tulpina ei era prevăzută cu nişte peri care secretau un lichid lipicios. În acest lichid se zbăteau gândăcei, furnici. Pentru ca să nu mă „lipesc” ca o furnică, m-am căţărat pe o tufă înaltă, uscată care creştea lângă hrişcă. Am tras florile trandafirii de hrişcă spre mine. Am mâncat polen, am băut nectar. Florile vroiau să se smulgă din mâinile mele, dar eu nu le dădeam drumul. Îmi luasem prânzul sau cina? Ce importanţă avea? Bine că îmi potolisem foamea. Dar capul tot mi se mai învârtea. Poate din pricina mâncării şi a băuturii, sau poate pentru că mă căţărasem prea sus...

Am coborât cu mare grijă, riscând la fiecare pas să mă prăvălesc la pământ.

Aerostate... Aerostate...

Fila 23

Se lăsa seara. Soarele apunea. Din nou deasupra fluviului bogat în ape zburau păsările-libelule. Şi aripile lor strălucitoare, lungi şi înguste, jucau în culorile curcubeului.

În zbor, ele însoţeau agitate valurile la drum lung şi dispăreau după cotiturile fluviului.

Din nou îmi răsuna obsedant în cap: aerostate...

Şi începu să mi se pară că undeva, cândva, am văzut multe-multe aerostate. Argintii, uşoare, legate cu frânghii lungi, ele se legănau uşor şi se smuceau, se întindeau, gata să-şi ia zborul. Dar unde şi când le-am văzut? Nu-mi amintesc. M-am căţărat pe un trunchi ca să mă culc pe o frunză: aici poţi dormi mai liniştit şi mai ferit de primejdii decât pe pământ. Câtva timp m-am tot foit, căci toată frunza era străbătută de vinişoare. În cele din urmă mi-am găsit un locşor, m-am instalat într-o poziţie comodă.

Frunzele verzi se înălţau lângă mine rânduri-rânduri. Pe fiecare se găseau mii şi mii de ferestruici. Dimineaţa şi seara ele erau larg deschise — aerul proaspăt înviora planta. Dar pe arşiţă ele se închideau. Desigur, îmi dădeam seama că ferestruicile nu sunt altceva decât stomatele frunzei. Deschizându-le şi închizându-le, planta reglementează astfel evaporarea apei.

Culcat pe frunza ce se clătina uşor, mă uitam pe jumătate adormit la contururile complicate ale frunzelor şi mă gândeam că ar fi bine dacă aerostatele mi s-ar arăta măcar în vis.

Doar se întâmplă ca omul să viseze noaptea la ceea ce s-a gândit cu încordare în timpul zilei. Dimineaţa se trezeşte vesel şi tulburat: în somn şi-a amintit ceea ce ziua zadarnic se chinuise să-şi amintească.

Dar omul nu poate porunci somnului să-i aducă visul pe care şi-l doreşte.

Am visat cu totul altceva. Stăteam culcat pe patul de sus al unui vagon de tren care mergea încet. Deodată o oprire bruscă. Era cât pe-aci să cad. Dar m-am ţinut, mi-am încleştat mâinile de marginea patului. M-am trezit.

Soarele ajunsese sus pe cer. Eram culcat chiar pe marginea frunzei care, urmărind soarele, se deplasa şi se întorcea cu toată suprafaţa spre el, în timp ce eu mă rostogoleam. Unde era trenul care mergea încet, unde erau aerostatele?!

Dinspre fluviu se auzeau sunete stridente, ascuţite. Ţânţarii începuseră concertul. Am privit în jur. M-a izbit o umbră uriaşă care se legăna uşor în dosul frunzei. Legănarea umbrei se intensifică deodată! Jocul clarobscurului, cu licăriri, mă făcea să văd pestriţ tot ce era în faţa ochilor mei. Un hamac imens ţesut de păiajenul cu cruce era legat cu frânghii de arbori. Nu bătea vântul, dar sclipirile, jocul clar-obscurului nu încetau, ceea ce dovedea că păianjenul îşi legăna singur plasa. Aşa procedează el în clipele de primejdie sau când se pregăteşte să-şi atace prada: atunci plasa lui devine invizibilă — de parcă s-ar fi topit — de parcă s-ar fi mistuit deodată.

Dar jocul febril al clar-obscurului şi licărul intens treptat încetară. Gigantica umbră a plasei se aşternu liniştit pe pământ.

Am coborât de pe frunză şi am început să cercetez plasa de jos. N-am văzut nici prada păianjenului, nici pe duşmanul lui. În soare străluceau numai nişte picături de lichid cleios.

Şi deodată mi-am adus aminte! Mi-am amintit totul! Aerostatul!

În clipa în care pluta mea s-a răsturnat, exact în clipa aceea, am zărit acolo, în adâncul apelor, o plasă din păienjeniş, la fel cu aceasta. Se legăna în apă şi semăna cu un aerostat. Totul era limpede: trebuie să-mi caut sacul cu jurnalul scufundat acolo unde atârnă în apă o plasă la fel,

care seamănă cu un aerostat legat.

Cu cât priveam mai mult plasa de păianjen, cu atât îmi devenea mai limpede de ce cuvântul „aerostat” mă obsedase atâta.

Fila 24

Trebuie să mă cufund. Voi găsi aerostatul subacvatic şi lângă el sacul cu jurnalul meu.

În viaţa cealaltă, „normală”, am fost un bun înotător şi ştiam că cei ce se cufundă la mari adâncimi au de obicei hemoragie pe nas, urechi şi gură. Ştiam de asemenea că cel ce se cufundă poate să stea sub apă aproximativ două minute.

Ca şi căutătorul de perle, aveam în mână o piatră grea. O săritură şi apa s-a închis deasupra capului meu. Piatra mă trase adânc la fund. Tâmplele îmi zvâcnesc. Văd prost. Ameţesc. În faţa mea se profilează un obiect întunecat. Am aruncat piatra, am ieşit la suprafaţă. Eram pe ţărmul nisipos. Abia îmi puteam reveni. Pulsul îmi bătea puternic. Capul mi se învârtea tot mai tare. Zgomotul din urechi nu înceta.

M-am târât cu greu până la o peşteră. A cui vizuină o fi? E goală. Cu chiu cu vai am rostogolit spre peşteră o piatră mare; cu multă caznă am astupat intrarea. Rezemându-mă de peretele peşterii, am aţipit.

Fila 25

A venit o nouă zi şi o dată cu ea alte gânduri. Trebuie să-mi amintesc, şi să descopăr secretul scafandrilor. Am auzit vorbindu-se despre scafandri miraculoşi care au existat în vremurile de demult. Împăratul perşilor Xerxes, care a luptat cu grecii, i-a poruncit scufundătorului grec Sillias să scoată comorile dintr-o corabie scufundată la

mare adâncime. Sillias a salvat comorile şi le-a înmânat împăratului. Xerxes, văzând minunata măiestrie a lui Sillias, l-a reţinut pe corabie, nu i-a mai dat drumul să plece. Dar într-o zi, când s-a stârnit o puternică furtună, scufundătorul grec a sărit de pe corabie. A fugit înotând.

Întâmplarea este semnificativă, dar ea nu dezvăluie secretele scufundătorului grec Sillias.

Am început să mă gândesc la reacţiile fiziologice ale scufundătorilor. Pesemne determinant este faptul — unanim cunoscut — că sub acţiunea presiunii pe care o exercită apa, se petrece procesul de eliberare a azotului din organism. Balenele şi focile sunt şi ele mamifere, respiră şi ele prin plămâni. Umplându-şi plămânii cu oxigen, ele rămân foarte multă vreme sub apă. Se vede că ceva ajută organismul lor să fixeze azotul eliberat. Poate nişte microorganisme? Ar trebui cercetată problema aceasta în laborator.

Dar nu, nu e timpul acum pentru evocarea amintirilor, nici pentru păreri de rău; de ce să mă întorc cu atâţia ani în urmă, să trezesc din umbră trecutul atât de îndepărtat!

Trebuie să învăţ să mă scufund. În adânc — din ce în ce mai în adânc.

M-am apropiat încet de mal; mi-am luat piatra, am inspirat profund şi m-am aruncat în apă. În clipa aceea am avut impresia că una din mâinile mele a atins un furtun. Am simţit chiar cum furtunul se retrage de parcă ar fi fost viu. Am coborât la fund: lângă mine furtunul acela se întindea, se tot întindea, ca şi când cineva de pe mal ar fi pescuit cu o ciudată undiţă vie. M-am împotmolit în mâl şi am simţit că sub piciorul meu se mişcă ceva. Instinctiv, ca să nu cad, m-am apucat de furtunul ce se legăna, dar el se scurtă într-un chip cu totul neaşteptat şi porni în jos, de parcă cineva care s-ar fi aflat pe fundul fluviului l-ar fi tras într-acolo. Mi-am dat seama că mă ţin de o parte din corpul unei vietăţi, care s-a îngropat în mâl.

Părea că un pescar „subacvatic” şi-a întins undiţa vie din fundul apei spre suprafaţa ei.

Am ieşit pe mal. Stând culcat la intrarea peşterii şi gândindu-mă la cele ce mi s-au întâmplat în apă, am înţeles că furtunul de care m-am apucat este tubul respirator al unei larve a muştei de nămol.

Larva muştei trăieşte pe fundul apei îngropată în nămol, de unde îşi scoate afară apendicele codal — tubul respirator. Prin acest tub ea respiră aer proaspăt. Dar dacă creşte nivelul apei? Atunci tubul respirator se lungeşte. Şi dacă nivelul apei descreşte, el se scurtează.

Acum ştiu ce trebuie să fac pentru a putea umbla pe fundul apei şi pentru a putea rămâne sub apă — şi nu numai un minut-două, ci mult mai mult. Primisem o sugestie neaşteptată: să respir printr-un tub aşa cum respiră larva muştei de nămol. Voi umbla pe fundul fluviului ținând în gură un tub — un fir de pai, şi voi căuta sacul cu jurnalul meu, îl voi căuta acolo unde se leagănă în apă plasa de păianjen, ce seamănă cu cupola unui aerostat.

Fila 26

M-am trezit dimineaţa cu acest gând: „Am nevoie de un fir de pai”. Am pornit să caut un spic de secară. Mergeam şi din când în când mă opream, închideam ochii, mi se părea că pătrunde până aici, în Ţara Ierburilor, foşnetul prelung — în bătaia vântului — al spicelor de secară date în pârg. Spicul copt este greu, vântul suflă năvalnic, vrea să-l smulgă, dar paiul rezistă, nu se rupe; se îndoaie, se leagănă şi foşneşte… foşneşte…

Îmi amintesc că la deschiderea Expoziţiei universale de la Paris a fost ridicat turnul Eiffel. Şi atunci savantul francez Fansai a arătat că firul de pai al secarei este cel mai bun exemplu de construcţie suplă, rezistentă şi graţioasă. El scria că turnul Eiffel, în comparaţie cu majoritatea plantelor,

este greoi şi prea larg. Înălţimea unui fir de secară cu diametrul bazei de trei milimetri este de aproximativ o mie cinci sute de milimetri. Turnul Eiffel, pentru a putea fi comparat din punctul de vedere al rezistenţei şi al înălţimii cu un fir de pai, ar trebui să fie de optzeci şi trei de ori mai înalt.

Toate acestea mi-au trecut prin minte pe când umblam în căutarea firului de secară. În pădurea de ierburi am văzut o ţeavă galbenă de o înălţime nemaipomenită, care se pierdea spre bolta cerului, încercuită din loc în loc de nişte uriaşe noduri; nu cumva era chiar un spic de secară? Dar mi-am dat seama atunci că îmi pierdusem timpul zadarnic. Uitasem complet că eu sunt de multe-multe ori mai mic decât acest fir de pai.

Fila 27

Tulpina uscată a plantei era subţire şi goală pe dinăuntru. Am tăiat-o cu o lamă ascuţită de cochilie. Şi iată că a sosit clipa aşteptată: ţinând tulpina în gură, m-am cufundat, m-am lăsat pe fundul fluviului.

Am făcut încet şi cu precauţie primii paşi, ţinând un capăt al tulpinii în gură, celălalt la suprafaţa apei. Îmi venea greu să respir pe gură, tulpina plantei îmi stingherea fiecare mişcare. Deasupra capului meu aveam apa în toată adâncimea ei. Dar nu vroiam să mă gândesc la asta. Trebuia tot timpul să am grijă să nu fac un pas greşit, să nu cad, să nu scap din gură tulpina, să nu scufund capătul ei superior în apă. Am făcut câţiva paşi nesiguri. Un dâmb mare cu un luciu straniu îmi bara drumul. Trebuia să-l ocolesc.

Dar deodată mi se făcu frică. Dâmbul se ridică puţin, se deschise la bază şi din el apăru o ramură. Ciudată vietate: proptindu-se pe ramura ce ieşise afară, înaintă drept spre mine şi mă lovi cu un şuvoi de apă. Apă ţâşnind

în apă! Am căzut, dar n-am dat drumul ţevii. Dâmbul aruncă din nou apă peste mine. Şuvoiul venea ca dintr-o pompă de incendiu, ca dintr-o canulă a unui furtun pe care îl folosesc pompierii. Eu zăceam pe fundul fluviului fără să dau drumul ţevii din gură, respiram. Bătaia şuvoiului încetă. M-am ridicat. Vedeam acum că acest „edificiu viu” s-a apropiat mult şi mă trăgea spre el, mă absorbea. M-am agăţat de trunchiul unei plante subacvatice. Tubul mi se smulse din gură. Simţind că mă înec, am încercat să ies la suprafaţă...

Fila 28

Aerostatul! Aerostatul argintiu era în apă! Stăteam sub cupola lui şi respiram uşor. Cum am ajuns în el? Ce întâmplare m-a salvat?

Dând drumul tubului, în clipa când am simţit că mă înec, am făcut o mişcare pentru a mă ridica la suprafaţă şi m-am pomenit deodată în aerostat. Atârna de crengile acelui arbore subacvatic de care mă apucasem când am căzut. Cine a agăţat aci aerostatul? Cine l-a umplut cu aer? Despre asta am să vorbesc mai târziu.

Deocamdată voi spune de la bun început că, atunci când m-am pomenit în aerostat, mi-am dat seama că dâmbul care m-a tras, m-a absorbit, m-a lovit cu şuvoiul de apă, era o moluscă obişnuită cu o scoiculiţă prevăzută cu două valve. Această moluscă trăieşte pe jumătate îngropată în mâlul apelor. Valvele ei se deschid încet pentru a lăsa să apară un picior — un apendice moale gălbui şi bont, cu ajutorul căruia ea se târăşte pe fund. Viteza: douăzeci-treizeci de centimetri pe oră. Molusca are două supape: una de absorbţie şi alta de descărcare. Când intră în funcţiune supapa de absorbţie, micile vietăţi care înoată în apă sunt atrase cu mare putere şi paletele cornoase mână în gură hrana vie astfel prinsă. Apa devenită de

prisos este aruncată prin intermediul supapei de evacuare.

După ce molusca s-a săturat, îşi închide valvele, se transformă într-un dâmb imobil...

Curentul legăna uşor aerostatul subacvatic în care mă aflam. Membrana lui sferică străvezie, îmbrăcată bine şi cu îndemânare într-o plasă deasă din sfori (o carcasă solidă!), era prinsă de trunchiurile arborilor subacvatici.

Oare nu acesta este aerostatul pe care l-am zărit în clipa când s-a răsturnat pluta? Poate că jurnalul meu se află undeva pe aici, sub arborele de care e legat acest aerostat... Poate aproape de tot!

Şezând pe una din sforile plasei, proptindu-mă cu piciorul de o alta, mă odihneam.

Umbre uşoare apăreau, lunecau, dispăreau în adâncul apelor. Se auzeau sunete pe care nu le puteam desluşi. Apăreau şi se stingeau în semiîntunericul din jurul meu. Acolo, deasupra fluviului, sus, strălucea soarele. Şi razele lui calde, frângându-se în apă, pătrundeau până în această lume de fantasme.

E timpul să mă întorc repede pe mal! Să procur o nouă tulpină goală şi să mă scufund din nou sub acest aerostat.

Trebuie să părăsesc în linişte această casă străvezie de cristal, înainte de a se întoarce cel care a construit-o...

Opt ochi, arzând cu un luciu fosforescent, mă priveau de după trunchiul unei plante subacvatice din vecinătatea mea. Era el, stăpânul şi constructorul casei de sub apă. Păianjenul de apă! Argyroneta!

Acest clopot subacvatic este cuibul său şi eu l-am luat drept un aerostat.

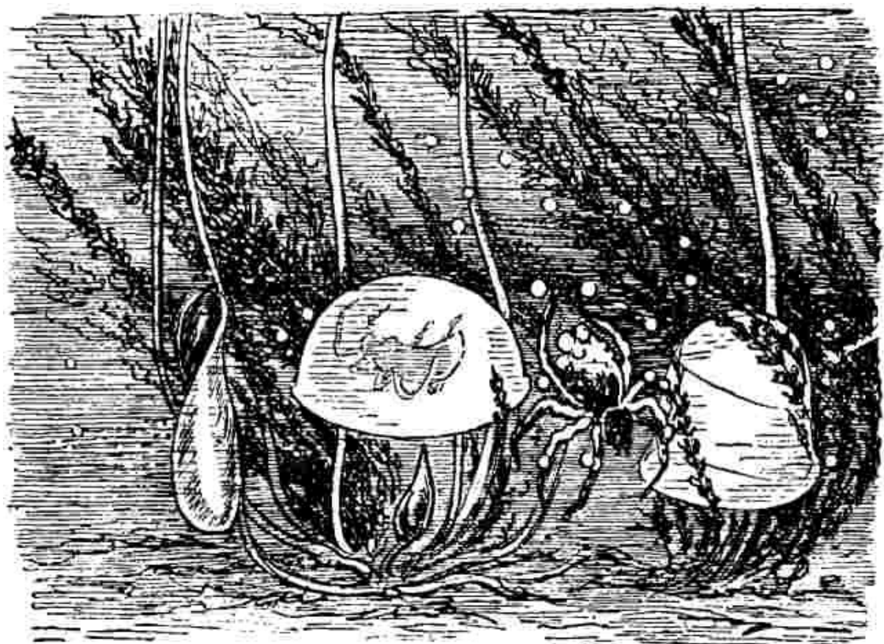
Fila 29

„Să fug!” îmi trecu prin minte. Şi îndată un alt gând: „Dar eu nu mă aflu pe pământ! Trebuie să ies la suprafaţă, să mă salvez!”

Clipe de dezorientare şi tulburare, în care am văzut că de la argyronetă se întindea o funie, dar nu în direcţia adăpostului meu, ci lateral. Deodată funia se înfăşură în jurul unei plante. Apoi păianjenul de apă o trase din nou înainte şi apoi iarăşi înapoi.

Priveam, observam. Uitasem cu totul că mă aflam în locuinţa unui păianjen ca acesta pe care îl aveam în faţa mea, uitasem că şi stăpânul locuinţei mele subacvatice se poate întoarce pe neaşteptate în casa lui, unde mă va găsi pe mine — oaspetele nepoftit.

Urmăream neîntrerupt cum argyroneta prindea frânghia când de trunchiurile de pe fund, când de pietre. Frânghia se deplasa singură în diferite direcţii, de parcă ar fi fost însufleţită. Şi tot timpul ardeau în apă cu o lumină fosforescentă opt ochi, care priveau când într-o parte, când într-alta. Frânghia nu se încâlci, nu se rupse în niciun loc. Ea se aşternu pe fundul fluviului, formând un poligon din linii frânte. Am observat că frânghia era mai groasă în locurile unde argyroneta o prindea de trunchiurile plantelor sau de alte obiecte nemişcate.

Cu fiecare minut numărul liniilor poligonului creştea şi treptat aceste linii formară o reţea deasă.

Dar deodată constructorul îşi părăsi plasa şi trecu pe lângă aerostatul meu: o pereche de mandibule şi un tufiş întreg de peri. Plecă. Dar aveam impresia că o dată cu plasa lăsase pe fundul fluviului cei opt ochi fosforescenţi ai săi.

Curând păianjenul-constructor se ivi din nou. Văzui sclipirile vestmântului său argintiu, din băşicuţe de aer, pe care şi-l îmbrăcase acolo, la suprafaţa apei. Argyroneta se lăsă pe fundul fluviului lângă plasă, o ridică puţin, se vârî sub ea şi începu să-şi frece lăbuţele de îmbrăcămintea sa strălucitoare. Băşicuţele de aer se desprindeau de peri, şi prinzându-se de firele plasei, pluteau în sus, ridicând-o. Argyroneta veni şi plecă de câteva ori în şir pentru a aduce de la suprafaţa apei băşicuţele de aer cărora le dădea drumul sub plasă. Apoi se apucă din nou să-şi ţeasă firele.

Împletitura plasei devenea din ce în ce mai deasă.

Şi în curând băşicuţele de aer aduse de păianjen începură să umfle nu numai plasa, ci şi pânza argintie a cortului care urma să devină locuinţa păianjenului de apă.

Balonul din ţesătura argintie — aerostatul, umflat cu aer, încerca să zboare, dar frânghiile care-l ţineau prins de trunchiurile arborilor subacvatici şi de alte obiecte nu-i dădeau drumul, îl reţineau cu putere.

Pluta mea se răsturnase lângă un aerostat. Dar sub apă am văzut cum argyroneta construieşte un nou aerostat. Treptat, obişnuindu-mă cu semiîntunericul subacvatic, am început să disting obiectele din jurul meu: mai departe şi deasupra mea atârnau alte aerostate. Argintii, uşoare, toate se asemănau între ele. Erau multe.

Îmi venea din ce în ce mai greu să respir, aveam ameţeli, nu-mi mai ajungea aerul. Era de mult timpul să ies la suprafaţă. Dar mai tergiversam, examinam aerostatele care se legănau în diferite colţuri. Uitându-mă bine, am văzut cum în unele clopote subacvatice păianjenii — argyronete — se odihneau, cu picioruşele strânse, în altele — devorau prada prinsă.

Dar câte argyronete se aflau aci? Câte aerostate argintii fuseseră construite aici şi prinse de plantele subacvatice? Şi unde, sub care din ele, lângă care aerostat să-mi caut sacul cu jurnalul meu?

Fila 30

Cine cutreieră fundul Marelui Fluviu Domol, cine umblă de colo-colo şi deodată se opreşte, se apleacă, ia ceva în mână, ridică, examinează, priveşte în jur şi apoi porneşte mai departe?

E un omuleţ mic cu un scafandru pe cap, cu un ciob ascuţit dintr-o cochilie în mână şi cu o legătură de frânghii aruncată peste umăr.

El îşi caută jurnalul pe care trebuie să-l transmită oamenilor — jurnalul de experienţe, observaţii şi descoperiri făcute în Ţara Codrilor de Iarbă, jurnalul plin de informaţii care vor îmbogăţi ştiinţa şi viaţa oamenilor.

Ieşind din locuinţa argyronetei şi întorcându-mă pe mal, mă uitam acum altfel, cu calm şi curaj, la Marele Fluviu Domol. Oare nu anume pentru mine îşi construiau, de fapt, argyronetele casele lor şi le umpleau cu aer? Mă voi apropia de una din aceste locuinţe — de cea mai mică dintre ele — şi cu ciobul ascuţit de cochilie voi tăia frânghiile. Voi intra în acest clopot plin cu aer şi astfel echipat — ca un scafandru — voi merge liniştit pe fundul fluviului, în căutarea jurnalului meu. Iar atunci când aerul din clopot se va termina, îl voi înlocui cu un altul. Voi scotoci, voi cerceta fundul fluviului în toate ungherele lui.

Aerostatul umplut cu aer se va ridica atunci când îi voi tăia frânghiile. Pe fundul fluviului sunt destule pietre, le voi lega de frânghii şi, împiedicat de aceste greutăţi, aerostatul nu se va mai putea înălţa sus.

Zilnic schimbam costumele de scafandru, cotrobăiam de-a lungul malului, examinam tufele subacvatice, trunchiurile, crengile, frunzele... Peripeţii? Au fost destule.

Odată, după ce făcusem doar câţiva paşi cu echipamentul meu de scafandru, am simţit deodată că mă sufoc. Clopotul era mare, dar din nu ştiu ce pricină nu-mi ajungea aerul. De îndată ce am reuşit să-mi eliberez capul, am ieşit la suprafaţa apei. Am împins aerostatul spre mal şi l-am examinat mai îndeaproape: argyroneta făcuse în cuibul său încă un etaj. Separase cu o pânză străvezie, dar solidă, un etaj de celălalt; în această pânză se aflau ouăle mici, din care vor ieşi puii ei. De obicei în asemenea cazuri argyroneta stă la intrarea primului etaj — păzeşte. Dar de astă dată „stăpâna” probabil că plecase undeva. Iar eu, fără să bag de seamă, mi-am vârât capul într-un aerostat cu două etaje.

Coboram zi de zi pe fundul fluviului, alegeam locuinţa goală a unei argyronete, tăiam frânghiile, legam de ele pietrele şi, îmbrăcând acest costum de scafandru, înaintam pe fundul fluviului, învingând rezistenţa apei. Îmi căutam sacul cu jurnalul.

Ajunge! Oare n-ar fi mai bine să-mi încetez cercetările, să-mi reamintesc tot ce scrisesem în el, să-l reconstitui, să încep un nou jurnal? Dar cât timp îmi va lua aceasta? Mult, foarte mult. Şi apoi — să procur, să prepar hârtie, cerneală, peniţe... Timp, timp şi iar timp! Şi ca în cele din urmă să ajung la concluzia că nu pot scrie mai repede decât pe vremea scrierii cuneiforme.

Cât de multe sunt descoperirile — mereu noi — despre care trebuie să vorbeşti oamenilor! Şi cât de scurtă e viaţa...

Fila 31

A sosit ziua, ora, clipa când mi-am văzut în apă sacul cu jurnalul meu.

Îmi amintesc că în dimineaţa aceea mă trezisem cu desperarea în suflet. Îmi spuneam că e timpul să încetez toate cercetările. Apoi, lipsit de orice elan, am început să mă pregătesc pentru coborâtul în fundul apei; m-am uitat la fluviu şi deodată m-a cuprins bucuria neaşteptată a speranţei.

Desigur că speranţa, încrederea, bucuria, toate acestea nu-mi veniseră chiar din senin. Totul avea o explicaţie destul de simplă. Observasem de câteva ori că la o anumită cotitură a malului curentul devine mai slab. Observasem, dar nu stătusem să reflectez la aceasta. În dimineaţa însă în care îmi pierdusem speranţa de a-mi mai găsi jurnalul, m-am apropiat de mal şi privind la fluviu am tras deodată o concluzie cât se poate de simplă: luat de apă, jurnalul meu nu se putuse împotmoli decât în golf,

tocmai acolo unde curentul era aproape insesizabil. O dată cu această concluzie, am simţit că îmi revine încrederea, aveam aproape certitudinea că, în ziua aceea chiar, îmi voi găsi jurnalul. Îmi amintesc cum s-au ciocnit cele două sentimente: desperarea şi speranţa. Şi una din ele — desperarea — s-a topit, n-a mai rămas nimic din ea.

Am coborât pe fundul fluviului. Cu clopotul pe cap am ajuns la cotitura fluviului. Acolo la douăzeci de paşi de mine — la intrarea în golf, sub creanga unui arbore subacvatic, am văzut zăcând sacul cu jurnalul meu.

Nu m-am mirat, nu am scos nicio exclamaţie — mi s-a tăiat răsuflarea de bucurie. Mi se părea doar ciudat că nu-mi trecuse mai înainte prin minte să intru în golf. Probabil că sacul meu gogoaşă plutise mult timp legănându-se pe apă. Apoi sfoara s-a dezlegat, apa a pătruns în el şi sacul s-a lăsat la fund. Desigur că apa n-a atins filele jurnalului: pachetul era bine pecetluit, bine acoperit cu ceară.

Iată mărturia trudei miilor de ore din viaţa mea singuratică în această Ţară a Codrilor de Iarbă, a nesfârşitelor mele convorbiri cu oamenii, pe oare nu-i voi mai vedea niciodată, niciodată! Iată credinciosul tovarăş de drum al explorărilor mele atât de neobişnuite, martorul tăcut al peripeţiilor mele hazlii, al clipelor de disperare, al întâmplărilor groaznice prin care am trecut. Jurnalul — tovarăşul meu de muncă, de cercetări, de observaţii... Unicul prieten căruia i-am încredinţat meditaţiile, ideile şi descoperirile mele, în nopţile fără somn, pline de nelinişte, în revărsatul lin al zorilor, în tulburătoarele apusuri. Iată jurnalul meu! La câţiva paşi de mine.

Am tras clopotul mai bine peste cap. Am făcut un pas... Dar n-am reuşit să iau jurnalul.

Fila 32

Intrarea în golf era barată de un arbore subacvatic. În

spatele lui se afla sacul meu. Ca să-l iau, trebuia să ocolesc arborele. Am încercat să pătrund în golf prin partea stângă, dar aici un alt obstacol îmi tăia drumul: un edificiu înalt în spirală.

Turnul se deplasa abia perceptibil pe fund. De-a lungul întregii construcţii, a spiralelor ei, se întindeau trei fâşii de culoare închisă. Era un melc mare cu cochilie răsucită, care se târa, scoţându-şi de sub partea de jos a casei lui un picior lat şi plat cu care se proptea în sol. Am ciocănit în peretele construcţiei mobile. O nesocotinţă de neiertat! Construcţia a încetat să se mişte. S-a oprit şi mi-a stat stavilă în cale: melcul şi-a tras piciorul înăuntru, a închis capacul casei.

Îmi mai rămânea să intru în golf prin partea dreaptă. Sacul se afla aproape de tot. Voi trece pe lângă piatra acoperită cu muşchi, mă voi apleca şi voi lua jurnalul.

Am pornit. Nu-mi luam ochii de la sac. Cu cât mă apropiam de piatră, cu atât mai ciudat mi se părea muşchiul care creştea pe ea. Părea alcătuit din nişte ţevişoare. Din ele ieşeau smocuri albe penate, care tremurau imperceptibil, se legănau uşor! Pesemne din pricina curentului uşor, domol al apei. Parcă îmi făceau semn cu căpşoarele lor albe.

Şi în momentul acela am simţit că mi-e greu să merg mai departe, dar în acelaşi timp — că nici nu pot face vreun pas înapoi. Aveam senzaţia că mă împinge cineva spre aceste ţevişoare.

Nişte vietăţi micuţe, care treceau încet pe lângă piatră, se opriră deodată din nu ştiu ce pricină în apă. Smocurile se întinseră spre ele şi micuţele vieţuitoare dispărură în ţevişoarele muşchiului. Aşadar, în felul acesta îşi prindeau prada smocurile penate — tentaculele ţevişoarelor ce creşteau pe piatră în chip de muşchi.

Am încercat să mă îndepărtez, dar se vede că ţevişoarele cu smocurile penate atrăgeau spre ele tot ce

apărea în apropierea lor: scafandrul meu începu să se legene. Îl ţineam cu putere cu ambele mâini. Ce era de făcut? Tot mai tare fremătau — cu o putere din ce în ce mai mare mă trăgeau spre ele aceste ţevişoare fioroase. Vedeam muşchiul acela plin de primejdii tot mai aproape. Pierzându-mi cumpătul, disperat, ţinând cu putere cu mâna stingă clopotul în care îmi înfundasem capul, m-am aplecat, am ridicat o piatră şi am azvârlit-o în ţevişoare. De-ndată smocurile albe ale muşchiului au încremenit, au înlemnit. Aşadar, încercaţi să trageţi spre voi numai fiinţele vii?! Am început să ridic de pe jos bucăţele de cochilii, pietricele şi să le arunc una după alta în adversar. Am reuşit astfel să mă îndepărtez fără efort de ţevişoarele care rămaseră încremenite în loc. Am întors capul, am privit în urmă şi, de departe, am văzut cum ţevişoarele au început din nou să-mi facă semne cu smocurile lor penate, să se legene, să tremure. Şi din nou mi se păru că pe piatră creşte numai muşchi.

În Ţara Codrilor de Iarbă am găsit cele mai surprinzătoare şi mai originale forme de adaptare a locuitorilor la mediul înconjurător. Aici, sub apă, am văzut cum un animal de pradă se preface în... muşchi! Muşchi? Nu! Ciudatele fiinţe erau nişte briozoare. O colonie de briozoare. Aceste vieţuitoare fac parte din familia vermiformelor.

N-avea niciun sens să-mi irosesc puterile şi oxigenul din scafandru, în lupta cu briozoarele primejdioase şi perfide. Am ieşit la suprafaţa apei.

Fila 33

Nu trebuie să-mi pierd nădejdea, mi-am zis după ce am ajuns pe mal. Jurnalul nu poate fi luat de apa din golf. Nu puteam ocoli arborele prin partea dreaptă — acolo se aflau briozoarele. Dar prin stânga? Doar nu va rămâne o

veşnicie în loc melcul cu casa lui numai spre a-mi bara mie drumul!

Şi într-adevăr când am venit a doua zi cu scafandrul la golf, am văzut că prin partea stângă drumul spre jurnal era liber. Dar, ca şi înainte, crengile arborelui întinse deasupra sacului tremurau uşor în apa ce curgea domol. Mi se părea ciudat că acest arbore nu seamănă de loc cu ceilalţi arbori subacvatici: era străveziu, făcut parcă din cristal verde. Dar în apă, culorile, tonurile şi nuanţele apar cu totul altele decât acolo, în ierburi, sub soarele strălucitor. Din ziua în care mi-am pus pe cap locuinţa argyronetei — scafandrul meu — şi-am început să cutreier fundul fluviului, am avut senzaţia că umblu printr-un vechi castel uitat, în care lumina pătrunde prin geamurile colorate şi prăfuite.

Mai aveam de parcurs doar câţiva paşi ca să ajung la arbore. Avea şase crengi. Toate de un verde străveziu ca şi trunchiul. Sub una din ele se afla sacul meu.

Mi-am potrivit scafandrul, m-am apropiat liniştit, m-am aplecat, am întins mâna şi... am scos un ţipăt de durere.

Fila 34

Pe mal îmi examinam mâna şi nu-mi venea să cred ce mi se întâmplase pe fundul fluviului! Nu-mi venea să cred nici ceea ce văzusem cu ochii mei. Dar arsura asta? Mâna mi se umflase într-un loc, se înroşise. Durerea nu trecea.

Iată în amănunţime cele petrecute cu mine:

Aflându-mă în fundul fluviului, mă aplecasem şi întinsesem braţul ca să-mi iau sacul, dar în clipa aceea ceva îmi lovi puternic mâna. Am simţit o arsură! Am văzut cum creanga arborelui străveziu s-a mişcat, s-a întins şi a încercat să mă prindă. Din nou o lovitură, din nou o arsură!

Şi acum, amintindu-mi, retrăiesc starea de moleşeală, de neputinţă pe care o are omul când, dormind, vrea să cheme în somnul lui pe cineva în ajutor. Dar vai, nu poate: i

se stinge glasul — totul în el îngheaţă de spaimă. Şi acum mai ţin minte spaima prin care trecusem.

Pe mal, durerea se potoli treptat. Nu pricepeam, nu-mi dădeam seama ce se întâmplase cu mine sub apă. E oare posibil ca creanga unui arbore subacvatic să lovească un om peste mână?

Tocesc, cu o piatră, o bucată de valvă pe care am luat-o dintr-o scoică. Reuşesc s-o ascut din ce în ce mai bine! Scoica fâşâie sub piatră, înarmat cu această seceră ascuţită voi coborî din nou pe fundul fluviului.

Fila 35

Spaima e un prost sfătuitor. E timpul! E timpul să cobor din nou sub apă. Am în mână o bucată de valvă care taie ca un cuţit. Mi-am aruncat peste umăr o frânghie lungă. Cu echipamentul meu bine pus la punct, umplându-mi uşor plămânii cu aerul introdus de argyronetă în locuinţa sa, păşeam din nou pe fundul fluviului. De data aceasta trebuia să mă-ntorc negreşit pe mal cu jurnalul meu!

O lumină dulce îşi schimba nuanţele, se împrăştia prin apă. Umbrele peştilor înotând erau repezi şi uşoare. Apa curgea domol pe lângă pedunculii nuferilor, care-şi înălţau în faţa mea trunchiurile gigantice. Iată şi golful. De departe se zărea misteriosul arbore străveziu. Cât de liniştit atârnau în apă cele şase ramuri ale lui! Numai frica putuse transforma în ochii mei acest arbore — ce-i drept oarecum ciudat — (pe ramuri, nicio frunzuliţă) — într-un monstru.

Da, spaima e un prost sfătuitor.

E uimitor cum imaginaţia mea a putut născoci o întâmplare atât de fantastică, legată de acest arbore atât de liniştit şi de cele şase paşnice ramuri ale sale.

M-am apropiat, dar nici nu apucasem încă să mă aplec pentru a-mi ridica sacul, când arborele se puse în mişcare.

Am fugit de acolo, m-am lipit de malul subacvatic.

Arborele se scurta sub ochii mei, devenea mai gros, legănându-se, crengile se apropiau, scormoneau, căutau ceva în apă: să prindă parcă, ceva ce le scăpase. Uitându-mă bine şi cu atenţie, m-am convins că arborele nu se mai afla pe locul în care îl văzusem pentru prima oară. Se deplasase — mai departe de briozoare şi mai aproape de sacul cu jurnalul.

Ce era de făcut? Arborele avea şase ramuri. Sub una din ele, aproape de tot, se afla sacul meu. M-am repezit la el. Mâna mea stângă nu apucase încă să ajungă până acolo, când ceva, ca un fir, se încolăci în jurul ei. Am tăiat cu secera o ramură, apoi pe cea de-a doua. M-am avântat spre a treia, dar una din ramurile tăiate se agăţase de scafandru. N-am mai stat s-o desprind: nu aveam timp! M-am repezit din nou spre sac. Firele azvârlite de arbore se înfăşurară în jurul picioarelor, mă trăgeau spre el. O arsură, încă una... Le simţeam pe mâini, pe picioare, pe spinare. Am scăpat secera. Am încercat s-o ridic. M-am tăiat la mână. Începeam să mă sufoc — nu mai aveam aer suficient în clopot. Rănit, plin de arsuri, m-am apucat să tai sforile cu care erau legate pietrele de clopot şi cu chiu cu vai am ieşit la suprafaţa apei. Cu mari eforturi am ajuns pe mal, cu echipamentul meu de scafandru încurcat în firele ce se prinseseră de piciorul meu drept. Am încercat să mă ridic, dar am căzut imediat: piciorul stâng îmi era paralizat, mâna mă ardea, de parcă îmi intrase în ea un cui incandescent. N-am mai putut ajunge până la peşteră. M-am culcat pe nisip.

Deasupra mea şi pe lângă mine zburau, ţopăiau, se târau, săreau locuitorii Ţării Codrilor de Iarbă. Şi totuşi am adormit. Când m-am trezit, soarele apunea. Nisipul se răcise. Durerea când se potolea, când se intensifica. Am încercat să mă urnesc din loc — dar n-am putut... Ce otravă vărsase în mine acest arbore?

Mă chinuia foamea. Deasupra mea se legăna capul

înfoiat al unui trifoi. Ce bine ar fi să pot bea nectar din floricelele lui înguste. Dar nu pot ajunge, nu pot răzbate până la ele...

Când mă aflasem pe fundul apei se agăţase de marginea scafandrului o ramură tăiată din arborele-monstru. Acum, îşi pierduse luciul viu, sticlos şi zăcea jalnică pe nisip, lângă locuinţa argyronetei cu care coboram eu în apă. Am mai avut doar atâta putere să întind mâna. Eram foarte flămând şi am început să mestec bucata chircită de creangă.

Rana de la picior mă ardea, sângera. Cu ce s-o oblojesc, cu ce s-o răcoresc? În starea de semiconştienţă în care mă aflam, mi-am înfăşurat piciorul în restul de creangă încă udă. Un pansament foarte ciudat!

Fila 36

Acum gândurile mele — gânduri de medic — erau preocupate de o nouă enigmă. De curând, după nefericita luptă cu arborele, zăcusem nemişcat, aproape paralizat. Mă chinuiau arsurile. Pe picior aveam o rană. Dar cum de m-am vindecat atât de repede? Ce fel de medicament fusese acela care îmi redase puterile? Cum s-a putut întâmpla ca o ramură a arborelui-monstru intrată în putrefacţie, rău mirositoare, să contribuie într-o atât de mare măsură la înzdrăvenirea mea? Un medicament cu totul ciudat! O plantă necunoscută m-a ucis aproape şi aceeaşi plantă... m-a vindecat! Arsurile de pe picior mă făcuseră să sufăr cumplit, dar foarte curând — peste o zi sau două — durerile au încetat, rana a început să se închidă. Iar când am scos „pansamentul”, rana era cicatrizată. Acest caz pare să confirme o lege particulară a similitudinii: ceea ce te îmbolnăveşte, te şi vindecă. Câtă dreptate a avut învăţatul Hipocrate din antica Grecie, afirmând cu peste două mii de ani în urmă că bolnavul este tratat de natura lui, iar

medicul trebuie doar să ajute natura! Hipocrate scria: „Boala este provocată de similitudine şi tot prin similitudine îşi reface bolnavul sănătatea”.

Enigme, enigme, enigme...

Ce este acest arbore ciudat care creşte sub apă lângă sacul meu? Se deplasează, excrescenţele lui scotocesc prin apă, prind fiinţele vii, le înţeapă, le paralizează. Şi tot acest arbore... vindecă rănile pe care le-a provocat.

Poate că această plantă insectivoră necunoscută este rudă apropiată cu muscarul şi cu roua-cerului? Chiar dacă plouă cu putere, nici roua-cerului şi nici muscarul nu-şi mişcă niciun fir, niciun perişor. Dar cum se însufleţesc aceste plante, când apropii de ele — pe vreme liniştită — o bucăţică de carne! Ele trebuie să prindă, să mistuie această hrană. În această împrejurare ele îşi manifestă caracterul în chip diferit: roua-cerului îşi îndoaie încet, fără grabă perişorii spre carne. Muscarul însă apucă prada cu energie şi violenţă. El poate fi înşelat: atingi cu un fir de pai unul din perii lui şi îndată frunza plantei se închide cu zgomot. L-ai păcălit! Dar roua-cerului nu poate fi înşelată cu un fir de pai.

Poate că arborele acela cu şase ramuri este de fapt un animal care n-a fost încă descris de nimeni! Oare oamenii au putut cerceta chiar toate peşterile, din toate ungherele planetei noastre? Oare au putut scotoci cu lumina lanternelor toate colţurile peşterilor? Oare oceanul a fost studiat la toate adâncimile? Nu, nu toate vietăţile figurează printre exponatele muzeelor noastre. Şi nu tot ce se află pe planetă a fost descris, desenat, fotografiat. Ţin minte că s-a comunicat în „Mesagerul ştiinţific” — cu un an sau doi înainte de venirea mea în Ţara Codrilor de Iarbă — că o expediţie a descoperit în pădurile din Congo un animal vărgat ca zebra, cu gât lung — o rudă apropiată a girafei. Localnicii îl denumeau ocapi.

Enigme, enigme, enigme...

Fila 36

Pentru a treia oară m-am îndreptat spre golf, pentru a-mi lua în sfârşit sacul care zăcea lângă arborele misterios.

Sănătos, plin de vigoare, vioi şi din nou în scafandru, cu o seceră nouă, ascuţită, în mână înarmat şi cu un băţ lung, îndoit la un capăt ca un cârlig, mergeam pe fundul fluviului, spre golf. Eram sigur de succes: de astă dată mă voi întoarce cu jurnalul.

Am tăiat două ramuri, au mai rămas de tăiat patru şi sacul va ajunge în mâinile mele.

Ţineam strâns în mână secera. Desigur că voi lua jurnalul. Ramurile pe care le voi tăia le voi aduce la mal, le voi controla, voi cerceta însuşirile tămăduitoare ale ciudatei plante. Şi, cine ştie, poate că ştiinţa medicală se va îmbogăţi cu un nou medicament, de o nemaipomenită forţă curativă. Câţi oameni suferinzi nu vor fi tămăduiţi.

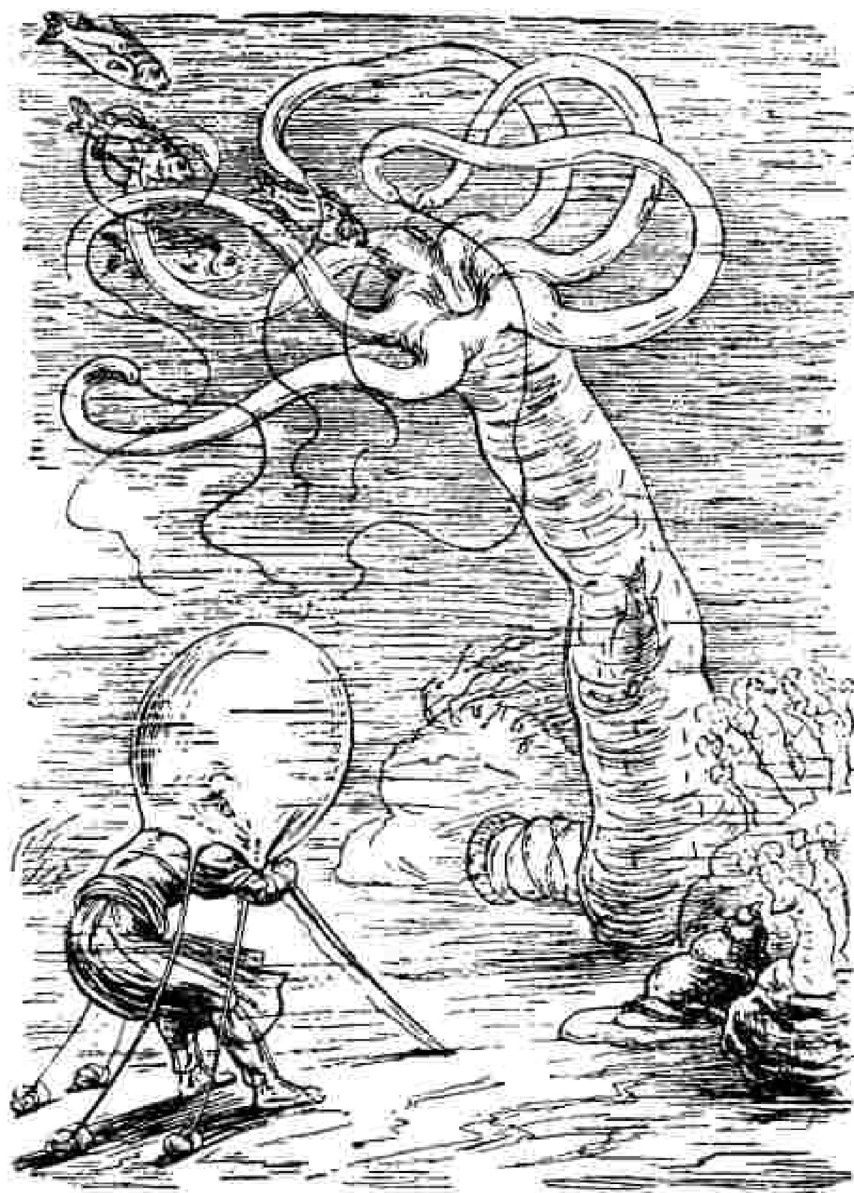
M-am rezemat de povârnişul subacvatic al malului. Trebuie să mă odihnesc puţin. Prin semiîntunericul apei, desluşeam contururile sacului şi vedeam arborele care stătea ca o strajă mută şi ameninţătoare. Păzea intrarea în golf, nu lăsa pe nimeni să se apropie de sac, îl pedepsea pe acela care îndrăznea să se atingă de jurnalul descoperirilor făcute în Ţara Codrilor de Iarbă.

Şi mi-a venit în minte un vechi basm: un monstru străjuia o comoară, care putea să dea omului fericirea. Acest monstru aşeză în calea omului obstacole groaznice, prăvăli peste el o nenorocire după alta. Dar omul învinse obstacolele. Mergând tot înainte, el ucise monstrul şi luă comoara nepreţuită.

Privind prin semiîntunericul subacvatic la arbore, intenţionam să agăţ de cârligul băţului sacul şi să-l trag repede spre mine. Am făcut un pas, dar îndată am sărit înapoi. Ramurile arborelui se clătinară brusc, cu putere. Ce

se întâmplase? Pe lângă mine trecuseră înot nişte peştişori. În clipa aceea arborele devenise deodată mai scurt şi mai gros şi — am văzut asta limpede — ramurile lui au lovit peştişorii ce treceau pe acolo. Prada a fost prinsă sub ochii mei. Trunchiul străveziu al arborelui se întunecă. Pesemne că trunchiul fusese gol şi acum în el se mistuia hrana.

Ajunge! Am privit destul. Mi-am pus destule întrebări! E timpul să acţionez... Am întins băţul, am agăţat bine sacul de cârlig şi l-am tras din răsputeri spre mine. L-am luat în mâini. Ce tare a început să-mi bată inima când l-am deschis!

Dar vai ce clipă grea! Sacul era gol! Nu se poate! Dar unde-i jurnalul? Când şi unde a căzut din sac? Nu l-am

azvârlit cumva, fără să-mi dau seama, în dosul arborelui, când am prins sacul cu cârligul? Trebuie să scotocesc fundul golfului. Cu secera în mână m-am repezit spre arbore ca să tai cele patru ramuri rămase. M-am oprit... Pe arbore se legănau acum... opt ramuri! Ce era asta? În locul celor două ramuri tăiate crescuseră alte patru.

O hidră?!

Fila 37

Jurnalul s-a pierdut. Timp de atâtea zile am vânat un sac gol — o gogoaşă de omidă! E de-a dreptul caraghios! Îmi vine greu să îndur această pierdere!

Aşadar, totul s-a sfârşit! Descoperirile pe care le-am făcut timp de ani îndelungaţi în Ţara Codrilor de Iarbă, tainele, enigmele şi dezlegările legate de viaţa acestei ţări, meditaţiile cu privire la uimitoarele instincte, legi, năravuri ale insectelor, invenţiile tehnice sugerate de locuitorii acestei ţări — tot ce am însemnat cu mare caznă în jurnal, pentru a fi transmis oamenilor, totul s-a pierdut.

Ce clipă amară! Şi amărăciunea mea creşte, sporeşte, îmi umple sufletul. Mai ales din cauză că acum înţeleg şi mai limpede că comoara mea nu s-a pierdut în Marele Fluviu Domol, ci într-o mică băltoacă.

Am început să adun polen: trebuie să-mi fac provizii, dar totul îmi scapă din mâini. Îmbrăcămintea îmi era ferfeniţită şi am pornit în căutarea unei gogoaşe de omidă. Fără să vreau m-am pomenit din nou pe malul fluviului sub ale cărui valuri rămăsese jurnalul meu, acolo unde luasem o hidră drept un arbore.

Celulele hidrei posedă probabil o uimitoare facultate de regenerare: am văzut eu însumi cum s-au reînnoit tentaculele pierdute. La fel ca şi hidra mitologică din Lerna, căreia în locul unui cap doborât de Hercule i-au crescut alte două. Dar Hercule a ars cu trunchiuri aprinse de copaci

gâtul hidrei, de pe care coborâse cu ghioaga sa toate capetele, nimicind astfel monstrul cu trup de şarpe şi cu nouă capete de balaur.

Câte văluri au fost smulse de pe diferite taine, câte enigme ale naturii au fost dezlegate! Dar printre cele care mai trebuie să fie dezlegate rămâne taina regenerării organelor hidrei de apă dulce.

Se ştie că hidra de apă dulce este o vietate cu un corp cilindric, gol, sub formă de sac. Tentaculele în chip de şarpe ale hidrei se scurtează şi se întind. Cu talpa lui animalul se lipeşte de sol sau de o piatră.

Organele vezicante ale hidrei urzică puternic, paralizează prada — şi acum mă mai dor mâinile din pricina arsurilor. Prada pe care o prinde hidra şi o mistuie se vede câtva timp prin pereţii corpului ei. După ce o mistuie, devine din nou un „arbore” nemişcat, din sticlă verde străvezie. Dar de ce culoarea hidrei este verde deschis? Probabil că în organismul ei se găsesc zooclore — nişte alge monocelulare, care se hrănesc cu bioxidul de carbon şi cu amoniacul emanat de hidră; astfel ele curăţă apa din jurul hidrei.

Bucăţica de hidră care exala un puternic miros de ou stricat, din care eu înghiţisem o parte, iar cu cealaltă îmi oblojisem rana, avea o uimitoare putere tămăduitoare. De ce? Pesemne că ceva din organismul hidrei ajută la regenerarea şi înmulţirea noilor celule în locul celor moarte. Acest „ceva” a fost medicamentul meu.

Ce-mi rămânea de făcut? Mi se păru că şi seara ce se lăsase căzuse şi ea, tăcută, pe gânduri. Ierburile-arbori de pe ţărmul Marelui Fluviu Domol au încetat să mai foşnească. Priveam soarele şi nu doream ca să apună. În copilărie însă totul era altfel: te uitai la soarele ce asfinţea şi aşteptai cu nerăbdare să apună cât mai repede pentru ca să răsară cât mai curând, a doua zi. Atunci voiam ca totul în natură să se schimbe cât mai repede.

Era timpul să mă culc. Acolo în apă peştişorii s-au ascuns în nisip — au adormit. Şi bondarii au adormit în cuiburile lor de pământ. Şi probabil că însăşi hidra de cristal îşi face somnul. Tentaculele ei s-au relaxat şi s-au scurtat.

Iată şi peştera mea. Ah, oare de ce adoarme atât de greu gândul omului?

Fila 38

Cu fiecare zi îmi era parcă tot mai grea trezirea dimineaţa. Jurnalul era pierdut. Mă simţeam obosit şi bătrân. Mă uitam la fluviu şi mă gândeam că apa îmi luase totul, totul. Puterile îmi scădeau. Auzeam foşnetul ierburilor şi nu-mi venea să cred că am străbătut atât de voios şi cu atâta îndrăzneală jungla, că am dus cu mine un bagaj greu şi am pornit într-o navigaţie temerară!

Aveam câteva hamace împletite din păienjeniş. Păianjenii ţes pânze, plase, saci, tuburi, clopote, hamace...

În nopţile calde nu dormeam în peşteră, ci în hamacul pe care-l agăţam sub nişte frunze mari. Într-o dimineaţă m-am trezit când soarele abia răsărea. Am deschis ochii şi am văzut deodată faţa unui om tare ciudat. Mi se părea oarecum cunoscută. M-am ridicat puţin şi mi-am fixat privirea pe acest chip omenesc. Chipul începu să se apropie de mine. Ce expresie de amărăciune, ce expresie jalnică avea. M-am întrebat: „Ce s-a întâmplat cu el, unde l-am mai văzut?” Mi-am întors capul. La lumina soarelui de dimineaţă, printre ramurile şi trunchiurile rare care mă înconjurau, mă priveau mulţi oameni, dar cu toţii aveau aceeaşi faţă ca a necunoscutului meu. Şi fiecare faţă, din nu ştiu ce pricină, se lărgea, se întindea. În clipa aceea nu mi-am putut reţine un hohot de râs: ceea ce vedeam nu era decât propriul meu chip care se reflecta în picăturile de rouă. Boabe de rouă — oglinzi. Am început să mă examinez, să mă cercetez în oglinda care atârna în faţa

mea pe o rămurea uşor îndoită: ochi înfriguraţi, tâmple scofâlcite.

Iată cum m-am văzut în această dimineaţă senină şi însorită.

Nectar, polen, seminţe, grăunţe — aveam rezerve din toate acestea. Dar un organism sleit nu poate fi restabilit doar cu alimente vegetariene. Trebuiau adăugate albumine şi grăsimi.

Privind în jos din hamac, am văzut cum o viespe subţire, proptindu-se cu picioarele în pământ şi ridicându-şi aripioarele, târăşte pe jos o uriaşă omidă grasă. Iată că viespea se îndepărtează de victima sa şi începe să sape o gropiţă, apoi se întoarce — parcă pentru a verifica dacă prada se află la locul ei, şi din nou dă fuga la gropiţă. Şi sapă, sapă. Omida făcea mişcări slabe: înainte de a o aduce aci, viespea îi paralizase cu împunsăturile ei centrii nervoşi. Omida nu era nici moartă, nici vie. Curând viespea avea să termine de săpat gropiţa, îşi va căra acolo omida şi va depune pe trupul ei un ou. Şi larva va trăi pe socoteala omidei, se va dezvolta, se va transforma în viespe.

Dar eu sunt flămând. Am coborât cu grijă din hamac şi am început să mă apropii de omidă.

Nu, o asemenea mâncare nu-mi este azi pe plac. Trebuie să caut alta.

M-am uitat spre fluviu — câţi peştişori sunt acolo! Să-mi iau echipamentul de scafandru şi să pornesc la pescuit? Dar cu ce să pescuiesc? Cu plasele de păianjen. Dar în fond de ce nu le-aş putea folosi şi ca unelte de pescuit? Cu ele voi bara unul din braţele fluviului.

Voi avea peşte!

Fila 39

În fiecare zi coboram pe fundul fluviului, îmi puneam clopotul de scafandru în cap şi-mi cercetam năvodul.

Desigur că peştişorii nu se prindeau prea des. M-am deprins încetul cu încetul să mă alimentez cu peşte.

Am folosit cel mai mare clopot de argyronetă pentru păstrarea vânatului: l-am răsturnat, l-am legat de crengile unui tufiş care se pleca peste apă. Am obţinut o plasă.

Fila 40

Zilele treceau şi eu continuam să rămân prin aceste locuri.

De fiecare dată, coborând la fund, nu mă îndreptam de la început spre năvodul meu, ci mă apropiam de golf. Mă tot uitam dacă nu se află acolo jurnalul meu — un pachet de foi, pecetluite cu ceară. Dar jurnalul nu era.

Ca şi înainte, la intrarea în golf străjuia o hidră de un verde deschis. Tentaculele ei se întindeau prin apă.

Sigur că jurnalul meu a putut cădea din sac nu numai în golf, ci şi într-un alt loc al fluviului. Şi totuşi trebuia neapărat să încerc să mă strecor în golful în care se afla hidra. Poate, totuşi, jurnalul a rămas acolo.

Aveam o rezervă de plase, năvoade, saci.

Şi la un moment dat m-am decis: voi arunca peste hidră o plasă şi voi scormoni golful. Mă despărţeau doar câţiva paşi de hidră, când îmi ieşi deodată în cale un imens peşte negru. Am fugit, m-am lipit de povârnişul malului. Am văzut atunci răsărind ca din pământ un animal. Se răsucea, sfredelea solul în care se înfigea căutând să se ascundă. Dar nu reuşea: solul nu ceda, îi dădeau rezistenţă pesemne lespezile de calcar.

Animalul începu să se târască. Un şarpe? Trupul alcătuit din inele gigantice se strângea, răsucindu-se în diferite direcţii; inelele păreau că se mişcă autonom. Şarpele ba se scurta, ba se lungea. Peste o clipă asupra lui se repezi uriaşul peşte negru. Mişcările acestui animal de pradă care se scurta şi se lungea şi el erau violente şi

bruşte. N-am reuşit să disting decât maxilarele pline cu dinţi ascuţiţi şi câţiva ochi. Nu m-am putut lămuri prea repede că ceea ce vedeam era o lipitoare care prinsese o râmă de ploaie. O lipitoare şi o râmă de ploaie! Animalul de pradă se lipise bine de şarpele de apă. Acesta se sucea, se învârtea, se lovea de povârnişul malului, încerca să scape. Începu un dans sălbatic. Apa deveni tulbure. Eu mă retrăgeam tot mai departe de golf. Deodată o ieşitură de sub apă a malului se nărui. O surpare, întuneric! Am reuşit să ies la suprafaţă şi să urc pe mal. Am mai răsuflat puţin, apoi am coborât din nou pe fundul fluviului. Apa se limpezise, devenise iar străvezie. Şi atunci am văzut că golful este în întregime acoperit cu pământ. Totul s-a terminat! Aici nu mai aveam ce căuta...

Fila 41

Mă gândeam de multe ori: ce-ar fi să mă stabilesc pe acest mal? Să mă instalez într-o peşteră, ca să nu-mi mai pese de frig. Să-mi fac provizii. Alături era apa. Începusem să înţeleg viaţa vieţuitoarelor subacvatice. Aici păianjenii pregăteau pentru mine costume de scafandru, ţeseau plase, năvoade. Puteam oricând prinde peşte.

Dar vânturile! Încep deodată să sufle lângă apă, răstoarnă şi rup totul în calea lor, stârnesc vârtejuri de praf şi nisip (pentru mine un grăunte de nisip e aproape cât un bolovan!), vuiesc jalnic la intrarea în peşteră. Nu, trebuie să mă întorc la vechea mea casă, unde am locuit şi mi-am scris jurnalul. Trebuie să plec de pe acest mal.

Dar nu mă grăbeam, amânam de pe o zi pe alta şi continuam cercetările pe fundul Marelui Fluviu Domol şi adesea, cutreierându-l, apăreau lângă mine nişte construcţii mişcătoare — locuinţele ţânţarilor.

Nuieluşe şi bucăţele de stuf, cetină şi scoiculiţe mărunte, frânturi de crenguţe, muşchi, boabe de nisip —

tot ce se putea aduna din apă servea la construirea casei ţânţarului. Acest material surprinzător de variat era strâns legat cu ajutorul unor fire de mătase rezistente, alcătuind astfel o construcţie de nădejde.

Pe lângă mine treceau când o construcţie cu olane, în care bucăţelele de stuf stăteau una peste alta ca plăcuţele de ţiglă ale vechilor căsuţe olandeze, când o casă-husă, iar uneori câte o casă-cutie. Am văzut şi o construcţie alcătuită din bucăţele de scoarţă şi din frunze tăiate cu multă grijă.

Toate aceste construcţii erau executate în apă de către larvele ţânţarului şi erau presărate pe tot drumul parcurs de larve, căci ele se deplasează o dată cu casa în care au crescut. Se apropia timpul metamorfozei. Deasupra fluviului începuseră să zboare ţânţari înaripaţi.

La un moment dat mi s-a părut că văd pe apă cuibul plutitor al unei păsări necunoscute. Când m-am uitat mai atent — din nou un ţânţar! Casa era făcută de astă dată din muşchi.

A durat mult până am învăţat să deosebesc aceste edificii printre diferitele resturi de scoici şi pietre care zac pe fund, printre crengile plutitoare şi diferitele vietăţi care se mişcă, stau sau se ridică deasupra apei.

Mergeam odată pe fundul râului. Într-un loc unde cursul era mai repede, mă prinsesem de o ieşitură de stâncă şi deodată am văzut o casă-tub care se legăna în apă. Mai întâlnisem asemenea locuinţe de ţânţari, totuşi ceva îmi stârni mirarea: cursul era repede, casa însă plutea încet de tot, opunea rezistenţă apei: două pietre erau prinse de temelia casei-tub.

Pe pământ construcţiile ţânţarilor mi s-ar fi părut voluminoase, greoaie, dar în apă, aceste case de arhitectură variată erau uşoare şi mobile.

Fila 42

Şi totuşi mi-am găsit jurnalul...

Marginile lui erau roase, ceara se desprinsese pe alocuri. Apa pătrunsese în pachet şi filele se udaseră. Am

scos cu precauţie filă după filă. Le atingeam, le netezeam cu o bucurie de neînchipuit. Mă uitam la ele, verificam numărul de pe fiecare filă. Începeam să citesc o pagină, dar imediat, fără să o termin, apucam o alta, o lăsam şi pe aceea şi începeam pe cea următoare.

Eram mândru de mine: furtuna, naufragiul, apa îmi luaseră jurnalul, dar omul în miniatură care cerceta Ţara Codrilor de Iarbă a reuşit totuşi să-l găsească pe fundul fluviului!

De astă dată îl voi preda, îl voi preda negreşit oamenilor.

Ce mândru eram: jurnalul fusese găsit!

Fila 43

Iată cum am izbutit să reintru în posesia lui.

Ieri ieşisem dis-de-dimineaţă din peşteră. Ierburile-arbori ce alcătuiau un hăţiş des lângă mal erau liniştite, nemişcate. Am auzit sunete de trompetă — câţiva bondari îşi desfăceau în iarbă aripioarele, salutau soarele ce răsărea şi-i trezeau pe ceilalţi bondari: mai repede la flori! Mă opream mereu; simţeam că din desiş mă privesc nişte ochi. Şi de câte ori mă uitam, vedeam nişte furnici. Ochii lor în chip de mozaic inspectau tot ce se petrecea pe mal.

Am coborât pe fundul fluviului, am cercetat dacă nu s-au prins peştişori în năvod. Era gol! Obosisem. M-am vârât în clopotul păianjenului-argyroneta să mă odihnesc. În liniştea din jur distingeam sunetele ce veneau din adâncul apelor. Se părea că locuitorii acestor locuri, trecând înot pe lângă mine, bombăneau, se certau, duceau între ei o discuţie cu întreruperi. Parcă peştii vorbeau între ei...

Nişte pescari şi marinari povesteau cândva că ar fi auzit răgetul delfinului polar, piuitul ţiparului, mormăitul cocoşeilor (aşa numesc pescarii din Yalta triglele). Tot ei spuneau că somnii scot nişte sunete ce seamănă cu

scârţâitul unor roţi de căruţe neunse şi că sunt peşti care grohăie şi croncăne. Nu credeam în aceste scorniri pescăreşti! Dar aici, printre sunetele care se iscau şi se pierdeau în jurul meu în apă, am sesizat deodată un piuit strident. N-o fi ţipar? Şi îndată după asta, am auzit un sunet de xilofon, de parcă un muzicant ar fi lovit cu ciocănelul nişte plăcuţe de lemn. Umbra unui peşte mare pluti pe lângă aerostat. Sunetul se repetă. Da, peştii... vorbeau.

Sunete care apar şi dispar, umbre trecătoare, ierburi-arbori care se înalţă de pe fundul fluviului şi se aştern pe luciul lui... Semiîntunericul colorat într-o uşoară undă trandafirie... Şi aici, sub apă, mi-am amintit de o grădină alb-trandafirie. Soarele încă nu răsărise şi merii bătrâni îşi ascundeau în semiîntuneric trunchiurile strâmbe, văruite în alb şi susţinute cu prăjini. Semiîntunericul dens de sub meri era plin de mirosuri amestecate — mirosul de ceaţă al fluviului, mirosul de pământ reavăn, de iarbă udă, înrourată.

Aici, sub apă, simţeam lumina soarelui în această clipă, exact ca atunci, în penumbra dimineţii, sub merii din grădină.

Am tăiat cu scoica sforile aerostatului, am legat de ele pietrele şi m-am dus să văd năvodul.

Deodată apărură, aproape de tot, două umbre uriaşe. Peşti, peşti de pradă! M-am repezit spre o piatră mare şi m-am ascuns în dosul ei. Doi peşti enormi — fiecare cu câte trei ghimpi ascuţiţi pe spinare — înotau unul după celălalt. Vedeam în apa tulbure ghimpii lor îndoiţi. Bibani spinoşi! Iată cuibul lor. Uriaş, cu două intrări. Unul din bibani se făcu nevăzut în cuib. Celălalt, viu colorat, rămase la intrare. Femela întârzia pentru a depune în cuib icrele, iar masculul colorat (el construise cuibul) păzea intrarea.

Mă uitam de după piatră la cuib şi mă gândeam: „Ce-ar fi să fie în el jurnalul meu?” S-ar fi putut să-l ducă acolo curentul, sau poate însuşi bibanul spinos făcuse o

împletitură din el cu alte plante laolaltă. Acum poate stă acolo lângă boabele de icre, străjuit de un paznic cu ghimpi

fioroşi. N-ar fi bine să pândesc un moment prielnic şi să arunc o privire în cuib? Dar m-am temut să o fac. M-am îngrozit numai gândindu-mă la ghimpii bibanului spinos. Să merg mai departe!

M-am apropiat de năvod şi am rămas surprins. Era rupt şi în ruptură se împotmolise o construcţie absurdă — uriaşa casă-cutie mobilă a unui ţânţar. Acum se legăna, probabil încerca să-şi continue drumul. Fireşte că tot peştele scăpase din năvod. Puţin îmi păsa. Ştiam că aici nu mă voi mai întoarce în niciun caz. Am examinat cu atenţie arhitectura casei mobile care îmi rupsese năvodul. Ce construcţie caraghioasă, dar cât de solidă!

Şi aici... aici...

Printre bucăţele de scoarţă, crenguţe, cetină, din care îşi construise casa ţânţarul, am zărit pachetul lunguieţ cu filele de culoare gălbuie atât de familiar mie. Era jurnalul meu care căzuse din sac. Ridicând de pe fundul fluviului o bucăţică de scoică, am început să distrug peretele casei.

O lovitură, încă una... Loveam neobosit în construcţia înjghebată cu atâta îndemânare! Am tăiat firele de păianjen cu care ţânţarul îşi consolidase părţile componente ale locuinţei lui.

M-am întors pe ţărm cu jurnalul.

Fila 44

Am aşternut pe nisipul uscat al malului filele, le-am netezit. Am aşezat pietricele pe fiecare din ele. Pe unele, rândurile erau şterse de apă. Îmi ziceam: Mai târziu, le voi completa! Dar acum trebuie să le usuc. Mă uitam cu îngrijorare la soare — îmi va decolora cumva cerneala? Iată, am pus o piatră şi pe ultima filă. Le-am mai aruncat o privire, m-am aşezat pe nisipul încălzit de soare şi inspirând mireasma ierburilor am început să cânt. Din desişul ierburilor ce creşteau pe mal cineva îmi răspundea tot

cântând. Cântam din ce în ce mai tare, iar vocea îmi răspundea şi ea cântând la fel de tare. „Ce glas cunoscut!” mă gândeam. Şi deodată mi se păru că de pe apă nu o voce, ci un cor de voci îmi continuau cântecul. Am tăcut, ca să pot asculta. Nimeni din pădure nu-mi ţinea isonul. Nu era niciun cor pe apă. Mă înşelase doar jocul ecoului. Câte nu i se pot părea omului, în clipa când regăseşte întâmplător lucrul cel mai drag, cel mai de preţ.

Soarele ardea. Fluviul curgea încet prin faţa mea. Greierii ţârâiau. Ţara Codrilor de Iarbă vorbea pe diferite voci. De bucurie nu mai ştiam ce-i cu mine. Mi se părea că eu, un om mic, voi porni îndată vesel şi sprinten prin iarbă, călcând-o şi strivind-o eu picioarele, voi intra în orăşelul Censk şi voi striga:

„Prieteni, cititi aceste file! Veţi găsi în ele nenumărate descoperiri şi dezlegarea atâtor şi atâtor taine!”

Voi face o săritură peste Marele Fluviu Domol, e doar un mic pârâiaş! Ca să-l trec nu trebuie să fac decât un singur pas...

Mi-am îndreptat spatele cu hotărâre şi am încercat să mă ridic. Am dat un ţipăt, am căzut... Am încercat din nou să mă ridic, dar nici de astă dată n-am reuşit. La cea mai mică mişcare simţeam o durere ascuţită în spate.

M-am întins pe jos neputincios. Îmi simţeam articulaţiile strânse ca într-un cerc, paralizate. Mă durea capul. Începu să mă ia cu frig.

M-am împotrivit bolii, n-am lăsat simţul umilitor al milei să pună stăpânire pe conştiinţa mea. Iar ierburile înalte îmi făceau semne cu vârfurile lor subţiri. Ameţisem, parcă zburam într-un leagăn sus de tot. Ce se întâmplase cu mine? De ce mă îmbolnăvisem? Răcisem, desigur. Prea am umblat mult şi prea des pe fundul fluviului.

Aveam friguri. Mă dureau muşchii, încheieturile. Simptomele bolii semănau cu ale reumatismului acut: toate celulele îmi erau inflamate.

Cândva, la spital, am tratat bolnavii de reumatism cu salicilat de sodiu sau „salicil”, cum îi zicea felcerul. Totuşi cel mai bun remediu era alcoolul formic. Dar pot eu face faţă aici furnicii care a trecut plină de importanţă pe lângă mine, mişcându-şi repede mustăcioarele? Şi mai era... mai era — veninul albinelor. Înţepăturile lor ajutau bolnavilor de reumatism. Dar astăzi înţepătura unei albine m-ar ucide.

Mi-am amintit de felul cum îşi descriau bolnavii durerile. Le-am comparat cu ale mele.

Mi-am amintit de un caz din practica mea de spital. Fusese adus în salonul meu un băiat atât de bolnav, că te cuprindea mila numai privindu-l. Era chircit, vânăt. Mama lui povestea că băiatul stătuse mult în apa iazului fără să iasă afară: se tot scăldase! Am pus diagnosticul: radiculită. Mi-am spus: ce-ar fi să-l masez pe bolnav, să-l urzic cu iarba care de sute de ani serveşte la tăbăcirea pieilor, iarbă care se numeşte „scumpia”? Aşa am şi făcut. Băiatul şi-a revenit repede.

N-ar trebui oare să încerc şi eu acum tratamentul cu scumpia? Frunzele sunt imparipenate de la nouă la şaptesprezece frunzuliţe lunguieţe sau ovale. Dar acum pentru mine totul are altă înfăţişare. Le voi găsi oare, le voi putea recunoaşte?

Am pornit târâş. Mă văităm, suspinam, dar mă târam mai departe. Mă opream des, ridicam capul şi priveam cu atenţie să văd dacă nu se află în faţa mea planta pe care o căutam. Dar nu era! Deodată văd legănându-se chiar frunzele scumpiei. Din nou eroare — nu erau ele... Şi iarăşi m-am târât mai departe. În cele din urmă am văzut în faţa mea nişte panicule sfărâmicioase galben-verzui. M-am uitat eu atenţie. Fiecare frunzuliţă era mai mare decât capul meu. A trebuit să mi le imaginez micşorate de multe ori pentru a putea recunoaşte scumpia!

Zăceam pe jos aproape nemişcat, mă uitam la planta atât de râvnită şi mă gândeam: cum să dobândesc puţin

polen, o floare sau o frunzuliţă, măcar o frunzuliţă?

Vremea trecea. Mă uitam din ce în ce mai insistent în sus. Am văzut o frunzuliţă frântă şi am început să aştept: doar o cădea curând. Aşteptare zadarnică! Către seară apăru pe tulpină un melc cu o cochilie sferică. M-am bucurat la gândul că poate va trece de pe tulpină pe coada frunzei frânte. Din nou am aşteptat. În sfârşit! Ce noroc! Melcul a păşit de pe tulpină pe codiţa frunzei. Frunzuliţa s-a rupt, şi-a luat zborul, s-a lăsat la pământ. M-am târât până la ea, am ridicat-o, am frecat o bucăţică între degete, am aplicat-o pe locurile dureroase şi am masat terciul verde pe corp. Pielea se înroşise şi mă ardea, dar peste câteva ore durerea începu să-mi treacă.

Poate că mi-a ajutat scumpia cea otrăvitoare, sau poate că m-am vindecat numai fiindcă am depus mari sforţări pentru a mă mişca, pentru a mă târî. Gimnastica este un mijloc admirabil împotriva unor forme de reumatism.

Fila 45

În acea dimineaţă o lumină sidefie se revărsa peste desişul de ierburi. Mă întorceam spre mal ca să strâng de sub pietre filele jurnalului care trebuie să se fi uscat, să le aşez într-un nou pachet ceruit, ca apoi să încerc din nou să trec cu el peste Marele Fluviu Domol.

Pe jos se aşternuseră parfumate covoare de mătase roşie, cu margini trandafirii: erau petale scuturate din măcieşul înflorit. Ierburile de un verde închis se aliniaseră în lungi alei regulate.

Undeva sus se zăreau stelele florilor de nu-mă-uita.

Poate că va veni aci un tânăr, va culege într-un bucheţel flori de măcieş şi de nu-mă-uita şi, emoţionat, uitând toate cuvintele pregătite, le va întinde cu mâna tremurândă cuiva peste gardul scund al grădiniţei. Şi drept

răspuns pe faţa unei fete va străluci un surâs.

Mesteacănul îşi va legăna la picioarele lor dantelele umbrelor şi rândunelele, ciripind vesel, vor zbura mai jos deasupra lor.

Dacă ar şti aceşti oameni dragi cât de greu mi-a fost

să-mi croiesc drum prin hăţişul de nu-mă-uita, cum îmi barau drumul, ţinându-mă, acele măcieşului — suliţe întunecoase, ameninţătoare!

Fila 46

Un vânt bătrân şi rău bântuia prin locurile unde fusese răsturnată pluta mea de furtună, prin acele locuri care păreau atât de liniştite şi calme: o limbă îngustă de nisip, pădurea ierburilor îngândurate, valul leneş al fluviului...

Ţărmul furtunilor şi al vântului...

În primele ore ale dimineţii, când soarele răsărea fără grabă şi solemn deasupra pădurii ierburilor care ajungeau până la mal, în acele ore, mi se părea adesea că de cealaltă parte a fluviului, unde munţii de piatră coboară în terase spre apă, acolo în defileul acela se află locuinţa permanentă a vântului. De acolo se smulge şi, umflându-se, vine în zbor peste fluviu. Învestmântat întotdeauna în alte mantii — după vreme — în cea cenuşie când pe cer trec nori plumburii, într-una întunecată înainte de furtună, sau în alta aurie, când în jur totul e vesel şi luminos — întotdeauna în alte mantii (câte or fi, nu se pot număra) zboară vântul peste pădurea de ierburi şi peste fâşia galbenă de pe mal şi dispare cu vuiet şi şuier. Şi deodată, când nici nu-l aştepţi, apare din nou. Obosit şi istovit de toate muncile făcute în locuri depărtate, în stepe, pe mări, pe ogoare, el goneşte libelulele iuţi, apleacă spre pământ pădurea de ierburi, ridică valuri pe Marele Fluviu Domol. Apoi se întoarce în defileul său, se ascunde, se ghemuieşte între stânci şi adoarme.

Aşadar mergeam repede spre fluviu. Cu cât mă apropiam mai mult de ţărm, cu atât mai des trebuia să trec prin râpe uriaşe. Pe pantele lor arbori-ierburi foşneau jalnic. Iată că din dosul arborilor sclipi în culoarea oţelului fluviul, acoperit de încreţituri întunecoase.

Fila 47

Ieşind din ultima râpă am văzut răsucindu-se pe mal, ca fumul ieşit pe ogeac, o coloană de nisip. Ierburile gigantice, înguste şi lungi ca nişte spade, care ajungeau până la mal, se cutremurau, vibrau de la rădăcină până în vârfuri şi se plecau, atingând nisipul. Totul se întunecă. Vârtejul de nisip dănţuia pe mal şi vuia din ce în ce mai tare. M-am repezit spre filele mele.

Vântul smulgea, rostogolea pietrele dintr-un loc în altul, răsucea şi ducea cu el filele jurnalului. Ele zburau prin aer, se aşterneau pe apă. Eu mă agitam pe mal, iar vântul purta filele deasupra capului meu, zbura cu ele în desişul ierburilor. Unele din ele jucau pe jos, dansau parcă! Nu am reuşit să prind niciuna. Iată, o filă s-a agăţat de o rădăcină care ieşea din pământ, dar vântul o goni de acolo, o duse mai departe. Alergam cu braţele întinse, poticnindu-mă, în urma lor, dar vântul stârni praful, îl răsuci, îl risipi şi mă orbi cu el.

Când m-am frecat la ochi şi am privit în jur, am descoperit că nu mai există nicio filă. Numai vântul zbura, şuiera şi vuia, schimbându-şi contururile şi formele.

Pe mal nu rămăsese nimic, decât vântul şi praful stârnit de el.

Fila 48

Când, acum câteva zile, am plecat târâş de la mal spre pădurea de ierburi în căutarea leacului, era o vreme calmă şi senină. Ştiam desigur că aici se stârnesc vânturi şi furtuni violente, dar, bolnav şi slăbit, puteam eu găsi atunci în mine destulă putere ca să strâng de sub pietre filele jurnalului şi să le ascund în peşteră?

Am plecat pentru totdeauna de pe ţărmul Marelui

Fluviu Domol. Pentru totdeauna! M-am întors în casa unde am lăsat hârtia, cerneala. Voi începe un nou jurnal, pe care-l voi scrie ani îndelungaţi. În serile liniştite, când se aude doar ţârâitul greierilor, îmi voi aminti de tot ce scrisesem în jurnalul pierdut, voi repeta totul, voi scrie totul din nou. Şi din nou voi porni la drum îndepărtat. Voi trece, voi trece neapărat fluviul. Şi voi preda oamenilor jurnalul meu cel nou.

NOUL JURNAL

În aceste patruzeci şi opt de file am zugrăvit istoria ultimei mele călătorii pe uscat şi pe apă, precum şi împrejurările în care mi s-a pierdut jurnalul.

Eu, Serghei Dumcev, încep să scriu acest nou jurnal, în locul celui risipit de furtună pe ţărmul Marelui Fluviu Domol, al acelui fluviu care, cu mulţi-mulţi ani în urmă, era pentru mine doar un mic pârâiaş.

În aceste pagini voi înşira şi explica din nou în mod cronologic tot ce am văzut, ce am observat, ce am descoperit în Ţara Codrilor de Iarbă.

Îmi amintesc cât de brusc s-a oprit vântul care mi-a împrăştiat cu atâta violenţă filele jurnalului. Dar s-a oprit pe neaşteptate tot aşa cum începuse. Totul în jur s-a liniştit deodată. Praful s-a aşezat. Au încremenit în acalmie arborii-ierburi. Nu se mai auzea niciun sunet, niciun foşnet: un timp, locuitorii ierburilor, speriaţi de vânt, n-au mai avut curaj — nici după ce s-a oprit vijelia — să dea vreun semn de viaţă. Fluviul, tulburat, se scurgea şi mai prudent, mai domol. Soarele începu să lumineze dulce, plăcut.

Dar în sufletul meu nu era linişte. Cât de amarnic şi de dureros este să pierzi totul! Darmite să regăseşti lucrul pierdut şi să-l pierzi din nou! E o pierdere la pătrat!

Sentimentele, frământările, durerea, amărăciunea nu pot fi măsurate cu arşinul; pentru ele nu există unităţi de măsură, nu pot fi calculate în cifre. Totul s-a întâmplat numai din pricină că eu sunt prea mic; lumea a crescut faţă de mine de multe-multe ori. De aceea am devenit eu de atâtea ori mai neajutorat. Pot să ţip, să înjur, să plâng — puţin le pasă de mine ierburilor foşnitoare, Marelui Fluviu Domol, soarelui mut.

Acum, când îmi reamintesc, îmi dau seama cât de jalnic am putut fi când alergam după ultima filă şi mă rugam, imploram vântul să ducă măcar una, măcar această singură filă, oamenilor. Ce rugăminte prostească, ridicolă! La ce ar fi folosit dacă vântul ar fi luat una — oricare dintre filele jurnalului — şi ar fi dus-o în mijlocul oamenilor? Citind-o, ei n-ar putea înţelege nimic. O vor putea citi? Cum?

Şi acum, alt necaz... nu mai am decât puţină hârtie. Abia am început să scriu noul jurnal şi hârtia e pe terminate. Va trebui să întrerup treaba începută, să fac o vizită viespilor producătoare de hârtie...

PARTEA A CINCEA - UN OM SALVEAZĂ PE ALTUL

PE MALUL PÂRÂULUI REPROŞURILOR TARDIVE

Aşadar, Dumcev, după ce şi-a început noul jurnal, a plecat după hârtie şi cerneală.

Am terminat de citit aceste însemnări ale lui, când soarele mergea spre apus şi umbrele arborilor-ierburi deveneau din ce în ce mai lungi.

„Ce-i de făcut acum?” mi-am pus întrebarea. Desigur că trebuie să-i predau lui Dumcev granula care redă mărimea. N-ar fi mai bine s-o ascund aci, în casa-peşteră, sub buturugă şi abia după aceea să-l caut pe Dumcev? Nu, nu e bine! De ce să ascund ceea ce trebuie să restitui? Nu mă voi despărţi niciun moment de granulă! Înfăşurând-o în pelerină, am hotărât să merg cu legătura la spinare.

Dumcev scria că a pornit să-şi procure hârtia de la viespi. Cuibul lor este aproape de tot, la câţiva paşi de buturuga lângă care mă aflu. De ce să mă duc până acolo? Pot să-l strig. Am tras aer adânc în piept, ca să pot striga cât mai tare, dar atunci îmi amintii că glasul meu se va îneca în foşnetul ierburilor ca ţiuitul unui ţânţar. Căci eu m-am micşorat şi de aceea distanţa care mă desparte de Dumcev a crescut incomensurabil. Va trebui să mă duc la cuibul viespilor producătoare de hârtie şi voi avea de mers tare mult până acolo.

Am dus însemnările lui Dumcev în casa-peşteră şi le-am lăsat acolo. Pentru ultima oară m-am uitat la lumina rece pe care o iradiau putregaiurile, m-am uitat la filele scrise de mâna lui Dumcev şi am rostit în gând: „Un om!”

Cuvântul acesta îmi răsuna prin minte când am ieşit din peşteră. Şi totul în jur deveni mai puţin înfricoşător. „Aici trăieşte un om! Dumcev!” Şi ierburile acestei ţări parcă au tras cu urechea când am rostit în sinea mea „un om” şi au intervenit prietenoase, voioase. Le-am văzut cum, înalte şi atente, au început să-şi legene binevoitoare vârfurile.

Ce torent de sentimente au stârnit în mine însemnările lui Dumcev! Câtă compătimire faţă de cel care a întreprins o călătorie atât de periculoasă, şi ce bucurie că acum, primind granula pentru redobândirea dimensiunilor reale, Dumcev se va putea întoarce printre oameni. Şi o altă bucurie pricinuită de faptul că acum mă părăsise frica — apăsătoare şi umilitoare — faţă de locuitorii acestei ţări. Acum eram liniştit. Alături de mine, prin ierburi, se afla un om! Acum voi putea privi la cele ce se petrec în Ţara Codrilor de Iarbă ca la o privelişte instructivă, amuzantă. Şi ce bine că misterul microînsemnărilor pe care le-am găsit la Censk este acum dezlegat! Prin urmare, iată despre ce e vorba: textele nu au fost micşorate cu ajutorul aparatului de fotografiat, ci au fost scrise de o mână mică, fermă, de om. Însemnările care au zburat o dată cu buchetul de flori în camera mea de la hotel şi bileţelul cu privire la tratarea tuberculozei — toate acestea sunt file din jurnalul lui Dumcev, risipite de furtună.

Trebuie să mă duc la cuibul viespilor de hârtie, să-l găsesc pe Dumcev. Dar dacă ni se vor încrucişa drumurile? El se va întoarce aci cu hârtia, în timp ce eu îl voi căuta acolo. Să las aici un bilet? Dar nu am pe ce scrie. Să rămân, să aştept? Nu, nu-mi plac aceste cuvinte: „să aştept”! Trebuie să plec!

M-am afundat în ierburi. Mergeam plin de presimţiri şi gânduri optimiste, fără să examinez drumul, când deodată am observat că soarele apune.

Totul mi se părea limpede şi simplu! Trebuie să mă duc la cuibul viespilor. Dar încotro? Să pornesc spre nord, spre

sud, spre vest, spre est? Nu ştiam. Mă uitam la soare, la ierburile-arbori. Cine să-mi spună? Şi am pornit la nimereală, îndepărtându-mă din ce în ce mai mult de buturugă.

Scrutam depărtarea, străduindu-mă să văd ceva, să desluşesc ceva prin hăţiş. Trăgeam cu urechea. De undeva creştea un zgomot de apă. Pădurea de ierburi se rărea. În cele din urmă am ieşit la marginea ei. Iată licărul unui râu. Nu era lat: malul opus se vedea clar. Fără îndoială că acesta nu este Marele Fluviu Domol, ci Râul Reproşurilor Tardive, despre care scrie Dumcev. Nu ştiu de ce eram sigur că cuibul viespilor de hârtie se află neapărat pe celălalt mal al râului. Trebuia să caut un punct de trecere: probabil că Dumcev a construit pe undeva un pod.

Mergeam încet şi cu precauţie pe marginea ţărmului înalt şi prăpăstios. Pe alocuri, râul clocotea, vuia ca un torent. De unde mă aflam, vedeam malul opus, scund, acoperit cu aluviuni de argilă, nisip, prundiş şi pietre şlefuite. Pesemne că primăvara, mai ales în timpul ploilor mari, râul se revărsa năvalnic până departe.

Dar ce miros ciudat se simte aici! Parcă m-aş afla pe un câmp pe care s-a împrăştiat gunoi de grajd.

Râul făcu o cotitură bruscă şi pe mal răsări deodată şi se rostogoli spre mine un munte. Din nou „cavalerii” negri, scarabeii! Din nou rostogolesc o sferă. Să fie granula mea? Am luat-o la fugă. Unde să mă ascund? Muntele înainta, înainta mereu. M-am pomenit pe marginea unei coaste abrupte. Iuţeala mirosului de amoniac era de nesuportat. Simţeam că ameţesc — mi se învârtea capul.

Am căzut de pe mal, de la o mare înălţime, în torentul ce vuia. Eram cât pe ce să mă înec. Când mi-am revenit, ţineam în mână pelerina cu granula, în timp ce mă luase curentul apei şi mă ducea cu el. Pe lângă mine trecu plutind o scândură. M-am agăţat de ea şi m-am căţărat deasupra. Nu era în realitate decât o surcică dintre cele mai obişnuite,

dar în raport cu dimensiunile mele — o uriaşă plută salvatoare. Apa zvârli pluta spre malul opus şi astfel am putut ieşi pe uscat... Aici, descoperii deodată nişte ciudate urme de paşi proaspete, adânci şi distincte. Pe pământul umed de lângă râu trecuse cu puţin înainte un om. Prin urmare, pe undeva, aici, prin apropiere, se află un om! Dumcev!

DIN NOU „ORAŞUL" DE HÂRTIE AL VIESPILOR

Fără să-mi iau ochii de la acele urme, mă îndepărtam din ce în ce mai mult de râu şi larma lui. Mă aşteptam din clipă în clipă să-l zăresc pe Dumcev, făcându-şi apariţia de după o cotitură.

Imaginaţia îmi zugrăvea tablourile cele mai surprinzătoare. Mi-am iuţit paşii, dar urmele omului se pierdură dintr-o dată, dispărură într-un tufiş. Pe jos se întindeau umbre mohorâte, dense. Mergeam prin semiîntuneric, treceam peste grinzi, bârne uriaşe, prinzându-mă cu mâna de ramurile copacilor. O pasăre uriaşă zbură pe lângă mine. Am fugit din calea ei, m-am dat la o parte, m-am ascuns sub umbra unei plante. Deasupra mea se legănau flori galbene. Mirosul lor îmbătător mă ameţi uşor. Cu greu am putut merge mai departe. Vuietul râului se pierduse din cauza distanţei. Umbrele se risipiră. Se mai lumină. Am ridicat capul şi fără voie am scos un ţipăt. Nişte uimitoare pere gigantice de culoarea pergamentului atârnau deasupra capului meu. Ce construcţii ciudate! Semănau eu nişte ceşti colosale. Iar în spatele oraşului de pergament se înălţa spre cer un zid cenuşiu. Cât de frumos se vedea oraşul de un galben pal, luminat de soare, pe fondul peretelui cenuşiu!

Aerul era plin de zgomote: nişte păsări galbene, gigantice intrau şi ieşeau în zbor din oraş.

Ciudatele construcţii aveau deasupra lor un fel de acoperiş. Şi pe cât se părea, păsările se ridicau în zbor de jos, de sub acest acoperământ.

Unde mă aflam? Al cui este acest bizar oraş?

Am făcut un pas şi m-am oprit nedumerit: pe jos, în faţa mea, se afla o bârnă groasă. Pe fondul ei roşu străluceau puternic în soare nişte fâşii late, aurii. Fâşiile alcătuiau împreună nişte litere. Dar cu totul necunoscute. Nu le puteam descifra. Erau de dimensiuni nemaipomenite. Ca să le pot citi, m-am distanţat de ele. Şi deodată am izbucnit în râs: „Pioner 3 M”!

Amuzant! „Pioner 3 M” este marca unui creion. Un creion moale cu care îmi place să scriu. Acum mi-am amintit. Această bârnă era creionul meu. Aici am rupt din cuibul viespilor fabricante de hârtie o bucată de carton şi am vrut să desenez ceva pe ea. Am scos creionul şi în clipa aceea l-am scăpat pe jos. Am început să-l caut prin iarbă, dar nu l-am găsit. Şi iată că acum, când ierburile deveniseră pentru mine arbori uriaşi, mi-am întâlnit din nou creionul pierdut.

Micul creion pe care-l ţineam cu atâta plăcere în mână — creionul meu cu şase muchii, bine ascuţit, „3 M”, moale, cu care scriam atât de uşor, cu care făceam studii de portrete, cu care făceam însemnări marginale pe manuscrise, cu care notam numerele de telefon ale celor dragi, iată unde ne-am întâlnit! El a rămas acelaşi creion „Pioner 3 M” şi cuibul de viespi care atârnă de o bară înfiptă în pământ este şi el acelaşi ca înainte. Numai eu am devenit, între timp, cu totul altfel. Acum cuibul de viespi îmi apare ca un oraş imens în care intră şi din care ies în zbor păsări gigantice.

Viespile construiau mereu alte şi alte celule-locuinţe, le umpleau cu ouşoarele din care vor ieşi larvele, viitorii locatari. În acelaşi timp ele hrăneau larvele, pregăteau acoperăminte pentru celule, închideau orificiile celulelor, în

care larvele se vor transforma în nimfe. Construcţia principală creştea neîntrerupt: unele după altele se înălţau schelele noilor etaje. Tot aici se prepara materialul de construcţie — hârtia. Toate aceste felurite lucrări se executau aici simultan.

Nu mă mai săturam privind. Deodată, în poiană, apăru în fugă un om — un om cu pelerină care alerga. N-am apucat să-l strig — el străbătuse în goană poiana, se căţărase cu o uşurinţă neobişnuită pe zidul uriaş (acesta nu era decât un par înfipt în pământ) de pe care sări pe acoperişul „oraşului” de pergament.

Mi se păru că oţelul unei săbii licărise prin aer. Omul tăie din acoperişul acestui edificiu extraordinar o imensă bucată de hârtie.

Dumcev!

Toate viespile se năpustiră asupra lui. Dar omul sări jos şi fugi de acolo. Voiam tocmai să mă reped spre el, când auzii deodată un zgomot asurzitor. Aerul vibră şi brusc se lăsă un întuneric dens.

În poiană coborâse un avion uriaş. Aşa, cel puţin, mi se păruse la început. Când m-am uitat mai atent, am văzut că „avionul” se sprijinea pe doi stâlpi lungi. Avea aripile strânse. Coada neagră pătată cu alb se legăna încet. Era o pasăre, o codobatură mi se pare.

Dar unde este omul care luptase atât de vitejeşte cu viespile? Iată-l! Ce micuţ mi se pare el în comparaţie cu acea pasăre uriaşă, fioroasă! Mi-era teamă că se va repezi la el să-l sfâşie. Am strigat ca să-l previn. Dar Dumcev nu întoarse capul spre mine, nu mă auzi. Pasărea sări în direcţia lui. Dar omul apucase să se rezeme de peretele cenuşiu, îşi smulsese de pe umeri pelerina cenuşie şi se acoperise cu ea. Codobatura era foarte aproape de el, dar nu-l observă. Ea apucă o râmă care mi se păruse un şarpe imens.

Pasărea bătu din aripi şi-şi luă zborul. Şi abia atunci

omul o luă la fugă. Alerga, ţinând sub braţ bucata de hârtie.

Pasărea se lăsă din nou, în apropierea lui. Omul se lipi de o frunză verde, mare. Pelerina cenuşie căzu la pământ, dar Dumcev rămase acoperit de o pelerină verde. Stătea pe frunza verde şi devenise astfel invizibil.

Pasărea îşi luă din nou zborul cu un fâlfâit zgomotos de aripi.

— Dumcev! am strigat eu.

Din nou nu întoarse capul, din nou nu mă auzi şi dispăru cu bucata lui de hârtie.

Trebuie să alerg după el! Dar dacă mă vor înţepa viespile care zboară pe aici, am să pier.

Să mai strig o dată? Dar zgomotul pe care îl făceau viespile în zborul lor acoperea strigătul meu atât de slab. Şi totuşi am mai strigat o dată şi încă o dată.

— Dumcev!...

Dar în zadar, el nu se întoarse... Plecă, dispăru!

M-am repezit disperat în urma lui, străduindu-mă să-l ajung...

Viespile zboară, bâzâie de se cutremură aerul. Dar eu mă strecor printre ele, mă aplec la pământ, cad, mă ridic, alerg din nou după Dumcev.

Numai de l-aş ajunge din urmă! Să nu-l pierd din vedere!

Alerg. Strig cu ultimele puteri:

— Dumcev! Du-umcev!

În clipa aceea mi se păru că se uită în direcţia mea. Am cules pietricele, crenguţe, le-am aruncat în sus.

Da, într-adevăr mă văzuse! Se opri. Privi cu atenţie. Şi deodată, începu s-o ia la fugă ca şi când s-ar fi speriat brusc de ceva. Dar după câţiva paşi se linişti parcă şi se opri în loc. Apoi se întoarse şi porni spre mine, agitându-şi mâinile, făcând nişte semne. Am alergat în întâmpinarea lui. Mă mai despărţeau doar câţiva paşi de el...

Dar deodată pământul se clătină sub mine.

M-am prăbuşit în adânc.

OMULE, RĂSPUNDE!

Am căzut pe ceva moale. E întuneric. Mă înconjoară o linişte grea, apăsătoare. Trag cu urechea. Am impresia că lângă mine se află cineva, că-i aud respiraţia. Strig:

— Cine e?

Niciun răspuns. Şi totuşi, mişcă ceva lângă mine.

Am fugit mai încolo. M-am rezemat de un perete. L-am atins cu mâna. Era un perete din pământ pe alocuri neted, pe alocuri aspru. Am început să alerg — drept înainte — pe un coridor lung, nesfârşit...

La un moment dat coridorul începea să coboare. M-am oprit; auzeam fel de fel de zgomot ciudate: bubuituri, plescăituri. Ce-i asta? Capătul coridorului coboară oare în apă?

Înapoi! Îndărăt!

Mergeam... mergeam mereu, pipăind cu mâinile peretele. Într-un loc, coridorul se bifurca. Am pornit spre dreapta.

Deodată m-am poticnit; o crenguţă sau poate un firicel de rădăcină se agăţase de picioarele mele. M-am oprit. Era într-adevăr o crenguţă, ea îmi stătuse în cale. Dar n-am timp de pierdut. Trebuie să ies de aici. Am aruncat crenguţa şi am pornit din nou mai departe pe coridor. Dar până când o să tot merg? Oare nu merg într-un cerc închis? Şi unde este ieşirea din acest cerc? Oare acolo unde se aude vuind apa? Coridorul se bifurcă din nou. De un picior al meu se agaţă din nou ceva. O crenguţă? Da, dar e aceeaşi pe care o azvârlisem cu câteva clipe în urmă.

Umblu la nesfârşit într-un cerc, ca un cal orb care trage la roată. Cine a construit acest labirint?

Continui să merg într-un întuneric deplin şi deodată dau de o pantă. Aici zgomotul apei nu se mai auzea.

Pesemne că ajunsesem în adâncul pământului. Panta mă aduse într-un nou coridor. Era tot foarte lung. L-am

străbătut ca şi pe primul — pipăind tot timpul pereţii cu mâinile. Ajungând la capătul lui, mi-am dat seama că şi acesta este închis.

Dar nu! Iată un loc de ieşire. Prin el am trecut într-o ramificaţie foarte îngustă. Zadarnic încercam să ies din această strâmtoare. Am observat totuşi că din această strâmtoare pornesc nişte mici coridoare laterale la oarecare distanţă unul de celălalt. Ele m-au dus într-o fundătură. M-am întors înapoi şi am început să merg din nou pe coridorul cel mare.

Dar când voi ajunge la capătul lui?

Sub picioare sunt vreascuri, pesemne iarbă uscată.

M-am aşezat pe jos. M-am întins ca pe un aşternut. Cine a putut construi acest labirint? Am început să aţipesc. „Labirint... labirint...”
Rostesc încet acest cuvânt şi-mi amintesc de o legendă din mitologia greacă.

Pe insula Creta a existat cândva un labirint din care niciun muritor care nimerea acolo nu mai putea găsi vreo ieşire. Vechiul mit grecesc povesteşte că în acest labirint s-a instalat monstrul Minotaur, care mânca oameni. Cetatea Atena era silită să trimită acestui monstru cu trup de om şi cap de taur şapte feciori şi şapte fecioare la fiecare nouă ani, pentru a fi mâncaţi de Minotaur. Tezeu din Atena s-a furişat în labirint şi l-a ucis pe monstru. Dar cum a reuşit Tezeu să iasă din labirint?

Ariadna, fiica lui Minos — împăratul Cretei — care-l îndrăgise pe Tezeu, i-a dat, când a coborât în labirint, un ghem de aţă şi un paloş ascuţit. Capătul ghemului rămăsese la ea. Şi acest fir călăuzitor — firul Ariadnei — l-a scos pe Tezeu din labirint.

Dar în al cui labirint am nimerit eu? Şi ce fel de Minotaur mă aşteaptă? Într-adevăr, cine a săpat aceste galerii?

Cârtiţa! Desigur, cârtiţa!

Ce caraghios! Să nu găsesc ieşirea dintr-o gaură de cârtiţă!

Ea sapă galerii şi se hrăneşte cu larve şi cu râme. Dar cârtiţa uneori iese şi la suprafaţa pământului. Trebuie să găsesc această ieşire.

Ce linişte! Ce întuneric! Istovit, obosit, mă lupt cu somnul. Şi deodată aud:

— Omule, omule-e, răspunde!

Sar în picioare şi strig drept răspuns:

— Sunt aici! Vino aici! Aici!

Tăcere. Nu, am visat. Dar trag din nou cu urechea. Tăcere. Da, totul mi se năzărise doar.

Tăcere şi întuneric.

Poate că acum afară, pe pământ, coboară încet noaptea? Şi oamenii buni cântă cântece vesele...

Aud sforăitul unui animal din ce în ce mai tare şi mai aproape de mine.

Am dat fuga pe unul din coridoare. Am simţit sub paşii mei duşumeaua urcând în pantă. Mă lovi un curent de aer proaspăt.

Mi-am dat seama că ieşirea este pe undeva foarte aproape!

Licări o lumină. Lumina se deplasa, se mişca.

Mi-am spus: Dumcev! Şi mi se păru că văd mâna albă a unui om

ţinând o făclie. Alerg în sus pe coridor după lumină, în timp ce în spatele meu se aude sforăitul înfiorător al cârtiţei.

Deodată, făclia se pierdu, dispăru.

Am întins mâna — am dat de un perete. Am ridicat mâna şi am nimerit într-o gaură din tavan. Animalul sforăie undeva, chiar lângă mine.

M-am prins cu ambele mâini de marginea găurii şi am ieşit din labirint, la suprafaţa pământului.

Pe pământ era noapte. Lumina făcliei se apropia de mine.

LUMINIŢE, LUMINIŢE...

Dumcev! Dumcev!...

Deodată din diferite locuri se aprinseră zeci de luminiţe.

Sunt derutat. Ce-i asta? Îşi bate cineva joc de mine? Luminiţe, luminiţe mă înconjoară, se sting, se topesc, dispar şi se aprind din nou. Aproape, departe, departe-aproape...

Mă învârtesc, mă zbat fără rost.

În sfârşit, înţeleg: luminiţele sunt putregaiuri şi licurici. Printre aceste luminiţe care o fi făclia lui Dumcev? Probabil că el ţine în mână un putregai fosforescent. Mă opresc. Aştept. Aştept să vină Dumcev la mine!

Într-adevăr, o lumină se apropie de mine liniştită şi gravă.

Şi atunci am auzit:

— O-mu-le, omule, răspunde! Omule, răspunde!

— Dumcev! am strigat eu. Dumcev!

Lumina se apropie din ce în ce mai mult, vocea se aude din ce în ce mai tare:

— Omule, vin spre tine!

Dar deodată totul în jur începu să se schimbe, iar glasul pe care îl auzisem venea acum din depărtare. De ce fuge totul de mine? Şi luminiţele, şi tufişurile, şi arborii — totul pluteşte pe lângă mine.

La lumina ireală, fantomatică a lunii şi a luminiţelor ce licăreau, am văzut o uriaşă râmă de ploaie trăgând — o dată cu mine — frunza pe care mă oprisem din întâmplare.

Trebuie să sar neîntârziat de pe această frunză. Dar în timpul cât mă gândisem la această soluţie — râma trăsese frunza spre o groapă adâncă. O clipă şi m-aş fi prăbuşit. M-am prins cu mâinile de marginea gropii şi mi-am strâns picioarele: râma trase frunza în jos, iar eu am rămas

suspendat. Am oftat uşurat.

Domnea liniştea.

Nu mă încumetam să mă urnesc. Am încremenit lângă vizuină, de parcă aş fi stat de strajă.

Iar din pădurea de ierburi sclipeau din nou luminiţe, se stingeau, se aprindeau. Undeva, printre ele, se afla şi făclia unui om. El purta lumina pentru mine, dar eu nu ştiam cum să deosebesc făclia lui printre celelalte luminiţe.

Timpul trecea, nimeni nu venea. Veni doar o adiere răcoroasă. Mă cuprinse răcoarea. Mi se făcu frig. La lumina putregaiului nu te poţi încălzi; am pornit totuşi spre desişul ierburilor. Am ales acolo un loc unde se aflau mai multe lămpi de acest fel: verzi, albastre, galbene, roşii. Părea că fiecare licurici îşi acoperea lumina cu un glob de sticlă colorată. Îmi întindeam mâinile îngheţate către luminiţele colorate — către undele de lumină, de diferite lungimi. Fiecare felinar ardea la început viu, uniform, apoi lumina lui scădea, se stingea. Treceam de la un felinar la altul, cu braţele întinse. „Licuricilor, daţi puţină căldură unui pribeag ostenit din Ţara Codrilor de Iarbă!” Zadarnic! Este atât de slabă, atât de slabă căldura pe care o daţi voi: nici nu o poţi simţi! Cheltuiţi toată energia voastră ca să luminaţi. Alături de voi, eu semăn cu acel jalnic mic slujbaş erou al lui Dickens, care într-o seară, pe un frig aspru, pătrunzător, îşi încălzea mâinile la lumânarea singuratică din biroul zgârcitului Skrooge. „La revedere, dragii mei licurici, albaştri, verzi, roşii, la revedere! Păstraţi pigmentul vostru luminos — lamperinul, las reacţia de oxidare să creeze în continuare aceste efecte luminoase, frumoase şi reci. La revedere!”

Mă întorc la groapa în care a intrat râma de ploaie; mă voi propti de terasament şi voi încerca să aţipesc puţin. Poate că Dumcev va veni acolo şi mă va găsi.

„La revedere, licuricilor!”

ÎNTÂLNIREA

A venit dimineaţa. O nouă dimineaţă în Ţara Codrilor de Iarbă. Dumcev nu m-a găsit. Trebuie să mă întorc la casa lui, la buturuga veche şi putredă. Poate că Dumcev e acolo.

Am început să-mi croiesc drum prin hăţişul de ierburi. În jurul meu totul zbura, ţopăia. Totul cânta, foşnea, răsuna. Prin haosul de sunete am desluşit un bâzâit monoton, cunoscut; creştea, se apropia. Sunete sigure şi calme. Mi-am amintit de îndată de albina tăietoare de frunze — megahila, al cărei cuib îl vizitasem ieri şi unde mâncasem atât de bine. N-ar strica să-mi iau acum micul dejun...

Când insecta se lăsă jos, am privit-o cu atenţie şi atunci mi-am dat seama că nu era tăietoarea de frunze megahila, ci o altă albină. Desigur, ştiam că există multe albine care duc o viaţă singuratică.

Aşadar, mi-era tare foame! Am zărit pe picioruşele albinei şi pe pântecelul ei dulcele polen auriu, pe care îl culesese de pe flori. Aroma lui picantă, iute, îmi gâdila gâtlejul şi nările.

Cuibul albinei era chiar lângă mine, în pământ, dar la început nu l-am observat, era acoperit cu frunze. Albina a intrat în el. Era o albină de pământ!

A ieşit apoi pe marginea cuibului, l-a acoperit cu frunze şi şi-a luat zborul. Am încercat să trag frunza de pe cuib, dar — flămând şi nedormit cum eram — mă părăsiseră puterile. Frunza era grea. Îmi pierdeam timpul luptând cu ea. Dar în cele din urmă am izbutit s-o trag de pe cuibul în care trebuia să sar. M-am oprit, oare n-o fi prea adânc? Am căutat o prăjină lungă şi am găsit una foarte potrivită pe care am înfipt-o în cuib.. Dar abia începusem să cobor pe prăjină, când am auzit deodată bâzâitul unei albine. Era chiar stăpâna cuibului, venea acasă cu o nouă porţie de provizii. O s-o sfârşesc rău de data asta, mi-am spus.

Am făcut cale întoarsă. Am părăsit prăjina. Am fugit zicându-mi: trebuie să las în pace această albină — prea repede s-a întors din cursa ei. Nu o pot păcăli, nu-mi ajung nici puterile, nici răbdarea.

Totuşi, ce ciudat: totul în Ţara Codrilor de Iarbă este atât de neaşteptat, de neobişnuit, dar foamea este aceeaşi — aceeaşi senzaţie cunoscută, obişnuită. Deci nici în această neverosimilă Ţară a Codrilor de Iarbă omul nu se poate lipsi nici de hrană, nici de somn!

Trebuie să ajung mai repede la casa lui Dumcev.

Un pârâit puternic mă asurzi.

Ce animal o fi acesta? Aripile sunt înguste şi verzi, picioarele dinapoi sunt mai lungi decât cele din faţă. Bizar animal! Nu, e un simplu cosaş! Cântă din ce în ce mai strident, mai vesel. Cântecul lui seamănă cu un ţârâit. Şi dintr-o dată tace, trage cu urechea: nu cumva alţi cosaşi cântă mai tare decât el? Şi se aude din nou acelaşi ţârâit.

Să plec mai departe, cât mai departe de acest zgomot asurzitor! Un pas şi mă aflu deja în desişul pădurii, printre nişte arbori foarte ciudaţi. Rădăcinile de un galben-albicios intrau în sol, iar trunchiurile, de un verde viu, când ţâşneau ca săgeţile spre cer, când aplecându-se la pământ, se adunau, îşi apropiau vârfurile şi frunzele înguste, lungi. Un zid de nepătruns! Dar şi în desiş continua să se audă larma cosaşilor. Am privit în jur.

Acolo, chiar lângă un cosaş, se înalţă, ba contopindu-şi culoarea cu cea a desişului, ba detaşându-se de el, o vietate ciudată, lungă.

Soarele răsărea şi această fiinţă se uita la soare. Animalul se întinse şi îşi împreună pe piept „mâinile” lungi. Nu cumva este cel numit în popor călugăriţa? Sigur că da, este călugăriţa!

M-am oprit s-o admir. Cu câtă măreţie şi cu cât calm îşi întoarce capul cu ochii bulbucaţi, de parcă ar fi vrut să asculte cu atenţie ţârâitul cosaşului!

Dar se pare că cosaşul a început s-o plictisească cu ţârâitul lui. Acum, călugăriţa când apare, când dispare în desiş.

Aud un zgomot care vine din apropierea cosaşului: parcă cineva ar zgâria cu unghia un obiect de sticlă. Apoi o ciocănitură, un pârâit sec.

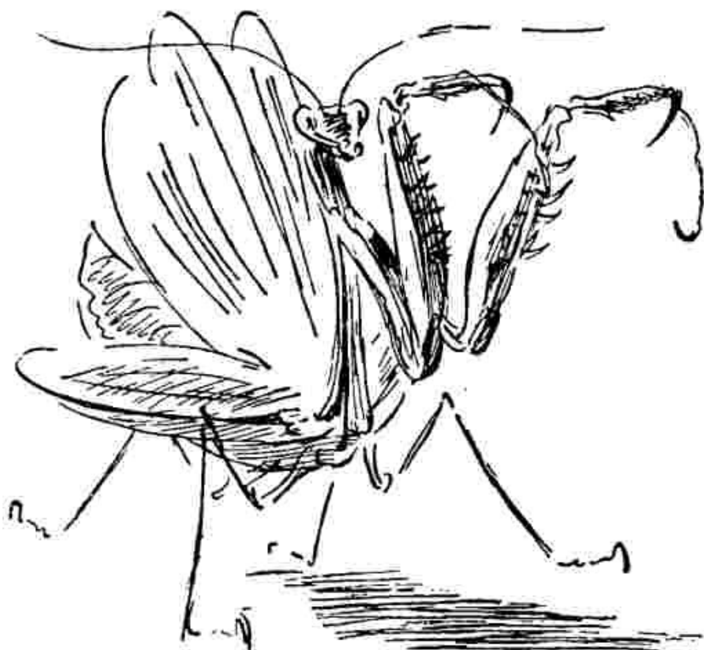
Amuzant!

Călugăriţa — de un verde delicat — elegantă şi zveltă, se întoarce spre cosaş.

Da, se vede că s-a săturat de-a binelea de el.

Dar cât de plastice sunt mişcările ei! Iată, şi-a întins înainte piciorul din faţă, de parcă s-ar pregăti de un dans complicat. De pe picior privesc nişte pete negre cu puncte albe în mijloc. Ochi proeminenţi! Iar pe coapse un rând dublu de spini ascuţiţi, ca un ferăstrău cu două tăişuri. Spinii sunt de diferite culori şi de diferite lungimi. Unii sunt negri, alţii verzi, unii mai lungi, alţii mai scurţi.

Şi deodată cosaşul rămase suspendat de ferăstrăul călugăriţei... Încercă să se smucească. Ea îşi lăsă piciorul lung, articulat, care părea prins în balamale, şi pe coapsă apăru încă un ferăstrău, cu dinţii mai mărunţi şi mai deşi.

Ferăstraiele se închiseră, făcând prizonier cosaşul, care se zbătea disperat, prins în această menghină. Zadarnic: picioruşele lui lovesc în gol. Încă o clipă şi totul s-a terminat. Cosaşul avu o convulsie puternică, după care rămase încremenit. Călugăriţa începu să-l extermine: cu un picior ţinea în dinţii ferăstrăului trupul victimei, cu celălalt îi strivea capul.

Călugăriţa îşi lua micul dejun.

Soarele se ridica tot mai sus. După ce îşi termină masa, ea îşi strânse din nou, cu o înduioşătoare smerenie, „mâinile” fioroase şi-şi îndreptă capul spre soare.

Făţarnica!

Dar capul i se întorcea când spre soare, când într-altă direcţie.

Îi priveam fermecat mişcările elegante. Uitasem de orice frică. Agăţându-mă de rădăcinile arborilor, mă

strecuram din ce în ce mai aproape: voiam să-i examinez mai bine ferăstraiele. Dar, o mişcare neîndemânatică... m-am agăţat de o rădăcină ce ieşea din pământ şi am căzut. Buff!

Am sărit imediat în picioare. Prea târziu! Picioarele din faţă ale călugăriţei, împreunate atât de smerit pe piept, ca pentru rugăciune, s-au deschis deodată, cât erau ele de lungi.

Călugăriţa se repezi la mine. Era înaltă, foarte înaltă, de cel puţin trei-patru ori mai înaltă decât mine. Am scos un strigăt de disperare şi am făcut vânt pelerinei în care era înfăşurată granula. Am sărit într-o parte, dar era prea târziu, ştiam că dintr-o clipă într-alta ferăstraiele călugăriţei se vor închide. Eram pierdut!

Dar deodată ce văd? Călugăriţa se prăvăli la pământ.

Nici eu nu m-am mai putut ţine pe picioare şi am căzut lângă ea.

E realitate ori vis? O mână uscată, caldă, de om, ştergea cu grijă şi precauţie sudoarea de pe fruntea mea. Apoi mă ridică.

Am auzit glas omenesc.

— Of, se poate una ca asta? Se poate să ai încredere într-o asemenea ticăloasă?

— Dumneavoastră sunteţi? Dumneavoastră m-aţi salvat! şoptesc eu. Dumcev?!

Omul făcu o plecăciune, după moda veche:

— Da, eu sunt Serghei Sergheevici Dumcev.

Mă uitam la el fără să ştiu ce să spun, eram surprins peste măsură. Cum să nu rămân uluit când în faţa mea stătea în carne şi oase însuşi Serghei Sergheevici Dumcev — omul acesta atât de neobişnuit? Purta pe spate câteva pelerine de diferite lungimi şi culori. Sub ele, o vestă din hârtie compactă. Pe jos zăcea sacul său de drum, pesemne din gogoaşă de omidă.

— Toată noaptea te-am urmărit, îmi spuse Dumcev.

Am fost şi în labirintul cârtiţei. Te-am strigat, dar dumneata fugeai de mine.

— Serghei Sergheevici, am răspuns eu cu un glas stins. V-am văzut ieri... aproape de tot... Am alergat după dumneavoastră, v-am strigat... dar v-am pierdut. Şi noaptea v-am căutat! Am aşteptat... Şi iată că aţi apărut aci deodată şi mi-aţi salvat viaţa din ghearele acestei fiare.

— A fost un fleac. Un adevărat fleac! Chiar de la ele, chiar de la aceste fiare, am învăţat cum să le răpun. Vezi în mâna mea acest ac de viespe? Seamănă cu o sabie. Am fost nevoit să sar pe spinarea călugăriţei ca să-i distrug centrii nervoşi din torace. De la cine crezi că am învăţat asta? Dumneata ai auzit despre calicurg? Despre pompilide? Sphecide? Un soi aparte de viespi. De la ele am învăţat!

— În Ţara Codrilor de Iarbă?

— Repetă! Cum i-ai zis acestei ţări?

— Ţara Codrilor de Iarbă.

— Justă denumire! Ţara Codrilor de Iarbă... Cândva, foarte de demult, exact aşa am numit şi eu ţara în care trăiesc acum. Dar cum de ai aflat?

— Am citit-o în filele pe care le-aţi lăsat (voisem să spun — sub buturugă — dar m-am fâstâcit)... le-aţi lăsat în casa dumneavoastră.

Am dezlegat pelerina, am scos granula şi i-am dat-o lui

Dumcev:

— Iată, Serghei Sergheevici! Iată granula care vă va readuce la dimensiunile dumneavoastră normale.

El o privi şi spuse

— Cerneală! Am nevoie de cerneală ca să-mi scriu din nou jurnalul.

„Ciudat — mi-am zis — de ce oare Dumcev n-a dat nicio atenţie granulei? Sau poate că aceste granule nici nu restabilesc proporţiile reale? Dar Dumcev nu vrea să spună nimic despre asta?”

PRIMELE IMPRESII

De ce primele cuvinte ale lui Dumcev, văzându-mă în Ţara Codrilor de Iarbă, au fost rostite de parcă m-ar fi cunoscut de mult? De parcă această ciudată ţară, în care apărusem, ar fi fost cel mai obişnuit bulevard dintr-un oraş oarecare unde, pe bănci, stau guvernante care tricotează şi privesc cum se joacă copiii. Şi pe acest bulevard m-a întâlnit pe mine — vecinul său de apartament.

În lupta dintre raţiunea umană şi varietatea de instincte ale locuitorilor acestei ţări a ieşit învingătoare raţiunea. Dumcev, luând în consideraţie mecanismul automat al vieţii insectelor, formele limitate ale instinctului lor, nu numai că n-a pierit în această ţară, dar a dirijat forţa instinctului lor în slujba sa, în slujba omului.

În toate mişcările lui se manifesta o linişte aparte, aş spune o linişte încordată.

Da, Dumcev nu s-a mirat de apariţia mea în ţara lui şi nu m-a întrebat cum am ajuns aci. Pesemne că viaţa îndelungată în această lume, unde eşti pândit la tot pasul de primejdii, unde cu mintea sa ageră omul trebuie să rezolve în orice clipă probleme din cele mai grele, l-a învăţat pe Dumcev să nu se mai mire de nimic.

Iată-l că s-a îndepărtat la câţiva paşi de mine, a examinat nişte urme, a tras cu urechea la freamătul arborilor-ierburi şi a început să vorbească cu sine însuşi. Pesemne că acesta era un obicei al lui statornicit în decursul zecilor de ani trăiţi în Ţara Codrilor de Iarbă. Vorbea foarte rar, încet şi clar.

— Tu ce zici de el? se întrebă — era vorba de mine — şi răspunse pe loc: Ce să zic? Trăncăneşte cam mult! Se bâţâie ca un cosaş. Face zarvă. Parcă ar avea friguri, parcă ar vorbi în delir! Dar la ce te poţi aştepta de la el? E tânăr...

Mi-am luat inima în dinţi şi l-am întrerupt:

— Cum vine asta, Serghei Sergheevici, că nu v-aţi mirat? Dintr-o dată apare un om aici, în Ţara Codrilor de Iarbă... Iar dumneavoastră nu-l întrebaţi nimic!

El răspunse calm şi răspicat:

— De ce să mă mir? Totul e limpede şi simplu. Oamenii au descoperit substanţa unor combinaţii complexe care micşorează şi redau mărimea, iată cum se explică apariţia ta. Dumcev îşi pironi privirea atentă spre vârfurile ce fremătau şi întrebă încet şi cu seriozitate: Dar de ce nu vin încoace şi alţi oameni?

— Nu! Nu! am strigat eu. De ce să se ocupe oamenii cu cercetarea unor substanţe care să micşoreze şi să redea mărimea? Microscopul modern îl ajută pe om destul de bine să studieze organismele cele mai mici.

— Fără ca cineva să trăiască în Ţara Codrilor de Iarbă, fără ca aceste locuri să fie studiate?! Totul privit doar prin lentilele microscopului?

N-am răspuns la observaţia lui. Discuţia noastră se întrerupse.

Apoi l-am auzit din nou vorbindu-şi:

— Dar cum a apărut acest om neastâmpărat aici, în apropierea casei mele?

— Cum?! am exclamat eu. Totul a început de la filele din buchet...

Dumcev se uită la mine nedumerit.

— Despre ce buchet vorbeşti?

— Într-o seară, în camera mea de la hotel a zburat un buchet de flori, iar în el se aflau nişte file, nişte file misterioase.

— Încurci ceva, tinere.

— De loc!

— Buchet de flori... file... hotel... şi dădu din umeri mânios.

Am continuat:

— Filele au fost citite la microscop, filele jurnalului dumneavoastră.

Faţa lui Dumcev se lumină de o bucurie plină de nerăbdare.

— Aşadar, a fost găsit? A ajuns până la oameni?

— Cine? Despre cine, despre ce vorbiţi?

— Despre jurnalul meu, cu descoperirile făcute în toţi anii şederii mele în Ţara Codrilor de Iarbă. Au fost găsite toate, toate filele jurnalului meu?

— Trei file! Doar trei! Erau enigmatice, de neînţeles.

— Vai, şi cât de multe erau, cât de multe! spuse cu amărăciune Dumcev. Abia putea să le care „cămila” mea. Dar ea a pierit, biata mea „cămilă”, păianjenul meu. Iar eu am mers, am tot mers... Către nord-est, mereu către nord-est, spre chioşc. Am vrut să trec peste Marele Fluviu Domol. Furtună... Pluta s-a răsturnat. Un monstru de sub apă păzea jurnalul meu. Apoi... vântul a luat filele. Vântul...

Dumcev tăcu. Iar eu mă pătrundeam din ce în ce mai mult de credinţa că el se va întoarce în curând, poate chiar astăzi, printre oameni. Şi nu va mai trebui să se gândească la cerneală, nu va mai trebui să obţină hârtie de la viespi. Dumcev se va întoarce printre oameni şi-şi va reaminti liniştit totul, va reconstitui, va repeta tot ce era scris în jurnalul lui. Câte nenorociri, câte greutăţi a avut de învins, de câtă vitejie, trudă, perseverenţă, inventivitate a dat

dovadă, numai pentru a îmbogăţi omenirea cu noi cunoştinţe, pentru a pune jurnalul său în mâinile oamenilor, jurnalul din care au rămas doar trei file... Acum tot ce s-a întâmplat atunci ţine de trecut...

De la bun început am vrut să deschid vorba despre asta, dar nu ştiam cu ce să încep. Granula se afla pe jos, înaintea noastră. Trebuia doar să desfac pelerina. Dar îi arătasem o dată granula şi el nici n-a vrut să se uite la ea. De ce?

Dumcev îmi întrerupse şirul gândurilor şi-mi puse prima lui întrebare:

— Spuneai că oamenii n-au inventat încă substanţele complexe care influenţează creşterea organismului viu. Dar atunci, cum ai ajuns aici?

— S-a întâmplat să am la dispoziţie un praf şi două granule. Ele se găseau pe masă, în căsuţa din placaj.

— Şi ai înghiţit praful, nu-i aşa?

— Iar această granulă, Serghei Sergheevici, a fost păstrată pentru dumneavoastră — am spus eu cu fermitate şi calm şi i-am întins-o.

— Un sac! Priveşte ce sac bun!

— Unde? Despre ce vorbiţi?

— Se deplasează un sac mare... Cum, nu vezi? Dumcev arătă spre o omidă mare, asemănătoare cu aceea pe care o luasem cândva drept un şarpe boa.

— De ce numiţi această omidă un sac?

Dar Dumcev o şi luase din loc şi fugi după omidă, dispăru în ierburi.

Se întoarse curând şi exclamă voios:

— Am urmărit-o! Ea îşi împleteşte învelişul — gogoaşa — din fire de mătase, rezistente. Iar eu am s-o gonesc din sacul acesta. O să ai un bun sac de dormit. Bătu cu palma peste sacul său de drum. Nu va fi mai rău decât acesta...

Dar eu am revenit la discuţia întreruptă:

— Aşadar, Serghei Sergheevici, am avut la mine două

granule! Una este aceasta...

— Iar cealaltă? întrebă Dumcev.

— Cealaltă au rostogolit-o scarabeii...

— Înţeleg, înţeleg... Au rostogolit-o într-o sferă din gunoi. Dar n-ai putea indica locul unde ai văzut pentru ultima oară scarabeii cu sfera din gunoi? Trebuie să le luăm granula! Omului nu-i este greu să păcălească o fiară. Dacă scarabeii au rostogolit o sferă-magazie, adică o sferă în care îşi depun ouăle, atunci bila e a noastră. Dar dacă... dacă scarabeii au rostogolit sfera nu pentru urmaşi, ci ca s-o mănânce, atunci ea e pierdută!

O SUPĂRARE GREA

O supărare gravă, o neînţelegere apăsătoare interveni între mine şi Dumcev.

Din ce se iscase ea?

De la locul de luptă cu călugăriţa, din ale cărei ferăstraie cumplite mă salvase Dumcev, am plecat amândoi în căutarea scarabeilor. Ne duceam spre râu, ca să trecem pe malul celălalt, acolo unde scarabeii mă împinseseră în apă. Dumcev mergea înainte. El ducea pe spate un sac mare cu cartonul procurat în oraşul viespilor, în mâini — o sabie.

După cum m-am convins curând, Dumcev stătuse aproape în fiecare zi să pândească omida care, dând drumul firelor-sfori, se agaţă de o plantă şi-şi confecţionează astfel gogoaşa. Dumcev proceda astfel: tăia sforile cu o bucată ascuţită de scoică, scutura omida din gogoaşa-sac, apoi îmbiba sacul cu o substanţă specială. Astfel gogoaşa omidei devenea un sac. În Ţara Codrilor de Iarbă puteai procura şi ceară, şi creozot, şi lacuri, şi iod, şi alte substanţe complexe.

Dumcev mergea uşor şi repede. Iar eu mă târam în

urma lui cu legăturica mea din pelerină. În ea se aflau bilagranulă şi lingura de lemn, de care nu voiam să mă despart.

Mergeam şi mă gândeam: de ce atunci când i-am întins lui Dumcev granula pentru creştere, el nici nu se uitase la ea, ci începuse să vorbească imediat despre... cerneală? Ciudat... Şi doar era destul să înghită granula şi, peste o oră sau două, s-ar fi găsit la masa din laboratorul lui — după atâţia ani de singurătate!

Aici va mai trebui să transforme în hârtie cartonul ce-l poartă în sacul de la spinare.

Dumcev parcă ghici gândurile mele şi spuse:

— Omul a observat multe din viaţa insectelor, a luat multe de la ele pentru dezvoltarea culturii... Cum ar fi, de pildă, cerneala...

Am început desigur să-i explic că cerneala se produce din vopsele de anilină.

— Se vede că nu înţelegi despre ce vorbesc — obiectă Dumcev. Încă înainte de vopselele dumitale, omul a observat musca gogoaşei de ristic şi acele umflături ciudate pe care le lasă ea pe plante... Cerneala e un lucru simplu, dar ce salt a făcut cultura umană o dată cu apariţia ei! Câtă bogăţie se afla în această descoperire!

— Cerneala e un lucru mărunt — am obiectat eu.

— Insecta străpunge frunza — continuă Dumcev, nedând atenţie cuvintelor mele — depune oul, apoi se formează gala în care trăieşte larva. Şi oamenii au început să prepare din aceste gale cerneala. Dar hârtia? Viespile producătoare de hârtie au sugerat omului cum să fabrice hârtie din fibra lemnoasă. Hârtia din cârpe de in era prea scumpă. Cultura umană însă cerea mult, foarte mult material pentru scris — dar care să fie în acelaşi timp ieftin şi uşor de procurat. Viespile de milioane de ani curăţă cu mandibulele lor fibrişoarele lemnoase, le freacă până ce devin praf mărunt, apoi ele secretă un lichid lipicios, cu

ajutorul căruia fac o bilă de hârtie. Această bilă o presează între fălci, o transformă într-o plăcuţă subţire. Şi materialul pentru pereţii locuinţelor lor este gata. Abia cu o sută de ani în urmă a fost descoperit secretul producerii hârtiei din lemn. Şi pe o astfel de hârtie noi scriem astăzi şi tipărim cărţi. Aceasta a fost o cotitură tehnică, un imens pas înainte în cultură.

Mergeam mai departe.

Mă gândeam ce expresie ciudată, solemnă avusese faţa lui Dumcev când deschisese vorba despre muştele de cerneală, despre viespile de hârtie! Pe câtă vreme atunci când îi întinsesem granula de creştere parcă nici n-o băgase în seamă. „De ce?” mă întrebam. Îmi trecu prin minte o vagă bănuială care mă sperie: nu cumva pasiunea şi obsesia de cercetător, de descoperitor au învins în el dorinţa de a se întoarce în lumea celor în care trăise înainte? Nu cumva nu mai vrea să se despartă de Ţara Codrilor de Iarbă?

Deodată Dumcev se opri şi începu să vorbească singur:

— Trebuie să cred că tânărului (despre mine vorbea) nu-i vine de loc uşor să care în pelerină o povară atât de grea. Dar sacul meu este plin până la refuz cu carton. Şi trebuie să avem mâinile libere.

Se întoarse spre mine.

— N-ar fi mai bine să ne ascundem lucrurile într-un loc sigur? Ne va fi mult mai uşor la mers. Le vom ascunde în cuibul halikodomei.

Acest cuvânt — „halikodomei” — îl rostise cu profund respect.

Dumcev se îndepărtă, trecu printr-o poieniţă deschisă şi se opri.

Un uriaş munte de piatră golaş, fără verdeaţă, îşi proptea în cer vârful înalt. De el era lipită o construcţie semicirculară albicioasă, găurită în câteva locuri.

Apropiindu-mă mai mult de ea, am observat că aceste orificii erau netede şi rotunde.

— E cel mai bun loc pentru păstrarea lucrurilor — spuse Dumcev. Ne aflăm în faţa locuinţei halikodomei, albina-pietrar. Aceste insecte după ce îşi găuresc acoperişurile cuiburilor lor îşi iau zborul. Acum cuiburile sunt pustii, aici totul se va păstra perfect.

Dumcev luă din mâinile mele legătura, îşi potrivi mai bine sacul cu carton pe spinare şi începu să se caţăre cu uşurinţă pe munte. De acolo trecu la construcţia albicioasă lipită de el.

M-am căţărat cu greu în urma lui. Dumcev coborî — folosindu-se de sfori — toate lucrurile prin gaura bolţii edificiului, apoi astupă orificiul cu pietre.

— Nădăjduiesc că vei ţine minte acest loc? spuse el.

— Dar asta e imposibil!

— Învaţă topografia de la albine.

— Topografia? Ce-are de a face aici topografia? Aici e chestiune de instinct. Rezultatul a milioane de ani de adaptare. Dar instinctul e orb. Este extrem de limitat, întotdeauna automat!

Am spus asta cu oarecare asprime în glas. Oare am vrut să fiu aspru? Am simţit totuşi că tonul meu era jignitor şi moralizator.

Dumcev obiectă hotărât:

— Fleacuri! Albina găseşte întotdeauna fără greş cuibul ei.

— Da; asta aşa e! am exclamat eu vehement. Dar mutaţi acelaşi cuib în altă parte, fie chiar şi foarte aproape, în aşa fel ca albina să-l poată vedea şi ea nu-şi va recunoaşte cuibul. Ea se întoarce numai la locul de unde şi-a luat zborul. Acesta e instinctul. Iar dumneavoastră aţi spus: „Omul trebuie să înveţe de la albină s-o imite”. Asta e absurd! Chiar în oceanul nemărginit un om plecat în căutarea altuia îl poate descoperi. Pentru aceasta raţiunea

a creat busola şi alte instrumente din cele mai complicate.

O cută mohorâtă apăru la colţul buzelor lui Dumcev. Se aşternu o tăcere apăsătoare.

Apoi Dumcev spuse:

— Şi totuşi omul a învăţat ceva de la albina-halikodoma. Ea e prima care a preparat cimentul. Din ciment ea a construit această locuinţă pentru urmaşii ei. Pământul calcaros-argilos muiat cu saliva albinei se întăreşte lăsat în aer, se solidifică pentru totdeauna. Dumcev strigă aproape aceste cuvinte „pentru totdeauna”.

Pesemne că fusese foarte jignit de remarca mea, cum că oamenii n-au ce învăţa de la halikodomă.

Eu tăceam.

El interpretă tăcerea mea drept o nouă obiecţie şi continuă oarecum provocator, fără să mă privească:

— Ea, această modestă albină-pietrar, a oferit omului în dar secretul cimentului.

Am încercat să-l contrazic, dar el m-a întrerupt cu asprime.

— Chiar omul din timpurile străvechi avea un bun spirit de observaţie. Un egiptean a băgat de seamă că halikodoma îşi construieşte cuibul pe piatră din ciment. Şi constructorii piramidelor egiptene au apelat la ciment, imitând astfel halikodoma. Cimentul a întărit piramidele pentru totdeauna! Până în zilele noastre!

— Din unele piramide a rămas doar un morman de ruine — am obiectat eu.

Şi atunci mi-am amintit, nu ştiu de ce, de o inscripţie de sub desenul unei piramide dintr-un album de istorie a Egiptului antic: „Nu mă subaprecia în comparaţie cu piramidele de piatră, pentru că eu am fost construită astfel: o prăjină se înfunda adânc în mocirlă, apoi se scotea şi se strângea nămolul adunat pe ea: cărămizile mele sunt făcute din acest nămol”.

Această inscripţie pe o piramidă, făcută de un faraon,

am repetat-o cu glas tare lui Dumcev.

— Ştiu, ştiu! spuse Dumcev. Piramida lui Asihis. Lăudăroşenia nu i-a fost de niciun folos, timpul l-a dezminţit curând. Săpăturile au stabilit că pentru întărirea cărămizilor şi constructorii egipteni foloseau mortarul de var liant — cimentul halikodomei. De la ea au învăţat.

— Serghei Sergheevici, construirea piramidelor de către vechii egipteni este o chestiune de istorie. Au fost descoperite acum noi materiale liante, cimentul portland, cimentul hidraulic. Cimentul a dat posibilitate să se creeze un nou material de construcţie, betonul. Acum oamenii construiesc din beton armat clădiri, poduri imense, planşeuri... Şi nu albina a sugerat inventarea betonului armat.

Dumcev asculta şi repeta foarte încet:

— Beton armat... beton... hidrau... Nu înţeleg...

— Trebuie să recunoaşteţi, Serghei Sergheevici — am spus eu încet. Omul n-are ce învăţa nici de la această albină, nici de la celelalte insecte, de la aceste maşini vii.

— Ce? Ce-ai spus?

— Toate aceste insecte sunt maşini vii. Organisme inferioare!

Ce dureros s-a schimonosit faţa lui Dumcev! Am înţeles că între noi s-a creat o neînţelegere gravă.

Am coborât de pe munte. Uite ce-am făcut, mi-am zis eu, n-am ştiut să mă stăpânesc, am pricinuit o durere omului de care mă ataşasem încă de pe când nu-l cunoşteam şi nici nu-l văzusem măcar. Şi doar atât de mult am căutat, am aşteptat întâlnirea cu el în această Ţară a Codrilor de Iarbă! El mi-a salvat viaţa... iar eu l-am jignit.

Mergeam în urma lui Dumcev. Soarele ajunsese sus de tot. Eu tot voiam să-i spun că mă simt vinovat faţă de el, dar nu ştiam cum să încep.

CÂND NU TE ÎNECI ÎN APĂ

Râul Reproşurilor Tardive, de care ne apropiam, vuia şi iată că de după copacii-ierburi sclipiră apele lui clocotitoare.

— O să trecem râul cu pluta. Este legată aci, lângă cotitură. Îndată ce ne vom afla pe malul celălalt, vom porni pe urmele scarabeilor. Îi vom ajunge din urmă, le vom lua cealaltă granulă de creştere — spuse Dumcev.

Cu nişte căngi lungi (ace uscate de pin) ne-am îndepărtat de mal şi am început să plutim.

Dumcev îndrepta cu mâna sa experimentată pluta spre ţărm. Deodată, mi se păru că aud undeva, prin apropiere, zgomotul unor vâsle lovind apa. Am privit înapoi şi... nu mi-am mai putut lua ochii. Lângă plută înotau nişte imenşi monştri de apă — „bărci” vii cu vâsle în furchete. Aceste „bărci”, cu nişte ochi roşii, mari, cu privirea fixă, când cercetau ceva în apă şi atunci încremeneau în loc, apoi se deplasau foarte încet, când se repezeau deodată înainte. Vâslele lor, acoperite cu nişte peri aspri, loveau apa, şi cu o viteză de necrezut „bărcile” zburau pe luciul râului. Pieirea noastră ar fi fost inevitabilă dacă măcar una din aceste „bărci” ar fi atins din mers pluta noastră — ea s-ar fi răsturnat imediat.

— Observă! Gladâşul — prototipul bărcii cu vâsle. Picioarele posterioare ale acestei insecte de apă, vâslele, se ţin parcă pe furchete şi capetele lor sunt acoperite cu peri aspri. Împinge pluta mai puternic! strigă Dumcev. Ne ajunge din urmă gladâşul!

Şi aproape în aceeaşi clipă ne acoperi un val. Pluta se clătină, se răsuci.

Dumcev alergă spre celălalt capăt al ei. Era greu să restabilim echilibrul. Pluta era toată inundată de apă. Se lăsase într-o parte şi un capăt al ei intra în râu. Dumcev o îndreptă.

Momentul de primejdie trecuse. Dumcev vorbea din nou liniştit, lucrând cu cangea:

— Cine ştie dacă omul primitiv n-a observat cum se deplasează în apă gladâşul? S-a uitat şi a învăţat să facă vâsle cu furcheţi...

Dumcev nu-şi termină vorba. O izbitură de jos! Pluta se ridică vertical şi amândoi ne-am pomenit în apă.

Valurile ne biciuiau şi ne aruncau într-o parte.

— Gladâşul e lângă noi! Scufundă-te!

Şi Dumcev dispăru sub apă. M-am scufundat după el.

Halucinaţie? Sub apă, în faţa mea, a răsărit un foişor neobişnuit din cristal. În acest foişor, pe trunchiul unui

arbore, sta liniştit Dumcev şi mă invita la el prin semne.

Nu, nu fusese halucinaţie! Iată că m-am pomenit şi eu sub clopotul străveziu, ca de cristal.

„Argyroneta!” mi-am dat seama, amintindu-mi de tot ce am citit în însemnările lui Dumcev despre aerostatele subacvatice.

— Respiră aici liniştit, ca pe pământ — am auzit vocea egală a lui Dumcev, când m-am instalat lângă el pe trunchi.

Am început să privesc în jur. Prin învelişul străveziu al foişorului în care şedeam, am văzut cum trunchiurile groase ale arborilor subacvatici, necunoscuţi mie, se întindeau pornind din fundul râului, se împleteau, se încâlceau, tremurau în apa tulbure şi porneau în sus. Tulpinile laterale, lungi se aşterneau pe cursul apei, de parcă plecau undeva, departe de tot.

Pesemne că viguroasa vegetaţie a Ţării Codrilor de Iarbă nu mai avusese loc suficient pe pământ şi se năpustise în apă.

Deodată, de după împletiturile dense ale algelor, aproape de tot de noi, am zărit nişte ochi aprinşi. Nişte frânghii se întindeau din creangă în creangă, de la un trunchi la altul.

Şedeam pe crengile arborelui subacvatic, prins în păienjeniş, şi observam viaţa ciudată, capricioasă şi variată a împărăţiei subacvatice. Printre trunchiuri, tulpini şi ramuri, fremătau umbrele unor animale. Ele brăzdau apa când lin, când brusc.

— În acest clopot puteam sta liniştiţi — spuse Dumcev. Înţelegi, cred, că acest edificiu ne-a scăpat de nenorocire! Clopotul scafandru — arătă el spre plasa ţesută din păienjeniş de argyronetă — este eliberat treptat de apă, de către păianjen, şi umplut cu aer tot de el. Fiecare băşică de aer, prinsă de păienjeniş, dislocă după cum se cunoaşte din fizică un volum egal de apă. Acum nu te mai îndoieşti că omul n-avea de ce să despice firul de păr în patru, acolo

unde avea în faţă un model gata din natură?

„Ce prostie!” am vrut să spun. Dar mi-am amintit de recenta noastră discuţie despre ciment, mi-am amintit de jignirea pe care i-o adusesem lui Dumcev şi am tăcut.

Acum, când mi se adresa din nou, am invocat incompetenţa mea în materie.

Ieşind de sub clopot, am urcat amândoi pe oglinda liniştită a apei. Apoi ne-am căţărat cu mare greutate pe malul abrupt.

— Aşadar, începem vânătoarea de scarabei — spuse Dumcev. Du-mă acolo unde i-ai văzut pentru ultima oară, cu sfera în care era granula.

M-am uitat cu atenţie, am chibzuit.

— Am văzut scarabeii de două ori. Prima dată atunci când am scăpat granula şi ei au rostogolit-o după un lanţ de dealuri, iar a doua oară pe acest mal. Am căzut în râu de pe malul abrupt.

— Şi de unde ai căzut? Arată-mi locul!

L-am dus pe Dumcev de-a lungul malului:

— Acolo era o râpă... o meandră... o cotitură a râului — i-am spus.

Dumcev mă duse lângă o râpă abruptă:

— Aici a fost? Sau poate acolo? Şi acolo e o râpă. Sau în stânga, unde coteşte râul?

Nu ştiam ce să răspund. Pentru mine toate coastele abrupte şi meandrele râului semănau între ele.

— Nu te sfii! Arată-mi măcar direcţia din care ai venit din pădure spre râu — spuse Dumcev.

L-am dus pe Dumcev într-un loc în care o tufă şi arborele de lângă ea mi se păreau cunoscute. Când m-am apropiat, am văzut că greşisem.

Am cutreierat apoi împreună pe întregul mal şi în cele din urmă am ajuns la convingerea că nu voi mai descoperi niciodată locul de unde căzusem — vrând să scap de scarabei.

Dar puteam eu oare să renunţ la căutarea granulei atât de preţioase, care însemna reîntoarcerea în lumea din care venisem? Şi în clipa aceea m-am gândit că aici, pe mal, fuseseră poate cu totul alţi scarabei, iar ceilalţi care m-au furat rămăseseră acolo, în dosul şirului de dealuri. O ipoteză la care nu mă oprisem de loc până atunci şi care nu era cu nimic întemeiată. Dar nu puteam renunţa la ea sau poate că nu voiam să renunţ: ea mă liniştea, mă scotea din întristarea care mă cuprinsese. Am vrut să cred în propria-mi născocire.

I-am împărtăşit lui Dumcev aceste gânduri ale mele. El mă privi cu atenţie.

— Dumneata propui o expediţie după lanţul de dealuri? Bine, sunt de acord.

NEAŞTEPTATELE ÎNTREBĂRI ALE LUI DUMCEV

Pe măsură ce mergeam mai departe, gândul că Dumcev nu intenţiona decât să-şi procure cerneală şi, pesemne, să rămână mai departe în Ţara Codrilor de Iarbă, pentru a-şi continua cercetările şi pentru a-şi scrie din nou jurnalul, devenea tot mai stăruitor. Concluzia la care ajunsesem mi se părea dureroasă şi de neînţeles. De ce se eschiva de fiecare dată de la discuţia cu privire la lucrul cel mai important: întoarcerea printre oameni? De ce nu mă întreabă despre intenţiile mele viitoare?

Pesemne că arătam abătut şi dezorientat. Mi-am dat seama de aceasta, observând că Dumcev întorcea adesea capul spre mine şi mă privea cu un aer neliniştit. La un moment dat se opri şi, în dorinţa de a mă sustrage de la gândurile mele negre, spuse:

— Dumneata desigur cunoşti notele muzicale?... Atunci trebuie să ştii că s-a calculat numărul bătăilor de aripă pe minut ale unei insecte.

N-am înţeles imediat despre ce vorbeşte.

— Ascultă! Trece acum o albină în zbor... Ea emite în timpul zborului un anumit sunet... L-ai auzit?

— E un „la”!

— Exact! Acest sunet corespunde unui număr de patru sute patruzeci de oscilaţii duble pe secundă. Ascultă acum şi alte sunete.

— „Do”!

— Acest sunet corespunde unui număr de trei sute treizeci de oscilaţii ale aripilor albinei pe secundă. Nu patru sute patruzeci, ci trei sute treizeci, cu o sută zece mai puţin. Se vede că albina aceasta e foarte obosită. În Ţara Codrilor de Iarbă, şi dacă îmi ţin ochii închişi, eu ştiu în orice clipă — orientându-mă după sunete — tot ce se întâmplă în jurul meu: dacă vieţuitoarele care trăiesc aici sunt obosite sau neliniştite, dacă ele zboară cu o povară sau fără, şi în ce direcţie zboară. Aici am verificat tabelul înălţimii sunetelor produse de diferite insecte. Cu acest tabel am făcut cunoştinţă încă de mult în laborator. Prin mişcarea aripilor, insectele dau naştere unor sunete care diferă unele de altele. Bătăile frecvente au o anumită înălţime, cele mai rare, o alta. Încă din copilărie am învăţat să determin înălţimea sunetelor de timbru diferit. Orice muzician îţi poate spune imediat ce notă a luat o cântăreaţă sau un cântăreţ. Toate astea mi-au prins bine aci. Aripile locuitorilor de aici! Ce poate fi mai interesant, mai instructiv pentru oameni, decât toate aceste cunoştinţe despre aripi şi zboruri.

Cotind brusc, Dumcev mă duse într-o poieniţă, ce se zărea prin desişul de iarbă. În marginea poienii era legată de un arbore o vietate înaripată.

Dumcev se apropie de ea și începu să explice. În cuvintele lui se împleteau amintiri despre primul şi unicul lui zbor pe care-l făcuse de mult, atunci, la acel iarmaroc.

— Priveşte, observă! spunea el. Iată cum trebuie

construită o maşină de zbor! Aceasta este o libelulă cu două perechi de aripi: o pereche este aşezată ceva mai sus decât cealaltă. Fiecare pereche de aripi dezvoltă atât forţă ascensională, cât şi forţă de tracţiune. Aceste aripi nu numai că susţin aparatul, dar îl şi deplasează. Chiar mişcarea slabă a aripilor lungi dezvoltă o mare forţă de tracţiune. Această libelulă puternică este denumită „cobiliţa”.

Dumcev dezlegă libelula. Ea îşi luă îndată zborul şi dispăru.

— Aşa-i că zboară frumos? Priveşte, încă o libelulă legată. Partea frontală, anterioară, a aripilor este dură, iar cea posterioară, flexibilă. Astfel aripa îşi schimbă în mod automat unghiul de întâlnire cu valul de aer, în funcţie de direcţia pe care o ia libelula în zbor: în sus, în jos, la dreapta, la stânga. Nu-i aşa că-i frumoasă?

Dumcev mă privea întrebător.

Eu tăceam. El înţelese în felul său tăcerea mea.

— Eşti mirat? Şi acum îţi voi arăta ceva extraordinar. Iată o altă libelulă. Priveşte ce late sunt aripile ei — şi cât de largă deschiderea lor. Acesta este un zburător foarte dibaci şi foarte puternic. Dar dimensiunile aripilor! Dimensiunile!

Am observat că deschiderea aripilor era de două ori mai mare decât insecta însăşi. Dar pe mine mă impresiona coloritul lor.

Şi am spus:

— Ce culori discrete şi ce bine îmbinate! Perechea de aripi posterioară are la bază o fâşie lată, maro-închis, de aceeaşi culoare cu trupul insectei.

Dumcev mă întrerupse:

— Parcă ai fi un copil! Lasă coloritul şi urmăreşte-i zborul. Vezi, acum ea se odihneşte. Dar e gata de zbor. Ţine aripile în poziţie orizontală, gata să-şi ia zborul în fiecare clipă. S-a plasat astfel, ca să poată ţine piept

vântului! Aşadar, la zbor! strigă Dumcev.

Dezlegând nodurile frânghiilor, el împinse libelula cu sabia sa — un ac de viespe. Şi ea îşi luă îndată zborul. Dar nu era un zbor, era un dans ameţitor şi graţios în aer.

— Ce abilitate, ce abilitate! Dar şi ce forţă... Priveşte acum — exclamă Dumcev.

Într-adevăr, avea de ce te entuziasma. Libelula urmărea o pradă; se răsturnă într-o clipă pe spinare, apoi reveni brusc la poziţia normală, făcu un viraj, apoi altul şi altul şi prinse prada.

— Serghei Sergheevici — începui eu — toate acestea sunt interesante, dar...

Voiam tocmai să-i povestesc despre viaţa modernă, despre faptul că omul şi-a dobândit aripi şi a devenit stăpânul aerului, dar Dumcev nu mă lăsă să scot o vorbă.

— De la libelule să înveţe oamenii să-şi construiască maşinile de zbor, de la libelule! încheie el povăţuitor.

Chiar în această seară — mi-am zis eu — va trebui să-i povestesc despre tot ce s-a petrecut în ţara noastră în anii absenţei lui... Despre marea noastră revoluţie, despre marele progres al ştiinţei, despre saltul fantastic al tehnicii. Trebuie să fac asta treptat, cu precauţie. El va fi desigur copleşit, buimăcit, zguduit de ceea ce va auzi. Căci multe din cele pe care are de gând să le aducă în dar patriei au fost între timp descoperite, inventate, studiate...

Începusem să urcăm un deal în pantă dulce.

— Vezi? întrebă Dumcev şi se opri chiar în vârful dealului.

— Văd în aer ca prinse într-o ceaţă două semicercuri. Stau suspendate în loc şi iată, în alt loc, două semicercuri identice. Ciudat fenomen...

Dumcev surise:

— Cele două semicercuri sunt formate din aripile unor insecte care funcţionează ireproşabil cu o viteză anumită. Priveşte mai bine...

— Acestea sunt muşte, dar nu zboară, ci… am început eu.

— Termină, termină! strigă Dumcev.

— Ele stau în aer!

— Da, muştele stau suspendate în aer! Ele se pot opri în orice punct al spaţiului aerian.

— Păsările zboară… începusem eu.

— Păsările! făcu cu mâna Dumcev. Pasărea nu ştie altceva decât să zboare, să planeze şi să cadă jos ca un bolovan.

— Să zboare în picaj — i-am sugerat eu, gândindu-mă la bombardierele în picaj.

— Ce? Să zboare în picaj? Ciudat cuvânt — spuse el îngândurat şi zâmbi ironic. Să învăţăm de la păsări? Nu va trebui oare atunci să complicăm prea mult lucrurile? Să legăm aparatului de zbor o coadă… Să-i născocim un dispozitiv de tracţiune…

— O elice — i-am sugerat eu din nou. Un propulsor aerian.

— Nu pricep… întreg secretul zborului stă numai în aripă. Aripa! Aici e forţă ascensională şi forţă de tracţiune şi de dirijare. Acest lucru îl poate învăţa omul nu de la pasăre, ci de la libelulă, albină, muscă! Ele îşi opresc din mişcare când o aripă, când alta, ca apoi dintr-o dată să urmeze un brusc salt lateral, în sus, în jos. Iar dacă e nevoie, pot rămâne în aer. De ce nu le cercetezi, omule, de ce nu copiezi mecanica zborului lor?

Eu nu-mi luam ochii de la insectele ce stăteau suspendate în aer.

— Cum se numesc?

— Sirfide — răspunse Dumcev. Larvele sirfidelor se hrănesc cu păduchii de frunze. Pentru ele am înmulţit o colonie de păduchi. Şi fluturele sfingide, şi multe alte insecte pot să stea în aer.

Ce putem face. Acum ca şi mai înainte, Dumcev îmi

arăta lucruri cunoscute oamenilor de mulţi ani. Da, el voia să uluiască lumea cu descoperirile făcute cu atâta şi atâta vreme în urmă. Elicoptere care stau suspendate... Avioane cu reacţie... Despre acestea deocamdată n-am suflat nicio vorbă; m-am abţinut, amintindu-mi cum l-am jignit fără să vreau în discuţia despre ciment şi încă o dată, atunci când i-am numit pe locuitorii acestei ţări „organisme inferioare”.

Dar se poate oare compara o insectă care stă suspendată în aer cu un elicopter? De altfel... Elicopterul stă suspendat în aer, este adevărat, dar cu totul altfel decât insecta, datorită faptului că elicea lui se roteşte pe plan orizontal. Pe câtă vreme insecta, plutind în aer, îşi agită liber şi uşor aripile. Nu cumva porneşte de aici calea spre descoperiri surprinzătoare? Şi atunci poate că Dumcev are oarecum dreptate?

Nu m-am putut stăpâni şi am spus:

— Aeroplanele create de oameni zboară cu o viteză de opt sute, o mie şi chiar mai mulţi kilometri pe oră.

Dumcev se opri. Se uită cu atenţie la mine şi mi se păru că pălise. Peste o clipă el surâse şi-şi strânse ochii, cu şiretenie:

— Păi dumneata, nene, eşti un visător, un mistificator! „Aeroplane”! Hm... hm... Nu-i rău născocit cuvântul acesta. Bine, să admitem... Dar nu cumva mă consideraţi un excentric care îl sfătuieşte pe om să copieze întru totul insecta? Înţelege-mă just! Când zic: omule, învaţă de la locuitorii Ţării Codrilor de Iarbă, înţeleg un singur lucru: omule, pătrunde, află, studiază natura, ierburile! Apleacă-te! Uită-te la ce calci în picioare. Nu fi trufaş! Aeroplanele dumitale fantastice zboară pe oră... Cu ce viteză?

— Cinci sute, şapte sute, o mie şi mai mulţi kilometri...

— Prost! învaţă, te rog, de la bondar, de la muscă! exclamă Dumcev. Bondarul parcurge într-un minut de zbor o distanţă în care intră de zece mii de ori lungimea trupului său. Calculaţi atunci câte lungimi ale

sale depăşeşte într-un minut aeroplanul dumitale?

Dumcev mă privi provocator şi maliţios.

Începui să socotesc în minte: am presupus că lungimea avionului e de zece metri şi am aflat că avionul depăşeşte într-un minut de zbor de o mie şase sute de ori lungimea sa. O fenomenală rămânere în urmă faţă de bondar! Am presupus atunci că lungimea avionului este de o sută de metri şi la aceeaşi viteză s-a dovedit că într-un minut avionul acoperă numai de o sută şaizeci-două sute de ori lungimea sa. Iar bondarul de zece mii de ori! Zece mii!!

Desigur, nu poate fi comparată o insectă cu o maşină — lumea vie cu lumea tehnicii. Mai este vorba şi de faptul că dimensiunile mici, şi chiar foarte mici ale insectei, îi creează condiţii aerodinamice foarte avantajoase. Dacă am mări însă dimensiunile liniare ale trupului insectei, greutatea ei ar creşte în progresie geometrică, cu alte cuvinte — simpla mărire a insectei, să zicem, de zece sau de o sută de ori ar anula totul, deoarece sarcina va spori de 10 sau de 100 ori.

Dar Dumcev continuă:

— Ţânţarul, ţânţarul obişnuit, cu o mişcare, cu o singură mişcare, loveşte aerul — de sus în jos — cu toată lăţimea suprafeţei aripii lui. Pare a fi simplu. Dar a construit oare omul un aparat de zburat cu aripă mobilă?

Şi din nou nu ştiam ce să răspund.

— Dar au învăţat oamenii de la insectă — spunea Dumcev — să construiască aparate care, la fel ca şi insecta, să azvârle cu aripile curenţi de aer în orice direcţie şi să se poată ridica prin intermediul lor în orice unghi şi cu orice viteză? Răspunde: s-a ajuns să se construiască asemenea aeroplane?

Nici la această întrebare nu ştiam ce să răspund. Am tăcut.

Şi atunci Dumcev spuse încet, şi simplu:

— Nu, nu acest tânăr va povesti oamenilor tot ce a

văzut aici... O, de-aş putea să mă prezint eu însumi în faţa inginerilor, să le spun: Priviţi, iată schiţele! Ieri am descoperit întâmplător ceea ce mi se pare că va ajuta pentru a experimenta...

„Despre ce descoperire vorbeşte Dumcev?” mă gândii, nedumerit.

— Să mergem la lanţul de dealuri după cea de-a doua granulă! am spus eu, de parcă nu auzisem ultima lui frază, atât de ciudată.

— Da, da, trebuie să mergem! răspunse Dumcev. Dar ascensiunea, va fi grea. Aşteaptă aci. Mă întorc îndată.

RĂSPLATA PENTRU PRÂNZ

Am rămas singur şi am căzut pe gânduri, privind spre desişul pădurii de ierburi.

De după un arbore cu frunza lată apăru un animal ciudat, alcătuit parcă din două baloane. Animalul se îndrepta direct spre mine. Avea doi ochi imenşi. Fiecare era parcă un mozaic alcătuit din şase ochi mici. Antenele uriaşe pipăiau din mers totul. Maxilarele erau înfiorătoare, semănau cu nişte săbii. Toate mişcările animalului erau bruşte şi surprinzătoare. Cine-ar putea fi?

Ochii în faţete. Trei perechi de picioare. Bine, dar asta e o furnică!

Atingând uşor cu antenele tot ce i se ivea în cale, furnica coti pe neaşteptate spre stânga. Începu să alerge. Mă interesa încotro şi pentru ce a pornit atât de preocupată?

Destul de abilă, furnica s-a urcat pe trunchiul unui arbore, pe o frunză gigantică. M-am căţărat după ea pe frunza de dedesubt — o pânză mare, păroasă, ce se legăna uşor. Se poate să fi fost un brusture. Dând capul pe spate, am văzut nişte animale stând strâns lipite între ele, prinse

de suprafaţa inferioară a frunzei. Erau grase şi de un verde ca iarba. Din când în când, unul din ele rămânea suspendat pe şase picioruşe subţirele, apoi se lipea din nou de frunză şi-şi proptea trompa lungă şi ascuţită de miezul ei suculent.

Animalele sorbeau sucurile frunzelor şi, sub ochii mei, aceste vietăţi deveneau din ce în ce mai grase. Erau păduchi de frunze! Am în faţa mea o gigantică fabrică de zahăr sau, mai bine zis, de sirop de zahăr.

Păduchele de frunze! Există păduchi catifelaţi, negri, există alţii de un galben străveziu sau, cum sunt aici, de un verde ca iarba. Păduchele este o insectă cu totul neînsemnată — aşa se spune în popor. Păduchii nu se apără niciodată, de nimeni, în niciun fel de condiţii. Orice vietate din lumea animală are prieteni, are şi duşmani, are mijloace de apărare. Dar păduchii de frunze? Ei sunt leneşi şi deopotrivă de indiferenţi faţă de orice. La fel de indiferenţi şi faţă de destinul lor. Păduchele înghite prin trompă suc din miezul frunzei, îşi umple pântecelul cu sirop de zahăr şi asta-i tot.

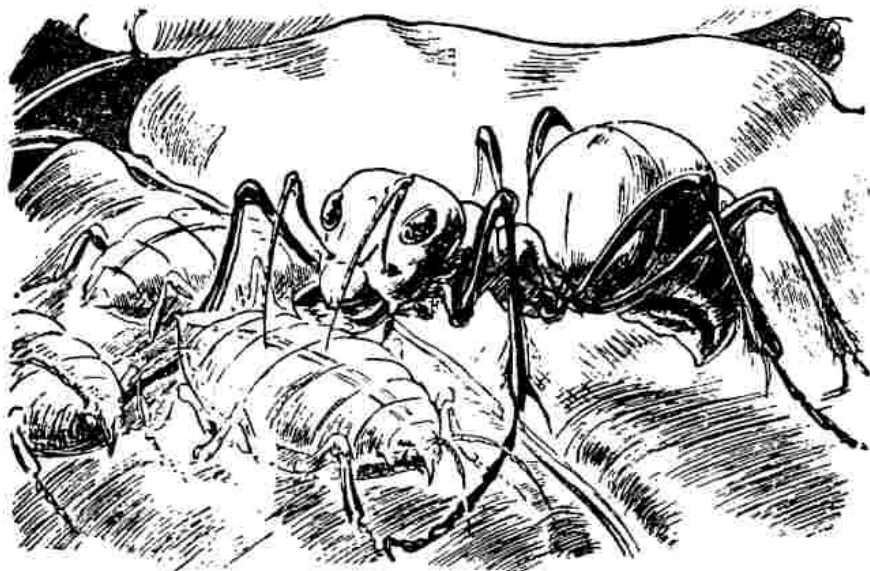
„Sudoarea cerului”, „Saliva stelelor” — aşa a numit cu peste două mii de ani în urmă învăţatul roman Pliniu cel bătrân roua dulce care cade uneori ca din cer pe cel care stă sub un pom. Cerul e senin, soarele este la zenit. De unde vine roua? Mai târziu, s-a găsit explicaţia — e opera păduchilor de frunze. Ei lasă pe frunzele arborilor nişte picături lipicioase: „roua de miere”. Prin mişcările picioruşelor, ei aruncă picături din acest sirop. O uşoară adiere de vânt şi „roua de miere” cade la pământ.

Mergând pe urmele furnicii, m-am pomenit pe teritoriul unei originale fabrici de sirop de zahăr.

Furnica de culoare închisă alerga repede de la un păduche la altul şi atingea cu mare grijă, cu antenele ei, pântecul rotund, când al unei vite verzi şi grase, când al alteia. Aceasta se ridica şi în capătul posterior al pântecului

ei apărea deodată, strălucind în soare, o picătură rotundă de lichid străveziu. Furnica înghiţea cu lăcomie aceste picături. Dar iată, după cât se vede, s-a săturat.

A trecut cu grijă de pe frunză pe trunchi, iar de pe trunchi a început să coboare cu mişcări abile la pământ.

Am urmărit-o — de acolo unde mă aflam, aşezat pe frunza mea. Dar iată că a apărut o altă furnică. Atingând-o cu antenele pe cea dinţii, a oprit-o în loc. Prima furnică, cea sătulă, s-a lăsat pe picioruşele dinapoi şi, întinzându-şi capul înainte, a dat drumul din gură unei picături de sirop. Cea flămândă s-a întins spre cea sătulă, care-i cedă o parte din sirop. Începură să vină într-acolo şi alte furnici. Prima furnică, care îşi luase hrana de la păduchi, începu să „ofere” fiecăreia dintre ele câte puţin sirop.

Toate acestea erau foarte amuzante. Dar şi mie mi-era foame. Să rămân flămând când mă aflu chiar pe teritoriul unei fabrici de zahăr? Nu, e absurd! De ce n-aş gusta şi eu din acest aliment? Să mă duc mai aproape de văcuţele verzi.

M-am târât o distanţă destul de mare, până la locul unde ambele frunze, cea de sus şi cea de jos, veneau aproape în atingere. Frunza-pânză vibra, se legăna. O singură mişcare greşită şi m-aş fi rostogolit, aş fi căzut jos.

Şi totuşi am ajuns în locul din care vroiam să-mi iau hrana.

Acum păduchii erau aproape, lângă mine.

Am atins cu mâna o vită grasă. Am atins-o o dată, de două ori. Am procedat la fel ca furnica. Vita îmi oferi imediat o picătură mare de lichid dulce şi parfumat.

Aşa am trecut de la una la alta, din ce în ce mai încântat de gustul admirabil al acestui sirop.

„Oare Serghei Sergheevici a gustat vreodată din această licoare atât de dulce? m-am gândit eu înveselit şi am hotărât să cobor neîntârziat. E posibil ca Dumcev să se fi întors între timp. Îl voi invita şi pe el la ospăţ. Dar înainte de a coborî, încă o înghiţitură!... În clipa aceea, o lovitură în creştet, bruscă, puternică, mă doborî. Am început să mă zbat pe pânza imensă a frunzei. Două furnici se năpustiseră asupra mea.

PE DRUMUL MARE

Una din furnici mă târî de pe frunză pe trunchi, iar de pe trunchi, direct jos. Cealaltă furnică alerga după noi. Dacă cea de a doua furnică, mai mică, ar fi ajutat-o cu adevărat pe prima, n-ar fi fost de loc bine de mine! Dar spre norocul meu, ea îşi propusese, dimpotrivă, să-şi stingherească tovarăşa. Când alerga înainte şi mă trăgea înapoi — în sus pe trunchi — când, oprindu-se de-a curmezişul drumului, îşi expunea spinarea ca să se împovăreze, neapărat, cu greutatea corpului meu. Astfel o stingherea foarte mult pe furnica cea mare. Eu m-am lămurit repede ce se întâmplă.

Mark Twain descrie cum două furnici, găsind un picior

de cosaş, l-au cărat acasă la ele:

„După nişte raţionamente cu totul anapoda, ele iau piciorul de ambele capete şi-l trag din răsputeri, în direcţii opuse. La un mic popas, se sfătuiesc. Amândouă văd că ceva nu-i în regulă, dar nu sunt în stare să priceapă ce anume. Din nou apucă piciorul — rezultatele continuă să fie aceleaşi. Începe sfada: se învinuiesc reciproc că nu procedează cum trebuie. Amândouă se aprind şi în cele din urmă discuţia se transformă în păruială. Ele se agaţă una de alta, încep să se roadă cu fălcile, şi se rostogolesc pe jos, până ce una din ele se răneşte la mână sau la picior, şi se opreşte ca să-şi lecuiască vătămătura. Are loc împăcarea şi începe din nou munca comună şi lipsită de sens, ca înainte, numai că acum cea rănită nu încetează să fie o piedică pentru cealaltă. Străduindu-se din răsputeri, cea sănătoasă cară povara şi o dată cu ea şi furnica rănită care, în loc să cedeze: prada, stă agăţată de ea.”

Cine n-a observat viaţa furnicilor, „munca” lor!

Au existat oameni care au considerat furnicile nişte animale cu o înaltă organizare, înzestrate aproape cu raţiune.

Dar are dreptate Mark Twain spunând despre furnică: „Este uluitor cum un şarlatan teribil ca acesta a izbutit atâtea veacuri să tragă pe sfoară întreaga omenire, aproape!” Şi adaugă: „Furnica munceşte bine atunci când este urmărită de un naturalist fără experienţă, care trage concluzii eronate”.

Dar atunci cum ajunge totuşi povara în furnicar? Numai pentru că fiecare furnică, deşi îşi stinghereşte vecina, cară totuşi povara în cuibul ei. Astfel un grăunte oarecare, târât de furnici în furnicar, se deplasează pe curba cea mai capricioasă: când înainte, când înapoi, când la dreapta, când la stânga. Şi tot timpul acest grăunte se învârteşte şi se răsuceşte.

Mi-am amintit de toate acestea în timp ce furnicile mă

transportau, şi am început să chibzuiesc cu înfrigurare cum să scap de ele.
Iată că una din furnici mă împinse jos de pe trunchi! Dar eu m-am agăţat într-o clipită de un dâmbuleţ, de tulpina arborelui şi mi-am întins îndată piciorul de care mă apucă numaidecât cealaltă furnică. Mă prinsese şi începu să mă care în sus. În felul acesta ea mă feri să cad la pământ.

Astfel, adaptându-mă în fiecare clipă la toate absurdităţile „ajutorului lor reciproc” le-am „ajutat” pe furnici să mă coboare cu precauţie pe pământ.

Abia aici am băgat de seamă că spre tufele unde păşteau cirezile de păduchi se aşternea o cărare bătătorită de furnici. Pesemne că ea se întindea până la furnicar. Drumul era acoperit cu furnici ce forfoteau repede — alergau grăbite la păduchii de frunze.

Furnicile care mă răpiseră mă cărau pe o şosea bine nivelată. Aici ele fură ajunse din urmă de alte câteva.

În clipa aceasta, am văzut că în dosul arborilor-ierburi se mişcă doi gândaci mari, strălucitori. Şi mi se păru că trag cu nişte frânghii o bârnă roşie, cu litere aurii gigantice... „Pioner 3 M” — am citit şi m-am gândit: „Visez — cu siguranţă, visez!”

Furnicile m-au apucat şi au început să mă târâie pe pământ.

„Trebuie să câştig timp — mi-am zis eu. Ori se va întoarce Dumcev şi mă va salva, ori va trebui să născocesc eu însumi ceva.”

M-am uitat la acele fiinţe care mă răpiseră şi nu mi-am putut stăpâni un hohot de râs. Căci tot ce mi se întâmplă era în primul rând caraghios.

Aveam de îndeplinit o acţiune foarte simplă: să stingheresc furnicile care mă târăsc spre furnicar şi să le ajut pe acelea care mă trag în altă direcţie.

Şi atunci să mă fi văzut! Le ajutam când pe unele, când pe celelalte. Astfel, mă aflam când într-o margine a

drumului, când în cealaltă. Apoi m-am pomenit din nou pe şoseaua furnicilor.

Cu cât se „ajutau” mai mult furnicile între ele ca să mă transporte, cu atât mai uşor îmi venea mie să le stingheresc: ba mergeam înainte, ba înapoi, sau mă instalam pe spinarea uneia din ele

Îmi dădeam însă seama că mă târăsc totuşi spre

furnicar. Şi în clipa în care mă voi pomeni acolo, va începe cel mai groaznic supliciu.

Pentru un moment, mi-am amintit de o poză dintr-o carte veche de ştiinţe naturale: „Furnici nomade africane, atacând o viperă cu coarne”. Aşa suna explicaţia de sub ilustraţia în care o armată imensă de furnici nimiceau şarpele ce se zvârcolea în convulsii.

Da, n-are să fie bine de mine!

Mă durea spinarea, mâinile îmi erau zgâriate.

Dar ce văd acolo, în faţa mea? Dealul-furnicar! Deşi foarte încet, totuşi sunt târât într-acolo. Eram disperat.

Simţeam că puterile mă părăsesc, încetul cu încetul, şi dealul-furnicar se tot apropia.

„Lamehuza te va salva!”

Deodată am auzit un strigăt:

— Ţine-te bine! Nu te lăsa impresionat de nimic!

Cel care strigase era Dumcev. Pesemne că se întorsese şi, negăsindu-mă în locul unde mă lăsase, dăduse fuga să mă ajute.

— Serghei Sergheevici, ce să fac?

— Economiseşte-ţi puterile!

— Furnicarul... Acolo... acolo mă duc!

— Înţeleg! Văd! striga Dumcev. Nu face nimic, lasă-te în voia furnicilor! Tot nu vei scăpa de furnicar!

— Acolo e pieirea!

În clipa aceasta, furnicile mă îmbrânciră în altă parte şi abia atunci am priceput răspunsul lui Dumcev.

— Serghei Sergheevici! Priviţi... Priviţi... Ce să fac?

— Te va salva lamehuza!

— Cine?

— La-me-hu-za! mi-a ajuns până la urechi glasul lui Dumcev.

N-am înţeles acest cuvânt. Dar nu-mi ardea să mai pun

întrebări. Dumcev dispăruse undeva. Apoi apăru din nou în alt loc al drumului. El mâna în faţa lui cu un băţ lung un animal roşcat cu un cap prelung şi cu antene lungi, în chip de bolduri.

Ciudat gândăcel! Dumcev mâna gândăcelul pe drumul care ducea la furnicar.

— Aceasta e lamehuza? i-am strigat.

— Nu! Acesta este gândăcelul pişcător. Lamehuza va veni!

Împinse gândăcelul spre furnici, acestea se năpustiră asupra lui.

— Strecoară-te mai aproape de el!

— De ce?

— O să înţelegi mai târziu totul!

Gândăcelul îşi oferi furnicilor pântecele, ele îl atinseră cu antenele făcându-l să le verse hrana. Se petrecu ceva cam în felul celor văzute de mine atunci când furnica sătulă o hrănea pe cea flămândă. O ceată de furnici se năpusti asupra gândăcelului. Un miros de eter se răspândi în aer.

L-am ascultat pe Dumcev şi m-am strecurat spre gândăcel. Furnicile se aruncau asupra lui, se delectau cu lichidul cu miros de eter pe care îl secreta el.

Furnicile mă stropiră cu picături mărunte, acre, de acid formic. Aceasta a fost salvarea mea! Ferocitatea şi presiunea furnicilor slăbea în mod simţitor. Ele continuau să mă împingă, dar fără zelul şi înverşunarea de până atunci.

Dar ce se va întâmplă când mirosul acidului se va volatiliza?

— Dumcev? am strigat. Ce are să se mai întâmple cu mine?

— Te va salva lamehuza! veni un glas din depărtare.

Un munte uriaş, cu vârful în cer, imobil şi negru îmi răsări în faţă.

— Furnicarul! am şoptit eu. Şi am înţeles din nou că pieirea mea este inevitabilă.

Zadarnic priveam în jur. Dumcev nu se mai zărea. Mi-am ridicat privirea şi pentru o ultimă oară m-am uitat la soare.

Apoi furnicile m-au târât în oraşul lor.

TRÂNTORI, OASPEŢI, GAZDE

În furnicar năpădiră dintr-o dată asupra mea hoardele de locuitori. Mă atingeau, mă pipăiau, dar plecau fără să-mi pricinuiască nicio durere.

Am apreciat sfatul pe care mi-l dăduse Dumcev abia în aceste clipe, când mă aflam în furnicar. Mirosul de acid formic, cu care eram împroşcat, înşelase furnicile. Instinctul lor a fost indus în eroare. Acest miros a acoperit, a ascuns furnicilor prezenţa unui străin în sălaşul lor.

Nu astfel se explică oare faptul că în furnicar fel de fel de intruşi se hrănesc cu rezervele îmbelşugate de alimente pregătite de furnici pentru urmaşii lor?

Şi câţi sunt dintre aceştia! Nici nu-i poţi număra! Într-un furnicar trăiesc oaspeţi nepoftiţi de cele mai surprinzătoare tipuri. Pe cine nu găseşti aici? Păianjeni, câinele-babei, fluturi fără aripi şi cu aripi scurte, mii şi mii de trântori nechemaţi.

Unii dintre ei nu aduc nici folos şi nici pagubă furnicilor. Alţii nu atacă niciodată furnicile sănătoase, însă curăţă furnicarul de cadavrele furnicilor şi ale larvelor moarte, devorându-le. O treabă folositoare! Serviciul de salubritate al oraşului de furnici este îndeplinit de gândăceii din familia hister. Există însă şi unii paraziţi care aduc gazdelor mari nenorociri.

Dar puteam eu oare, din primele minute când ajunsesem aici, în furnicar, să mă gândesc la aceste exemple, bune pentru cursul de darwinism? Desigur că nu. De toate acestea mi-am amintit mult mai târziu.

Încă acolo, pe drum, când am fost stropit cu acid formic, aş fi putut, probabil, înşela furnicile, aş fi putut ieşi din cercul lor, aş fi putut pleca. Dar n-am făcut asta: pe tot drumul şi mai departe, pe ambele lui părţi, umblau sute de furnici, iar mirosul acidului formic putea să se volatilizeze înainte ca eu să ajung într-un loc sigur. Şi furnicile m-ar fi

târât din nou spre „oraşul” lor.

L-am ascultat pe Dumcev şi am aşteptat ajutor, dar am început să am îndoieli: oare va veni curând izbăvirea? Unde şi cum mă va găsi Dumcev? Cum va reuşi să mă scape de nenorocire? „Te va salva lamehuza...” Nu cumva mi s-au năzărit aceste cuvinte? Ce încet trece timpul!...

Atingerile furnicilor deveneau tot mai dureroase, le simţeam din ce în ce mai tare. Mirosul salvator, care înşela instinctul furnicilor, începuse pesemne să se volatilizeze. Şi furnicile se apucaseră să mă îmbrâncească cu putere, mă târau, mă trăgeau undeva, în adâncurile „oraşului” lor. Nu mă puteam ridica cu totul — galeriile, trecerile, coridoarele furnicarului erau prea joase. Puteai doar să şezi, să te târăşti sau să mergi foarte aplecat.

Deodată m-am pomenit într-o beznă, plină de foială, plină de fel de fel de zgomote, foşnete şi mirosuri pătrunzătoare, ameţitoare. Străbăteam nişte treceri, camere, coborâri, mine adânci, din nou nişte cămăruţe...

Cândva, de mult de tot, pe când eram un băieţaş, împreună eu alţi copii stricam furnicarele. Tăiam, parcă, furnicarul şi-l vedeam în secţiune. În faţa noastră apăreau galeriile în care se găseau pupele; camerele cu larvele; camerele unde erau aranjate ouăle.

Mi-am amintit aici toate acestea. Cât de departe era totul — cât de mult timp trecuse de atunci!...

Am început să mă gândesc că în curând călătoria mea se va termina şi la capătul ei mă aştepta moartea. M-au năpădit amintirile. Şi în întuneric, vedeam precis căpriorii şi grinzile — crenguţe şi ace de cetină — aşezate astfel ca nimic să nu se năruie. Aceste părţi de lemn ale construcţiei se ţineau bine. Pesemne că erau întărite între ele cu pământ bătătorit.

Cât de tare am ameţit din pricina acestor foşnete şi zgomote, din pricina mişcării neîntrerupte de la un etaj la altul. Ciudată oboseală! M-am rezemat de un perete, dar

furnicile m-au înconjurat şi au început să mă zgâlţâie cu tot mai multă furie şi răutate. Deodată, o izbitură puternică. Am căzut, acoperindu-mi capul cu mâinile. Dar furnicile se dădură înapoi. Ce s-a întâmplat? Nu pricep. Hoardele de furnici alergau, goneau în mare viteză — atingându-mă, sărind peste mine şi îmbrâncindu-mă.

ÎN SFÂRŞIT, AM ÎNŢELES SEMNIFICAŢIA CUVÂNTULUI „LAMEHUZĂ"

M-a izbit în faţă un miros puternic, necunoscut. Mirosul acidului formic era acrişor şi pătrunzător, acesta însă era dens, bogat şi picant. Am deschis, ochii şi am auzit un glas din depărtare:

— Lamehuza! La-me-hu-za! Am adus în furnicar lamehuza!... Unde eşti?

Vocea lui Dumcev se apropia. Dar unde este el? Unde? E întuneric şi nu-l pot vedea. Şi deodată am simţit strânsoarea puternică a unei mâini de om.

— Dragul meu oaspete! Doar ţi-am spus: te va salva lamehuza... Vino, vino după mine! striga la urechea mea Dumcev, în timp ce mă târa după el.

— Unde mergem, Serghei Sergheevici? Încotro?

— Nu te teme, acum nu le mai arde de noi. Acum a venit la ele lamehuza.

— Lamehuza?

— Ah, da! Dumneata nu ştii cine este lamehuza! Mai repede! Mai repede!

Mă apucă de mână.

Cu o sprinteneală uimitoare, în patru labe, iar uneori târâş, el trecea dintr-o galerie într-alta, cobora de la un etaj la altul prin nişte treceri aproape verticale.

Zgâriindu-mi genunchii şi palmele, lovindu-mă de

multe ori cu capul de nişte grinzi, zoream în urma lui.

— Am să-ţi explic totul mai târziu. Mai repede! Acum furnicilor nu le arde de noi: vor începe îndată beţia.

— Cine?

— Furnicile.

— Beţia?

— Da, da! îndată ce apare lamehuza în furnicar, furnicile uită şi de larvele lor, şi de pupe, şi de muncă, şi de ouăle din care apar mai târziu urmaşii lor, şi încep beţia. Priveşte, priveşte!

— Nu văd nimic.

— Am azvârlit lamehuza într-una din galerii. Vezi, toate au luat-o la fugă într-acolo. Mirosul condimentat al lamehuzei le atrage. Este un narcotic care le aduce pe furnici într-o stare de beţie. Ele aleargă spre acest miros din toate colţurile furnicarului... Lamehuza, la fel ca şi gândăcelul cu antenele ca boldurile, elimină un lichid îmbătător. Dar această băutură este mult mai tare. Locul de pe corpul lamehuzei prin care elimină acest lichid este acoperit cu mici pămătufuri din perişori galben-aurii, de lungimi diferite.

Furnicile ling cu lăcomie lichidul, inspiră vaporii lui şi se îmbată atât de tare, încât lamehuza începe liniştită şi cu totul nestingherită să devoreze comoara nepreţuită a furnicarului: ouăle care se păstrează în galerii. Lamehuza este mai înfricoşătoare decât gândăcelul cu antene ca boldurile. Asta e răzbunarea pentru cele ce ai pătimit dumneata, dragul meu prieten!

Aşa vorbea Dumcev şi-şi croia drum înainte.

Acum lumina zilei se strecura în furnicar şi ne lumina oarecum drumul pe care zoream.

LA PORŢILE ORAŞULUI

Eram aproape de ieşirea din oraşul furnicilor. Lumina pătrundea în galerii.

— Acum, mai multă băgare de seamă — spuse Dumcev. Colo, la ieşirea din furnicar stau paznicii!

— Paznicii? Dar lamehuza? l-am întrebat.

— Se vede că mirosul ei n-a pătruns încă până la furnicile-paznici. Ele stau în dosul acestei spărturi care este poarta deschisă a furnicarului.

— Şi atunci, ce-i de făcut?

— Iată o armă!

Dumcev rupse o bucată de grindă subţire şi mi-o întinse. Era o parte dintr-un obişnuit ac de pin.

— Eu am la mine — spuse el — pumnalul meu, arma de care nu mă despart niciodată: acul sphecidei. Să stăm jos. Uite aici. Să ne odihnim puţin. Furnicile s-au îmbătat. Dar noi tot vom fi fugăriţi. Ne vor urmări paznicii.

Ne-am instalat pe o ieşitură a peretelui. Era un loc ferit, liniştit. De aici îi puteam observa pe paznicii ce se aflau la poarta furnicarului. Dumcev strângea în mâna dreaptă acul brun, strălucitor. Vorbeam fără grabă. Ne odihneam.

— Ce nenorocire ar fi pentru noi — spuse Dumcev — dacă acest furnicar ar avea uşi vii.

— Uşi vii?

— Cum, n-ai auzit de uşile vii ale furnicarelor din ţările calde? Acolo spărturile în furnicar nu lasă să treacă lumina. Furnicile astupă cu capetele lor colţuroase şi ascuţite toate intrările. Asemenea uşi vii desigur că se şi mişcă puţintel. Există şi depozite vii — ulcele de miere vii. Acestea sunt tot furnici. Pântecelul uriaş, umflat ca un balon, al unei asemenea furnici, are culoarea şi transparenţa chihlimbarului. El este plin cu miere. Aşa îşi păstrează furnicile rezervele lor. Desigur că aceste magazii vii nu

muncesc, nu ies din furnicar. Rezervele lor sunt completate de către furnicile muncitoare.

— Serghei Sergheevici! Furnicarul acesta poate fi comparat cu construcţiile termitelor, care sunt numite uneori furnici albe. Îmi amintesc că am citit cândva, într-o povestire dintr-o revistă, că palatul unui guvernator din India s-a năruit într-o bună zi ros de termite. Tot acolo se pomenea de o întâmplare care mi s-a părut amuzantă: într-o noapte, un arab s-a culcat înfăşurat în pelerina sa şi a adormit. Când s-a trezit dimineaţa s-a văzut gol: termitele îi distruseseră pelerina.

— Ce să vorbim de pelerină! Să vezi construcţiile acestor termite! Sunt admirabile! Şi cât de variate! Ele îşi aleg cu multă pricepere locul pentru construcţie. Au oraşe subterane, dar au şi oraşe care se înalţă mult deasupra pământului, la şapte-opt metri. Totodată, fiecare oraş este construit în felul său: unele oraşe au formă conică, altele piramidală. Termitele australiene au cuiburi în busolă sau meridionale. La aceste cuiburi poţi deosebi pereţii transversali şi cei longitudinali. Pereţii sunt aşezaţi astfel, încât axa longitudinală a secţiunii este îndreptată dinspre nord spre sud, iar cea transversală, dinspre vest spre est. Aceste direcţii coincid cu atâta precizie cu acele busolei, încât călătorii rătăciţi, uitându-se la cuibul termitelor, pot întotdeauna să se orienteze. Poate că termitele îşi construiesc astfel oraşele-cuiburi ca să le apere de încălzirea excesivă: pereţii longitudinali au partea cea mai mică a suprafeţei lor expusă la soare.

Am ascultat cu atenţie şi cu un imens interes tot ce-mi povestise Dumcev despre termite.

— Dar aceste furnici... începui eu.

— Termitele nu trebuie numite furnici. Ele nici nu se înrudesc măcar cu furnicile. Pe oameni îi impresionează dimensiunile construcţiilor lor. Într-adevăr, construcţiile termitelor sunt uriaşe. Termitele trec printr-o metamorfoză

incompletă — larvele lor abia ieşite din învelişul oului seamănă într-o oarecare măsură cu insectele adulte. Furnicile noastre suferă o metamorfoză completă. Din ou iese larva, dar ea nu are nicio asemănare cu insecta adultă: este un animal fără picioare, care seamănă cu un sac. Ea trebuie să mai suporte o serie de modificări radicale, să treacă printr-un stadiu de linişte deplină, stadiul de nimfă, şi abia după asta devine furnică. Furnicile trebuie să aşeze, să instaleze în „oraşul” lor şi să hrănească pe toţi aceşti urmaşi: ouăle, larvele, pupele... În furnicar există un număr incalculabil de intrări, treceri, camere, cămăruţe, galerii şi etaje.

Dumcev tăcu. Acolo, la intrare, se mişcau furnicile-paznici.

— Acum e timpul!

Mi-am strâns arma în mână. Ne-am repezit afară din furnicar.

TRAGERE CU MITRALII

— Nu privi în urmă! am auzit în spatele meu glasul lui Dumcev. Începusem să alergăm pe lângă furnicile-paznici, când deodată ne-am pomenit pe o cărare liniştită, la distanţă de drumul furnicilor.

Îmi amintesc de zgomotul puternic care m-a asurzit când am ieşit din furnicar. Îmi amintesc şi cum i-am respins pe paznici cu suliţa mea — un rest dintr-un ac de pin — cum am lovit pe unul, pe altul, cum am sărit peste nişte pietre şi cum în cele din urmă m-am pomenit pe o cărare liniştită şi paşnică.

Dumcev mă ajunsese din urmă.

— Mai repede, vino după mine! Suntem urmăriţi!

Într-adevăr, furnicile erau pe urmele noastre, aproape să ne ajungă, în faţă aveam o costişă de nisip. Dumcev

păşise tocmai pe marginea costişei, dar mă apucă deodată de mână şi mă trase brusc deoparte.

— Mai departe! Mai departe de margine!

Ocolind costişa, ne-am pomenit în capătul ei opus. Şi astfel am reuşit să derutăm furnicile.

Furnicile care ne urmăreau apărură tocmai în capătul de unde făcuserăm noi ocolul. Ele alergau în şir una după alta.

— Serghei Sergheevici! Uite... uite o furnică... E aproape de tot!...

— Foc cu mitralii! strigă deodată puternic Dumcev. Foc cu mitralii! „Ce absurditate! îmi trecu prin minte. E o glumă? O ciudăţenie a lui Dumcev? Sau o nebunie a lui?”

— Cu mitralii! Dumcev aproape răguşise strigând. Foc! comandă el. Şi atunci se petrecu ceva de neconceput pentru mine.

O ploaie de pietre se abătu asupra urmăritorilor noştri. Se auzi iarăşi şi iarăşi:

— Foc cu mitralii!

Şi din nou, din nou „ghiulelele” de nisip loveau în inamicii noştri. De unde? Cum? Cine ne luase apărarea pentru a ne salva?

Nu înţelegeam nimic, dar vedeam cum furnicile-potere, împroşcate cu nisip, cădeau de pe pantă, lunecau şi nimereau într-o groapă. Iar de acolo, din groapă, zburau iarăşi şi iarăşi pietre, boabe de nisip, fiecare de mărimea capului unei furnici, zburau şi loveau în inamic.

Alte furnici se năpusteau pe costişă, dar fiecare urmăritor, ajungând sus, nu se putea menţine pe marginea povârnită — ploaia de nisip îl dobora, pământul se năruia sub picioarele lui. El cădea, se căţăra din nou, dar din nou ploaia de nisip se abătea asupra lui, şi furnica cădea în groapa de unde cineva, la comanda lui Dumcev, trăgea în urmăritorii noştri.

Eram nedumirit, uluit!

Dumcev mă privea cu şiretenie şi râdea. Dar când se termină canonada, şi nu mai rămăsese în viaţă niciun urmăritor, el mă luă de mână şi mă duse cu precauţie spre râpa de unde se trăsese focul.

— Priveşte!

Şi atunci am văzut animalul despre care scrisese Dumcev în filele din jurnalul său, am văzut leul furnicilor, care-i nimicise „cămila” (păianjenul) ce-i purtase sacul.

MISTERUL COSTIŞEI DE NISIP

Din nisip se zărea un cap plat, voluminos. Fălcile erau ca nişte coarne, ascuţite şi lungi. Monstrul se ascunsese în nisip, arătându-şi doar capul său mare, extraordinar.

— Salvatorul nostru! spuse Dumcev.

— Ce foc precis!

— Da, larva leului furnicilor. Un animal de pradă. Ea trece printr-un şir de prefaceri, pentru ca să ia până la urmă înfăţişarea unei insecte ce zboară fără vlagă şi care seamănă ca aspect cu libelula.

Îl ascultam pe Dumcev în timp ce tot mai vedeam cum se rostogolesc furnicile în bârlogul monstrului.

Faţa lui Dumcev era concentrată şi tristă. El povestea despre leul furnicilor, dar toată vremea părea că se gândeşte la altceva. Am înţeles că Dumcev îşi adusese aminte de „cămila” sa.

— Leul furnicilor — spunea el — are şi dexteritate de artilerist, şi măiestrie de inginer. El şi-a construit această pâlnie, în aşa fel încât furnica pe care a doborât-o să alunece neapărat în jos.

Ne-am îndepărtat. M-am uitat la Dumcev. Deodată, ochii lui mari, cenuşii se însufleţiră.

Mă opri şi exclamă:

— Spune-mi, cum ai nimerit în oraşul Censk?

M-am fâstâcit. Aşteptasem această discuţie, mă pregătisem pentru ea, dar acum, în clipa aceasta, mă temeam parcă de ea... Câte ar trebui să-i povestesc! Cât de

mult s-a schimbat Rusia!

I-am răspuns într-o doară:

— Cu trenul... — şi mi-am amintit că biletul meu pentru rapidul de Moscova s-a pierdut.

— Ai venit aşadar cu trenul, apoi cu caii, pe drumul cu hurducături. Roţile trec bocănind pe traverse... Şi se întâmplă ca trenul să deraieze...

Am făcut pe un ton sec următoarea observaţie:

— Inginerii au construit rambleuri după calcule matematice precise. Iar specialiştii calculează unghiul taluzului natural pentru fiecare caz în parte.

— Acolo aveţi matematica. Iar aici iată: leul furnicilor construieşte fără nicio matematică o astfel de groapă, încât ajunge ca o furnică, o singură furnică să treacă pe marginea gropii şi echilibrul terasamentului să fie ameninţat. Înţelegi: e suficientă greutatea corpului unei furnici, şi deodată se cască o prăpastie! Un abis! Iar dumneata zici: calcule... ingineri... geologi... unghiul taluzului natural... Furnica a călcat pe margine, boabele de nisip s-au rostogolit şi ea nu mai poate ieşi de acolo. Aici nu există greşeli! Dacă leul furnicilor îşi construieşte groapa prea puţin povârnită, furnica iese, mitraliile n-o doboară şi stăpânul gropii moare de foame. Iar dacă pâlnia este prea verticală, furnica va trece peste ea, terenul se va prăbuşi şi stăpânul gropii va fi acoperit cu nisip. Nu, aici totul e precis. Ce măiestrie!

Eu cunoşteam deja unele lucruri despre leul furnicilor din filele jurnalului lui Dumcev, dar ascultam cu atenţie.

— Şi cum se face groapa asta? În spirală! Leul furnicilor umblă în cerc, apucă cu un picioruş nisipul, îl pune pe cap şi-l azvârle afară. Aşa străbate un cerc, apoi al doilea, mai îngust. Cercurile se tot micşorează mereu până se obţine un con răsturnat. Leul se îngroapă în locul cel mai adânc al gropii din nisip.

— Un instinct uimitor! i-am spus lui Dumcev. Insecta

nu pricepe, hotărât, nu ştie nimic din tot ce face, acţionând ca o maşină bine pusă la punct.

— Ca o maşină pusă la punct? Locuitorii acestei ţări, maşini? mai întrebă Dumcev, gândindu-se la altceva şi tot grăbindu-şi paşii.

PARTEA A ŞASEA - „AERUL” CLIPELOR TRECUTE

LABORATORUL VIU

O fi vrut Dumcev să mă uluiască, să-mi arate ce a descoperit el în această ţară. sau poate, că neatenţia mea mi-a jucat o festă? Nu ştiu.

Iată cum a început totul. Mergeam amândoi spre un şir de dealuri nisipoase. Deodată Dumcev coti brusc spre dreapta şi dispăru.

Asta s-a petrecut în timp ce ne aflam în nişte hăţişuri dese. Am făcut câţiva paşi, dând tufele la o parte, şi m-am pomenit într-o poiană. Am hotărât să-l aştept pe Dumcev aici. Dar îndată ce-am păşit în poiană, un animal ciudat, cu trei cozi, se îndreptă asupra mea...

Am sărit într-o parte, m-am oprit. Nu există nicio îndoială, acesta era un vierme. Dar cu trei cozi!? Iată ce m-a mirat.

— Serghei Sergheevici! l-am strigat.

Niciun răspuns.

Am făcut câţiva paşi şi am rămas din nou uluit. Ce-i

asta? În aer, în jurul meu, se rotea un animal. Deodată el îmi bară drumul. M-am speriat. Apoi am înţeles: un fluture. Da, dar un fluture fără cap!

Pe neaşteptate se ivi Dumcev.

— Văd că eşti mirat...

— Unde am nimerit?

— Eşti pe câmpul unde fac operaţii.

— Operaţii?!

— Da, operaţii! Şi n-o să spui că medicina n-are ce învăţa, studiind fiziologia locuitorilor acestei ţări. Vă miraţi? Pentru mine e suficient.

— Nu pricep nimic...

— Veţi vedea aici rezultatele metodelor mele chirurgicale. Am verificat mai întâi şi m-am convins, cu ajutorul experienţelor, că anumite părţi ale insectei au murit. Iată, de pildă, crisalidele fluturilor. Nu le-am tăiat capetele şi totuşi fiecare crisalidă şi-a terminat dezvoltarea şi s-a prefăcut într-un fluture adevărat, dar fără cap. Şi continuă să trăiască astfel, fără cap. Bineînţeles, nu va trăi mult... Dar tu? se adresă el deodată unei albine ciudate, care se târa pe o frunză. Cu tine e mai greu: nu vrei să porţi pe umeri un cap străin! Ajunge, încetează să-ţi mai cureţi antenele! Altfel ai să-ţi rupi capul... E greu cu albina! mi se adresă Dumcev. Ea nu lasă să-i crească pe umeri un cap străin.

— Extraordinar!... am bâiguit fâstâcit.

— Ce găseşti atât de extraordinar? Să mergem, o să-ţi mai arăt câte ceva. Oare ştiu fiziologii noştri?... începu Dumcev.

— Daţi-mi voie! am exclamat eu. Din nou se târăşte ciudăţenia asta spre noi: un animal cu trei cozi.

— Nu-i nicio ciudăţenie. Este râma mea de experienţă. Am îndepărtat o parte din ţesuturile de la capătul trupului ei şi am făcut o mică experienţă. Şi coada tăiată a şopârlei creşte din nou. Nu, nu e de loc o ciudăţenie. Aş vrea să

spun medicilor oculişti: „Colegi, v-aţi gândit oare de ce râma, deşi oarbă, reacţionează totuşi la lumina felinarului? Trageţi din asta concluzii! Fiţi atenţi: Experienţele mele au dovedit...”

Dar eu nu-l mai ascultam. Văzusem deodată ceva cu totul nou, ceva atât de caraghios, încât am exclamat:

— Cine sunt aceste... frumuseţi?

De tulpinile unor arbori erau legaţi trei cosaşi foarte deosebiţi unul de altul: unul cenuşiu cu cap verde, unul verde cu cap cenuşiu şi un cosaş cu cap de greiere.

— Le-am ajutat tuturor să-şi schimbe capetele — spuse Dumcev, şi-şi examină pacienţii. Operaţia a reuşit. Capetele s-au prins — rosti el şi dezlegă insectele de arborele de care fuseseră prinse.

Cosaşii făcură un salt şi dispărură în tufişuri. Pentru o clipă, ne apăru în faţă cosaşul cu cap de greiere.

— În urma experienţelor făcute aici — continuă Dumcev — am ajuns la concluzia că în organismul insectei sunt ascunse forţe necunoscute, nedescoperite de ştiinţă. Faci o experienţă, operezi un animal şi vezi cum se produce în el un proces complex, începe o nouă formă de existenţă a animalului. Un membru s-a modificat, altul s-a restructurat, iar animalul... se vindecă. Căci locuitorilor acestei ţări, insectelor, li se regenerează picioarele, aripile, antenele, ochii pierduţi. Mi se pare că această uimitoare regenerare a organelor pierdute este legată de procesul de năpârlire, de hormonul de năpârlire. Eu fac experienţe cu insectele în mediul lor natural în care trăiesc, sar, zboară, în care trec prin toate stadiile de dezvoltare, se hrănesc, se înmulţesc şi mor. Efectul acestor experienţe este cu mult mai mare decât al celor din laborator. Numai făcând asemenea cercetări asupra fiziologiei insectelor am putut stabili unde se află centrii de formare a speciilor noi, care regenerează organele pierdute.

Am găsit aici şi unii locuitori la care în locul organului

pierdut creşte un altul, care îndeplineşte o cu totul altă funcţie. Se ştie, de pildă, că palocinikului care şi-a pierdut o mustăcioară-antenă îi creşte uneori… un picior în plus. Există un anumit centru, îl vom numi convenţional, un punct al organismului, care formează, care creează două membre: antena şi piciorul. Şi nu întotdeauna acest centru „înţelege” ce are de făcut. Cât de folositor, cât de important va fi acest lucru pentru oameni! Cât de multe va sugera el fiziologilor, medicilor!…

Dumcev se opri lângă un arbore singuratic. Vârful îi era rupt, dar nu se desprinsese, ci atingea pământul, formând un arc. Stând lângă acest arc, Dumcev privea în zare.

— Ascultaţi, voi, locuitori al Ţării Codrilor de Iarbă! Milioane de ani aţi păzit, aţi ascuns de om tainele voastre. Eu le-am dezlegat. Eu voi fi acela care va preda oamenilor aceste rezultate.

În jurul nostru, cât cuprindeai cu ochii, se întindea o ţară verde — Ţara Codrilor de Iarbă. Ea foşnea, vuia, nu se potolea nicio clipă. Şi cuvintele lui Dumcev se mistuiră, se pierdură în acest zgomot puternic, în acest vuiet necontenit.

Am pornit mai departe.

Desişul de ierburi începu din nou să se rărească şi iată că apăru lanţul galben de nisip al dealurilor.

Nemaiputându-mi stăpâni bucuria am exclamat:

— Uite, aici au rostogolit scarabeii granula mea cu sfera lor şi au mânat-o în dosul şirului de dealuri! Acolo, fără îndoială acolo, e cea de-a doua granulă a noastră, care ne va restitui dimensiunile normale. Şi amândoi ne vom întoarce printre oameni!

Cu ce entuziasm am strigat aceste cuvinte! Dar Dumcev părea că nu le auzise. El privea în tăcere spre desişul ierburilor albastre-verzi, apoi începu să vorbească. Şi-mi amintesc, îmi amintesc bine fiecare cuvânt al său.

— Doresc eu oare să mă mai întorc printre oameni? se

întrebă Dumcev pe sine însuşi. Printre oameni... închise ochii şi începu să fredoneze încet de tot: „Furtuna-nceţoşează cerul...”

Dar nu reuşi să continue. Nu-şi mai amintea cuvintele cântecului. Începea din nou, şi din nou se încurca.

— Vezi — spuse Dumcev, cu amărăciune — am uitat cântecul meu preferat.

Îi înţelegeam tristeţea. Îi plăcuse atât de mult muzica, cântase atât de mult.

Ca să-l sustrag de la gândurile triste, i-am spus:

— O să vă reamintiţi, o să reconstituiţii şi o să scrieţi din nou acolo, printre oameni, jurnalul pe care l-aţi pierdut.

Dar Dumcev nu asculta. Căzu pe gânduri, apoi rosti încet:

— Să intru în casă. Să iau din raft volumaşul de versuri al lui Puşkin: „Hotar dorit al sufletului meu...”

— Serghei Sergheevici! am exclamat eu. Îndată ce v-am văzut, am vrut să vă spun: Oamenii... Ţara... Totul s-a schimbat!... Am vrut să vă spun totul, mă pregăteam, dar amânam. Şi iată că acum...

— S-a făcut ora trei — mă întrerupse brusc Dumcev, ridicând capul şi uitându-se la flori. Eşti tare obosit. Avem în faţa noastră un urcuş greu. Să ne odihnim puţin. Trebuie să ne refacem forţele.

Ne-am instalat la poalele unui deal. Dumcev scoase din sacul de drum un şerveţel de mătase, o farfurie de lemn, linguri de lemn acoperite cu lac, şi se duse mai încolo.

— Aici! Iată, aici îmi păstrez rezervele mele!

Am văzut o ulcică mare de lut vârâtă în pământ. Dumcev dădu la o parte capacul. De sub el apăru un şerveţel de hârtie, strâns legat cu o sfoară. În ulcică se găsea polen de flori bine amestecat cu miere. Am înţeles imediat că şerveţelul fusese confecţionat de viermii de mătase. Erau mulţi în Ţara Codrilor de Iarbă. Iar lacul cu care erau acoperite lingurile a fost preparat de păduchii

ţestoşi. Dar nu puteam pricepe cu niciun chip cine a confecţionat acest vas de lut? Şi, ţinând lingura în mână, înainte de a începe să mănânc, mi-am amintit de nişte ulcele la fel cu acelea care cădeau din copaci.

— Nu te sfii, mănâncă — spuse Dumcev. Aceste ulcele sunt fabricate din pământ, de viespea-eumena. Muind bulgăraşii de lut cu saliva ei, ea modelează un cuib pentru generaţia viitoare. Apoi vânează, paralizează păianjeni şi omizi şi îi aşază în ulcele. Pe acest aliment proaspăt, viespea îşi depune oul şi astupă vasul cu pământ. Şi aşa se face că aceste ulcele de lut atârnă de crengile tufişurilor. Din ou iese larva viespei, se hrăneşte cu alimentele proaspete, pregătite pentru ea, se dezvoltă. Şi atunci când se transformă în insectă adultă, iese din cuibul ei de lut şi-şi ia zborul. Ulcelele goale cad la pământ.

Eram tare flămând şi mâncam în graba mare, agitat şi cu lăcomie. Dumcev îşi păstra ca întotdeauna expresia lui obişnuită, concentrată şi plină de demnitate.

— Scarabeii... scarabeii... Cu ajutorul cărei unelte reuşeşte omul să şlefuiască o sferă, s-o facă egală, regulată din punct de vedere geometric? întrebă deodată Dumcev, gândindu-se probabil la granulă.

N-am apucat să-i răspund.

— Ştiu, ştiu! continuă Dumcev. Vei spune că are nevoie de un strung. E nevoie să fie îmbinată mişcarea de rotaţie a obiectului ce trebuie prelucrat cu mişcarea de translaţie a sculei care strunjeşte. Scarabeul însă îşi face sfera lui rotundă şi regulată, fără măcar s-o urnească din loc. El o construieşte, stând în vârful bulgăraşului de gunoi. Întorcându-se în toate direcţiile, ia cu fălcile din gunoi bucăţică după bucăţică şi o aşază la temelie — măreşte, modelează, frământă, îndeasă, netezeşte. Sfera e gata, e rotundă şi egală. Ei! E timpul să pornim! Înainte marş, după scarabei!

DUMCEV ÎNCEARCĂ SĂ MĂ DISTREZE

Din această campanie, pornită pentru a găsi cea de-a doua granulă, nu a ieşit nimic. Absolut nimic! Zadarnică a fost toată călătoria noastră! Vântul hoinărea pe vârfurile dealurilor, clătina ierburile-arbori şi ne tot lovea în faţă cu o ploaie de nisip, cu grăuntele mare. Stăteam în vârful unui deal. Dincolo de el se vedea un şes cenuşiu, lipsit de vegetaţie. Pustiu, singurătate, totul în jur mohorât. Şi la fel ca înainte, mi-am spus: „Aceste dealuri sunt doar ridicături deasupra vizuinilor unor mici animale sălbatice. Dar unde, unde sunt scarabeii?”

Scarabeii îşi modelează sferele primăvara devreme — spuse Dumcev, parcă ghicindu-i gândurile. Pesemne că sfera cu granula a fost rostogolită de o pereche de gândaci întârziaţi. Cum arătau scarabeii care au rostogolit sfera după şirul de dealuri? Descrie-i! Poate că voi reuşi să-i identific.

— Semănau cu nişte cavaleri negri — i-am spus.

— Dar nu s-ar putea ceva mai precis? Doar sunt fel de fel de scarabei... Foarte diferiţi unii de alţii.

— Mai precis? Nu pot.

— Dacă scarabeii ar fi mâncat granula... — Dumcev îşi strânse pleoapele şi mă privi cu un zâmbet uşor — ei ar fi devenit desigur giganţi şi i-am fi putut vedea imediat. Dar asta nu s-a întâmplat. Prin urmare — încheie Dumcev, serios, de astă dată fără nicio ironie — prin urmare, rămâne să presupunem că aceşti scarabei, aşezând oul în sferă, au îngropat-o în pământ, aşa cum procedează ei de obicei.

— Ne-am ostenit zadarnic umblând atâta — am spus eu, amărât.

Am început să coborâm dealul. Vântul sufla din spate. Arborii foşneau trist în urma noastră. Sufletul îmi era mâhnit. Mă tot uitam la umbra mea: era încovoiată şi mă însoţea supusă şi obosită, împleticindu-se o dată eu mine!

De fiecare dată când ajungeam la câte un loc greu de trecut, Dumcev mă lua de mână şi mă ajuta grijuliu să mă caţăr.

— Te invit la mine la masă! spuse Dumcev. Ai mai fost din întâmplare într-una din casele mele. Acum te invit să vizitezi o altă locuinţă de-a mea, cea de vară.

Peste un minut începu să vorbească singur:

— Ascultă! Musafirul trebuie înveselit, trebuie distrat. E adevărat, locuinţa în care am să-mi aduc oaspetele nu e grozavă. Aş fi putut s-o construiesc mai bine şi s-o împodobesc. Dar dacă aş fi pus în faţa casei, de ambele laturi ale porţilor, două tarantule în poziţie ameninţătoare, probabil musafirul meu s-ar fi speriat. Totuşi nu era greu de loc: luam două tarantule şi le împăiam bine. Poteca din curte ar fi trebuit s-o acopăr cu elitre de buburuze, ca la vechea casă. Este un material de nădejde, solid. Şi culoarea lor este potrivită: roşu cu galben... Dumcev se întoarse către mine: cu muzică n-am să te pot încă distra în timpul prânzului, n-am convocat muzicanţii.

— Ce fel de muzică?

— O să am o orchestră! De jur împrejur am aşezat căsuţe-loji. Fiecare lojă este închisă cu o uşă bine ajustată, dar care se deschide uşor. În centrul curţii, la pupitrul meu de comandă, se împreună sforile de mătase, legate de fiecare uşă. Stând la pupitru, pot deschide uşile fie în toată lărgimea lor, fie lăsând o mică crăpătură; de asemenea, pot deschide alternativ când o uşă, când alta, când toate deodată. În loji se află orchestranţii. Iată, de pildă, cosaşul. Are un arcuş admirabil: o fâşie dinţată, exact ca un fus curbat, brăzdat de-a curmezişul cu douăzeci şi patru de ştirbituri triunghiulare. Ăsta-i instrument, nu glumă! Cosaşul este stângaci!

— De ce stângaci?

— Fiindcă-şi poartă arcuşul pe partea stingă a elitrei. Rezonatorul este o pieliţă întinsă care vibrează la zguduirea

întregii rame.

— Dar, daţi-mi voie! am strigat eu. Aici e totul la un loc: şi arcuşul şi vioara.

— Da, ar merita ca muzicanţii şi maeştrii noştri violonişti să arunce o privire aici. Din păcate orchestra nu este încă completă. În schimb îl voi ului pe oaspetele meu şi-l voi bucura cu altceva. Din arşiţă îl voi introduce de-a dreptul în camera „fântânilor”. Da!... Spune-mi, te rog — mi se adresă el — nu te miră oare că în fond conductele noastre de apă se construiesc la fel cum se construiau şi în Roma antică?

Începusem tocmai să explic sistemul de debit al apei sub presiune la casele cu multe etaje, dar Dumcev râse:

— N-am ajuns prea departe de experienţele anticilor! Nici n-am ajuns să ne gândim că apa poate să se ridice singură în sus.

— Să se ridice singură? am întrebat.

Dumcev zâmbi condescendent.

— Ştim doar că în orice plantă apa care vine din sol urcă spre tulpină. Asta nu numai pentru că planta absoarbe apa prin tulpină; ea ajunge singură acolo, pornind din rădăcină. Nimic mai simplu! Am luat tulpina unei plante; cum ştii, este alcătuită dintr-un sistem de peri-ţevişoare goale, din cele mai subţiri. Am instalat această tulpină într-un eleşteu săpat lângă casa mea. Capătul tulpinii atinge ferestrele etajului întâi. Apa se ridică până sus şi se opreşte.

— Înţeleg, Serghei Sergheevici, apa se ridică în virtutea unei legi.

— Da, da, legile naturii! spuse Dumcev. Observaţi natura şi nu veţi mai cheltui atâta forţă, muncă şi zbucium pentru a mâna apa la etajele superioare.

Aici însă Dumcev se încurcase pur şi simplu. Încurcase în acest moment toate proporţiile: statura unui om normal şi cantitatea de apă necesară lui.

Era cazul să-l contrazic, să-i spun că apa se poate ridica, în vasele capilare, doar la o înălţime infimă. Apa capilară nu i-ar ajunge omului nici măcar pentru o linguriţă de ceai.

Dar nu i-am spus nimic din toate acestea lui Dumcev. N-am pomenit o vorbă despre faptul că în timpul anilor îndelungaţi de viaţă în Ţara Codrilor de Iarbă i s-au format în modul cel mai firesc alte reprezentări despre distanţe şi volume — cu totul alte reprezentări decât ale tuturor celorlalţi oameni. El n-ar trebui să transpună atât de categoric noţiunile sale în lumea în care trăiesc oamenii.

După ce povesti despre conducta sa de apă, Dumcev trecu la felul în care este iluminată locuinţa sa. Lumina o produce fără foc, fără ardere. Sursele unei asemenea lumini există din belşug în Ţara Codrilor de Iarbă: insecte bacterii, putregaiuri fosforescente.

Aici, în Ţara Codrilor de Iarbă, tot ce vezi îţi pare de necrezut. Totul în jur este atât de uluitor, încât ţi se pare neverosimil. Într-adevăr, cum o fi arătând casa lui Dumcev? Nici nu pot să-mi imaginez. Dar cuvintele lui cu privire la iluminatul neobişnuit al casei sale au fost convingătoare. Doar fusese într-una din casele lui. Aceste gânduri îmi readuseră în memorie un alt tablou. Mă vedeam în teatrul nostru. Ascultam un raport despre noile surse de lumină, despre folosirea lor la prezentarea spectacolului.

Îmi amintesc că în raport se spunea că licuricii le-au sugerat oamenilor de ştiinţă ideea de a folosi „lumina rece”. S-a calculat că la becul cu incandescenţă numai trei la sută din energia ce se consumă se transformă în radiaţie luminoasă, iar restul se răspândeşte în aer sub formă de căldură. În schimb, la licurici coeficientul de randament atinge nouăzeci la sută!

Îmi amintesc că un ziar scria, în legătură cu aceasta, următoarele:

„Dacă jumătate din becurile cu incandescenţă din ţară

s-ar înlocui cu noi surse de lumină, s-ar putea obţine o economie grandioasă de energie electrică.”

Ne-am grăbit paşii. Pădurea de ierburi începu să se rărească. Ici-colo, se zăreau poteci, alei şi poieni cu tufe plantate — rod al muncii şi grijii omului. Se vedea că ne apropiam de locuinţa de vară a lui Dumcev.

— Ce-i asta? mi-a scăpat o exclamaţie.

De după verdeaţa tufelor şi a arborilor rari se aprinse, în jocuri de culori, nuanţe şi modele nemaivăzute, un panou gigantic.

O MARE DESCOPERIRE SAU O MARE EROARE?

— Te miri? mă întrebă Dumcev.

— Nu, nu! i-am răspuns. Nu-i cuvântul potrivit. Nu-i numai mirare: sunt pur şi simplu fermecat de această privelişte neobişnuită!

— E numai gardul. E doar gardul casei mele...

Într-adevăr, aveai ce admira: culori de un galben viu, semănând cu coaja unei lămâi coapte, se împleteau aici cu culorile aprinse ale frunzelor de toamnă şi cu culoarea rece, de un albastru-cenuşiu, pe care o are uneori cerul aspru nordic. Şi nişte mici pete de un alb strălucitor, inele negre, dungi violete erau răspândite în combinaţiile cele mai bizare pe aceste suprafeţe.

Soarele îşi juca lumina pe originala şi gigantica cortină de teatru, „gardul”, cum a denumit-o cu desconsiderare Dumcev.

Ne-am apropiat.

Din pământ ieşeau nişte grinzi oblice, acoperite cu ghimpi tari, ascuţiţi.

— Picioarele de cosaşi, o palisadă potrivită pentru

castelul meu — explică Dumcev.

Iar între ele am întins aripi de fluturi. Iată, acestea de un galben viu, ca lămâia, sunt aripile fluturelui kruşinniţa: litera „C”,de un alb imaculat, este reversul aripilor fluturelui de aprilie: iată craniul şi două oase, desenul de pe spinarea fluturelui-sfinx antropos.

Culorile se contopeau armonios şi acopereau palisada.

Ne-am apropiat de poartă.

Mă tot uitam la ea şi nu mă mai săturam: canaturile porţii erau parcă din metal: străluceau ca un bronz bine lustruit. Părea că un meşter nevăzut mi-a prezentat pe gard

şi pe poartă cea mai uluitoare gamă de culori — de la roşu la violet. Ce bogăţie de culori, ce strălucire, ce abundenţă de nuanţe! M-au impresionat în mod deosebit nuanţele aurii-verzui ale părţii inferioare a gardului.

Am exclamat:

— Niciodată n-am văzut asemenea culori!

— Poarta este făcută din aripile gândacului arămiu. Dar nu despre asta e vorba! De aici oamenii pot extrage — spre folosul lor — câte ceva.

Ce puteam să-i răspund?

Mă întrebă:

— Ce vezi aici?

— Culori de o tărie, de o strălucire nemaiîntâlnită...

— Oaspetele meu s-a uitat, a văzut şi totuşi... n-a remarcat nimic — spuse Dumcev, privind spre desenele frumoase ale gardului său.

Aşteptam invitaţia să intru în curte, dar Dumcev nu se grăbea.

— Îmi amintesc cât de plicticoasă şi de monotonă era culoarea caselor în oraşe! Cât de mohorâte şi triste erau casele toamna, când ploua mărunt! Lumina soarelui care răzbate pe neaşteptate printre nori le făcea şi mai triste parcă. Dar acum, ce culoare au casele în oraşe? Ploaia nu spală vopseaua de pe clădirile voastre? Nu se decolorează vopseaua la soare?

— Se fac reparaţii, se zugrăveşte din nou, şi clădirea pare proaspăt construită — i-am răspuns dezorientat.

— Vopsele, butoaie de vopsele! Zugravi cu găleţi de vopsele, arhitecţi, muncă nesfârşită... Să amesteci, să tot amesteci vopselele, ca să obţii până la urmă un colorit spălăcit, plicticos, care se stinge repede.

— Păi, cum altfel?

El continuă:

— Casele, străzile şi oraşele oamenilor trebuie să înflorească şi să strălucească în toate culorile curcubeului.

Aşa cum joacă în soare culorile şi sclipesc în nuanţele cele mai neprevăzute aripile fluturilor.

— Asta nu-i posibil!

— Ba e posibil! Culorile şi vopselele mele nu sunt dintr-acelea cu care sunteţi voi obişnuiţi. Dar înţelege-mă: aici e vorba de cu totul altceva. Acestea nu sunt vopsele din găleata zugravului, aici nu avem de-a face nici cu chimia şi nici cu pigmenţii! Acestea sunt vopsele veşnice, care nu pălesc, culori vibrante asupra cărora timpul nu-şi poate pune pecetea. Ele nu se decolorează niciodată. Priveşte cu atenţie! Aceste aripioare sunt transparente!

Mă uitam, priveam cu atenţie, dar tot nu-l înţelegeam pe Dumcev.

El mă privea provocator şi, din nu ştiu ce pricină, era nu numai serios şi concentrat, dar chiar trist după cum se părea. Nu cumva din pricină că nu-l înţelegeam?

Dumcev spusese: culori veşnice! Dar aripioarele fluturilor sunt fragile şi fluturii trăiesc doar câteva zile sau o săptămână-două!

Stăteam în faţa cortinei de teatru multicoloră, strălucitoare sau, cum spunea Dumcev, lângă „gardul” casei sale, îl ascultam tulburat şi simţeam: cuvintele lui izvorau din inimă, dar substratul lor rămânea pentru mine ascuns.

Era însă atâta sinceritate în glasul lui Dumcev, încât mi-am spus: „Aici nu poate fi vorba de o greşeală!” Apoi deodată mi-am dat seama: „Nu, asta nu e posibil — e totuşi o greşeală! Nu pot exista vopsele veşnice! Şi-apoi, cum vine asta, doar el însuşi zice că aripioarele sunt străvezii. Ele sunt într-adevăr foarte fragile, instabile. Nu — am hotărât eu — asta-i o înşelătorie bizară. El se înşală pe sine însuşi. Este un om singuratic, pierdut de decenii în Ţara Codrilor de Iarbă, indus de sine însuşi în eroare.”

Dumcev se uita la mine, aştepta. Trebuia să spun ceva.

— Nu-mi dau seama cu niciun chip de ce sunt veşnice aceste culori. Ceea ce este vopsit îşi pierde inevitabil, cu vremea, culoarea.

Ca întotdeauna ierburile foşneau, se legănau, se plecau. Dumcev nu se mai uita la mine. El privea fix în depărtare, de parcă examina dincolo de zidul verde al ierburilor viguroase şi foşnitoare ceva vizibil doar lui. Continuă să vorbească cu o voce agitată şi plină de amărăciune:

— Ce-i de făcut? Cum să explic oamenilor că e vorba de cu totul alte culori decât ale florilor? Piciorul-cocoşului galben, albăstreaua, macul de un roşu viu se decolorează, pălesc. Dar aici nu se întâmplă aşa — aici e vorba de cu totul altceva. Cum să explic? Aici natura culorilor este alta. Culorile gardului meu nu se veştejesc şi nu se sting niciodată! În teatru orchestra creează o furtună de sunete care cresc... Dar unde este creşterea corespunzătoare a culorilor? Ah, această „verdeaţă” decorativă a primăverii desenată pe placaj şi carton! Se schimbă ea oare simultan cu muzica orchestrei? Nu! Culorile au încremenit o dată pentru totdeauna...

Ascultam şi-mi spuneam: „Omul acesta greşeşte! E o greşeală pe care n-o vede, n-o bagă în seamă!”

Ierburile foşneau tot mai surd, minunata perdea în spatele căreia se afla casa lui Dumcev ardea şi strălucea tot mai puternic, tot mai viu.

Eu ascultam şi reţineam fiecare cuvânt al său:

— Toate acestea trebuie explicate oamenilor. Şi atunci culorile, strălucind şi bucurând ochiul omului, îl vor ajuta să muncească, să trăiască, îl vor înviora, îl vor mângâia, îl vor inspira ca muzica, cântecul... Intraţi! Intraţi în casa mea! încheie Dumcev, împingând canatul de bronz al porţii.

Pe lângă noi trecu în fugă o furnică. Dumcev se uită la ea şi, cu o nelinişte neaşteptată, îşi apucă sabia — acul de viespe, se repezi spre furnică şi exclamă:

— Ce s-a întâmplat?! Ce s-a întâmplat?!

În exclamaţia lui se simţea neliniştea şi surprinderea. Nu pricepeam despre ce este vorba şi am alergat spre el.

— S-a întâmplat ceva în Ţara Codrilor de Iarbă — spuse Dumcev şi începu să numere cu glas tare, uitându-se cu atenţie la antenele-mustăcioare ale furnicii: Cinci, zece, douăzeci... Oho! Ia te uită, nenorocire!

Apoi mai opri o furnică şi începu din nou să numere:

— Cinci... zece... treizeci... patruzeci de mişcări ale antenelor!

— Ce numărătoare bizară!

— Trebuie să ne ascundem!

Dumcev mă prinse de mână.

— Furnicile vorbesc... — şopti el.

— Ce spuneţi! Ce-i cu dumneavoastră?

— Mai repede acasă! strigă Dumcev. Nu, nu! Nu aici, ci în casa aceea în care ai mai fost, în cea pitită adânc în pământ.

Şi am luat-o împreună la fugă. Dar de cine fugeam? În timp ce alergam, eu îi puneam întrebări. Era caraghios şi absurd.

— De ce fugim?

— E alarmă printre ierburi!

— Dar ce s-a întâmplat?

— Să nu te împiedici de rădăcini... Furnicile mi-au spus că sunt din cale-afară de alarmate.

— Dar furnicile vorbesc?

— Ţine-te de mine. Mă luă de mână. La fel ca toate celelalte insecte — îmi răspunse el.

— Dar furnicile nu zumzăie, nu cântă!

— Trebuie să vezi...

— Ce să văd?

— Să vezi înseamnă a înţelege despre ce vorbesc.

— Nu puteţi spune mai lămurit?

— Mai la dreapta, mai la dreapta! Până acasă nu mai e

mult... Trebuie văzută viteza mişcării antenelor. Trebuie numărate aceste mişcări...

— O limbă aritmetică?

— Exact, ea este simplă şi limpede. Chiar şi o libarcă obişnuită, când vrea să spună: „Am obosit, mă odihnesc”, îşi mişcă antenele numai de cinci ori. Când cercetează o locuinţă nouă, ea le mişcă de cincizeci şi cinci de ori. Când e flămândă, de treizeci şi şase de ori. Toate speciile de insecte îşi au alfabetul propriu... Înapoi! înapoi! Spre râu!

— Dar ce-i?... Ce s-a întâmplat în Ţara Codrilor de Iarbă.

DIN NOU ENIGME

Părea că undeva a bubuit tunetul şi, tot crescând şi intensificându-se, se apropie de noi. Aproape de tot, răsunară trosnete, zgomote şi pocnete. Ierburile-arbori se clătinau. Apărură nişte coloane gigantice. Ele se lăsau pe iarbă, se ridicau, se lăsau din nou. Vin oamenii!

Probabil că Cernikova, responsabila bazei legumicole, ajunsă la Censk, a comunicat că îmbrăcămintea mea a rămas lângă buturugă, iar profesorul Tarasevici, docentul Voronţova şi studenţii m-au căutat la hotel şi aflând că am dispărut au venit aici să recunoască hainele.

Dar iată că s-au făcut nevăzute coloanele gigantice, s-au mistuit în depărtare. Agitaţia locuitorilor Ţării Codrilor de Iarbă, care se împrăştiaseră în toate direcţiile, s-a potolit, a încetat trosnetul ierburilor uscate, frânte sub greutatea paşilor oamenilor.

Şi totul se linişti în jur.

Ne-am îndreptat spre cuibul halikodomei, unde era ascunsă granula pentru creştere.

Ne-am apropiat de Pârâul Reproşurilor Tardive, pentru a-l trece, dar n-am mai recunoscut nici râul, nici malurile.

Se formaseră gropi gigantice, surpături şi lacuri noi. Într-un loc râul îşi schimbase albia — ieşise din matcă, într-altul, făcuse o cotitură bruscă: toate pricinuite de trecerea oamenilor.

Ne-am repezit la plută, dar era strivită şi lipită de pământ, nu mai putea fi ridicată.

Alături de plută se aşternuse peste ape un pod verde, gigantic.

Cum şi de ce a apărut aici podul? Desigur, el nu era decât o simplă creangă verde. Fusese ruptă de un om, acesta a scăpat-o pe jos din întâmplare şi ea a căzut — tot din întâmplare — de-a curmezişul râului. Poate că piciorul aceluiaşi om a strivit pluta noastră, lipind-o de pământ.

Am traversat râul pe creangă şi am ajuns pe celălalt mal. Cu cât ne apropiam mai mult de cuibul halikodomei, cu atât mai des drumul ne era barat de arbori-ierburi rupte. Lângă cuib, ierburile erau lipite, sudate parcă de pământ. Probabil că în acest loc oamenii au stat, s-au sfătuit şi apoi au plecat mai departe.

În locul cuibului de ciment al halikodomei, am zărit un morman de ruine. Descurajat, mi-am amintit că Dumcev comparase piramidele faraonilor cu cuibul halikodomei. Dar unde o fi granula pe care am ascuns-o noi în cuib? Cineva a luat-o pe talpa sa şi a dus-o. Cine? Ce importanţă are la urma urmei — cine?

Ce zi grea! Acolo, în faţa şirului de dealuri, mi-am dat seama: nu voi mai putea găsi niciodată granula pe care o rostogoliseră scarabeii. Iar acum, lângă cuibul strivit al halikodomei, m-am convins că ambele granule sunt pierdute pentru totdeauna! Pentru totdeauna!

Şi mâine începe o zi nouă. Cum?! Voi fi tot aici? Va veni dimineaţa şi acolo, la Moscova, factorul poştal îmi va aduce ziarele. Le va strecura în cutia mea verde de scrisori, prinsă de uşă... Ziarele vor aluneca în cutie cu un foşnet mic, discret. Dar eu nu voi fi acolo... Nu voi deschide aceste

ziare...

Va suna telefonul... Mă vor căuta oameni dragi mie. Telefonul va suna în gol!

Seara, în liniştea încordată a teatrului, cortina se dă la o parte. În clipele acestea simt întotdeauna respiraţia caldă a spectatorilor, le prind privirile, încerc să ghicesc ce sentimente au pus stăpânire pe ei. Oare nu voi mai trăi niciodată asemenea clipe?

Ce absurd! Să-ţi termini viaţa în luptă cu păianjenii şi cu muştele...

Şi m-a cuprins mila, mila faţă de mine însumi.

Dumcev mă zorea, trebuia să trecem râul înainte de a se întuneca şi să ajungem cât mai repede la casa lui. Dar mie nu-mi venea să plec din locul acesta; m-am hotărât greu, parcă tot mai aşteptam ceva.

La întoarcere mi se păru că ierburile nu-mi mai sunt atât de ostile, în foşnetul lor mi se părea că aud: „Nu trebuie să disperi! Nu trebuie să-ţi pierzi nădejdea!”

Se întunecase de-a binelea, când am ajuns pe celălalt mal al râului. Eram obosiţi. Şi drumul prin întuneric spre casa lui Dumcev era destul de anevoios. Am hotărât să înnoptăm pe mal, în sacii de dormit. Se aşternea noaptea. Îl auzeam pe Dumcev cum se întorcea de pe o parte pe alta în sacul său. Nu puteam dormi nici eu. Nu ştiu din ce pricină îmi aminteam de cerul înnegurat, purpuriu care se întindea deasupra ierburilor frânte, lângă cuibul strivit al halikodomei, de liniştea înfiorătoare ce domnea acolo.

Îmi ziceam: „Va trebui să rămân în Ţara Codrilor de Iarbă pentru totdeauna!” Dar nu ştiu de ce gândurile şi frământările mele erau totuşi altele, străine parcă de sensul acestor cuvinte. Începui să mă gândesc că nu plătisem camera la hotel. Îmi reproşam — mă jena acest lucru. Simţeam şi o mare vină faţă de profesorul Tarasevici care, în loc să se poată ocupa de reparaţiile de la institut, era nevoit acum să-şi piardă vremea cu cercetări şi discuţii în

legătură cu dispariţia mea. Era noapte — noapte pe malul Pârâului Reproşurilor Tardive.

Se lăsase o linişte adâncă. Stelele străluceau puternic deasupra mea. Marginile norilor grei, de forme fantastice, care pluteau încet pe cer, erau luminate. Şi sufletul îmi era cuprins de mâhnire.

Culcat pe mal, în sacul de dormit, încercam să adorm, să mă concentrez asupra unui singur punct, dar gândurile mele nu mă ascultau. Dumcev era culcat alături de mine şi, ca de obicei, stătea de vorbă cu el însuşi.

Şi începu un fel de dialog, care se alcătuia de la sine, din cuvintele pe care le rosteam în gând şi din cele rostite tare şi limpede de Dumcev. Îl auzeam pe Dumcev spunând:

— Cât au pierdut oamenii din pricină că nu s-au uitat la iarba pe care o calcă în picioare. Cât au pierdut că n-au studiat Ţara Codrilor de Iarbă!

Eu îl ascultam şi gândeam: „Să stai şi să examinezi cu atenţie toată această Ţară a Codrilor de Iarbă, la ce foloseşte? Curată absurditate! Nu vei descoperi aici decât instincte şi numai instincte!”

Dumcev. Lucrul cel mai grav este când unui om inteligent îi lipseşte disciplina raţiunii. Iată care-i nenorocirea musafirului meu!

Eu. Desigur! Îmi dau destul de bine seama că Dumcev trebuie să-şi scrie din nou jurnalul. Dar cum va ajunge acest jurnal în mâinile oamenilor? Da! Vor mai veni doar pe aici oameni, mă vor mai căuta. Şi poate, poate că... Nu, reconstituirea jurnalului cere multă vreme, iar până atunci vor înceta să mă mai caute.

Dumcev. Nu este de loc anormal că pe musafirul meu îl sperie ceva sau cineva din această Ţară a Codrilor de Iarbă. Dar mă tem că el se sperie de propria sa spaimă.

Eu. Cât de ciudat vorbeşte Dumcev, dar înţeleg sensul cuvintelor lui. Ah, cât de mult aş dori să stau cu el de vorbă, aşezaţi pe cele mai obişnuite scaune, să beau un ceai tare,

să aud cum sună telefonul, să aud vocea crainicului de la radio şi să-mi amintesc, să-mi amintesc numai de Ţara Codrilor de Iarbă!

Dumcev. Trebuie chiar mâine să-i spun oaspetelui: lucrul acela pe care l-ai adus şi l-ai pierdut, tocmai acela trebuie să ne ajute...

Eu. Despre ce vorbeşte Serghei Sergheevici? Doar ambele granule sunt pierdute pentru totdeauna!

Dumcev. O experienţă, încă o experienţă...

Nu m-am mai putut stăpâni şi, adresându-mă cu glas tare lui Dumcev, am exclamat:

— Serghei Sergheevici, explicaţi-mi, vorbiţi limpede, faceţi-mă să pricep... Cum să „ne ajute” — când ştiţi bine că granulele s-au pierdut?

Întorcându-se spre mine, Dumcev îmi răspunse liniştit:

— Nu te grăbi! Mâine voi face o experienţă... Noapte bună!

— Noapte bună, Serghei Sergheevici — i-am răspuns, fără să înţeleg ceva şi m-am întors pe partea cealaltă.

Râul Reproşurilor Tardive îşi rostogolea zgomotos valurile, raza lunii tremura neliniştită pe apele lui.

Începusem să aţipesc, când în liniştea nopţii ajunseră până la mine cuvintele lui Dumcev: „Aerul clipelor trecute...”

Ce cuvinte ciudate: „Aerul clipelor trecute”! Am început să trag cu urechea. Şi iată că Dumcev repetă din nou, cu însufleţire, cu o şi mai mare tulburare: „Aerul clipelor trecute”...

— Serghei Sergheevici, ce enigme ascund aceste cuvinte? Ce înseamnă „aerul clipelor trecute”?

De după nori ieşi luna plină şi mi se păru nesfârşit, nesfârşit de îndepărtată. Niciodată în viaţă nu văzusem o lună aşezată atât de sus, pe cer.

— Serghei Sergheevici!

Dumcev nu răspunse. Am dat fuga la el, m-am aplecat

deasupra lui. Respira egal şi liniştit. Dormea ca un copil.

M-am întors, m-am vârât în sac. Dimineaţa îl voi întreba ce trebuie să înţeleg prin aceste ciudate trei cuvinte: „Aerul clipelor trecute”.

Şi am adormit.

DRUMUL SUBTERAN

M-am trezit târziu. Se făcuse de mult ziuă.

— Bună dimineaţa, Serghei Sergheevici! am spus eu.

Nu-mi răspunse nimeni. Am văzut lângă mine o ulcică şi o lingură, în ulcică se găsea mâncarea noastră obişnuită. Pe jos, alcătuite din pietricele, am citit cuvintele: „Mă întorc târziu”. Am luat gustarea şi am început să aştept. Arborii-ierburi stăteau tot aplecaţi la pământ. Ieri mi se păruse că viaţa în Ţara Codrilor de Iarbă a secat, a încetat pentru totdeauna. Iar acum, spre mirarea mea, totul în juru-mi răsună, foşneşte, ţiuie, se mişcă, zboară. Ca întotdeauna.

„Unde a plecat Dumcev? m-am gândit. Cum să desluşesc înţelesul acelor cuvinte ciudate, pe care le-am auzit ieri: „aerul clipelor trecute”? Nu cumva Dumcev le-a rostit în somn?”

Un fluture cu nişte uriaşe aripi brune se izbea neputincios de malul râului. Avea aripile frânte. Şi apa îl purta mai departe, tot mai departe. Iată că în apă apăru un monstru cu picioare mari şi cu un cap uriaş. De sub gâtul monstrului ieşi o mască, care se răsturnă, ca pe balamale. Unghiile ascuţite ale măştii se înfipseră în trupul insectei care înota şi masca se întoarse din nou la locul ei — victima fusese transportată în gura monstrului. Mi-am amintit de o însemnare a lui Dumcev pe una din filele jurnalului său. Acolo el numeşte monstrul cu mască larva libelulei. Iar în prima microînsemnare pe care am găsit-o în buchetul de flori, el scria: „Larva libelulei se deplasează pe apă cu

ajutorul impulsurilor. Pe baza acestui principiu zboară către cer o rachetă aprinsă în timpul marilor sărbători şi al petrecerilor populare. Cu ajutorul aceleiaşi metode de deplasare oamenii îşi vor conduce navele lor aeriene de la Pământ la Lună...”

Iată că larva libelulei începu să înoate. Ea se deplasa cu impulsuri uşoare. Nu vâslea cu picioarele şi, cu toate acestea, se deplasa repede: trăgea în ea apa şi-o dădea afară.

Timpul trecea. Dumcev tot nu se întorsese.

Aproape maşinal am urmărit o altă vietate cu mască. Iată că s-a apropiat de o moviliţă. Pentru o clipă a înlemnit. Ce-o mai fi şi asta? Un vodevil cu travestiri? Pielea de pe spinarea monstrului plesni. Se formă o crăpătură. Apoi pielea se destrămă. Din crăpătură ieşi o cu totul altă vietate: ochi imenşi, un pântece lung şi graţios şi nişte aripioare subţiri şi boţite. Ce se va întâmpla?

Soarele dimineţii încălzea, ba chiar începuse să ardă puţin. Şi în razele lui trandafirii, se umplură de viaţă şi se neteziră încet-încet aripioarele tinere, fremătătoare, ale libelulei. Începură să apară reflexe verzui de smarald. Libelula se năştea acum, sub ochii mei. Încă puţin şi i se vor întări aripioarele. Şi-şi va lua zborul uşor şi graţios, sus de tot.

Desigur, dacă nu voi studia Ţara Codrilor de Iarbă şi dacă nu voi comunica oamenilor cercetările şi descoperirile lui Dumcev, ci mă voi mărgini doar să contemplu, să meditez şi să evoc amintiri, atunci întreaga mea viaţă se va transforma curând dintr-o viaţă adevărată într-o caricatură a vieţii unui om. Ce atitudine greşită şi neglijentă am avut cândva faţă de timpul meu! Câte zile am pierdut cândva în zadar, cu fleacuri!... Bine ar fi să se scrie o carte şi să se facă un film despre peripeţiile a doi oameni în Ţara Ierburilor!

Un foşnet ciudat îmi atrase atenţia. Trecând peste

arborii-ierburi zdrobiţi, am văzut târându-se pe lângă mine o omidă. Acum învăţasem să recunosc, într-o oarecare măsură, animalele de aici. Şi doar foarte de curând luasem o asemenea omidă drept... un şarpe boa! Dar acum încercam o nouă şi mare nedumerire: acest „şarpe boa” avea două capete. Un cap privea înainte, iar celălalt crescuse pe coadă şi examina drumul străbătut. Am bănuit de îndată că este unul din animalele de experienţă de care s-a folosit Dumcev. Mi-am amintit de a sa „poiană a chirurgiei” şi m-am dus pe urmele „şarpelui”. Deodată, el dispăru de parcă-l înghiţise pământul. Şi atunci am zărit printre arbori, la rădăcina lor, o lespede de piatră, pe jumătate ridicată deasupra unui orificiu mare şi rotund. Am văzut că pietricelele şi boabele de nisip, din care era făcută lespedea, erau legate, cimentate temeinic şi solid una de alta. M-am mirat şi mai mult, observând că în jurul lespezii se afla un laţ. Am tras şi am scos din puţ... o scară de frânghie! Opera lui Dumcev?! „În această ţară, unde omizile împletesc fire şi frânghii ultrasolide, nu trebuie să te miri dacă omul va împleti din ele o scară” — mi-am zis eu. Am lăsat scara jos şi m-am vârât în puţ. Cu cât coboram, cu atât se făcea mai multă lumină. Iată şi fundul puţului. Am pornit pe un coridor larg. Era luminat la fel ca şi casa lui Dumcev, în care găsisem filele lui cu însemnări. Pesemne că mâna sa grijulie, de gospodar, a aşezat în diferite locuri ale subteranei putregaiuri şi insecte fosforescente. Lumina nu era puternică, dar totuşi distingeam că pe ambele părţi ale coridorului se înşiruiau magazii, cămări, cămăruţe. În loc de uşi aveau jaluzele de mătase.

Urcuşuri, coborâşuri, cotituri bruşte, săli rotunde şi pretutindeni o lumină slabă, blândă, uniformă. Aerul încăperii era îmbibat cu mirosuri puternice şi usturătoare.

Acum, când scriu aceste rânduri, ştiu din cărţi şi de la entomologi cât de variată este componenţa chimică a secreţiilor insectelor. Se cunoaşte de mult că creozotul a

fost găsit la urechelniţă, eterul acidului salicilic — în glandele croitorului lemnului, la unele omizi — acidul clorhidric, la altele — acidul formic. Se ştie că atunci când vine vremea ca insecta să iasă din gogoaşă, ea secretă potasiu caustic — o bază puternică cu care arde gogoaşa în diferite locuri, creând orificii prin care să poată ieşi. Am aflat că unele insecte secretă acid butiric, altele — oxalic, iar la unele a fost descoperit iod liber, combinaţii oxigenate ale azotului şi etil-chinonului.

Toate acestea le-am aflat mai târziu din cărţi şi de la specialişti. Am aflat că încă n-a primit denumire şi n-a fost cercetată componenţa chimică a secreţiilor glandelor mirositoare ale multor specii de insecte.

Dar acum, străbătând aceste subterane, deşi simţeam sumedenie de mirosuri diferite, nu deosebeam decât iodul şi eterul.

Dintr-o cameră se zărea capătul unei bârne. Am început s-o ocolesc. Când m-am uitat mai bine, nu mi-am putut stăpâni o exclamaţie: Din nou cunoscutul hexaedru cu fâşiile-litere aurii pe fond roşu. Creionul meu! Bârna era legată cu funii. În ce scop cărase aici Dumcev creionul meu?

Am pornit mai repede. Coridorul începu să se lărgească. La capătul lui am zărit o scară lată ce urca uşor. Am început să sui şi m-am pomenit într-o încăpere care mi se păru cunoscută. Da, am mai fost aici! Într-una din aceste camere am găsit, sub un butuc bătrân, filele cu însemnările lui Dumcev.

Deci iată cum stau lucrurile! Dumcev a construit un drum subteran de la locuinţa sa spre Pârâul Reproşurilor Tardive!

Trecând din prima cameră într-alta, l-am văzut pe Dumcev şezând cu spatele la mine. Scria.

Pe filele de hârtie şi pe mâna lui Dumcev cădea o lumină albăstrie, palidă. Deodată el s-a oprit din scris. Am

vrut să-l strig, dar îşi culcă obosit capul pe mâini. La ce se gândea? Oare nu la micuţa lui căsuţă din placaj, despre care i-am pomenit — căsuţa în care făcuse experienţele lui atât de curajoase, de îndrăzneţe? Oare n-a apărut acum în faţa ochilor lui imaginea acelui pestriţ târg meridional din ziua aceea, când tânăr, cutezător şi îndrăzneţ, se suise pe foişor, pentru a-şi lua zborul deasupra mulţimii cu aparatul său...

Iată-l, s-a ridicat, a luat un putregai fosforescent şi cu el în mână a început să coboare în subterane.

L-am urmat în tăcere.

„AERUL CLIPELOR TRECUTE”

Nu mă-ncumetam să-l sustrag pe Dumcev din meditaţiile sale şi mergeam în tăcere în urma lui. Aveam impresia că-l urmăresc şi desigur acest sentiment nu-mi era plăcut.

El cobora obosit şi încet de pe o treaptă pe alta în giganticul său subsol.

Se apropia când de o cămară a subsolului, când de alta, trăgea storurile de mătase. La lumina dulce a bacteriilor am văzut în cămări saci de mătase de diferite culori, strâns legaţi cu sfoară.

Pesemne că sacii erau plini cu un gaz: fiecare din ei stătea gata să zboare spre tavan, dar era reţinut de nişte sfori legate de ţăruşi înfipţi în pământ. Nimic din această întreagă ambianţă nu părea să fie nici înfricoşător şi nici uimitor: nişte obişnuite gogoaşe-saci umplute cu o substanţă gazoasă. Dar labirintul subteran, cămările luminate de vietăţi-bacterii, şi printre ele un om care examinează gospodăreşte sacii cu gazele necunoscute — toate acestea m-au tulburat.

Iată-l că s-a aşezat pe câţiva saci goi, împăturiţi, s-a

uitat în fundul coridorului, apoi şi-a trecut privirea îndelung, liniştit, peste intrările cămărilor, ale magaziilor din care se revărsa lumina şi rosti:

— Nu, nu sunt un smintit şi niciun om ciudat când denumesc gazul care umflă aceşti saci „aerul clipelor trecute”! Omenirea a visat mii şi mii de ani să poată spune clipei „opreşte-te!” şi ea să o asculte. Dar visul a rămas vis: s-au pierdut în nefiinţă mileniile, au fugit, grave, veacurile, au luat-o la goană, ţopăind în urma lor, lunile şi anii, dar niciodată, niciodată omului nu i-a stat în puteri să-şi prelungească viaţa, să oprească în loc clipa. Şi neschimbate au rămas cuvintele lui Ovidiu, poetul surghiunit din antichitate, cântate de Puşkin: „Trupurile noastre se schimbă, mâine n-o să mai fim aceiaşi care am fost ieri şi azi”. Şi totuşi popoarele au creat basme, mituri, legende şi cântece în care eroii înving timpul, suferinţele îl părăsesc pe om, bătrânul devine tânăr!

Eu am trăit printre oameni, am meditat asupra acestor mituri ale popoarelor. Am văzut cum omul a început să creeze acele covoare zburătoare — întâlnite în basmele populare. Eu însumi am construit un covor-aeroplan şi am zburat cu el. Medicii secolului al optsprezecelea şi-au pus speranţele în electricitate. Dar electromedicina n-a putut deveni un remediu universal împotriva tuturor bolilor, iar magnetismul animal s-a dovedit a fi o născocire. Nici ştiinţa secolului al nouăsprezecelea n-a rezolvat problema „apei vii”. Toate au rămas visuri, basme. Eu am căutat, am meditat, am făcut experienţe. În mituri se spune că zeii nemuritori, veşnic tineri, s-au hrănit cu ambrozie şi au băut nectar. Prin urmare, iată unde stă ascunsă taina longevităţii şi a lecuirii de suferinţe, mi-am zis eu. Totul este alimentaţia! Şi am început să studiez însuşirile „ambroziei” — polen de plante — şi ale nectarului, acel suc dulce secretat de plante. Am cercetat multă vreme şi amănunţit de ce albina-matcă trăieşte de cincizeci-şaptezeci de ori

mai mult decât o albină obişnuită.

Pentru a învinge timpul, e nevoie de energie. Dar care este acea energie la care a aspirat poporul creând basmul tinereţii fără bătrâneţe şi al vieţii fără moarte — obţinută cu ajutorul apei vii? La ce fel de energie trebuie să se facă apel pentru a învinge timpul?

Lomonosov a descoperit legea conservării materiei şi a mişcării. Ştiinţa ştie că o energie de un anumit fel se poate transforma în alte feluri de energii. Cantitatea de energie rămâne neschimbată. Doar formele şi însuşirile ei sunt variate. Însă omul, pentru a transforma în realitate visul lui Faust — anume, să oprească clipa, să realizeze reversibilitatea timpului, să se vindece de suferinţele bătrâneţii şi să devină din nou tânăr — pentru toate acestea el nu trebuie să recurgă la energia mecanică, cea care roteşte piesele maşinilor, ci la o alta.

Transformări... transformări... transformări!

Ce energie titanică este ascunsă în metamorfoza insectelor!

Leul furnicilor care s-a îngropat în pâlnia făcută de ea şi care trăgea cu câte un grăunte de nisip în furnici, când treceau pe acolo, se transformă într-o insectă zburătoare ce seamănă cu libelula. Omida, care se târăşte pe şaisprezece picioare, se transformă într-un fluture colorat, care zburdă voios. Larva libelulei, care se deplasează prin apă ca un motor de rachetă, se transformă într-o libelulă graţioasă. Transformări... transformări... transformări!...

M-am uitat — şi nu prin lentila microscopului — la procesele de metamorfoză a insectelor, începând cu larva ce iese din ou şi sfârşind cu apariţia insectei adulte. Am trăit aici, în Ţara Codrilor de Iarbă, în cuiburi de albine singuratice, în furnicare, am iernat într-un stup de albine sălbatice.

Am fost eu însumi un om-microscop. Şi de aceea am văzut cum se desfăşoară toate procesele de metamorfoză.

Sub ochii mei unele forme de insecte au trecut în altele. Cu prilejul diferitelor transformări ale insectelor, am adunat fermenţi. În sacii mei, care se află aici, la subsol, în sacii-gogoaşă, în care înainte se crea viaţa, se păstrează astăzi substanţe de o mare forţă. Încă din primul meu an de existenţă aici, am reuşit să observ diferitele forme şi formule prin care insectele îşi manifestă instinctele şi am putut, astfel, deveni invincibil. Am rezolvat de mult ecuaţia modificării vitezei de dezvoltare a insectelor şi am învăţat să încetinesc sau să grăbesc ritmul creşterii lor, să modelez organismele lor după bunul meu plac.

Dar omul? Organismul omului este aparent simplu, dar de fapt este complex ca universul, sonor ca oceanul.

Am păstrat şi păstrez în acest subsol rezerve incalculabile de energie, le păzesc ca un cavaler avar. Dar cum să-l înarmez pe om cu această energie, pentru ca el să poată striga clipei: opreşte-te! Uite, aceasta nu o ştiam. Eram deznădăjduit. Dar mi-am învins curând această deznădejde. Am început din nou să caut, să mă gândesc, să cercetez. Din nou am început să mă gândesc că fermenţii-hormoni ai metamorfozei, păstraţi în subsolurile mele, ar putea da omului — întregului său organism — o putere neîntâlnită încă, pentru ca el să poată respinge bătrâneţea, să devină stăpânul trecătoarei clipe.

Şi iată că acum, când am izbutit să reconstituiesc jurnalul, când dezlegarea celei mai mari taine se află aici, undeva pe aproape, aproape de tot de mine, acum a apărut aici un om care a adus cu el tocmai acel lucru care mă va ajuta să fac experienţa datorită căreia mă voi putea întoarce de unde am plecat, în mijlocul oamenilor... Dar ce trebuie să fac? Să rămân aici şi să continui cercetările, căutările, meditaţiile şi să dezleg taina „aerului clipelor trecute”? Dar am oare dreptul de a reţine aici şi pe acest oaspete al meu, un om sperios şi neajutorat, să-l opresc în această ţară unde la tot pasul te ameninţă moartea? Cum

să procedez? Să mă întorc dincolo, printre oameni, lăsând nedezlegată taina şi ducând cu mine doar amintirea „aerului clipelor trecute”?

Să părăsesc totul? Să renunţ la dezlegarea acestei taine? Să spun: Adio, Ţară a Codrilor de Iarbă? Să nu rezolv până la capăt problema şi să plec de aici pentru totdeauna, să las gogoaşele goale? Să le părăsesc, aşa cum părăseşti nişte boarfe nefolositoare, nişte lăzi sau borcane goale, nişte cioburi de farfurii, când pleci din vila în care ţi-ai petrecut, vara, pentru că a venit toamna mohorâtă, cu ploile ei? Ce să fac?...

L-am văzut atunci pe Dumcev desfăcându-şi larg braţele — micile lui braţe de omuleţ — exact cu gestul unui copil care şi-a pierdut jucăria cea mai dragă. „Ce să fac?”

Stăteam, fără să scot un cuvânt, într-o nişă, rezemat de perete... Dumcev tăcu. Începu să cerceteze cămările adânc îngândurat. Iar eu... eu nu eram în stare să mă urnesc din loc. Mi se tăiaseră parcă picioarele. Totul mi se învălmăşea în minte: nedumerirea (cum, în ce fel ne puteam întoarce?), admiraţia pentru descoperirile lui Dumcev, mândria faţă de raţiunea omului şi neliniştea, neliniştea...

În cele din urmă am făcut un pas, am vrut să mă reped după Dumcev, dar el începu să alerge din cămară în cămară, din magazie în magazie, surprinzător de agitat, cu o agitaţie străină lui. Atingea, mângâia sacii plini de acea substanţă extraordinară. Îi aşeza în şir, îi muta dintr-un loc într-altul, cu atenţie, cu dragoste şi grijă. Toate acestea mă făcură să-mi spun: „Dumcev nu va pleca de aci niciodată, pentru nimic în lume!”

Dar iată că deodată el se opri în mijlocul coridorului. Şi atunci i-am auzit glasul cu totul schimbat:

— Vreau să mă întorc acasă! Vreau să revin printre oameni!

Rostise aceste cuvinte, stăpânindu-şi parcă plânsul. M-

am apropiat încet de el şi, luându-i mâna, i-am spus:

— Sunt aici!...

În clipa aceea ceva căzu lângă noi. Tavanul se clătină. Se prăvăliră nişte pietre.

— Se prăbuşeşte! strigă Dumcev.

Am dat fuga pe coridor, cu intenţia de a ieşi la Pârâul Reproşurilor Tardive. Dar zadarnic ne ostenisem...

— Ieşirea e închisă! S-a prăbuşit tavanul! Înapoi!

Alergam. Minutele ni se păreau nesfârşit de lungi. Undeva, deasupra noastră, se auzea un vuiet. Lumina felinăraşelor-bacterii nu păli. Părea că aceste minuscule fiinţe vii încearcă din răsputeri să ne ajute să ieşim din subsol. Când am început să urcăm treptele spre camerele lui Dumcev, am simţit că de acolo vine un miros de ars. Începurăm să respirăm greu. Dar cât de agitat foşneau deasupra noastră arborii-ierburi, striviţi, frânţi, încâlciţi, când am ieşit din casa lui Dumcev! La umbra buturugii fumega un imens tub alb. Răspândea o dogoare insuportabilă.

— O ţigară! strigă Dumcev. Au fost pe aici oameni, te-au căutat din nou! Cineva a aruncat o ţigară aprinsă!

Am încercat să ne ascundem de fum în hăţişul ierburilor. Dar fumul se aşternea la pământ. Am vrut să ne croim drum spre râu. Dar ierburile uscate se aprinseseră. Focul ne bara drumul.

— Înapoi! În subsol! strigă Dumcev.

M-am supus. Alergam ţinându-mă de pelerina lui Dumcev, acoperindu-mi ochii cu mâna, sufocându-mă din pricina fumului. Mi-am revenit abia în camerele subterane.

Îmi amintesc cum Dumcev legă grăbit filele însemnărilor sale într-un sac pe care mi-l dădu mie. Camerele se umplură treptat cu fum. Luminiţele bacteriilor se stingeau. Am tras storurile, am astupat toate ieşirile.

Începurăm să coborâm la subsol. De ce? Dumcev mă ducea pe coridor. Nu ştiam ce se va întâmpla cu noi.

Tăcerea coridorului şi mâna puternică a lui Dumcev mă linişteau. Mă lăsam condus orbeşte de el. Îmi amintesc că am intrat într-o nişă. Dumcev ridică storul bine întins. Ne-am pomenit într-o cameră mică, întunecoasă, în care lumina pătrundea numai din coridor, dar Dumcev trase storul la loc.

— Stai aici! spuse el.

Am început să simt nişte miresme înviorătoare, necunoscute mie. Din întuneric se auzi glasul calm şi egal al lui Dumcev:

— Respiră liniştit! Eşti foarte obosit!

PARTEA A ŞAPTEA - SIMFONIA CULORILOR

VIS SAU REALITATE?

Cum să mă feresc mai bine de razele soarelui care apune? Ce-aş mai dormi! Am întors capul, mi-am acoperit ochii cu palma, dar razele îmi încălzeau mâinile, se strecurau printre degete. M-am întors pe partea cealaltă. Mi-era somn. Şi deodată mi-am adus aminte: unde e sacul cu filele-însemnări? Dumcev mi l-a încredinţat acolo, în camera de sub buturugă în care începuse să pătrundă fumul. Să-l fi scăpat din mână? M-am trezit brusc. Am privit în jur. Am început să caut sacul. Trebuie să-mi reamintesc totul, cum s-au putut întâmplă toate astea, de ce mă aflu aici şi nu în subsolul în care ne-am adăpostit de incendiu.

Totul a început doar în casa lui Dumcev, sub buturugă, atunci când am simţit mirosul de ars, când am fugit afară şi am văzut că fumegă un tub alb. O ţigară! O ţigară obişnuită pe care cineva a aruncat-o înainte de a fi terminat să o fumeze. Cândva, eu însumi am fumat asemenea tuburi albe. Ce bine-ar fi să am acum o ţigară! Totuşi, unde e sacul?

Uite în iarbă un... un muc de ţigară. De neînţeles!? De ce văd în faţa mea un rest obişnuit de ţigară şi nu un tub ars? Dar uite, în jurul mucului iarba e arsă. O iarbă arsă, obişnuită. M-am zăpăcit de tot: visez? Oare incendiul din Ţara Codrilor de Iarbă, cu fumul, pălălăile şi dogoarea insuportabilă a focului de care m-am salvat împreună cu Dumcev, s-a petrecut doar în vis?

— Bună seara! am auzit vocea lui Dumcev.

— Bună seara! dar în sinea mea mi-am zis: „Ce seară bună mai poate fi într-o ţară care a trecut printr-un

asemenea pârjol?”

— Te-ai culcat pe iarba umedă. Scoală-te!

Dar ce s-a întâmplat? Din nou nu mai înţelegeam nimic. Unde sunt subteranele, camerele, storurile, lumina licuricilor?

Nu mai încape nicio îndoială! Întreaga Ţară a Codrilor de Iarbă, cu toate surprinzătoarele peripeţii prin care am trecut, totul nu fusese decât un vis. Un vis foarte lung şi cu totul ciudat, dar totuşi numai un vis. Căci uite, pe deget mi se plimbă o furnică şi eu pot s-o azvârlu. Dar furnicarul? Numai când îmi amintesc de furnicarul în care m-au târât furnicile, mă trec fiori reci. Sigur că şi furnicarul l-am văzut tot în vis. Totu-i limpede. Dar Dumcev? Tot vis? Căci în faţa mea stă Serghei Sergheevici... Nu-mi iau ochii de la el. Şi mă gândesc: „E de aceeaşi statură cu mine! Aşa a fost şi ieri. Aşa a fost şi atunci când l-am văzut pentru prima oară acolo, lângă groaznicul „oraş”- cuib al viespilor”.

Dumcev mă cerceta cu atenţie.

— Auzi? arătă el spre crângul albăstrui. Cineva ne cheamă.

Am tras cu urechea, am privit cu atenţie şi totul mi se păru în jur atât de neobişnuit, încât nu puteam pricepe nimic.

Riu-riu-riu...

Mi-am amintit. Aşa cântă cintezoiul înainte de ploaie.

Cintezoiul! Cântec de păsări! Sigur, nu mă aflu în Ţara Codrilor de Iarbă; acolo n-aş fi putut auzi cintezoiul! Acolo totul vuia, vuia pădurea nesfârşită de ierburi! Acolo ţârâitul necontenit al cosaşului mă asurzea.

Sau poate continui să dorm şi să visez un cintezoi care cântă?

Riu-riu-riu... — cântă mai departe cintezoiul.

M-am aşezat alături de Dumcev, pe dâmbul verde de lângă buturugă — de lângă o buturugă obişnuită. Auzeam foşnetul cunoscut, îndelung, dulce, al frunzelor, trăgeam în

piept mireasma fânului proaspăt cosit.

M-a cuprins o pace, o linişte amestecată cu multă veselie. Oare m-am întors în lumea fragedei copilării, plină de bucurii ca şi altădată; liliacul a ciocănit cu o creangă în ferestruia joasă a camerei mele, s-a uitat la mine şi m-a trezit?...

UN COSTUM BINECUNOSCUT

Dumcev şezu multă vreme îngândurat lângă mine. Pe neaşteptate, se sculă şi începu să caute ceva la rădăcina buturugii. Mi-am ieşit din fire: poate că Dumcev nu-şi dădea încă seama că revenise la proporţiile lui iniţiale şi caută intrarea în locuinţa construită cândva de el sub buturugă? Iarba din jur era călcată în picioare. Probabil că toate subteranele se năruiseră. Ştiam că trebuie să-i reamintesc aceasta lui Dumcev, dar mai zăboveam: el scormonea cu mâna pământul, atât de liniştit şi preocupat, căutând ceva.

— Uite, uite, l-am găsit! exclamă Dumcev. Iată-l!

Şi am văzut o gogoaşă mică de omidă, care abia se zărea. Gogoaşa era strâns legată cu un fir de mătase. Prin urmare, asta căutase Dumcev! Era într-adevăr sacul-gogoaşă, în care-şi aşezase însemnările de călătorie, sacul pe care mi-l încredinţase mie!

Ne uitam în tăcere când la gogoaşă, când unul la celălalt. Dumcev dezlegă legăturica. Ţinea în palmă gogoaşa cu filele şi o mică aţişoară. Şi-am simţit cum acest firicel lega în sufletul lui două lumi — două vieţi: viaţa lui trecută din Ţara Codrilor de Iarbă şi viaţa în care păşea acum, legând din nou sacul cu filele. Aceste file care vor sluji de prefaţă la povestirile lui despre misterele Ţării Codrilor de Iarbă.

Dar eu? Cu cât mă uitam mai mult la acest firicel şi la gogoaşa de omidă, cu atât simţeam mai mult că toate

impresiile adunate şi care se încâlciseră în capul meu începeau acum să se limpezească. Acolo, la Censk, sub microscopul docentului Voronţova, voi citi din nou filele care se află în această gogoaşă. Sufletul mi-era senin, limpede. Nu mă mai preocupa acum decât un singur lucru: cum să-l ajut pe Dumcev să se întoarcă, liniştit şi calm, la viaţa lui de dinainte.

Ceva mai încolo de buturugă se afla împăturit cu grijă un costum cenuşiu în carouri late. Mi se păru foarte cunoscut. O cravată tricotată — gri închis cu roşu. Pantofii maro cu noduri la şireturi mi se părură şi ei cunoscuţi.

Am văzut odată pe cineva purtând acest costum. Dar pe cine? Când m-am uitat la pantofi, mi-am amintit de coloanele mobile care striviseră pluta noastră la malul râului.

— Acesta este costumul unui gigant — am zis eu.

— Da, costumul unui gigant! Ştii, în Ţara Codrilor de Iarbă am să-ţi procur nişte pantaloni făcuţi din firele viermelui de mătase şi o scurtă vătuită pe care o va ţese psiheia. Şi o să avem pelerine. Dar, ia stai! Ce-o mai fi şi asta? Probabil că şi eu încurc lucrurile... Când îmi dau seama că am devenit un om ca toţi oamenii, când pierd cu totul această convingere! Nu pricep... Dumcev sări în picioare: Un bubuit! Ce-i bubuitul ăsta? Îşi acoperi urechile cu palmele.

Da, se auzeau nişte sunete ciudate, sacadate. Îmi erau cunoscute, le-am mai auzit cândva. În iarbă s-a ivit o coadă stufoasă. Un câine! Latră! Uite colo un şopron acoperit cu iarbă. M-am apropiat de el şi am început să cobor pe treptele de piatră... Un palier. O masă. Două scaune. Pe masă, un bidon strivit. M-am oprit. Şi iată că din adânc răsări o mână de om, cu o lanternă şi-mi apăru în faţă figura cunoscută, foarte cunoscută, a femeii care purta o pufoaică. Şi tot atunci se ivi un câine galben, cu coada stufoasă...

Şi aici, în acest loc, mi-am amintit deodată totul! Am înţeles totul!

— Vă salut, tovarăşă Cernikova! M-am întors! am strigat plin de entuziasm şi bucurie.

— Ce-i asta? Un om în pielea goală?!

Am ieşit fuga din beci. În urma mea izbucni lătratul furios al câinelui.

JAF, ZIUA ÎN AMIAZA MARE

— Dumcev! Serghei Sergheevici! Unde sunteţi?

Tăcere. Lătratul câinelui se potolise.

Dar iată că tufişurile începură să se clatine, se dădură la o parte. Dumcev întrebă în şoaptă:

— Ce-i, a încetat bubuitul?

— Lătratul câinelui? Da!

— Nu, nu lătratul, ci bubuitul.

— Ba da, lătra un câine! Aici e baza legumicolă a Organizaţiei comerciale raionale.

— Dar înţelege-mă! Sunt sigur că...

Dumcev nu apucă să termine ce avea de spus. Un câine se năpusti spre noi. Am rupt o creangă şi m-am făcut că dau în el. Cu coada-ntre picioare, continuând să latre, câinele fugi înapoi la stăpâna lui.

— Acest câine mi s-a părut la început un uriaş animal antediluvian — spuse Dumcev. Dumneata l-ai alungat cu o creangă. Şi el a fugit! Abia acum mi-am dat seama că bubuitul pe care l-am auzit n-a fost, într-adevăr, decât un lătrat şi că noi amândoi...

— Mai încet! Ascultaţi!

Acolo, lângă baza legumicolă, Cernikova vorbea cu glas tare câinelui. Am început să tragem cu urechea.

— Asta-i treabă! înţelegi, Kurceavka? Trebuia să mă duc după un nou bonier la oraş, dar mi s-a poruncit: stai

aici şi păzeşte hainele. Dar dacă or să vină oamenii după legume? Cum am să eliberez legume fără bon?

După aia, poftim de mai răspunde cui am dat legumele şi, mă rog, de ce le-am dat!

Câteva zile în şir l-au tot căutat pe cetăţeanul acela care a dispărut! Au răscolit tot crângul. Eu le tot ziceam: „Nu-l căutaţi! Aici, chiar în locul ăsta, a înghiţit ceva... Şi

dintr-o dată, s-a topit, a pierit... Doar eu singură am alergat în oraş, să dau de veste.” Şi ce crezi că mi s-a răspuns? „Ei, atunci stai şi păzeşte hainele astea.” Le-au luat de pe buturugă, le-au împăturit cu grijă. Şi atunci mi-au spus: „Nu te atinge de ele, păzeşte-le. Are să vină aici un câine învăţat. E cunoscut la Moscova, se numeşte Elfa. Câinele o să vină, o să miroasă îmbrăcămintea şi pe urmă, las pe el! O să găsească el în crâng, la ruine, pe cine trebuie.” Şi uite că stau aici! Uite ce năpastă a căzut pe capul meu! Dar ce sunt eu, responsabila unei baze legumicole a Organizaţiei comerciale raionale, sau paznic de haine străine? Iar ăştia umblă goi... Mă mai şi sperie...

Cernikova tăcu.

— Fii bună — i-am strigat eu — şi dă-mi hainele! Sunt ale mele!

— Ale dumitale să fie?

— Ale mele! Aruncă costumul încoace, în tufiş. Întoarce-te dumneata cu spatele, ca să mi le pot lua.

— Mi s-a poruncit să le păzesc! Elfa e un câine învăţat, are să găsească el pe cine trebuie!

— Te rog, tovarăşă Cernikova...

— Nu mă ruga! Mi s-a poruncit să nu mă clintesc un pas de aici!

— Bine, atunci nici nu trebuie! Voi aştepta câinele dresat!

Am schimbat o privire cu Dumcev şi ne-am pus imediat de acord...

— Uite-i că vin! Îl aduc! am strigat eu din tufiş.

— Cine? Ce? întrebă Cernikova.

— Aduc câinele! Câinele dresat, Elfa!

— Unde? Unde?

— Acolo! Priveşte! Sunt colo, după cotitură...

Cernikova făcu câţiva paşi, îşi duse mâna streaşină la ochi şi privi în depărtare.

Am sărit din tufiş, am apucat hainele şi m-am repezit

înapoi.

În urma noastră, se auzi:

— Hoţii! Hoţii ziua în amiaza mare!

Dar noi eram acum departe şi ne îndreptam spre chioşc.

Ajunsesem în posesia costumului meu! Dar Dumcev? El nu avea cu ce se îmbrăca. I-am dat lui haina şi pantalonii, iar eu... eu aveam un aspect din cale-afară de „sportiv”. Dumcev făcea haz — gata să izbucnească în râs. Iar eu râdeam în hohote — râdeam cu lacrimi.

Riu-riu-riu... se auzi undeva, pe aproape, cintezoiul.

Călcam voioşi în picioare tufişurile. O mierlă speriată îşi îngroşă glasul: cioc-cioc-cioc...

Lătratul câinelui, cântecul cintezoiului, ciocănitul mierlei — toate acestea mi se păreau un înduioşător fragment muzical dintr-o melodie dragă.

ÎN PRAGUL VECHII CASE

Acum, când scriu aceste rânduri şi reconstitui în memorie întoarcerea noastră la Censk, mă simt din nou cuprins de acelaşi sentiment de veselie triumfătoare pe care l-am simţit atunci — în acele ceasuri. Îmi aduc aminte ce ciudat şi caraghios arăta Dumcev în costumul meu larg şi mare şi ce aer „sportiv” şi stupid aveam eu şi cât de veseli râdeam, privindu-ne unul pe celălalt!

Am stat ascunşi în crâng până seara — iar de îndată ce a început să se lase întunericul, am ieşit pe şosea şi am pornit către oraş.

Trebuie să reamintesc că în timpul şederii mele în Ţara Codrilor de Iarbă, în vâltoarea primejdiilor, n-am putut, n-am reuşit să-l pun la curent pe Dumcev cu evenimentele şi prefacerile petrecute pe pământ în timpul absenţei sale.

Treceam încet pe lângă ferestrele caselor. În unele se aprinseseră luminile, în altele era încă întuneric. Ferestrele erau deschise, se auzeau frânturi de discuţie, râsete. Dumcev se tot oprea, privea în jur nedumerit. Da, într-adevăr el se întorsese în lumea aceasta — la viaţa de dinainte, dar sentimentele, frământările îl ţineau încă legat de cealaltă viaţă din Ţara Codrilor de Iarbă.

Iată, sub un abajur mare, albastru, s-a adunat o familie la ceaiul de seară. Pe un scăunel înalt şade o fetiţă bălaie, îşi agită mânuţele, bolboroseşte ceva şi toţi cei din jurul ei râd.

Îmi aduc aminte că, în acele ceasuri, trecând pe străzile Censkului, mi-am spus: „Cine dintre oamenii care stau liniştiţi la masă, în casele lor, care ne însoţesc cu o privire ironică pe stradă, m-ar crede dacă i-aş povesti că undeva aproape, aproape de tot, se află o ţară în care locuiesc mii de animale de pradă, în care un fluviu, revărsându-se larg şi viguros, nu-i mai îngăduie omului să-l traverseze. O ţară în care dealurile de nisip se înşiră în lanţ şi un vânt turbat duce praful departe, unde arborii-ierburi foşnesc înfiorător zi şi noapte!

Dumcev privea în jur, trăgea cu urechea, se oprea şi examina cu atenţie feţele oamenilor, casele, arborii... Nu-i venea să creadă că se află în oraşul său.

Şi când, printr-o fereastră deschisă, răsună la radio romanţa „Spre ţărmul patriei iubite”, Dumcev îşi dădu capul pe spate, de parcă muzica şi cuvintele n-ar fi venit prin fereastra care se găsea în dreptul capului lui, ci de undeva, din cer. Se opri, ascultă şi, smulgându-şi mâna dintr-a mea, o luă înainte.

— Încotro — i-am spus, ajungându-l din urmă.

— Vine după noi!

— Cine?

— Nevăzutul care cântă.

L-am luat din nou de mână pe Dumcev.

Era îndreptăţit să i se pară foarte ciudat ceea ce se întâmplă, căci radioul pătrunsese în viaţa noastră de toate zilele în timpul anilor petrecuţi de el în Ţara Codrilor de Iarbă.

Ne ajungeau din urmă, mergeau în pas cu noi cuvintele unei romanţe: „...a dis-părut să-ru-tul în-tâl-ni-rii...”

Părea că o fereastră transmite alteia silaba precedentă, iar fereastra următoare prindea o nouă silabă: „...Dar îl aştept ca tu să mi-l redai!”

Cuvintele şi muzica ne urmăreau.

I-am explicat calm şi amănunţit lui Dumcev ce este radioul.

— Da, da! spuse el. Înţeleg. Înţeleg!

Şi îndată afirmă că există radio şi în Ţara Codrilor de Iarbă. Dădu imediat ca exemplu un fluture căruia mustăcioarele îi servesc drept antene. Îmi amintesc că, în tot timpul cât mergeam pe străzile Censkului, mă preocupa stăruitor acelaşi gând: trebuie să-l întreb pe Dumcev cum să-i înţeleg cuvintele: „...ceea ce aţi adus şi aţi pierdut este tocmai acel lucru care trebuie să ne ajute”. Erau cuvintele pe care le rostise noaptea, acolo, pe malul Pârâului Reproşurilor Tardive, după ce ajunseserăm la convingerea că şi cea de a doua granulă, care redă dimensiunile normale, era pierdută pentru totdeauna.

Şi iată-ne la Censk! Aşadar, ce ne-a ajutat să părăsim Ţara Codrilor de Iarbă?

În spatele unei ferestre stăteau aplecaţi peste o hartă doi băieţandrii ciufuliţi; unul din ei îşi trecea repede creionul peste hartă, şi-i demonstra ceva celuilalt. Acesta din urmă îl contrazicea, în timp ce, cu un aer preocupat, ascuţea un creion.

— Se pregătesc de o călătorie — i-am spus eu.

Drept răspuns, Dumcev spuse doar un singur cuvânt:

— Grafit!...

Şi aşa, ca de atâtea ori în Ţara Codrilor de Iarbă, l-am

privit şi de data aceasta pe Dumcev cu aceeaşi nedumerire.

Dar el răspunse îndată:

— Mi se pare că tot nu mă înţelegi încă? Pentru ca experienţa mea, ultima mea experienţă, să reuşească fără să se întâmple o nenorocire, aveam nevoie de o substanţă mai puţin activă, care să înlesnească încetinirea reacţiei. Aveam nevoie de o particulă de grafit. Dumneata ai scăpat lângă oraşul de hârtie al viespilor un creion şi astfel eu am obţinut grafitul. Experienţa a reuşit. Precum vezi, noi nu ne mai aflăm în Ţara Codrilor de Iarbă, ci între oameni, la Censk.

N-am mai apucat să-l ascult până la capăt: ajunsesem la casa unde locuia Polina Alexandrovna Bulai.

Aici locuise şi el cândva. Iată pridvorul vechi, aplecat. Iată tăbliţa albă emailată. Am urcat treptele pridvorului şi mă pregăteam să bat în uşă, dar n-am bătut.

— Serghei Sergheevici, de ce v-aţi oprit? Doar am ajuns!

Dar Dumcev rămăsese la câţiva paşi de pridvor şi nu se mişca.

Am alergat la el şi l-am luat de mână.

— Uite că am ajuns!

Dumcev tăcea. Rămase aşa, fără să spună un cuvânt, timp de câteva minute. Eu aşteptam.

Apoi deodată începu să-şi vorbească, aşa cum făcea în Ţara Codrilor de Iarbă.

— Ce mai zăboveşti? Doar te afli în faţa casei tale! Ţi-ai pierdut cumpătul? Te temi? E posibil.

Călător neînfricat, el nu se temuse să pătrundă în cuibul primejdios al viespilor. Vânătorul curajos, care doborâse cu o singură lovitură pe călugăriţă, stătea acum aici, lângă bătrânul pridvor uşor înclinat din faţa casei sale şi... nu îndrăznea să intre!

Timpul trecea. În cele din urmă Dumcev urcă încet, cu precauţie, în pridvor.

Am ridicat mâna, ca să bat la uşă.

— Nu trebuie! îmi reţinu mâna Dumcev. Aşteaptă... Eu... încă nu mi-am adunat puterile.

Vedeam, înţelegeam că era tulburat.

Oraşul se linişte a încet-încet. Se stingeau luminile.

Dumcev, simţind parcă nevoia de a se justifica faţă de mine, spuse:

— Îndată... Încă puţin şi am să prind curaj...

Era linişte. Şi mi se părea că aud cum se zbate inima lui Dumcev.

Aşteptam.

— Ce mai, totuna-i, bate! spuse Dumcev, cu un glas surd, venind parcă de departe.

VIOARA RĂSUNĂ DIN NOU

Am bătut în uşă... Şi în prag apăru Polina Alexandrovna.

De după uşa camerei sale, se uita la noi vecina.

— Iată-ne sosiţi! am rostit eu atât de simplu şi de firesc, de parcă la îndemnul Polinei Alexandrovna dădusem o fugă în micul scuar pentru a-l chema pe Dumcev la ceai.

Polina Alexandrovna se prinse deodată cu mâinile de marginea dulapului. Îşi pironi privirea pe faţa lui Dumcev, murmurând:

— Nu, nu! Nu se poate!

Tăceam toţi trei. Zăpăceala, tulburarea şi neliniştea intraseră parcă o dată cu noi în casă şi puseseră stăpânire pe noi toţi. Mi-am amintit deodată de aspectul meu destul de bizar...

Încercam să râd degajat, să spun ceva pe un ton glumeţ, dar simţeam o strângere de inimă şi toate cuvintele îmi sunau fals.

Ne scoase din încurcătură vecina:

— Samovarul! Trebuie să punem samovarul! Îl aduc pe al meu... Poftiţi, dragi oaspeţi!

Îi eram recunoscător.

Şi nimeni nu dădu atenţie îmbrăcăminţii noastre ciudate.

Am reuşit să-i spun Polinei Alexandrovna:

— Principalul este să nu-l întrebaţi nimic pe Serghei Sergheevici! Menajaţi-l! Va veni vremea când va povesti singur unde a fost. Nu-l întrebaţi acum!

Vecina ne petrecu pe Dumcev şi pe mine până la uşa laboratorului, continuând să vorbească cu aceeaşi căldură şi ospitalitate:

— Samovăraşul meu e iute! Cărbunele straşnic, surceluşele uscate! Într-o clipită o să fiarbă! Îl aduc îndată!... Polina Alexandrovna, ce-i cu dumneata?! L-ai aşteptat, l-ai tot aşteptat, şi acum nici măcar nu vrei să-l tratezi cu ceai! se auzi acum de jos vocea ei grijulie.

Uşa laboratorului se închise în urma noastră.

Dumcev deschise dulapul cu grijă, privi îndelung, apoi îşi scoase vechiul său costum. L-am ajutat să se îmbrace. N-a rostit tot timpul niciun cuvânt. Doar privea atent totul din jur.

Polina Alexandrovna bătu încet în uşa laboratorului. Intră şi aşternu faţa de masă în tăcere.

Vecina aduse samovarul. Ne-am aşezat să bem ceaiul. În zaharniţă se afla cleştele.

Dumcev îl luă în mână.

— Rădaşca!

Polina Alexandrovna şi vecina mă priviră nedumerite. Dar eu tăceam.

De undeva se auzi şuierând o sirenă.

— Aţi venit, desigur, cu vaporul? întrebă vecina.

— Cu vaporul? repetă Dumcev. Cu vaporul... Prin urmare, aţi rămas tot la aburi. Dar larva libelulei este ca un motor de rachetă...

Polina Alexandrovna şi vecina se uitară din nou nedumerite la el.

Mi-am amintit atunci de prima microînsemnare a lui Dumcev, unde pomeneşte de larva libelulei şi de o altă însemnare de pe o fişă din laboratorul lui: „Ţiolkovski... larva libelulei”. Mi-am amintit de acea dimineaţă de pe malul Pârâului Reproşurilor Tardive, când această larvă, având pe cap o neobişnuită mască mobilă, se deplasa în apă prin impulsuri.

Desigur că metoda de deplasare a larvei libelulei aminteşte în mod schematic principiul de funcţionare al motorului cu reacţie. Dar racheta se deplasează în spaţiu nu prin simpla absorbire şi eliminare a apei (a gazului, a aerului). În camera rachetei arde un carburant şi masele de gaze obţinute astfel apasă asupra pereţilor superiori ai rachetei, o împing înainte. De aceea racheta poate să se deplaseze într-un mediu fără aer — în „vid”.

Samovarul s-a stins. Vecina l-a luat să-l încălzească din nou.

După cât se vede, încetase să se mai teamă de Polina Alexandrovna. Mai mult, o ajuta tot timpul, îi purta de grijă, iar acum se străduia din răsputeri — de dragul oaspetelui — să destindă atmosfera.

Dumcev se uită la noi şi ne spuse:

— Vă mulţumesc pentru discreţie! Or să revină... Nu imediat, dar or să revină... proporţiile normale!

— Ce fel de proporţii? întrebă Polina Alexandrovna.

— Nu mă întrebaţi nimic! Nu trebuie! Mă voi obişnui... îmi vine atât de greu... Nu-mi puneţi întrebări! Dumcev îşi plecă uşor capul.

În cele din urmă se ridică şi începu să umble prin laborator. Se apropie de dulăpiorul suspendat, îl deschise, scoase o seringă, o examină îndelung şi spuse:

— Bărzăunele...

Am înţeles: acul seringii era gol pe dinăuntru, ca acul

bărzăunelui. Îl ascultam pe Dumcev şi mă gândeam: « Iată că deşi el este acum acasă, printre oameni, continuă totuşi să se mai creadă printre locuitorii Ţării Codrilor de Iarbă.

Îi vede făcându-şi munca lor instinctivă. Să-l contrazic?

Nu! În curând va lua singur în propriile lui mâini instrumentele create de om. Ce minuni, ce lucruri admirabile creează omul cu instrumentele pe care le stăpâneşte! Dumcev va înţelege singur toate acestea. Şi când îşi va aminti de scarabeu, bărzăune, rădaşcă, va zâmbi şi va spune: „Cât de caraghios am fost în felul meu de a gândi!”»

Îl observam cu atenţie şi vedeam cum paşii lui devin din ce în ce mai fermi, mai siguri şi mai potriviţi cu pasul obişnuit al omului.

El atinse cu mâna cutia viorii. Scoase vioara, o lipi de umăr. Dar nu cântă. La ce se gândea?

Se auzi un glas care cânta încet de tot. În primul moment nu mi-am dat seama cine cântă.

Într-un colţ al camerei, şezând pe un scăunel, rezemată cu spatele de perete, Polina Alexandrovna şoptea cuvintele unei romanţe. Abia le auzeam:

Furtuna-ncătuşează cerul,
Rotind vârtejuri de zăpadă...

Cânta de parcă ar fi vorbit cu ea însăşi. Nu era un cântec, ci depănarea unor amintiri...

Parcă totul s-ar fi petrecut ieri. Cosiţa lungă bălaie, o pălărie de pai cu borurile mari, o panglică albastră. O seară liniştită de primăvară. Liliacul în floare. Ea merge şi se uită înapoi. Iar tânărul Dumcev stă la fereastră şi priveşte în urma ei, în timp ce melodia se revarsă în cascade...

Ca un drumeţ întârziat,
În ferestruica noastră bate...

Pe măsură ce continua să cânte, faţa lui Dumcev se însenina. Parcă în structura lui tulburată, frământată, interveniseră schimbări organice, care îi restabiliseră într-o

clipă echilibrul interior.

Cu un gest nervos, îşi întinse braţul şi trecu arcuşul peste coardele viorii.

Descoperea treptat sensul acestui cântec, al acestei melodii de mult cunoscute, ca şi când ar fi fost pentru el un cântec nou. Încă puţin şi melodia iubită îl va ajuta să se întoarcă la viaţă.

Cântecul Polinei Alexandrovna răsuna din ce în ce mai clar, mai puternic.

Vioara lui Dumcev o însoţea cu tot mai multă siguranţă. Ochii Polinei Alexandrovna priveau undeva, în depărtare; pe obraji îi curgeau lacrimi.

Am făcut câţiva paşi spre alt colţ al camerei. Eram copleşit de emoţie.

Rezemată de pervazul uşii, vecina plângea în tăcere.

DIN NOU LA HOTEL

Era noaptea târziu când mi-am luat rămas bun în linişte, doar cu o uşoară înclinare a capului, de la Polina Alexandrovna, de la Dumcev şi de la Avdotia Vasilievna.

Am ieşit din casă şi am stat multă vreme în pridvorul cunoscut.

Trebuia să-mi amintesc de ceva important, de ceva foarte important... Dar de ce anume?

Cunoşteam bine drumul la hotel. Dar acum totul în jur mi se părea necunoscut şi m-am uitat mult, cu atenţie şi am chibzuit bine până m-am lămurit încotro trebuie să merg.

Am făcut un pas, încă unul şi m-am oprit.

Foşnetul stins al frunzişului care atârna peste gard, în stradă, m-a speriat. Ce-i asta? M-am simţit deodată din nou în Ţara Codrilor de Iarbă. Trebuie să caut pe cineva, să mă salvez. Mai repede! Mai repede! Mă cuprinse neliniştea,

zbuciumul...

Mi-am venit apoi în fire şi am pornit încet mai departe. Deasupra mea, cerul era adânc şi plin de stele. O noapte liniştită în micul orăşel. Ce tăcere adâncă! Dar nu ştiu de ce, mi se părea că liniştea e sfâşiată de nişte zgomote, sunete şi foşnete ciudate. Nici acum, la Censk, încordarea atentă, sentimentul unui pericol iminent nu mă părăseau. M-am oprit şi, parcă pentru a deveni invizibil şi a mă feri astfel de primejdie, m-am lipit pentru o clipă de un zid. Mi-am revenit din nou şi am plecat mai departe. Dar deodată iarăşi m-am oprit.

Ce se va întâmpla cu Dumcev mâine, când va ieşi pe stradă şi toată lumea — lume neobişnuită, nouă pentru el — îl va privi în ochi?

Eu nu petrecusem decât foarte puţină vreme în Ţara Codrilor de Iarbă şi tot nu mă puteam obişnui încă cu orăşelul liniştit. Mi-era greu să mă obişnuiesc cu gândul că aici, în dosul ferestrelor, oamenii dorm un somn adânc, lin. Totul mi se părea altfel decât înainte.

Ce se va întâmpla cu Dumcev?

La spital, bolnavul care şi-a recăpătat vederea, după operaţie, este obişnuit cu grijă şi în mod treptat cu lumina. Dispoziţia medicului este respectată cu stricteţe: atâtea zile în cameră întunecoasă, atâtea în cameră semiîntunecoasă şi abia după aceea i se permite bolnavului să privească lumea înconjurătoare, dar nici atunci în lumina strălucitoare a soarelui.

Mergeam spre hotel şi era atâta linişte în jur, stelele luminau atât de calm! Undeva, prin apropiere, cânta nepăsător un cocoş, un câine lătra paşnic. Îngrijorarea pentru soarta lui Dumcev începu să se destrame.

Îmi amintesc cum am deschis uşa hotelului. M-am oprit: m-a năpădit tristeţea. Va trebui să plec din acest oraş, să mă despart de Dumcev...

Funcţionara de serviciu îmi întinse maşinal o cheie,

dar, uitându-se la mine, înmărmuri. Cheia rămase în mâna ei. în cele din urmă bâigui:

— Dumneavoastră?! Nu, nu, nu se poate! Doar aţi dispărut!

— Am fost în afara oraşului. Aproape de aici — i-am răspuns tulburat. Scuzaţi-mă că nu v-am prevenit...

— Dar au fost aici prietenii dumneavoastră, v-au căutat! A fost mare tărăboi... Nu se procedează aşa... Trebuia să ne preveniţi!

Aceeaşi cameră de hotel. Pe un scaun se află vechea mea valiză. E învelită în husă, încheiată la toţi nasturii. Mă pregătisem doar să plec la Moscova. Afară e noapte, la fel ca atunci când buchetul a intrat în zbor, aici, în camera mea, prin fereastra deschisă. Şi pe caldarâm se aşterne acelaşi pătrat luminos al ferestrei vecine. Totul pare a fi la fel cum a fost înainte. Dar totuşi nu mai este totul aşa. Eu am devenit altul, în acest răstimp am fost în Ţara Codrilor de Iarbă!

Pe masă se află o scrisoare a profesorului Tarasevici, care mă aşteaptă de câteva zile.

„Stimate Grigorii Alexandrovici! Sunt chemat la conferinţa regională. Îmi pare foarte rău că nu mă veţi găsi. O femeie, pe nume Cernikova, de la baza legumicolă a Organizaţiei comerciale regionale, răspândeşte prin oraş zvonul că v-aţi „topit şi aţi dispărut” sub ochii ei. Ce prostie! Nădăjduiesc că veţi explica singur totul. Dar deoarece îmbrăcămintea dumneavoastră a rămas, după spusele Cernikovei, din nu ştiu ce pricină, în dosul chioşcului, am ajutat, pentru orice eventualitate, să se organizeze cercetări şi plec foarte liniştit pentru soarta dumneavoastră. Cu salutări.

Al dumneavoastră, Tarasevici.”

SE CONSTRUIEŞTE O CASĂ, SE CÂNTĂ

A trecut noaptea. Trezindu-mă destul de târziu, am cercetat camera luminoasă a hotelului şi am simţit deodată o nelinişte: Ce s-a întâmplat cu Dumcev?

Am pornit îndată spre locuinţa lui, dar pe neaşteptate l-am zărit pe una din străzi. Fără să observe pe nimeni din jurul lui, de parcă ar fi uitat totul de pe lume, stătea la un colţ de stradă şi se uita la şantierul de construcţie al unei case cu multe etaje.

Mai deoparte stăteau Polina Alexandrovna şi vecina — fără să-şi ia niciuna nici alta privirea de la Dumcev. Vecina mă invită cu un semn să mă apropii. Am aflat că dimineaţa, devreme de tot, auzise pocnind uşa de la stradă şi îl văzuse pe Dumcev plecând. Neliniştită — Serghei Sergheevici încă nu-şi băuse ceaiul — o chemă pe Polina Alexandrovna şi amândouă fugiră după el. Voiseră tot timpul să-l strige, dar nu fuseseră în stare să se hotărască. Şi deodată el se opri în faţa acestei case şi de atunci tot acolo sta. Sta şi tot privea. Şi parcă ce avea de văzut aici? Nu mai văzuse oare până atunci cum se construieşte o clădire mare?

Dumcev a rămas, îndelung şi nemişcat, în acelaşi loc.

Apoi, într-un moment de nerăbdare, parcă mâniat pe sine însuşi, el începu să-şi schimbe repede punctul de observaţie.

...Braţul macaralei, purtând un buncăr plin cu mortar de ciment, plutea pe cerul senin al dimineţii. În adierea vântului fremătau şi se lipeau de gard, se smuceau în sus, spre cer, voioase, pânze roşii purtând cuvintele: „Să îndeplinim şi să depăşim planul semestrial de construcţie a caselor de locuit!” Iar prin fereastra deschisă a altei case se înălţa spre cer un cântec:

...pe pietricele, pe nisipul galben...

Fraza se frângea, se auzea numai acompaniamentul perseverent, ca apoi din nou să fie luată de la început:

...pe pietricele, pe nisipul galben...

Cântăreaţa din casa vecină învăţa aria Nataşei din „Rusalka” şi vocea ei înaltă se revărsa în aerul proaspăt.

Deodată ea tăcu. Şi atunci se auzi glasul fetelor-zugravi, care, stând pe pervazurile ferestrelor pe care le închideau şi le deschideau mereu, vopseau ramele în timp ce cântau. Cuvintele cântecului erau triste, dar fetele cântau nepăsătoare şi aveau chiar un aer poznaş, care îţi înveselea sufletul.

Iar pe cerul albastru al dimineţii, pe cerul înalt, plutea braţul macaralei cu buncăr. Iată că macaraua o porni de-a lungul construcţiei. Cablurile se lăsară în jos. Acum iarăşi se înălţau. Şi braţul se rotea, se tot rotea deasupra şantierului, a noului şantier fără schele!

De casa lângă care stătea Dumcev se apropie un tânăr, însoţind două fete. Fără să intre pe portiţa grădiniţei, aplecându-se peste gardul scund, în dosul căruia creşteau tufe de iasomie şi trandafiri, tânărul strigă:

— Olea, Olea, hai mai repede! Seriojka ne aşteaptă pe iaht! Ne-am înţeles doar pentru ora douăsprezece!

— Vin imediat! răspunse un glas sonor.

Tânărul şi fetele se aşezară pe banca de lângă grădiniţă.

Dumcev se apropie de ei. Tânărul se ridică şi-i oferi locul. Dar Dumcev nu se aşeză. Părea că îi studiază şi că îşi spune: Ce zâmbet larg şi luminos au! Ce vesel râd, continuându-şi discuţia!

Cineva trânti portiţa. Era Olea, care ieşea din grădiniţă în fugă, îmbrăcată într-o rochie albă, purtând în mână un batic albastru. Ea începu să cânte:

Prieteni, cântati,
Căci mâine plecăm...

Toţi începură să cânte o dată cu ea şi, apucându-se de mâini, o luară la fugă pe stradă.

Dumcev se uită multă vreme în urma lor.

Cântăreaţa cânta. Cântau fetele-zugravi. De departe se auzea cântecul Oliei şi al prietenilor ei.

Iar pe cerul dimineţii, braţul cu buncăr părea dantelat. Plutea în înaltul cerului uşor, lin, voios parcă şi el.

În cele din urmă Dumcev îşi veni în fire şi porni către casă.

Ne-am dus după el. Nu ne-a observat. Vorbea cu sine însuşi:

— Toată lumea cântă! Extraordinar! Şi casa!? Unde s-au ascuns zidarii zdrenţăroşi, în opinci, constructorii acestei case? Maşini, mecanisme... Şi toţi cântă... De unde o asemenea bucurie? Cum să înţeleg toate astea?...

Aşa vorbea Dumcev cu sine însuşi. Iar undeva, departe, cântăreaţa începu să cânte din nou:

Curgea... curgea în goană râuleţul...

„MULŢUMESC, MULŢUMESC DIN TOATĂ INIMA!”

Dumcev se închise în laboratorul său şi nu mai ieşi de acolo toată ziua. Noi hotărâsem să nu-l deranjăm.

Eu eram foarte obosit. Trecusem doar prin atâtea peripeţii! Şi era şi timpul să mă întorc la Moscova.

— Serghei Sergheevici tot vorbeşte despre nişte lucruri ciudate, eu nu-l înţeleg — mi se plânse Polina Alexandrovna. Spuneţi-mi, unde a fost el în toți anii aceştia? De unde s-a întors?

Dar eu tot amânam răspunsul. Căci trebuia să străbat cu Dumcev, chiar azi sau mâine, încă un drum lung, foarte lung. Să parcurg cu el drumul deceniilor — drumul parcurs de toţi oamenii până acum, să-l introduc în viaţă. Şi trebuiau găsite pentru toate acestea cuvintele cele mai potrivite — aveam doar atât de multe să-i explic! Astfel el va vedea, va înţelege tot ce s-a întâmplat în lunga lui absenţă. Atunci va putea afla şi Polina Alexandrovna despre Ţara Codrilor de Iarbă. Acum însă, orice discuţii şi întrebări ar putea doar s-o tulbure.

Către seara celei de-a doua zile, am bătut la uşa laboratorului lui Dumcev. Venise timpul să plec din Censk.

Am rămas din cale-afară de mirat zărind pe faţa lui Dumcev un zâmbet cu totul nou, oarecum copilăresc, ştrengăresc. Un zâmbet care aci se ascundea în colţurile gurii, aci apărea în strălucirea ochilor. Părea că primul contact cu noua viaţă i-a luminat faţa.

— Prietene! începu Dumcev. Am văzut, am auzit şi am observat până acum asemenea lucruri, încât niciun găsesc cuvintele necesare...

— Tocmai de aceea am şi venit la dumneavoastră, Serghei Sergheevici! Cred că vă voi putea ajuta să înţelegeţi, să simţiţi mai repede tot ce o să mai vedeţi şi de aci încolo.

— Îţi mulţumesc pentru buna intenţie, dar nu sunt un elev de liceu, slab la învăţătură...

L-am înţeles: Trăise mult, prea mult, fără oameni, fără niciun ajutor în Ţara Codrilor de Iarbă, se obişnuise să se descurce singur în toate.

— Nu m-aţi înţeles, Serghei Sergheevici. Aveţi în faţa dumneavoastră o viaţă cu totul nouă...

— Tocmai de aceea doresc să intru în această viaţă fără ajutorul nimănui. Vreau să înţeleg singur! Să înţeleg totul, să simt totul! Aici e în joc orgoliul meu! Onoarea mea!... Şi Dumcev schimbă brusc tema discuţiei: Ştii,

Grigorii Alexandrovici, ce zi e astăzi?

— Vineri...

— Ah, nu despre asta e vorba! Pentru mine azi e ziua cea mai înălţătoare! Şi cea mai luminoasă din viaţa mea! Am început din nou să scriu, să reconstitui jurnalul anilor — celor mulţi — pe care i-am trăit în Ţara Codrilor de Iarbă. Voi relua şi voi scrie din nou tot ce vântul a risipit filă cu filă. Priveşte — arătă el teancurile de file lungi şi înguste care se aflau aşezate în semicerc pe masa mare. Lumea oamenilor de ştiinţă va putea ţine seama de observaţiile şi de concluziile mele.

— Jurnalul vă va cere multă, foarte multă vreme! Iar eu trebuie să plec. Voi mai sta la Censk o zi sau două. În acest timp, vă rog să schiţaţi o expunere sumară. Pe scurt, numai pe scurt, să expuneţi ideile principale ale jurnalului dumneavoastră, jaloanele după care veţi orienta ideile dumneavoastră. Şi vorbiţi-mi despre principalele descoperiri. Iar eu voi preda totul revistei „Ştiinţă şi tehnică”.

— Cum aţi spus? O expunere sumară? Nu înţeleg această expresie. Doar nu mă zbat pentru un patent şi nici pentru a obţine certificatul de paternitate pentru o invenţie tehnică!

M-am străduit să-i explic totul. Şi Serghei Sergheevici m-a înţeles.

— Ah, da... un conspect... Trebuie să fac un conspect.

Acest cuvânt „conspect” suna în gura lui Dumcev într-un fel deosebit, plin de semnificaţie, ca şi când ar fi avut un conţinut foarte adânc, pe care numai el îl înţelegea.

Câtă bucurie şi însufleţire ardea în ochii lui!

— Mulţumesc! Mulţumesc din toată inima!

Şi mi-am amânat plecarea din Censk: voi aştepta expunerea sumară a lui Dumcev.

M-am obişnuit cu acest orăşel, cu parcul lui, unde arborii îşi împletesc coroanele deasupra aleilor; cu străzile

lui liniştite, unde alături de casele luminoase, strălucitoare, construite recent, se mai aflau căsuţe cu o arhitectură voit înzorzonată, de modă veche, căsuţe care-mi amintesc de unii eroi din romanele de moravuri ale secolului trecut; cu o bibliotecă-sală de lectură, în care am putut găsi în mod neaşteptat atâtea cărţi remarcabile. Îmi plăcea din ce în ce mai mult acest orăşel, pentru aerul său uşor sărat, care-ţi adie în faţă, când priveşti dimineaţa pe fereastră marea îndepărtată.

Imediat în spatele oraşului începe stepa. Din stepa arsă de soare se aliniază pe două rânduri, ducând spre oraş, schelele caselor încă neterminate. Mica locomotivă de pe linia îngustă şuieră şi gâfâie, trăgând platformele încărcate cu nisip, cărămizi, blocuri. Macaralele de încărcare, conduse de un mecanic care şade într-o gheretă, iau blocurile direct de pe platforme şi le urcă la etajele superioare. Muncitorii schimbă voioşi câte o vorbă, două între ei, îl strigă pe mecanic când e nevoie şi aşază la înălţime şir după şir blocurile. Iar acolo, departe în stepă, se ridică spre cer un turn cu vârful ascuţit şi se aude scârţâitul puternic şi strident al macaralei.

Am lăsat să treacă o zi-două. Pe urmă mi-am spus: probabil că Dumcev şi-a terminat conspectul!

Şi într-o seară, am trecut pe la el. Dumcev începu să vorbească despre Ţara Codrilor de Iarbă, despre locuitorii ei minunaţi, despre uimitoarele lor forme de viaţă. Nădăjduia că observaţiile lui vor ajuta pe oamenii de ştiinţă să introducă multe noutăţi în tehnică.

— În toate aceste zile şi nopţi am meditat asupra a diferite variante ale conspectului, mai bine zis ale unor conspecte cu totul diferite. Dar mâine voi tria, voi selecţiona şi mă voi opri neapărat la ceea ce e mai important. Nădăjduiesc că concluziile şi tezele mele vor sugera căi cu totul noi într-o serie de ramuri ale tehnicii. Încă o zi-două şi totul va fi gata — îmi spuse el.

Bineînţeles nu mă îndoiam de însemnătatea descoperirilor pe care le va comunica Dumcev în proiectul său.

Peste câteva zile am trecut din nou pe la el.

— Prietene! spuse Dumcev apăsat, întreaga Ţară a Codrilor de Iarbă este un vast teren pentru descoperiri, dar ea a rămas încă necercetată. Am o sumedenie de proiecte în cap. Şi toate sunt la fel de importante. Ce fel de expunere sumară să redactez? Rămâne un singur lucru de făcut: să arăt oamenilor în tăcere, în deplină tăcere această ţară. Şi să nu scriu nimic!

Când am plecat din căsuţa cu turn, aveam impresia că Dumcev s-a înecat în marea de observaţii şi descoperiri făcute de el. Mi-a părut rău că nu l-am întrebat despre fermenţii extraordinari care influenţează atât de miraculos organismul omenesc şi dacă aceste substanţe pot fi preparate aci. Oare omenirea nu va afla nimic din toate aceste taine dezlegate de el? Mă temeam ca întrebarea mea să nu-l tulbure: căci subsolurile în care fuseseră puşi la păstrare minunaţii fermenţi gazoşi ai metamorfozei se prăbuşiseră şi se umpluseră cu pământ. Nu mai rămăsese nimic acolo, tot materialul acela preţios se pierduse definitiv.

ÎNSEMNĂRILE MELE PE MARGINEA CONSPECTULUI

După câteva zile am primit două exemplare din conspectul lui Dumcev. Fuseseră transcrise cu grijă. Polina Alexandrovna se îndeletnicise cu aceasta — scrisul era mare, ascuţit.

Iar Dumcev repeta mereu:

— Din acest conspect lumea va afla multe! M-ai ajutat să mă întorc la oameni! Pentru asta îţi mulţumesc. Dar

întreaga măreţie a faptei dumitale o simt în mod deosebit acum, când îmi propui şi ajutorul dumitale. Îţi mulţumesc că vei transmite oamenilor descoperirile făcute de mine în Ţara Codrilor de Iarbă!

Repeta într-una: „Mulţumesc, mulţumesc!”, era într-un fel emoţionat şi înduioşat. Nu mai ştia cum să-mi arate recunoştinţa pentru participarea mea atât de activă şi spuse:

— Un exemplar este pentru dumneata personal.

Nu ştiu de ce nu aveam chef să citesc conspectul în camera înăbuşitoare de hotel. Am aşteptat dimineaţa, am luat de la bibliotecă nişte cărţi, cataloage, dicţionare şi m-am dus în parc, ca să mă lămuresc mai bine.

Ca un prieten mai mare, sever şi exigent, parcul mă întâmpină ca de atâtea alte ori cu foşnetul său prelung. Îndată ce coteşti de pe aleea principală, dai de umbră, de linişte. Cărările sunt năpădite de iarbă. Parcul nu este îngrădit, doar la intrarea principală se află un imens arc albastru, din lemn, care te salută cu inscripţia: „Bine aţi venit!”

Mi-am aşezat cărţile pe o bancă mare cu speteaza înclinată şi am început să citesc.

Un cosaş verde mi-a sărit pe picior, apoi a făcut un salt şi a dispărut în iarbă. Am zâmbit amintirilor mele. Undeva, aproape de tot, nişte copii se jucau, strigând cu glasuri vesele.

— Beţişor-ajutor!

— Ajută-mă!

— Te-am găsit! Ieşi! Una! Două! Trei!

Dar curând m-am adâncit în lectură şi larma lor ajungea la mine pierdută parcă în depărtare.

— Te-am gă-sit! Te-am gă-sit!

Conspectul lui Dumcev începea într-un mod neobişnuit.

„Oameni de ştiinţă! Parcă vă văd citind conspectul viitorului meu jurnal. Unii dintre dumneavoastră, cei care

sunteţi prezbiţi, v-aţi pus ochelarii, cei care sunteţi miopi, vi i-aţi scos de îndată. Sunt printre dumneavoastră, probabil, şi unii care, după ce şi-au pus o pereche de ochelari, mai ţin şi una de rezervă în buzunar.

Lăsaţi-vă ochelarii! Duceţi-vă la orice eleşteu. Acolo veţi găsi ceva mult mai perfecţionat. Prindeţi un gândac-vârtej. El trăieşte la hotarul dintre aer şi apă, adică şi în aer şi în apă. Dar razele de lumină care cad în ochii gândacului, atunci când se află în aer, se răsfrâng într-un fel, iar cele care trec prin apă se răsfrâng altfel, mult mai slab. Gândacul de baltă are fiecare ochi împărţit în două. Jumătatea care se află sus vede în aer, jumătatea inferioară vede în apă. Distanţele faţă de focare ale acestor jumătăţi diferă. Când alunecă pe apă, jumătatea superioară urmăreşte ce se petrece în aer, cea inferioară urmăreşte ce se petrece în apă.

Aruncaţi-vă ochelarii! Studiaţi gândacul de baltă! Folosiţi acest principiu al vederii cu două focare! Făceţi-vă ochelari cu lentile cu două focare.

Aici, m-am oprit şi am făcut o însemnare cu creionul.

„Prea târziu! La Moscova, casierul care mi-a dat biletul de tren avea o privire ciudată, datorită ochelarilor săi. Acest lucru m-a intrigat. Casierul mi-a explicat: sunt nişte ochelari obişnuiţi, cu două focare! Pot fi comandaţi în orice farmacie!”

Propunerea lui Dumcev era, desigur, de mult depăşită! „Dar probabil — mi-am zis eu — voi găsi mai departe ceva nou şi neaşteptat.” Am sărit câteva rânduri şi m-am oprit într-alt loc:

„Oameni! Voi săpaţi tuneluri în munţi, spargeţi diferite roci; învăţaţi de la gândacii sfredelitori! Cercetaţi de ce sunt ei tocmai acolo unde stratul de lemn e mai subţire şi acolo unde e mai gros.”

Mai departe, Dumcev scria despre Toredo novalis — sfredeluşul de corabie:

„Băgaţi de seamă că această moluscă sfredelitoare seamănă cu un mic vierme acoperit cu o placă îndoită şi trece uşor prin lemnul cel mai tare. Studiaţi neapărat cum străpunge el acest lemn. Şi creaţi după exemplul lui Toredo novalis un aparat pentru străpungerea lemnului.”

Am scris pe margine, exprimându-mi îndoiala:

„Sfatul este interesant, dar e greu de crezut că acest sfredeluş va sugera omului ideea inventării unui nou burghiu.”

Dumcev scria:

„Constructorule, învaţă de la albină să construieşti economicos! Fiecare perete al rezervorului celular este folosit, de două ori. Iată în ce constă întreaga superioritate a construcţiei rezervoarelor cu secţiune hexagonală. Ce economie de material de construcţie şi totodată ce rezistenţă! Şi reţineţi: greutatea cerii (materialul folosit pentru construcţia fagurilor) este de şaizeci de ori mai mică decât a mierii cuprinsă în ea.”

Foarte sigur de mine — am făcut următoarea adnotare:

„De ce să recomandăm arhitecţilor să examineze cu toată atenţia celulele în secţiune hexagonală? Fantezia arhitectului nu are nevoie de sugestia albinei.

Cel mai prost arhitect, înainte de a porni la construcţia unei case, elaborează un plan care este o creaţie a minţii sale. Apoi după aceasta el modifică şi îmbunătăţeşte acest proiect. Albina nu poate schimba nimic. Ea „construieşte” întotdeauna în mod instinctiv. Dacă străpungi o celulă, va curge, mierea din ea, dar albina va continua să aducă şi să tot aducă mierea în această celulă, deşi ea este găurită. Instinct orb! Ea va veni exact de atâtea ori de câte ori vine în mod, normal pentru a umple celula.”

Şi cu acest prilej mi-am amintit cum am străpuns capacul cuibului în care albina tăietoare de frunze îşi depusese ouşorul. Ea totuşi a continuat să aştearnă un capac după altul, atâtea câte aşază întotdeauna, fără să fi

băgat de seamă că de data aceasta toate erau străpunse.

„...Greutatea cerii este de şaizeci de ori mai mică decât a mierii pe care o conţine.”, Este un lucru demn de remarcat! Dar ceara, ca material de construcţie? Destul de bizară propunere!

Dumcev scria:

„Omule, învaţă să-ţi aperi casele de frig!

Călugăriţa, depunându-şi ouăle, le acoperă cu un lichid special, pe care-l secretă permanent. Această masă, cu băşicuţe de aer în interior, fereşte oul de căldura excesivă şi de frigul prea puternic. Studiaţi acest lichid!”

Nota mea:

„Este vorba de izolarea termică. Dar aerul, ca material izolant, este cunoscut de mult. Şi foarte de curând, tehnica zilelor noastre, ţinând seama de faptul că aerul este un material termoizolator, a creat un soi special de sticlă-spongioasă. Prin porozitatea şi greutatea sa redusă, acest material este superior chiar plutei. Pentru a obţine o asemenea masă a fost necesar să se găsească un procedeu de reglare a formării structurii poroase din masa de sticlă. Tot secretul este ca porii cu gaze să se disperseze în mod egal în masa de sticlă.”

„N-avem de ce căuta regularitatea dispersării unor pori în spuma aceasta!” mi-am zis eu.

Astfel am citit întreg conspectul lui Dumcev, cu sufletul tulburat şi notând aproape tot timpul pe marginea exemplarului meu: „Prea târziu! Prea târziu!”

Îmi simţeam sufletul ca de plumb: oare Dumcev îşi irosise, într-adevăr, întreaga lui viaţă fără niciun rost? Şi ce se va întâmpla cu el când se va convinge singur de acest adevăr? Ce răspuns va primi de la Moscova? Căci el aruncase doar din Ţara Codrilor de Iarbă o provocare ştiinţei moderne?!

Îmi venea greu să citesc mai departe...

— Beţişor-ajutor!

— Beţişor-ajutor! repetam după glasurile cu clinchet de clopoţel ale copiilor.

Ce să fac?

Soarele ajunsese sus pe bolta albastră, îşi strecura razele prin frunzişul verde, umbrele deveneau tot mai scurte. Era amiază.

— Beţişor-a-ju-tor... — se auzea când de aproape, când de departe.

Să citesc oare în continuare? Nu mă grăbeam. Aşteptam parcă ceva.

PREA TÂRZIU! PREA TÂRZIU!

Ce zgomotoasă şi pestriţă e aleea! Voci tinere, zglobii, rochiile viu colorate ale fetelor. Au apărut, au trecut. Totul s-a liniştit. Din adâncul parcului se aud două voci cunoscute. Le identific — e vocea Lenei şi a lui Pavel.

— Ultima minge am respins-o la plasă. Era decisivă. A zbârnâit racheta!

— Azi odihneşte-te! Mâine joci în semifinală.

— Am să mă odihnesc şi am să scriu o scrisoare. Mică de tot, microscopică!

— Ca aceea pe care a adus-o în cutiuţă ăla... de la Moscova?

— Îţi aminteşti? Dijonval... Eratosthene...

Râsete.

Au plecat.

Am început să citesc mai departe.

Dumcev scria:

„Păianjenul de apă mi-a sugerat principiul unui clopot pentru scafandri. Dar mai sunt alte insecte care dau astfel de sugestii. Cercetaţi larva muştii de nămol. Ea stă în apă, în timp ce îşi ţine coada afară. De ce? Ca să respire. Când apa se ridică, i se lungeşte coada, care e alcătuită din două

tuburi de aer, două canale, într-o peliculă străvezie. Aceste tubuşoare se scurtează în modul cel mai neobişnuit. Ai de ce să te miri, şi ai şi ce învăţa studiind-o. Construiţi aparate la fel şi coborâţi-le pe fundul mării!”

Nota mea:

„Despre asta am mai citit în filele lui Dumcev în care descria călătoria sa în căutarea jurnalului. Este adevărat că într-o carte recent apărută despre coborârea scafandrilor la mari adâncimi, scafandrul este comparat în mod direct cu această larvă. Comparându-l cu larva, autorul recurge la termenii cei mai tehnici.

El vorbeşte despre faptul că coada larvei se lungeşte în apă ca un periscop, fiind alcătuită dintr-o peliculă exterioară, transparentă, cu o „bucşă stelară” la capăt şi cu două tubuleţe de aer prin care se aspiră aerul.

În această carte se arată că scafandrii folosesc aceeaşi metodă de aspirare a aerului pentru respiraţie, ca şi această insectă.

Se mai vorbeşte şi despre faptul că tubuleţele cu care este prevăzută coada larvei seamănă în chip uimitor cu furtunurile scafandrilor — ele nu se încreţesc, datorită bordurii spirale, care întăreşte forma lor cilindrică”.

„Coincidenţă! mi-am zis eu. Ar fi greu de crezut că inventatorul s-a adresat unei larve pentru a-i cere sfatul.”

Timp de multe decenii, cât a trăit Dumcev în Ţara Codrilor de Iarbă, a stat cufundat în observaţiile sale în vreme ce viaţa mergea înainte. Oricare inventator, creându-şi opera, a ţinut seama de cercetările altora, a făcut schimb de experienţă cu alţii, a studiat realizările ştiinţei şi tehnicii. Iar Dumcev pretinde: omule, învaţă de la insecte!

Da! „Învaţă de la păianjen! afirmă el în acest conspect. Învaţă să construieşti poduri, Învaţă noua metodă de preparare a firelor de la... păianjen!”

Am încercat să mă descurc în aceste teze ale lui

Dumcev.

„Păianjenul învaţă constructorii să ridice poduri fără piloni — scrie Dumcev. Un asemenea pod este ieftin şi rezistent. Podul e suspendat pe lanţuri.”

Ciudată propunere! Oamenii construiesc de mult poduri suspendate pe lanţuri. Fără sugestia păianjenului.

Este adevărat că într-un îndreptar am găsit o notiţă care putea fi uşor luată drept o glumă: pretindea că, într-adevăr, primul constructor al podului suspendat a acordat o atenţie specială păienjenişului întins deasupra potecii din grădina prin care se plimba într-o zi senină de toamnă. Şi i-a trecut prin minte o idee: ce-ar fi să construiască un pod pe lanţuri de fier?

Dumcev scrie:

„În secolul al şaptesprezecelea oamenii au încercat să folosească păienjenişul pentru fabricarea ţesăturilor. Desigur nu asta e problema: nu se poate face îmbrăcăminte din păienjeniş. Dar luaţi de la păianjen procedeul de fabricare a firelor!”

Mai departe, Dumcev propunea inventatorilor să repete procesul de obţinere a firelor, pe care l-am urmărit şi eu când am nimerit în păienjeniş.

M-am uitat în enciclopedie şi am notat pe marginile conspectului lui Dumcev:

„Propunere întârziată! În anul 1890 a fost pusă în funcţiune prima fabrică de mătase artificială!”

După ce am făcut această adnotare, am început să studiez tehnologia procesului de producţie a mătăsii artificiale. Şi am ajuns la concluzia că comparaţia dintre păianjen — maşină vie — şi maşina de vâscoză este destul de interesantă.

Picăturile de lichid vâscos ale păianjenului, ieşind din tubuşoarele de pe negi, se încheagă în contact cu aerul şi se transformă în fire de păienjeniş.

Maşina repetă oare acest proces de filare a

păienjenişului? În maşină soluţia lichidă este impulsionată prin nişte tubuleţe capilare — filiere — şi odată ajunsă în aer se transformă în fire de mătase.

Antrenându-mă, am încercat să compar mai exact aceste două procedee şi am notat:

„Maşina de filat şi păianjenul!

La păianjen — negul este o glandă. Cândva el mi s-a părut o uriaşă excrescenţă din care ies nişte tubuleţe scurte de filat. La capetele acestor tubuleţe se află canalul colector al glandelor de secreţie.

La maşină — soluţia de filat, care vine cu o presiune de treizeci-patruzeci de atmosfere în conductă, este presată prin filiere — tubuleţe dintre cele mai subţiri — cu orificiul de 0,05 până la 0,1 milimetri. Tubuleţele sunt înlocuite uneori cu unul singur, pe care se îmbracă o calotă cu multe orificii (peste cincizeci).

La păianjen — masa vâscoasă secretată sub formă de firicele separate se lipeşte în aer, formând un singur fir puternic.

La maşină — soluţia de filat presată, se solidifică în aer într-un fir subţire, care se deapănă pe un mosor (procedeu uscat).

La păianjen — perechea posterioară de picioruşe trage după sine păienjenişul, nepermiţându-i să se lipească de obiectele înconjurătoare.

La maşină — firul obţinut este îndreptat spre mosor cu un vârf special emailat.

Unirea câtorva fire într-unui singur are loc cu ajutorul unor mici furci emailate.

Dar această metodă de producţie a mătăsii artificiale s-a învechit. Există o sumedenie de inovaţii. Soluţia de filat trece după presarea ei în exterior printr-un lichid special — o baie de reducere — şi apoi, după solidificare, se bobinează. Astfel, maşina creată de om a depăşit de mult păianjenul! Şi procesul de producţie al mătăsii artificiale

seamănă din ce în ce mai puţin cu procesul de filare al păianjenului”.

Dar de ce s-a făcut deodată linişte în parc? Nu se mai aud glasuri. Vântul îmi răsfoieşte cărţile şi îndreptarele.

Pe cer nori fumurii plutesc repede, se contopesc. Şi iată că deodată un nor întunecat acoperă cerul şi se târăşte aproape de pământ.

S-a făcut frig şi s-a stârnit vântul. E timpul să plec...

Am terminat de citit conspectul lui Dumcev în cameră la hotel. Se găseau în el teze şi afirmaţii mai mult decât surprinzătoare şi cu totul ciudate.

Istoria armei omului începe, după părerea lui Dumcev, în Ţara Codrilor de Iarbă. Omul străvechi şi-a luat, chipurile, arma de la insecte.

Pentru a demonstra acest lucru Dumcev stabileşte că în toate soiurile de armament pe care omul le-a confecţionat cândva, a ţinut seama de două principii: principiul planului de tăiere şi principiul lamei ascuţite.

Fălcile insectelor cu margini zimţate (principiul planului de tăiere) i-au sugerat omului confecţionarea cuţitului, a paloşului şi a sabiei. Coarnele renului — suliţa şi pumnalul (principiul lamei ascuţite).

Gândacul ileana, spune mai departe Dumcev, nu se teme de albină. Oricât ar încerca ea să-l împungă, învelişul lui rezistă.

Omul a văzut toate acestea, a tras concluzii şi şi-a făcut cu mâinile lui un scut care l-a ferit de loviturile suliţei. Deci gândacul l-a îndemnat pe om: creează-ţi o platoşă ca a mea!

„Ciudată afirmaţie — am notat imediat pe marginea ei. Niciodată — nici cu prilejul săpăturilor care s-au făcut, nici în desenele din peşteri şi nici în cele de pe stânci, ale omului primitiv, nu s-a găsit vreo urmă, vreo aluzie, vreo indicaţie din care să rezulte că omul primitiv ar fi recurs la sugestiile lumii insectelor.

Arma primară, toporul sau barda, piatra şlefuită grosolan, arcul, săgeţile, toate acestea n-au nicio legătură cu „tehnica” lumii animalelor.

În conspectul său, Dumcev povesteşte despre felul cum insecta cară, împinge, deplasează o povară care depăşeşte de multe ori greutatea trupului ei. El vorbeşte despre dispozitivele de săpat, răzuit, apucat, ale insectelor. Uite asta poate fi interesant...

Citesc mai departe despre rezistenţa insectelor.

Locuitorii Ţării Codrilor de Iarbă pot să trăiască cu lunile fără să mănânce, ei pot sta încremeniţi în acelaşi loc ani de zile. Păianjenul cu cruce îşi ţese păienjenişul lung de şaptezeci şi doi de metri, fără să mănânce nimic, iar dacă prada nu nimereşte în această plasă, el îşi ţese, în alt loc, una nouă.

Mă cuprinde tristeţea, sufletul mi-e tot mai greu, citind acest conspect al viitoarei lucrări a lui Dumcev — lucrare pentru care a pierdut zeci de ani de viaţă în Ţara Codrilor de Iarbă şi e gata să mai piardă şi alţii de aci înainte. Va veni vremea când lucrarea va fi terminată şi atunci va reieşi şi mai limpede că la baza ei se găseşte o idee cu totul arbitrară, întâmplătoare şi pur şi simplu caraghioasă: „Omule, învaţă tehnica de la insecte!”

Toate sfaturile şi „revelaţiile” lui Dumcev sunt depăşite.

Conspectul se încheie cu un apel la fel de neobişnuit ca şi începutul:

„Oameni de ştiinţă! Astăzi dumneavoastră nu vă mai scrieţi lucrările nici pe papirusuri şi nici pe pergamente, ci pe hârtie din masă lemnoasă. Nu uitaţi: viespile producătoare de hârtie au sugerat omului că hârtia poate fi preparată din fibre lemnoase. Din acea zi marea economie în consumul de fonduri pentru hârtie a determinat o sporire importantă în răspândirea ştiinţei şi a tuturor cunoştinţelor din domeniul culturii.

O VIZITĂ NEAŞTEPTATĂ

Cum! Toate tainele Ţării Codrilor de Iarbă, de pe care Dumcev a smuls vălul, toate misterele locuitorilor acestei ţări pe care el le-a dezlegat, toate descoperirile pe care le-a făcut, toate apar acum în faţa mea sub forma unei enumerări mizere pe tema: „Omule, învaţă tehnica de la insecte!”

Ce s-a întâmplat? Am văzut doar eu însumi cât de multe descoperiri a făcut Dumcev în Ţara Codrilor de Iarbă. M-am convins eu însumi cât de multe sunt acele lucruri noi pe care le are el de spus omenirii. Am fost doar martor când a supus raţiunii omului, instinctele locuitorilor acestei ţări. Şi toate astea parcă au dispărut acum. În conspectul său Dumcev apare sclavul supus al unor cunoştinţe întâmplătoare. Îmi amintesc de aerul dezorientat pe care-l avusese atunci când îmi spusese: „Am în cap mii de variante ale conspectului şi toate sunt la fel de importante”. Şi apoi a lăsat totul deoparte... N-a reuşit să deosebească principalul de secundar. Şi nu el a ales proiectul, ci unul din proiecte — cel mai întâmplător — a pus stăpânire pe imaginaţia lui, l-a subjugat.

Se vede că, de fapt, în zilele de singurătate trăite în Ţara Codrilor de Iarbă, Dumcev s-a pregătit de mii şi mii de ori pentru discuţia cu oamenii şi a creat în închipuirea sa proiecte, variante noi, şi noi forme de exprimare pentru această convorbire. Şi iată că variantele inexprimate şi variantele variantelor s-au înmulţit, au început să-l înăbuşe. Cu cât tăcea mai mult, cu atât reuşea mai puţin să se descurce şi să selecţioneze esenţialul din cele descoperite în Ţara Codrilor de Iarbă. Toate descoperirile şi observaţiile îi erau la fel de scumpe, erau la fel de importante pentru el.

Nenumăratele variante au pus stăpânire pe gândirea

omului.

Şi iată că în locul unei simfonii care să-ţi pătrundă în suflet, auzim câteva crâmpeie incoherente.

„Conspectul greşelilor!” Am scris aceste cuvinte pe coperta manuscrisului lui Dumcev.

Amărăciune! Tristeţe!

Destul! E timpul să plec! Am început din nou să-mi fac valiza. Sigur că Dumcev — acest călător neînfricat care a străbătut o ţară necunoscută — se rătăcise totuşi în codrul des al descoperirilor, al proiectelor şi presupunerilor.

Iată că se lasă seara. Oare nu s-o fi închis biblioteca? Trebuie să o mai prind deschisă, ca să predau cărţile. Îmi voi împacheta lucrurile mai târziu.

Am ieşit din hotel, lăsând manuscrisul pe masă.

Neatenţie? Lipsă de prevedere? Grabă? Oricum, nenorocirea s-a întâmplat tot din cauză că am lăsat pe masă conspectul cu însemnările mele şi am plecat la bibliotecă.

Afară ploua mărunt. Pe stradă, nici ţipenie de om. Cerul era acoperit cu nori cenuşii deşi. Aerul era umed, bătea vântul. Gândurile triste, mohorâte nu mă părăseau.

Ce-i voi scrie lui Dumcev de la Moscova?

Să predau manuscrisul redacţiei? Dar manuscrisul acesta nu conţine niciun fel de descoperiri. Ah, de ce dintr-o pornire înflăcărată a inimii i-am dat lui Dumcev speranţe, l-am încurajat fără să mă gândesc? De ce m-am oferit să duc revistei proiectul lui? Dumcev a avut încredere în mine. El speră să revoluţioneze ştiinţa cu descoperirile sale. Redacţia însă îi va restitui manuscrisul. Poate că îi vor scrie: „Lucrarea dumneavoastră conţine comparaţii interesante între diferitele forme de manifestare a instinctelor în lumea insectelor şi între diferitele forme ale tehnicii create de mintea oamenilor. În loc însă de-a descoperi lucruri de mult descoperite, vă sfătuim să scrieţi o carte atrăgătoare pentru copii”.

Mi-am amintit de cartea unui scriitor în care este vorba despre un bătrân cu un cap mare, cărunt, şi cu faţa de culoarea pergamentului. Acest bătrân a colindat zeci de ani, de la un capăt la altul, un orăşel de provincie, încercând să dovedească tuturor că el a descoperit o metodă de calcul cu totul nouă. Dar nimeni nu-l asculta. Odată, un student în matematici venit din altă parte, i-a luat însemnările şi a văzut că bătrânul „a descoperit" de mult descoperitele tabele de logaritmi.

Bătrânul s-a convins uşor de adevărul din cuvintele studentului. I-a mulţumit îndelung şi a plecat acasă. În aceeaşi zi a fost găsit mort. Asta era istoria bătrânului.

Se întunecase de tot. Am predat cărţile şi am ieşit din bibliotecă. Pe cer atârnau nori grei. Luminile becurilor de pe stradă sclipeau singuratice.

Am coborât cu un sentiment de tristeţe treptele umede şi lunecoase ale scării înalte de la intrarea bibliotecii. Până la hotel mai aveam de străbătut vreo două străzi şi o ulicioară. Am aflat mai târziu că în ziua aceea, în timp ce eu mă duceam spre hotel, Dumcev venea de acolo, mă căutase plin de nerăbdare şi fericire. Dar drumurile noastre nu s-au încrucişat.

Dumcev nu m-a găsit la hotel. Şi s-a întâmplat un lucru la care nu m-am aşteptat, pe care nici măcar nu l-aş fi putut presupune.

De la Polina Alexandrovna am aflat tot ce s-a întâmplat în acea zi cu Dumcev.

După-masă, Serghei Sergheevici, însoţit, ca de obicei, de Polina Alexandrovna, ieşise în oraş şi, trecând pe lângă noua clădire a şcolii, s-a oprit. Tot acolo se oprise şi un autocamion proaspăt vopsit, împodobit cu verdeaţă. Copiii dădeau fuga pe scări, cu strigăte vesele, cu râs zgomotos:

— Au venit să ne ia! Plecăm în excursie!

Şi continuând să povestească, faţa Polinei Alexandrovna exprima o mare nedumerire.

— De ce oare s-a oprit Serghei Sergheevici atât de surprins? Se uita, nu se mai sătura uitându-se, de parcă n-ar mai fi văzut niciodată pionieri plecând în tabără.

Trebuie să precizez că Polina Alexandrovna nu aflase încă unde fusese Serghei Sergheevici în timpul lungilor săi ani de absenţă. Ea nu voise să-l tulbure cu întrebările, iar eu n-apucasem încă să-i povestesc şi, la drept vorbind, nici nu ştiam cum să încep.

La un moment dat, Serghei Sergheevici văzu o fată bălaie coborând de pe trepte şi o auzi comandând:

— Drepţi! Pentru aducerea drapelului, fiţi gata!

Şi când, prin faţa copiilor, potoliţi şi aliniaţi repede în careu, cu mâinile ridicate în semn de salut, începu să fie purtat drapelul, drapelul roşu, fâlfâind cu litere de aur — în sunetele a două trompete şi a unei tobe mici — pe faţa lui Dumcev apăru o expresie aproape de extaz.

El se uita în ochii cenuşii, albaştri, căprui, negri, atât de luminoşi, de ageri, ai copiilor. Privirea lor însoţea cu mândrie şi seriozitate drapelul pionieresc.

Apoi drapelul fu suit în maşină şi îndată se stârni iar larmă, râsete, învălmăşeală. Copiii, fugărindu-se, luându-se la întrecere între ei, începură să se caţăre fiecare pe unde putea, în camion. Şoferul începu să-i ajute pe cei mai mici.

O fetiţă mică de tot ţipa:

— Vreau singură! Singură!

Se căţără repede, cu tenacitate şi abilitate pe roată, se aplecă peste marginea camionului. Două cosiţe şi o cută albastră a fustiţei fluturară în vânt — fetiţa sări, se aşeză pe bancă lângă un trompetist şi se uită la ceilalţi copii cu mândrie.

Serghei Sergheevici nu se mai putu stăpâni — izbucni în râs şi le făcu semn copiilor cu mâna.

Şoferul claxonă. Pionierii începură să cânte. Maşina dispăru după colţ.

Apoi Dumcev porni spre casă. Tăcu tot drumul. De

data aceasta nu-şi vorbi nici măcar lui însuşi cu glas tare — ca de atâtea ori — deşi era tulburat.

Intră tăcut în laborator şi se încuie acolo.

Apoi coborî pe neaşteptate din turnuleţul său şi-i spuse Polinei Alexandrovna:

— Trebuie să mărturisesc că lucrul cel mai de seamă, cel care îmi apare ca cel mai de seamă — tocmai acesta nu-l pot pricepe...

Era foarte tulburat, se aşeză adânc în fotoliu şi căzu pe gânduri. Polina Alexandrovna şi vecina ei, Avdotia Vasilievna, începură să-l descoasă cu precauţie: de fapt ce anume nu pricepe?

— M-am uitat cum se construieşte o casă, cât de repede creşte, deşi aproape că n-am văzut de loc pe acolo oameni. Nu m-am mirat. Am văzut pe străzi, în locul trăsurilor cu cai şi al căruţelor, multe maşini. Am înţeles. Nu m-am mirat. Dar iată... Spuneţi-mi, de unde aceste cântece? De unde această bucurie? Şi copiii, şi vârstnicii... De dimineaţa până seara... Alţi oameni!

— Şi ce-i de mirare? Ce-i aici de neînţeles, Serghei Sergheevici? spuse Avdotia Vasilievna, împreunându-şi palmele. Ce-i de mirare, Serghei Sergheevici? repetă ea şi sări în picioare. Vai, a dat în foc laptele în bucătărie!

Abia acum a aflat Polina Alexandrovna că Serghei Sergheevici a ajuns, ca şi Robinson, într-o ţară necunoscută, în care timp de ani şi ani n-a întâlnit niciun om. Dar care este acea ţară, ce nume poartă, nu se-ncumeta să-l întrebe.

Vai, cât de multe, cât de multe va trebui să afle Dumcev înainte de a înţelege noua viaţă!

Polina Alexandrovna începu să-l iniţieze în această nouă viaţă, vorbindu-i despre pionieri şi apoi despre toate prefacerile prin care trecuse în aceşti ani ţara.

Un zâmbet de bucurie profundă, concentrată, transfigură şi lumină faţa lui Serghei Sergheevici. Polina

Alexandrovna se uită la el şi recunoscu — îşi aminti dintr-o dată — acest zâmbet. Era acelaşi zâmbet de bucurie cu care venise odată Serghei Sergheevici, de mult de tot, la ea, ca să-i cânte piesa pe care o compusese pentru vioară. Înainte de a începe să i-o cânte, el îi spusese:

„Imaginaţi-vă un drum larg de stepă, care se pierde undeva în depărtare. O amiază de vară. Aerul dogoreşte. Tot ce e viu s-a potolit, s-a furişat într-un loc ascuns, s-a pitit. O asemenea linişte cuprinde stepa pe vreme de căldură şi secetă îndelungată. Dar această linişte este plină de încordare. De undeva se aude deodată un tunet, se apropie furtuna. Dar înainte de a se dezlănţui, se aud câteva voci întrebătoare. Bătăi de clopote. Liniştea a explodat. Vocile se contopesc într-un cor. Furtuna s-a dezlănţuit cu toată forţa ei. Un cor de voci o salută contopindu-se cu ea. Apoi furtuna trece. Rămâne doar corul triumfător. Ploaia dătătoare de viaţă a spălat stepa. Totul s-a însufleţit. Corul se stinge treptat. Numai de undeva de aproape, de foarte aproape, se revarsă cântul voios al unei păsărele de stepă.”

După mulţi-mulţi ani, Polina Alexandrovna revăzu pe faţa lui Serghei Sergheevici acelaşi zâmbet pe care-l purta atunci când a venit să-i cânte la vioară compoziţia sa.

Serghei Sergheevici asculta atât de bucuros, cu atâta ardoare, tot ce povestea Polina Alexandrovna, de parcă cele pe care le auzea îi erau de mult cunoscute. Le trăise în imaginaţia lui, aspirase cu toate gândurile lui spre toate acestea, încă de pe atunci, de mult de tot şi acum le vedea realizate. Faţa îi deveni mai blândă şi mai luminoasă. Şoptea fericit:

— Ştiu! Înţeleg tot... Ştiu!

Era atâta convingere în exclamaţia lui „Ştiu!”, încât Polina Alexandrovna gândi: „Oare n-a glumit Serghei Sergheevici spunând că a trăit mulţi ani într-o ţară nelocuită?”

Tulburat, el sări din fotoliul în care şezuse atâta vreme ascultând-o pe Polina Alexandrovna şi exclamă:

— Acum înţeleg! Acolo, în Ţara Codrilor de Iarbă... unde am trăit mulţi ani. Oare nu despre toate acestea a vrut să-mi povestească acolo prietenul meu cu care m-am întors aici? Dar eu!... Eu nu l-am ascultat, nu l-am înţeles, l-am jignit... Acolo, în Ţara Codrilor de Iarbă!

Polina Alexandrovna îşi împreună palmele:

— Care ţară?

Dar Dumcev n-o auzi. Spuse:

— Fug la hotel! Să-mi cer scuze şi să-i spun două vorbe.

Aşadar, drumurile noastre nu s-au întâlnit.

Veneam de la bibliotecă spre hotel: trebuia să-mi iau valiza şi apoi, fuga la gară!

Să nu uit să pun lucrurile în valiză! Manuscrisul... ambele exemplare... să le aşez chiar pe fundul valizei — mi-am spus — apropiindu-mă de hotel.

Ploaia cădea tot mai deasă şi mai puternică. Dinspre mare venea un val de ceaţă.

Iată şi hotelul. Nu văd cheia în dulăpior la locul obişnuit. Am găsit-o în uşă. Am deschis uşa, am intrat în camera mea. Am rămas înlemnit.

Lumina ardea puternic. Era linişte. Dar unde-i manuscrisul lui Dumcev?

Pe masă nu era.

Dispăruse.

FATA CARE CITEŞTE ROMANE

— Tovarăşă, cine a fost în camera mea?

Niciun răspuns, linişte. Fata continua să citească.

M-am apropiat, am tras cartea din faţa ei şi am

acoperit pagina cu palma.

— Ah, dumneavoastră eraţi!... îşi ridică în sfârşit privirea asupra mea funcţionara de serviciu. Dacă aţi şti ce roman minunat e acesta!

— Repet, cine a fost în camera mea?

— Ah, cine a fost?... Am dat cheia de la camera numărul şapte cetăţeanului aceluia de la Moscova... Acela care tot spune că pleacă, se tot pregăteşte de plecare, dar nici până acum n-a mai plecat. Nu ştiu de câte ori a spus: „Azi plec” — dar a doua zi tot aici era... Chiar ultima oară, mai adineauri...

— Dumneata vorbeşti desigur despre mine — am întrerupt-o eu. Am fost la bibliotecă. Cheia ţi-am predat-o dumitale personal. M-am întors adineauri şi o găsesc în uşă. Cui i-ai dat cheia şi nu ţi-a adus-o înapoi?

— Ah, care va să zică nu erai dumneata?... «Ducesa îşi ridică ochii albaştri fermecători: „Viconte! În cuvintele dumneavoastră fatale...”»

— Prin urmare, dumneata nu ştii cine a fost în camera mea?

— Scuzaţi!... Mi-am amintit! V-a căutat un om foarte respectabil... Şi i-am dat cheia. Doar nu era să-l las să aştepte pe coridor? Era atât de politicos! Asemenea oameni nu fac niciun rău!

Am dat din mâini şi m-am întors repede în cameră. Abia atunci am observat bileţelul de pe masă.

„Dragă prietene!

Dacă ai şti cu ce bucurie am venit, aproape am alergat la dumneata! Ce sărbătoare, ce lumină era în sufletul meu! Abia aşteptam să te văd şi, în afară de asta, voiam să adaug o pagină-două la conspectul meu. Dar domnişoara care face de serviciu la hotel mi s-a părut o persoană foarte distrată şi nu m-am încumetat să-i las ei paginile mele.

Intrând în camera dumitale, am văzut pe masă manuscrisul meu. Voiam să-i adaug filele noi. Am citit astfel însemnările dumitale, pe margini. La un moment dat, m-a cuprins desperarea. Dar apoi mi-am venit în fire. În conspectul meu nu sunt greşeli! Am dezlegat multe taine şi am făcut destule descoperiri în Ţara Codrilor de Iarbă. Dar totuşi dintre toate le-am ales pe acelea care îmi sunt mai dragi, mai apropiate de suflet şi nu pe cele mai importante pentru ştiinţă.

Ah, tinere! Dumneata, generaţia dumitale, ştiţi voi oare ce vremuri grele, ce vremuri îngrozitoare au fost acelea ale tinereţii mele! Cât de singur m-am simţit!

Apoi, în Ţara Codrilor de Iarbă, ani îndelungaţi...

Eu nu mai am mult de trăit. Sunt bătrân.

Acum sunt foarte trist. Vreau să rămân singur. Voi fi singur o vreme. Singurătatea îmi va reda echilibrul sufletesc. Aşa că nu ne vom vedea curând. Şi apoi, a venit timpul şi pentru dumneata să pleci. Adio!

Şi doar îmi deveniseşi tare drag.

Al dumitale Serghei Dumcev.”

Am plecat aproape în fugă la Dumcev. Dar laboratorul era gol. Focul din sobă era aproape stins. Lângă sobă se afla o foaie arsă. Pesemne tot ce rămăsese din conspectele lui Dumcev. Polina Alexandrovna era jos, în camera ei.

— Serghei Sergheevici şi-a luat umbrela şi a plecat undeva în grabă. M-am gândit că s-a dus din nou la dumneavoastră. Căci prima oară nu v-a găsit. Unde-o fi? Ce ceaţă! Şi ce ploaie!

ÎNTÂLNIRE ÎN CEAŢĂ

În noaptea aceea ceaţa coborâse deasupra mării. Ce întuneric! Umezeală şi frig. Prin reţeaua rece şi deasă a

ploii drumul spre colonia lucrătorilor ştiinţifici aproape că nu se mai zărea.

De ce m-am repezit într-acolo ca să-l caut pe Dumcev? Nici eu nu ştiu! Poate pentru că pe acest drum mă întorsesem cu el în oraş.

Voia să rămână singur? Fie! Dar un om bătrân, care nu cunoaşte nici străzile noi ale acestui oraş, nici drumurile care duc la oraş — singur pe ceaţă, în ploaie...

Neliniştit, desperat, chinuit de gândul că m-am purtat cu atâta lipsă de grijă faţă de manuscrisul lui Dumcev, dar totuşi cu speranţa, cu o ultimă speranţă, că el se mai afla undeva pe aici, pe aproape, poate chiar pe acest drum, alergam, căutam, strigam:

— Dumcev! Dumcev!

Mantaua de ploaie şi costumul mi se udaseră, curgeau şiroaie de apă pe după guler.

Dar eu mergeam înainte şi strigam:

— Dumcev! Dumcev!

— Hei! Cine strigă?

În ceaţă, o căruţă era cât pe ce să mă calce. În căruţă — doi oameni. M-am interesat cine sunt şi am aflat că unul era Kolea Senţov, elev al şcolii tehnice agricole şi celălalt, un sanitar de la spitalul orăşenesc.

Întreb:

— N-aţi văzut pe aici un om bătrân?

Şi iată ce-mi povesti Kolea:

— Cu vreo două ore în urmă, pe ceaţa asta, era cât p-aci să dau peste un om, uite-aşa, cum era să dau şi peste dumneavoastră. Strelka — roibul meu — s-a oprit dintr-o dată. Omul s-a dat la o parte. L-am luminat cu lanterna şi ce văd: un bătrân scund, cu o umbrelă mare. Seamănă cu profesorul nostru de chimie. Numai că acela poartă ochelari. Îi spun:

„Cetăţene, luaţi loc în căruţă! Mergeţi cu mine!”

El s-a aşezat: Am pornit la pas. Dar după foarte puţin

timp cetăţeanul acela a vrut să coboare din căruţă. L-am ajutat.

„Mulţumesc, tinere, zice, am ajuns!”

„Unde, mă întreb eu, unde a ajuns? Căci case pe aici nu se văd de loc şi plouă.” Cetăţeanul acela a cotit undeva, apoi s-a întors pe şosea şi a pornit-o parcă în neştire... înainte... Mergeam alături de el, dar el nu mă observa. Vorbea de unul singur. Apoi lăsă drumul mare şi iar plecă. Şi apoi iar se întoarse... Şi tot aşa.

Mă gândeam: „Ce înseamnă toate astea? Ce caută el pe o asemenea întunecime şi pe o asemenea ploaie?”

Şi din nou i-am spus:

„Cetăţene, vă mai pot duce cu căruţa!”

A urcat în căruţă, s-a aşezat şi am pornit.

„Peste o oră o să fim în colonie, zic. O să vă încălziţi.”

„Eu nu mă duc acolo. Am să cobor acuşi. Vreau să caut chioşcul.”

„Ce fel de chioşc caută el în ploaie?” m-am gândit şi eram gata să pufnesc în râs, când deodată mi-am reamintit.

„Dumneavoastră căutaţi chioşcul de după crâng?... Păi e aproape complet dărâmat. Nimeni nu se mai duce acolo nici ziua. Iar acum plouă, e noapte.”

El însă se tot uita în ceaţă. Atunci am înţeles că am de-a face cu un om bolnav. Poate că era vreun profesor? I-am acoperit bine umerii cu prelata. Am mers mai departe. Profesorul tăcu multă vreme, apoi începu să vorbească de unul singur. Despre nişte animale extraordinare, dintr-o ţară nemaipomenită. După aceea tăcu din nou.

Ploua tot mai tare. Am sărit din căruţă, am pus pe picioarele lui un sac cu fân, i-am aşezat mai bine prelata pe umeri.

„Mulţumesc, tinere! Părinţii dumitale te-au educat frumos.”

„Eu n-am părinţi. Au murit când eram mic de tot.”

„Dar cine ţi-a făcut educaţia?”

I-am explicat:

„Am crescut la Casa copilului. Apoi am urmat şcoala profesională, iar acum sunt la şcoala medie tehnică. În general, m-a educat Comsomolul.”

El mă întreabă:

„Cine, cine? Cum ai spus? Nu înţeleg

„Zic, în sinea mea, trebuie să mân mai repede. Pare bolnav de-a binelea!”

Am sărit din căruţă. Am tras cureaua sidelcii, am controlat chinga. Când m-am întors la căruţă, cetăţeanul meu dispăruse.

Atunci mi-am poruncit: „Mort-copt, Kolka, caută-l pe bolnav şi du-l la spital!”

Am făcut cale întoarsă spre oraş, l-am mânat pe Strelka drept la spital. L-am luat în căruţă pe un sanitar şi... înapoi... Acum îl căutam pe profesor. Am scotocit peste tot. Mai trebuie să-l căutăm în crâng... — şi-a încheiat spusele Kolea Senţov.

Ceaţa parcă se mai risipise, dar ploaia când înceta, când pornea din nou.

I-am lăsat pe Kolea şi pe sanitar pe drumul de ţară, rugându-i să mă aştepte acolo. Cu lanterna în mână am dat fuga pe alee. Da, aici pe undeva era chioşcul. În el ne-am îmbrăcat atunci când am plecat din Ţara Codrilor de Iarbă. Am aşteptat să vină seara...

Aleea! Nesfârşit de lungă îmi părea în întuneric!

Dar dacă Dumcev s-a rătăcit, a obosit şi a adormit pe undeva sau a căzut?

Iată şi salcâmul care barează intrarea în chioşc. Am dat crengile violent la o parte şi ele m-au împroşcat cu o ploaie deasă. Lanterna mea lumina picioarele pe jumătate putrede ale mesei şi ale băncilor. Nimeni...

Mai repede, spre baza legumicolă! Poate că-i acolo!

Ce linişte! Doar picurii de ploaie bat acoperişul găurit al chioşcului. Dar ce-i asta? Să mi se fi părut? Un suspin.

Am privit în jur. Lumina lanternei căzu pe stâlpul de lângă salcâm şi în spatele acestuia, în spatele stâlpului, Dumcev…

— Serghei Sergheevici!

El se ivi de după stâlp, dar îndată îmi întoarse spatele.

M-am repezit la el:

— Serghei Sergheevici!

L-am prins de mână. Mâna îi era îngheţată. Tremura tot. Avea frisoane. Dumcev nu se uita la mine. L-am strigat pe Kolea Senţov şi pe sanitar. Ei veniră în fugă. Sanitarul îşi scoase repede pufoaica, îl îmbrăcă cu ea pe Dumcev şi îi aruncă pe umeri şi mantaua de ploaie din foaie de cort. Dumcev se supunea în tăcere. Kolea îl luă de braţ. Am pornit. Sanitarul ne lumina drumul cu lanterna. Uneori, lumina lanternei cădea asupra lui Dumcev: faţa îi era obosită, palidă, dar ochii priveau sever şi fix undeva, în depărtare, dincolo de noi. Toţi tăceam. Aşa am ajuns în locul de la marginea drumului unde ne aştepta calul, legat de un arbore.

— La spital? întrebă. Kolea Senţov.

M-am aplecat spre el şi i-am spus încet:

— Serghei Sergheevici se va simţi mai bine acasă la el.

Căruţa porni. Era întuneric beznă. Ploaia, la un moment dat, părea că ostenise, dar nu se oprise, foşnea mai departe în frunzişul arborilor de pe marginea drumului.

Toţi tăceau. Roţile căruţei se rostogoleau liniştite, încet, pe drumul spre oraş.

PIAŢA DE FLORI

Moscova vuieşte de zgomotul amiezii. Maşinile se scurg la nesfârșit, şi — ocolind piaţeta de lângă staţia metroului — zboară în sus, spre Arbat. În aer stăruie sunetul claxoanelor, clopotele tramvaielor. Se opresc doar o clipă-două. Şi apoi, parcă alergând în urma lor, căutând aceste sunete topite în aer, se aud alte claxoane, alte sunete, apar mereu altele, apar cu îndărătnicie, necontenit, parcă pentru a intensifica vuietul şi în acelaşi timp pentru a se mistui în el.

Moscova vuieşte. Maşinile zboară spre Arbat. În staţia metroului e lume multă. Studenţi şi studente ies în fugă din metro, grăbindu-se spre institutul de pe Matrostroevskaia şi spre tramvaie. Le vin în întâmpinare alţi oameni, unii călcând încet şi greoi, alţii sprinten şi iute, toţi îndreptându-se spre scara care coboară în staţia de metro. Peste câteva minute ei se vor afla în magazinele de pe Petrovka, sau vor intra în schimbul doi, la strung sau la masa de lucru, undeva la Sokolniki sau pe Krasnoselskaia.

Mii şi mii de paşi! Totul s-a contopit într-un vuiet prelung şi plin de sunete diverse.

Mă aflu la Moscova de două zile. Muncă, griji, întâlniri, treburi, telefoane — parcă totul s-a contopit în acest vuiet, în această larmă. Şi acest vuiet m-a îndepărtat de tot ce mi s-a întâmplat în urmă numai cu câteva zile.

Cât de mult e de atunci! Şi a fost oare realitate?

Căruţa în ceaţă... Kolea Senţov şi sanitarul... întinderea netedă şi întunecoasă a şoselei, chioşcul pe jumătate distrus... Şi apoi, Dumcev. Singur în ploaie. Din nou zgomotul roţilor căruţei pe şosea... În aceeaşi noapte l-am predat pe Dumcev în grija Polinei Alexandrovna. Iar dis de dimineaţă, am aflat de la ea că Serghei Sergheevici nu era decât uşor răcit. A cerut un singur lucru: să nu fie lăsat nimeni să intre în laboratorul lui.

Mi-am luat de îndată rămas bun de la Polina Alexandrovna. Ea şi-a notat adresa mea de la Moscova.

Apoi am trecut pe la Tarasevici. Nu se întorsese încă de la conferinţa regională. I-am lăsat adresa mea şi în aceeaşi seară am luat trenul şi am plecat la Moscova.

Ce veselie, ce gălăgie şi lumină e aici, în staţia de metro! Vânzătorii de flori s-au aşezat în semicerc.

Sub soarele încă fierbinte de august, călţunaşii, de un roşu aprins, scot parcă flăcări în ghivecele scunde de lut. De nişte şipci bătute în mese atârnă buchete gata încadrate cu nelipsitele ferigi dantelate. Din fiecare buchet privesc şi se mândresc cu nuanţele lor purpurii, zmeurii şi portocalii, daliile. Bilele mici şi albe ale mărgăritarelor încearcă să se ascundă în buchet, să treacă neobservate. Zadarnic! Îţi atrag atenţia, ele adaugă buchetului o duioşie şi farmecul modestiei.

Flori de august! Coloritul vostru este atât de strălucitor, de viu şi de variat! Dar în curând va veni toamna. Ploaie... Frunze galbene, ofilite...

Şi iată că în această clipă — aici, în această piaţetă, lângă aceste coşuri cu flori, mi-am amintit deodată de focul viu al unor culori deosebite.

Ţara Codrilor de Iarbă!... Aşteptam parcă să se deschidă porţile gardului construit din elitrele gândacului arămiu! Dar nu vedeam în faţa mea un gard, ci o gigantică cortină de teatru, care arde, străluceşte în nişte culori cu totul necunoscute mie.

Da! Dar ce taină se ascunde în puterea, în strălucirea, în fantezia şi diversitatea acelor culori? Şi de ce spunea Dumcev că ele sunt veşnice, că nu pălesc niciodată?

Ce-ar fi dacă... dacă aici se ascunde într-adevăr o descoperire? Da, s-ar putea... Cine ştie?

Cât de repede şi cu câtă uşurinţă am intitulat eu conspectul lui Dumcev „conspectul greşelilor”! Şi uite aşa am jignit un om bătrân. L-am convins să scrie acea

expunere sumară, neobişnuită pentru el! L-am pus să facă o muncă zadarnică! Expunere sumară! Cuvintele acestea aveau acum o rezonanţă care rămânea străină până şi auzului meu. Eu îl derutasem. Şi cu ce, şi cum l-am ajutat eu în schimb pe Dumcev?

Iată, de pildă, mi-a arătat culorile uimitoare de pe gardul construit de el la locuinţa sa de vară. Şi mi-a vorbit cu înflăcărare despre acele culori ca despre o mare descoperire. Cui să-i vorbesc acum despre această descoperire? Unde să verific, pe cine să întreb?...

Ce-ar fi să mă adresez lui Kalganov? El e fizician. Problemele legate de lumini, de culori şi vopsele ţin de domeniul său. Am citit adesea despre Kalganov în ziarele noastre.

Da! Chiar astăzi, dacă voi mai reuşi, mă voi duce la institut, să-l caut pe fizician. După filmare, după repetiţie.

În pavilionul studioului de filme, uitându-mă la lumina zgomotoasă a reflectoarelor, la decoruri, continuam să mă gândesc la culorile lui Dumcev. Şi la repetiţie, în sala întunecoasă de spectacol, la măsuţa regizorului, pe care arde o lampă singuratică cu abajur întunecat, în liniştea calmă, puţin rigidă, tulburată de replicile actorilor de pe scenă, uitându-mă cum alegeau electricienii culoarea sofitelor şi luminau decorurile, mi-am amintit din nou de cuvintele lui Dumcev:

„Ah, acest verde de primăvară, desenat în teatru pe placaj şi carton! Oare se schimbă o dată cu muzica orchestrei? Nu! Culorile rămân încremenite o dată pentru totdeauna...”

Repetiţiile s-au terminat la patru după-amiază. Voi avea timp să trec pe la Kalganov.

ÎN PRIMUL RÂND, EXPERIMENTAREA!

Ziua era încă în toiul ei când mă aflam în cabinetul fizicianului Dmitri Dmitrievici Kalganov, la Moscova. El mă rugă să aştept până la terminarea convorbirii începute cu colaboratorii săi. Discuţia lor — despre o complicată problemă de fizică — nu era pe înţelesul meu.

Faţa fizicianului îmi amintea, nu ştiu de ce, de cunoscutul portret al lui Ermolov, neînfricatul erou al luptelor cu Napoleon.

Dar fizicianul Kalganov nu este un ostaş, ci un savant şi el nu trăieşte în secolul al nouăsprezecelea, ci în zilele noastre. Cu toate acestea, fără a fi ostaş, gesturile lui sunt precise şi autoritare. Mişcările lui sunt calme, fără urmă de agitaţie... Iar capul şi-l poartă mândru ca un leu! Trăsăturile feţei sunt mari, pronunţate, aproape viguroase. Vocea tunătoare...

Mă uitam la el şi mă gândeam: „Da, un asemenea om face ordine în noianul problemelor ştiinţifice, în mulţimea şi diversitatea proiectelor, a planurilor, a propunerilor. Face o ordine gospodărească, temeinică, în ograda sa ştiinţifică”.

— Dacă vreţi, credeţi-mă, dacă nu, socotiţi toate acestea o povestire fantastică... — aşa mi-am început povestirea despre Dumcev, când Kalganov m-a aşezat într-un fotoliu, alături de al lui.

În primele momente m-a ascultat cu o blândeţe severă. Dar când am început să vorbesc despre iarmarocul acela în care cândva, de mult, Dumcev venise să facă demonstraţia primului său zbor, în vreme ce negustorul întreprinzător îşi număra gologanii încasaţi pentru spectacolul senzaţional care punea în primejdie viaţa unui om, ochii lui Kalganov se aprinseră. Apoi, el se întoarse brusc şi începu să examineze ceva prin fereastra. întunecată.

Pe urmă îşi înfipse privirea în ochii mei şi spuse:

— Câte talente din popor, distruse, strivite! Blestemate vremuri! Ele l-au alungat pe Ţiolkovski cu calculele lui într-

un pod, l-au silit pe Miciurin să trăiască pe o palmă de pământ...

Kalganov tăcu.

Când am început să povestesc cum Dumcev, pe care l-am găsit în Ţara Codrilor de Iarbă, propunea insistent să se împrumute de la insecte „utilităţi” tehnice de tot soiul, cum se exprima el, Kalganov se ridică tulburat.

— Aşa! Aşa! repetă el.

— Vă miraţi? l-am întrebat.

— Nu, de ce? Ce-i de mirare? Din vremuri străvechi omul a examinat cu atenţie marele laborator al naturii, a studiat natura nu numai dintr-o simplă şi gratuită curiozitate. El a reţinut tot ce era instructiv, a pus totul în slujba sa. Omenirea va cerceta şi mai departe, cu perseverenţă şi curiozitate, va descoperi noi şi noi legi ale naturii, pentru a le dirija. Punând stăpânire pe natură, supunându-şi-o, transformând-o, ştiinţa imită modelele pe care i le oferă natura, dar nu orbeşte, nu mecanic. Nu văd nicio greşeală de a ne folosi de sugestiile naturii. Dar cum s-ar putea altfel?

„Trebuie să-l întreb cât mai repede pe Kalganov despre chestiunea cea mai importantă” — mi-am zis eu. Şi-am început să-i povestesc cum m-a dus Dumcev în Ţara Codrilor de Iarbă, la locuinţa sa de vară, iar eu m-am oprit, uimit de culorile gardului său, construit din aripile unor fluturi obişnuiţi.

Culorile acestui gard, de o strălucire şi frumuseţe neobişnuită, jucau, licăreau, scoteau parcă văpăi. Dumcev mi-a spus că aripioarele nu sunt colorate de natură, ci sunt alcătuite din solzişori incolori, transparenţi, care nu conţin pigmenţi coloraţi sub formă de granule colorate.

— Spuneţi-mi, cum să-l înţeleg pe Dumcev? Căci dacă sunt incolore, e clar că nu sunt colorate şi atunci de unde acest joc de culori? Cum să înţeleg? Nu vi se pare o absurditate?

— Nu, nu-i absurditate, dacă observaţi bine — spuse liniştit Kalganov.

— Dacă observi bine? Deci Dumcev n-a greşit? Un corp străveziu şi incolor poate apărea totuşi colorat?

— Pentru ca să mă înţelegeţi de ce aripioarele străvezii, incolore, ale fluturilor licăresc în culori strălucitoare, voi începe, desigur, cu definiţiile cele mai simple. Anume ce este lumina şi ce este culoarea.

Orice corp iradiază în spaţiu energie, sub forma unor unde electromagnetice, ale căror lungimi se schimbă în funcţie de temperatura corpului: de la zeci de microni, la milionimi de microni.

În funcţie de frecvenţa oscilaţiilor, se deosebesc diferite unde electrice, infraroşii, luminoase, ultraviolete, roentgen şi aşa mai departe. Ochiul nostru poate percepe numai undele luminoase. Newton a dovedit că lumina albă pe care o vedem este o sinteză a razelor colorate.

Dumneavoastră ştiţi, desigur, cum a fost descompusă raza de lumină.

Newton a aşezat pe masă o prismă de sticlă. Raza de soare a căzut pe prismă şi s-a frânt în cele şapte culori ale curcubeului: roşu, portocaliu, galben, verde, bleu, albastru şi violet. Între cele şapte culori nu există o delimitare pronunţată, ci treceri reciproce de la o culoare la alta. De exemplu, între galben şi verde se mai distinge un verde de frunziş, între verde şi bleu — culoarea verdelui-marin.

Fiecărui număr de oscilaţii ale undelor luminoase îi corespund nuanţele proprii respectivei culori.

După cum se ştie, obiectele nu au de obicei culoare proprie. Ele au însuşirea de a reflecta, de a răsfrânge sau de a absorbi razele.

De unde vine culoarea neagră a unui obiect? Toate razele luminoase care cad pe acest obiect sunt absorbite în interior, iar la suprafaţa lui nu mai apare niciuna.

De unde vine culoarea albastră? Vopseaua albastră.

Suprafaţa obiectului absoarbe toate culorile spectrului, dar o reflectă pe cea albastră. În felul acesta vedem obiectul albastru.

Aşa explică fizica natura luminii şi a culorii.

Solzişorii subţiri, transparenţi şi total invizibili, care acoperă aripile fluturilor, sunt ca nişte plăcuţe străvezii care lasă să treacă lumina prin ei într-un mod aparte, caracteristic. Grosimea acestor plăcuţe — a solzişorilor — este diferită şi corespunde unor unde luminoase de anumite lungimi. O plăcuţă sau alta se colorează în culorile corespunzătoare, care depind totuşi de unghiul din care sunt privite.

Să luăm un exemplu care demonstrează clar modificarea coloritului în funcţie de grosimea membranei: balonul de săpun. Copiii sunt fermecaţi de schimbarea capricioasă a coloritului balonului de săpun! Această schimbare, acest joc de culori pare întâmplător, neaşteptat. Totuşi aici alternarea culorilor este determinată de legi fizice stricte. Când începe să se umfle balonul de săpun, membrana lui e groasă şi de aceea el este încă incolor. Dar iată că balonul creşte şi o dată cu aceasta membrana lui devine mai subţire şi pe suprafaţa ei încep să joace culorile curcubeului. Şi doar membrana de săpun nu este colorată, nu conţine pigmenţi coloraţi.

Dar nu toţi fluturii au asemenea aripi. Există fluturi cu pigmenţi coloranţi care se decolorează la soare. Există chiar un grup de fluturi cu aripioare, în care coloritul cu pigmenţi se îmbină cu transparenţa anumitor plăcuţe.

Dumcev al dumneavoastră a ales aripioarele în care raza de lumină — o singură rază de lumină! — creează un colorit încântător. El v-a atras atenţia asupra fluturelui în aripioarele căruia lipseşte pigmentul substanţei colorante.

Un sentiment puternic de indignare împotriva mea (de ce înainte de a cunoaşte fondul chestiunii mă purtasem cu atâta uşurinţă faţă de un om) se amesteca cu emoţia şi cu

bucuria.

— Atunci! am exclamat eu, înseamnă că ideea lui Dumcev porneşte de la o premisă justă. Deci el are dreptate, afirmând că asemenea culori sunt veşnice, că ele nu se decolorează niciodată!

— Da, da! răspunse cu însufleţire Kalganov. Observaţiile şi concluziile lui sunt juste. Jocul de culori pe asemenea suprafeţe este veşnic, el nu se epuizează niciodată. Razele de lumină se răspândesc permanent deasupra pământului şi, trecând prin aripioarele fluturelui, aprind gama de culori.

Am sărit din fotoliu şi am rostit emoţionat:

— Chiar astăzi îi voi scrie lui Dumcev, îi voi face o bucurie! Aici se hotărăşte soarta unui om, e vorba de soarta unui om!

Kalganov observă calm:

— Nu vă aprindeţi! Desigur, razele de lumină se răspândesc întotdeauna deasupra pământului. Dar fluturele trăieşte doar câteva zile, câteva săptămâni, iar solzişorii de pe aripioarele lui sunt din cale-afară de fragili...

— Da! într-adevăr, nu poate fi vorba de veşnicie! am rostit eu cu amărăciune şi m-am lăsat în fotoliu.

— Şi totuşi, e vorba de o sugestie justă, de o observaţie pătrunzătoare. Culori... culori din raza de lumină care trece prin solzişorii extrem de subţiri, transparenţi... Omul n-a folosit niciodată aşa ceva. Am să ţin seamă de observaţia lui Dumcev. Aripile fragile ale fluturilor! Dar institutul nostru va căuta pelicule mai rezistente decât solzişorii. Am mai spus: e caraghios să copiezi natura orbeşte, servil... În cazul nostru, Dumcev e naiv. Dar observaţia are sens creator! Oh!... Ştiţi dumneavoastră ce înseamnă o observaţie pătrunzătoare, care ţinteşte unde trebuie şi care e făcută la timp? Pe frontonul staţiunii biologice de la Koltuşi scrie: „Spirit de observaţie, spirit de observaţie, spirit de observaţie”. Aceasta este deviza

preferată a lui Ivan Petrovici al nostru. Da, da, voi experimenta, voi verifica! Şi după aceea vă voi comunica rezultatul. În primul rând, experimentarea. Telefonaţi-mi pentru a vă informa. Îmi va face plăcere.

NOAPTEA PE VOLHONKA

Orologiul din turnul Kremlinului a bătut miezul nopţii, dar în staţia metroului mai stă încă un vânzător cu coşul lui de flori.

În curând, larma se va potoli, se va linişti; oraşul se va odihni tăcut, până vor veni zorile, în răcoarea uşoară a nopţilor de vară. E o tăcere care îşi croia de mult drum spre oraş, dar o speriau miile de exclamaţii, strigăte, chemări, o speriau râsetele, cântecele... Iar vuietul străzilor şi al pieţelor o sileau să se oprească. Şi totuşi ea şi-a croit drum, s-a strecurat, a venit.

E noapte.

Deasupra intrării în metro arde din ce în ce mai puternic litera „M”, cu unghiurile ascuţite. Acolo, jos, trec acum ultimele garnituri. Şi acum, noaptea târziu, la fel ca dimineaţa, ca în cursul zilei, ele sunt întâmpinate de coloanele de marmură poliedrice, în formă de tulpini. Din fiecare tulpină ţâşneşte o floare viguroasă. Ea se îndreaptă în sus şi, scăldată într-o lumină dulce, discretă, se întinde pe tavan, alcătuind minunatele stele cu cinci colţuri.

Şi întreaga colonadă a acestor flori vorbeşte într-o limbă a ei, neauzită, despre măreţie, simplitate şi nobleţe.

Sus, în spatele arcadelor de la intrarea şi ieşirea din metro, se zăreşte, cufundat în umbră, bulevardul Gogol. Chioşcul cu răcoritoare, închis acum, este puternic luminat. Paşii trecătorilor se aud din ce în ce mai tare şi din ce în ce mai grăbiţi, să nu piardă ultimul tren!

Iată că din metro a ieşit în fugă un tânăr. A privit în jur.

S-a apropiat de coşul cu flori. Poartă ochelari şi are o carte sub braţ. Cumpără un buchet. Se uită nerăbdător când la ceas, când spre colţul străzii, când spre uşa metroului care se va închide dintr-o clipă într-alta. Aşteaptă pe cineva? Şi-a lăsat mâinile în jos şi florile ating pământul. Şi deodată porneşte în goană cu buchetul său spre metrou şi dispare prin uşa care începuse să se închidă. Platforma din faţa pavilionului metroului s-a golit. Uşa s-a închis. Vânzătorul îşi încarcă florile în coş. Pleacă.

În jur e linişte. Nu mă grăbesc. Mă gândesc că mâine mă voi duce la fizicianul Kalganov. Ce-mi va răspunde? Îl voi întreba: „Vă amintiţi, misterul culorilor veşnice ale lui Dumcev...”

Globurile lăptoase ale lămpilor luminează blând şi calm piaţeta.

Şi în clipa aceea îmi răsări în minte, ameninţătoare, sălbatică, Ţara Codrilor de Iarbă; auzeam când mai puternic, când liniştindu-se, nesfârşitul, neîntreruptul foşnet al ierburilor legănate de vânt. Şi Dumcev... Singur printre maşinile vii, oarbe, slute şi veninoase, monştrii cu zeci de ochi. La fiecare pas îl ameninţa moartea. Dar omul, cu mintea lui mândră, a învins.

E timpul să mă duc acasă. E târziu.

Iată şi Volhonka. Umbra dantelată a grilajului care înconjoară curtea institutului Academiei de Ştiinţe zace nemişcată pe asfalt. Pe cer e lună plină. Coloanele albe ale Muzeului artelor frumoase arată de parcă le-a vopsit cineva în albastru. Acoperişul transparent de sticlă al muzeului pare negru. Iar florile care cresc de-a lungul cărării spre intrarea principală au devenit deodată de un alb imaculat.

Volhonka e liniştită şi luminată de lună. Un vânticel uşor aduce mirosul reginei nopţii în floare. Umbra unui tei singuratic s-a culcat, s-a întins pe asfalt. Frunzişul tremură uşor. Şi în clarobscurul nopţii, umbrele acestui frunziş sunt atât de diafane, de vaporoase şi aproape nemişcate. Te

opreşti, nu-ţi vine să calci pe acest desen încremenit.

E linişte. Noaptea a coborât deasupra Moscovei.

Iată şi uşa apartamentului meu. În cutia poştală o gazetă... Încă una... o scrisoare.

Apoi sună telefonul, e o greşeală. Apoi încă o dată — e acela pe care-l aştepţi de mult.

Dar cine zgârie geamul ferestrei deschise? Se vede că e motanul vecinilor; e negru tot, doar cu o minusculă „cravată” albă. Ferestrele caselor din vecinătate sunt închise şi el s-a furişat prudent pe cornişă, la mine. Rama ferestrei deschise îi stă în cale. Îl ajut să intre.

Intraţi, vă rog, intraţi! Cerul s-a întunecat şi va ploua, aţi putea să vă udaţi lăbuţele. Intraţi, vă rog!

Motanul se instalează calm şi fără grabă pe masă, lângă paharul cu albăstrele.

„Voi, albăstrelelor, ziua aţi fost albastre, iar acum la lumina lămpii aţi devenit liliachii! Unele aţi încărunţit. Vă ofiliţi repede... O să vă mut mai încolo, căci motanul s-a întins atât de tare, încât ar putea răsturna paharul de pe masă.”

Mă tot uit la albăstrelele încărunţite şi un sentiment de nelinişte, de tristeţe, pune stăpânire pe mine: „Ce are să-mi spună mâine fizicianul despre veşnicia culorilor? Ce îi voi scrie lui Dumcev?”

Pe fereastra deschisă adie aer proaspăt dinspre râul Moscova. Afară întunericul e deplin. Cerul s-a înnorat şi o ploaie măruntă bate liniştit în pervaz.

În curând vine toamna.

NU, NU E NICIO EROARE, E O DESCOPERIRE!

De la fizicianul Kalganov, m-am întors acasă foarte târziu. Străzile vechi ale Moscovei erau liniştite. La porţi ardeau paşnic becurile, luminând de sub un cozoroc de

tablă numărul casei şi semicercul de litere cu denumirea stradelei.

Oamenii dormeau de mult. Ferestrele caselor şi ale căsuţelor erau întunecate.

De multe ori, mergând pe aceste stradele pustii, la o oră foarte târzie, îmi simţeam sufletul răscolit: ferestrele negre, goale, străine, mă priveau cu un fel de duşmănie parcă, pe mine, trecătorul singuratic care cu paşii mei răsunători tulburam scurta lor linişte nocturnă!

Dar acum mi se părea că ferestrele mă întâmpină bucuroase şi prietenoase cu luciul lunecos al lămpilor răsfrânt pe geamurile lor negre. Aveam o veste îmbucurătoare pentru Dumcev.

Când am intrat în cabinetul lui, Kalganov vorbea cu cineva la telefon. Pentru o clipă şi-a întrerupt convorbirea, m-a salutat şi mi-a spus:

— Convorbirea aceasta vă priveşte. Ascultaţi!

Şi Kalganov continuă să vorbească cu interlocutorul său:

— Ce? Nu, nu! Asta nu e lumina zilei, nu sunt lămpi care dau o lumină ca de zi, asemănătoare celor care luminează vestibulul subteran al metroului. Este vorba de culori... Ce aţi spus? Mă auziţi? Aţi văzut desigur cum un perete sau chiar o rochie îşi proiectează culorile pe întuneric? Dar asta e cu totul altceva. Peretele, masa, rochia... Dacă la vopsitul unor astfel de obiecte se amestecă sare de cadmiu şi zinc şi toate acestea sunt tratate apoi cu raze ultraviolete, ele vor dobândi proprietatea de a lumina. Aceasta se numeşte — cum ştiţi — luminiscenţă. Dar eu vorbesc despre cu totul altceva... Cum să vă fac să mă înţelegeţi? Aţi prins vreodată fluturi? Aţi făcut vreodată baloane de săpun? Amintiţi-vă aşadar de jocul încântător al culorilor balonului de săpun. Membrana balonului de săpun plesneşte într-o clipă, cât priveşte solzişorii fluturelui... mai bine nici să nu te atingi de ei, atât

sunt de fragili. Dar imaginaţi-vă o peliculă ultrarezistentă a balonului de săpun, imaginaţi-vă nişte solzişori ultrarezistenţi plasaţi pe aripile fluturelui. O asemenea compoziţie străvezie şi ultrarezistentă încep să obţin dintr-o masă plastică specială... Credeţi că nu voi reuşi? Că va plesni ca balonul de săpun obţinut cu ajutorul unui fir de pai? Kalganov izbucni în hohote de râs. Aţi uitat că sunt fizician? Eu am încredere numai în experienţele de laborator. Voi găsi. Voi experimenta. Voi verifica. Şi vă voi arăta şi dumneavoastră... Vă îndoiţi? Dar, ce, avionul este prevăzut de către constructorul său cu pene de păsări? A, v-aţi lămurit? Întrebaţi pentru ce toate astea? Pentru a obţine un material cu totul nou, cu totul neobişnuit, care va fi folosit la făţuirea clădirilor... Ce aţi spus? Visuri? Voi încerca totul pentru ca visul să devină realitate!

Kalganov îşi luă rămas bun de la persoana cu care vorbea la telefon şi mi se adresă:

— În laboratorul nostru, prevăzut cu o tehnică unică, eu caut — şi mi se pare că am şi găsit — o compoziţie cu o densitate care să fie măsurată în zecimi de microni. Solzişorii fluturilor... baloanele de săpun... Am obţinut o peliculă nouă, ultratransparentă şi ultrarezistentă. Ea va fi folosită la confecţionarea unei mari cantităţi de plăci standard, de grosimi diferite, dar subţiri totuşi. Fizicianul va colabora cu pictorul şi cu arhitectul. Şi atunci obiectele de larg consum, locuinţele, clădirile vor străluci în faţa fiecăruia dintre noi în toate culorile curcubeului...

Mi-am zis: «Iată, au şi început să se confirme observaţiile lui Dumcev, iată se dovedeşte că el a avut dreptate! Şi poate că greşeala am făcut-o eu — cel care a numit conspectul lui „conspectul greşelilor”?!»

Cineva bătu la uşa cabinetului. Intră asistentul lui Kalganov, un om înalt, palid, cu mişcări lente. Se uită la mine cu privirea calmă, lungă, a ochilor săi cenuşii, salută şi se lăsă domol pe marginea canapelei mari de piele.

Kalganov şi asistentul său începură să discute despre experienţele făcute pentru obţinerea materialului de făţuit ultrarezistent. Eu mă tot gândeam ce bucurie îi voi face lui Dumcev. Chiar mâine voi pleca cu avionul pentru o zi la Censk.

Cei doi îşi continuau convorbirea, în timp ce eu îmi imaginam cum va decurge viitoarea întâlnire cu Dumcev. Anumite cuvinte din ceea ce vorbea Kalganov cu asistentul său ajungeau până la mine: electroliză... acoperire prin electroliză... oxizi pe suprafaţa metalelor... culori de revenire... acoperire cu lac...

Asistentul plecă.

Kalganov spuse:

— I-am scris lui Dumcev o scrisoare în care îl felicit şi-i mulţumesc.

— Daţi-mi-o mie. Mâine dimineaţă plec cu avionul la Censk.

— Perfect! Drum bun! Kalganov izbucni deodată într-un râs zgomotos. Dar nu-i aşa, Ţara Codrilor de Iarbă aţi născocit-o numai de dragul amuzamentului... Mărturisiţi! Dumcev al dumneavoastră nu este altceva decât un entomolog amator. Un observator al naturii...

Am tăcut şi am început să-mi iau rămas bun. Kalganov ieşi şi el din cabinet.

— Să vă conduc — îmi spuse el.

Am trecut prin coridoarele liniştite, luminoase ale institutului. Uşa de sticlă de la intrare se deschise uşor. Kalganov coborî câteva trepte şi se opri. De pe arborii din micul scuar se scurgeau picături rare de ploaie. Strada largă, moscovită, era pustie la ora aceea.

I-am întins mâna lui Kalganov ca să-mi iau rămas bun, dar el mi-o reţinu în palma sa largă şi caldă.

— La ce vă gândiţi, Dmitri Dmitrievici? l-am întrebat încet.

El tresări, de parcă l-aş fi trezit dintr-o visare, şi-mi

spuse:

— Visuri... Visuri doar... Şi continuând să-mi reţină mâna într-a lui, vorbi mai departe: văd Moscova viitorului într-o simfonie de culori aprinse de o rază de lumină. Va veni o vreme când muncitorii vor finisa faţadele clădirilor acestui oraş cu un material nemaiîntâlnit până acum.

Dumneavoastră ştiţi că despre compozitorul Skriabin se spunea că este un om ciudat pentru această afirmaţie a lui: „Fiecărui sunet îi corespunde o culoare. Sunetele luminează prin culori... tonalităţile în bemol îşi au luciul lor metalic, iar cele în diez sunt pline de culori vii, dar lipsite de un asemenea luciu...”

Skriabin voia ca executarea simfoniei sale să fie însoţită de o simfonie de lumini.

Prin urmare, simfonia luminoasă este la fel de posibilă ca şi cea sonoră. Dar această simfonie — simfonia culorilor — va fi orchestrată de un compozitor-fizician, care va scrie el însuşi partitura. Va fi într-adevăr o simfonie însorită! simfonia oraşului Soare. Şi fiecare stradă din Moscova va apărea în coloritul ei unic.

Imaginaţi-vă: a căzut prima rază de lumină! Şi dintr-o dată au început să joace, să „răsune” culorile Moscovei. Ele sclipesc, pălesc, aproape se sting, se topesc, ca sunetele, ca muzica. Şi din nou se aprind. Moscova — oraşul Soarelui! Aceste culori sunt veşnice! Pentru totdeauna! Pentru că întotdeauna se vor revărsa deasupra pământului torente de lumină. Iar drept răspuns la simfonia Moscovei vor răsuna sub aceleaşi raze ale soarelui simfoniile luminoase ale oraşelor din lumea întreagă. Şi această muzică, muzica luminii, creată de raza soarelui dirijată de fizicienii noştri, va răsuna atâta vreme cât va lumina Soarele în Univers, atâta vreme cât se va revărsa unda lui de lumină!

CONFERINŢA NU A MAI AVUT LOC

În salonul bolnavului arde un beculeţ sub un abajur albastru. Serghei Sergheevici Dumcev e bolnav.

De la aeroport m-am îndreptat grăbit de-a dreptul spre locuinţa Polinei Alexandrovna. Am intrat în casa cu turnuleţ, pe care o cunoşteam atât de bine, cu un sentiment luminos de bucurie. Şi abia acolo am aflat ce se întâmplase.

Dumcev trebuia să ţină la colonia lucrătorilor ştiinţifici o conferinţă. El singur făcuse această propunere. Stăruise chiar. Şi-a denumit tema: „Comunicări preliminare cu privire la unele noi posibilităţi în dezvoltarea tehnicii”. El singur stabilise şi ziua conferinţei.

Extenuat de oboseală, dar însufleţit de un avânt pasionat, s-a pregătit pentru expunerea sa; a recitit cu ochii inflamaţi de nesomn zeci de cărţi de specialitate. Se năpustea de la o carte la alta, de parcă ar fi vrut să intre dintr-o dată — în aceeaşi clipă — pe toate uşile tuturor ştiinţelor!”

— Serghei Sergheevici, ce-ar fi să amânăm conferinţa? l-a întrebat încet Polina Alexandrovna.

— Nu! Conferinţa a fost fixată. Comunicarea va fi făcută în ziua anunţată! i-a răspuns Dumcev.

Şi a venit ziua aceea. De cu seară, Polina Alexandrovna, ajutată de vecina ei, a călcat cu grijă şi a pus la punct costumul lui Serghei Sergheevici.

Era o zi liniştită, frumoasă. Dumcev a coborât din turnuleţul-laborator. Polina Alexandrovna urma să-l însoţească.

Şi iată că puţin înainte de plecare, Dumcev a zărit pe măsuţa de dentist a Polinei Alexandrovna o bucăţică de ceară. O simplă bucăţică de ceară!

— Ceară! a exclamat el. Ce material extraordinar! Albinele îl creează în organismul lor. Cu această bucăţică de ceară îmi voi începe expunerea. Oamenii se

entuziasmează de portretele din Faium, create în Egipt cu două-trei mii de ani în urmă. Ele s-au păstrat, pentru că pictorul din antichitate a ţinut seama de marea stabilitate a cerii. De multă vreme se ştie că din ceară se fac lumânări şi unsori. Dar acolo unde am fost eu, acolo am observat noi şi cu totul surprinzătoare moduri de folosire a cerii. Acest lucru vreau eu să-l comunic oamenilor de ştiinţă. Şi apoi îi voi lăsa pe ei să se gândească mai departe. Iată, deci, care va fi prima, expunere pe care o voi face cu privire la Ţara Codrilor de Iarbă — în care eu am trăit atâta vreme.

„Explică-mi odată despre ce fel de Ţară a Codrilor de Iarbă este vorba!” era să-i scape Polinei Alexandrovna. Dar ea a tăcut, nedorind să-l stânjenească cu întrebări tocmai într-o zi ca aceasta, în care el era atât de agitat. Polina a trecut în cealaltă cameră, şi-a scos din comodă, mânuşile şi a început să şi le pună în drum spre cabinet. Dar în uşă s-a oprit speriată. Dumcev era palid, foarte palid. Stătea lângă măsuţa rotundă, ţinând în mâini o revistă. Citea şi recitea cu glas tare:

„...Ceara a fost folosită de mult în industria meşteşugărească, precum şi în medicină, pentru acoperirea — în timpul operaţiilor chirurgicale — a vaselor sanguine. Industria oţelului şi industria chimică folosesc ceara pe scară largă. De asemenea ea este întrebuinţată în scopul îmbunătăţirii calităţii oţelului, la fabricare, precum şi pentru sporirea capacităţii lentilelor optice...”

— Oţel... Lentile optice... Văd că oamenii au găsit până acum zeci de posibilităţi pentru folosirea cerii. Iar eu... eu vin cu atâta întârziere! Nu mă vor pune într-o situaţie ridicolă aceste descoperiri ale mele?

Însoţit de Polina Alexandrovna, Dumcev a ieşit tăcut, în linişte, din casă.

În faţa casei aştepta un autoturism al coloniei lucrătorilor ştiinţifici. Deschizând uşiţa, tânărul şofer a explicat prietenos că a fost trimis după profesor.

Dumcev a mulţumit şoferului, a luat-o la braţ pe Polina Alexandrovna şi a pornit pe jos. Hainele pe care le purta erau proaspăt călcate, cămaşa apretată strălucea de curăţenie, gulerul tare, de croială veche, îi sprijinea bărbia. Mâna ţinea cu fermitate bastonul.

Au pornit pe jos, în timp ce maşina venea încet, foarte încet, în urma lor.

Dar Dumcev era neliniştit. Şi îndată ce s-a văzut pe şoseaua asfaltată, s-a îndreptat glonţ spre colonia lucrătorilor ştiinţifici. Şi a început să vorbească. Cu cine? Cu Polina Alexandrovna? Nu!

Dumcev vorbea singur. Spunea:

— Ascultă! Comunicarea ta cu privire la noile întrebuinţări care se pot da cerii, s-a învechit de mult. Ei şi? Atunci voi vorbi despre altceva. Ştiţi oare că în Ţara Codrilor de Iarbă mâna mea a dobândit o sensibilitate neobişnuită, extraordinară, necunoscută dumneavoastră, şi aceasta datorită faptului că eu eram atunci cu totul altfel decât sunt acum? Odată am atins un licurici şi m-am mirat: e rece, nu încălzeşte de loc! Luminează şi nu încălzeşte. „Aici se află o nouă sursă de lumină! am exclamat eu. Atunci pentru ce mai avem nevoie de centrale electrice? Iată lumina nouă!” Cum? Şi acesta este un lucru învechit?... Fie! Dar învăţămintele dobândite în Ţara Codrilor de Iarbă sunt multe, foarte multe. Eu voi vorbi despre cu totul altceva. Sunt medic. Şi am făcut experienţe acolo. Dumneavoastră aţi preluat prea puţine de la insecte: acidul formic, veninul albinei. Eu însă vă voi povesti cum am silit pe locuitorii Ţării Codrilor de Iarbă să-mi vindece rănile, bolile. Uite, de pildă tumoarea... Râdeţi? Şi aceasta o ştiţi? Din nou, vin prea târziu?

Dumcev s-a oprit deodată şi a exclamat:

— Polina Alexandrovna, ce se-ntâmplă?! Ce e depăşit şi ce nu? Cum să aflu, cum să ghicesc?

Întrebarea aceasta: „Ce e depăşit şi ce nu?” se vede că

pusese stăpânire pe întreaga lui fiinţă. Câtă durere şi suferinţă era în glasul lui când a rostit aceste cuvinte!

Deodată a căzut pe gânduri. Apoi a spus simplu şi cu fermitate:

— Tot voi reuşi eu să aflu ce e depăşit şi ce nu. Voi începe totul de la început!

— Serghei Sergheevici — a rostit aproape rugătoare Polina Alexandrovna, n-ar fi bine să ne întoarcem acasă?

— Nu, nu! a exclamat Dumcev, oprindu-se. Conferinţa se va ţine! Exact la ora şase seara!

Şi au pornit din nou.

Cerul era înalt, albastru. Un vânt uşor aducea dinspre mare valuri de căldură. Era bine, calm şi linişte. Dar Dumcev, se vede, obosise.

Polina Alexandrovna i-a propus:

— N-ar fi bine să continuăm drumul cu maşina?

Dumcev a refuzat, spunând că nu e obosit. Şi au pornit din nou. Au ajuns în sfârşit în locul unde, pornind din şosea, un drum vicinal duce spre baza legumicolă.

Acolo Dumcev s-a oprit.

— Polina Alexandrovna, într-adevăr am obosit puţin. Ar fi bine să ne odihnim! Aici pe aproape e un chioşc.

— Ce fel de chioşc?

— Aici, aproape, în stânga, în dosul crângului.

— Dar ăsta-i departe!

— Foarte aproape! Şi tot aci, lângă chioşc, este Ţara Codrilor de Iarbă. Acolo am trăit eu toţi anii!

— Serghei Sergheevici — l-a implorat Polina Alexandrovna — să mergem acasă!

Dumcev a clătinat din cap:

— Conferinţa va avea loc!

Polina Alexandrovna s-a aşezat pe nişte bârne care se aflau pe marginea drumului. Dumcev s-a lăsat maşinal lângă ea. El se tot uita din nu ştiu ce pricină într-acolo, spre crângul unde era chioşcul, şi tot tăcea. Apoi a spus

deodată:

— E timpul să, mergem!

A încercat să se ridice. Dar nu-l ajutau puterile — şi aproape că s-a prăbuşit pe bârne.

SIMFONIA CULORILOR

Şedeam în salonul luminos al spitalului în care era internat Dumcev. Se afla acolo şi medicul de gardă.

Dar numai eu înţelegeam despre ce vorbea Dumcev în delirul său. Îl auzeam întrebându-se: „Oare s-a prins bine de cosaş capul greierului?” Sau chema oaspeţi în casa sa, ornamentată, şi apoi în clipa următoare se fâstâcea: oaspeţii aveau în faţa lor doar o scorbură. Apoi se plânse deodată cu multă amărăciune că din nou devine tot mai mic, iar drumul sub picioarele lui se întinde, se lungeşte la nesfârşit. Şi-l tot căra pe păianjen, căuta să-l salveze din capcana leului furnicilor: „Moare, piere prietenul meu, cămila mea moare! Ajutaţi-mă! Ajutaţi-mă!”

Când se sfârşi noaptea şi răsări soarele, bolnavul căzu în nesimţire. Tăcu.

Medicul-şef al spitalului — o femeie (pe cât se vede chirurg, cu mâini iuţi, sigure, puternice) — ascultă cu atenţie întrebările mele alarmate şi neliniştite cu privire la sănătatea lui Dumcev şi spuse:

— Îl vom trata pe bolnav cu somnoterapie.

I-aş fi putut spune medicului multe despre Dumcev, i-aş fi putut spune şi de ce îmi este el atât de drag. Dar să vorbesc despre Ţara Codrilor de Iarbă? Cine mă va crede?

— Mai aveţi ceva de întrebat? mi se adresă medicul.

— Nu.

N-am plecat din Censk. M-am instalat în colonie, lângă spital, şi am trimis la Moscova câteva telegrame. Una la teatru, în care anunţam că sunt silit să mai zăbovesc

câteva zile la Censk. O alta lui Kalganov, informându-l despre boala lui Dumcev.

Mă duceam zilnic la spital.

— Nu s-a trezit încă bolnavul?

— Nu, nu s-a trezit. Starea lui e încă nesigură.

Obosisem după toate prin câte trecusem. Trăiam fără să-mi vină a crede toate la câte am fost martor, aşteptând însănătoşirea lui Dumcev.

Într-o seară, ieşind din clădirea spitalului, după obişnuita vizită făcută bolnavului, am văzut sub ferestrele salonului lui Dumcev stând un om. Era în amurg şi nu l-am putut desluşi bine, dar l-am văzut clar trecând de-a lungul clădirii albe a spitalului, apoi întorcându-se din nou sub ferestrele salonului lui Dumcev. Aceasta s-a repetat de câteva ori. Se făcuse întuneric de-a binelea, şi am plecat acasă. Eram destul de nedumerit.

Dumcev tot nu se trezea. Şi din nou, într-un amurg, l-am găsit sub ferestrele lui Dumcev pe acelaşi necunoscut. Tot umbla de-a lungul zidului spitalului şi se întorcea în acelaşi loc.

La spital, mi se spuse că un bătrân ceruse să fie lăsat să vadă bolnavul şi rugase insistent să i se permită să rămână noaptea la căpătâiul lui. Dar medicul-şef îi explică că spitalul are suficient personal medical calificat, că nu este nevoie de ajutor străin şi că pacientului îi este asigurată îngrijirea necesară.

Aflând acestea, m-am dus imediat la necunoscut şi i-am strâns cu înflăcărare mâna. Era bătrânul actor, autorul însemnărilor pe care le citisem cândva.

După trei zile Dumcev se trezi. Îi văzu în cameră pe Polina Alexandrovna, pe bătrânul actor, pe Avdotia Vasilievna; aceasta ţinea în mână o legăturică albă cu nişte dulciuri.

Stăteam cu toţii în tăcere, neştiind cum să începem discuţia. Am fi păstrat în tot timpul rezervat vizitei aceeaşi

tăcere, dacă deodată Dumcev n-ar fi început să cerceteze cu atenţie faţa Polinei Alexandrovna,

— Vrei să-mi spui ceva, Serghei Sergheevici?

— Îmi reamintesc... — spuse Dumcev limpede şi desluşit. Ţi-ai aplecat acum capul, Polina Alexandrovna, la fel ca şi atunci, cu mulţi ani în urmă... Marea, aparatul de zbor care-a căzut... Şi eu întins pe nisip... Am ridicat capul şi te-am văzut.

— Eram pe atunci tânără...

— Acum te văd aşa cum erai atunci.

Ochii Polinei Alexandrovna se umplură de lacrimi. Şi le şterse discret.

Dumcev se uita ţintă, concentrat la trăsăturile feţei ei. Şi lacrimile năpădiră iarăşi şi iarăşi ochii bătrânei femei. Dumcev o privea cu duioşie. Tăceau amândoi.

Toamna târziu, când plouă, când străzile sunt pline de noroi, răsare uneori pe neaşteptate soarele şi luminează puternic, de parcă n-ar fi toamnă. Şi deodată câte un smoc de iarbă îţi pare verde, de un verde viu. Îţi vine să-l atingi cu mâna, să te aşezi, să-ţi îngropi faţa în iarbă... O iarbă ca de primăvară! Căldura se răspândeşte în aer. Şi ploaia ţi se pare sprintenă, zglobie. Primăvară, afară-i primăvară! Şi-ţi vine să mulţumeşti toamnei pentru această căldură primăvăratică.

Mi-am amintit toate acestea, uitându-mă la Dumcev şi la Polina Alexandrovna. Mi-am amintit de o melodie de mult uitată şi de cuvintele ei:

Târziu în toamnă, uneori,
E câte-o zi, e câte-un ceas...

...Vuietul unui avion năvăli în salon. Dumcev întrebă ceva. Ce anume? N-am desluşit.

Polina Alexandrovna explică cu glas tare şi limpede:

— A sosit avionul de la Moscova!

— Cum de la Moscova? Nu cred! O asemenea distanţă… — rosti Dumcev.

— Distanţă? Aceasta e o distanţă pentru un avion? Până la Moscova sunt doar…

— ...Până la Moscova sunt peste o mie, o mie de verste!... Iar eu... eu voiam ca libelulele şi muştele să ne înveţe...

Rosti aceste cuvinte cu o ironie răutăcioasă, cu o ironie amară la adresa propriei sale persoane. Era o ironie în dosul căreia omul ascunde uneori o mare durere.

Am ieşit cu toţii în grădină. M-am aşezat pe o bancă. Umbrele scurte ale arborilor se întindeau paşnice una după alta. Ici-colo, apăreau halatele bolnavilor.

M-am întors apoi din nou în salon. Undeva, pe culoarele spitalului, se discuta ceva. Mi se păru că aud o voce cunoscută. Deodată se făcu linişte. Pe urmă auzii vocile foarte de aproape.

Uşa salonului se dădu deoparte. În prag stătea fizicianul Kalganov. În urma lui intră asistentul său, cu o valijoară în mână.

— Vă salut, Serghei Sergheevici! spuse Kalganov cu o înclinare a capului.

Cu un gest larg el împinse un scaun şi se instală lângă Dumcev.

— Cine sunteţi dumneavoastră? întrebă Dumcev.

— Fizicianul Dmitri Kalganov.

— Nu-mi amintesc. Nu cunosc… Kalganov?

— Eu însă v-am adus un dar de la Moscova.

— Ce fel de dar?

— Oho! Ce curios sunteţi! Uite, dacă vreau, pot pleca imediat înapoi! izbucni în râs Kalganov. Şi n-o să aflaţi ce dar am pentru dumneavoastră!

— Iar eu mă postez la uşă şi nu vă las! răspunse râzând Dumcev.

Kalganov deschise valiza.

Aşeză în faţa bolnavului, pe măsuţă, pe scaun şi chiar pe marginea patului, nişte pachete foarte uşoare, ambalate în hârtie neagră.

— Ce-i asta?! exclamă Dumcev.

— Făţuiala! Viitorul material pentru făţuiala caselor!

— Nu pricep? Despre ce vorbiţi?

— Ştiţi, Serghei Sergheevici, ce se află în acest ambalaj negru? Aici se află o placă de aceeaşi grosime cu cea a solzişorului de fluture.

— Fleacuri! Solzişorul fluturelui este atât de subţire, încât nici nu-l poţi vedea cu ochiul liber! Darmite să-l iei în mână! Asta chiar că nu e cu putinţă!

— Just, just! Iată de ce am acoperit în laborator cu o soluţie străvezie, ultrarezistentă, realizată de noi, suprafaţa ca oglinda a acestor plăcuţe.

— Cum vine asta? se însufleţi Dumcev.

— Priviţi! Iată, aici sunt cifrele care marchează lungimea undei luminoase şi grosimea stratului care acoperă plăcile. Şi pe fiecare se găseşte litera „D” — Dumcev. Am dat numele dumneavoastră acestui material de făţuire.

— Râdeţi de mine! Vă bateţi joc, glumiţi! Dumcev a venit prea târziu şi cu această descoperire! Nu râdeţi de el, de acest Dumcev! spuse tare Serghei Sergheevici. Şi se întoarse brusc şi supărat cu faţa la perete.

— Prin urmare aşa?! râse firesc şi cu căldură fizicianul. Atunci priviţi!

Şi începu să desfacă mostrele.

S-au aprins, s-au stins şi din nou s-au aprins raze colorate. Dumcev privi cu atenţie. Şi deodată păru că-şi aminteşte de ceva: începu să înşire şi să aşeze mostrele una lângă alta. Culori stridente, surprinzătoare, fără nicio armonie între ele, se zbuciumau neliniştite prin salon.

M-am uitat la Kalganov. Îl ajuta pe Dumcev cu blândeţe şi răbdare. Asistentul desfăcea mostrele şi rostea

cu glas tare nişte cifre.

Kalganov asculta şi în acelaşi timp se uita la jocul de culori, urmărind mişcările mâinilor lui Dumcev.

— Aşa! Aşa! spunea bucuros Kalganov. Nu, acum nu e bine... Priviţi!

Calm, încet, cu precauţie, cu toată grija şi duioşia cu care te porţi cu un copil, îl ajuta pe Dumcev.

Undeva fu trântită o uşă şi zgomotul ei sparse cu brutalitate liniştea ce se făcuse în salon. Petele de soare se mişcau încet pe perete. Uneori ele se întâlneau şi se încrucişau în culori noi, surprinzătoare.

Apoi, în liniştea ce se aşternuse, se auzi din nou glasul scăzut al fizicianului şi al asistentului său. Discutau ceva foarte încet.

— Microni... cifra... minus... gradul... unde... grosimea...

Şi când tăcură, liniştea deveni şi mai adâncă.

În iarba de sub fereastră începură să ţârâie cosaşii şi o şopârlă îşi aşeză spinarea galben-brună, acoperită toată cu mici pete negre, în bătaia soarelui, apoi lunecă şi dispăru în iarbă.

Deodată un vânticel uşor legănă perdeaua. Şi prin cameră trecu mireasma dulce, jilavă, uşor umedă a ierbii. Ea lunecă pe feţele noastre. Dar în momentul acela liniştea se frânse.

Dumcev se ridică deodată în coate. El zâmbi şi ne privi , radiind de bucurie.

— Aşa! Aşa! strigă el bucuros. Priviţi! Priviţi!

În faţa noastră ardeau şi jucau culorile în aceeaşi îmbinare ca acolo, în Ţara Codrilor de Iarbă.

Cu ajutorul lui Kalganov, Dumcev alcătui din mostrele aduse acea fantastică combinaţie de culori, atât de vie, care strălucise pe gardul său făcut din material fragil, din aripioarele fluturilor.

— Aşa, aşa!... repeta Dumcev şi ochii lui priveau spre

noi, luminoşi, plini de curaj.

Fizicianul se uită îndelung, calculă ceva şi începu să dicteze asistentului nişte cifre, spunând:

— Fixaţi... reţineţi... această îmbinare, acest model...

În faţa noastră se revărsau culorile vii care înfloreau salonul. Culorile străluceau, se amestecau, nu mai puteau fi deosebite una de alta. Culorile sfioase şi timide deveneau puternice, vioaie, culorile triste apăreau pentru o clipă şi dispăreau de îndată, pentru a se transforma în culori aprinse, solemne, trainice şi maiestuoase.

În liniştea din cameră se revărsa muzica luminoasă, răsuna măreaţă şi solemnă, clară şi mândră, simfonia culorilor şi a nuanţelor.

SFÂRŞIT

Responsabil de carte: V. ZEDNIC
. Tehnoredactor: V. VULCĂNESCU .

Dat la cules 15.08.1962. Bun de tipar 29.10.1962. Tiraj
20100 broşate + 5060 legate. Hârtie tipar de 50 g/m².
Ft. 700X920/16. Coli editoriale 17. Coli de tipar 22. Comanda 5274. A. nr. 0601. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8(A)(R)

Tiparul executat sub comanda nr. 20.883 la Combinatul
Poligrafic „Casa Scânteii”, Piaţa Scânteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

EDITURA TINERETULUI

